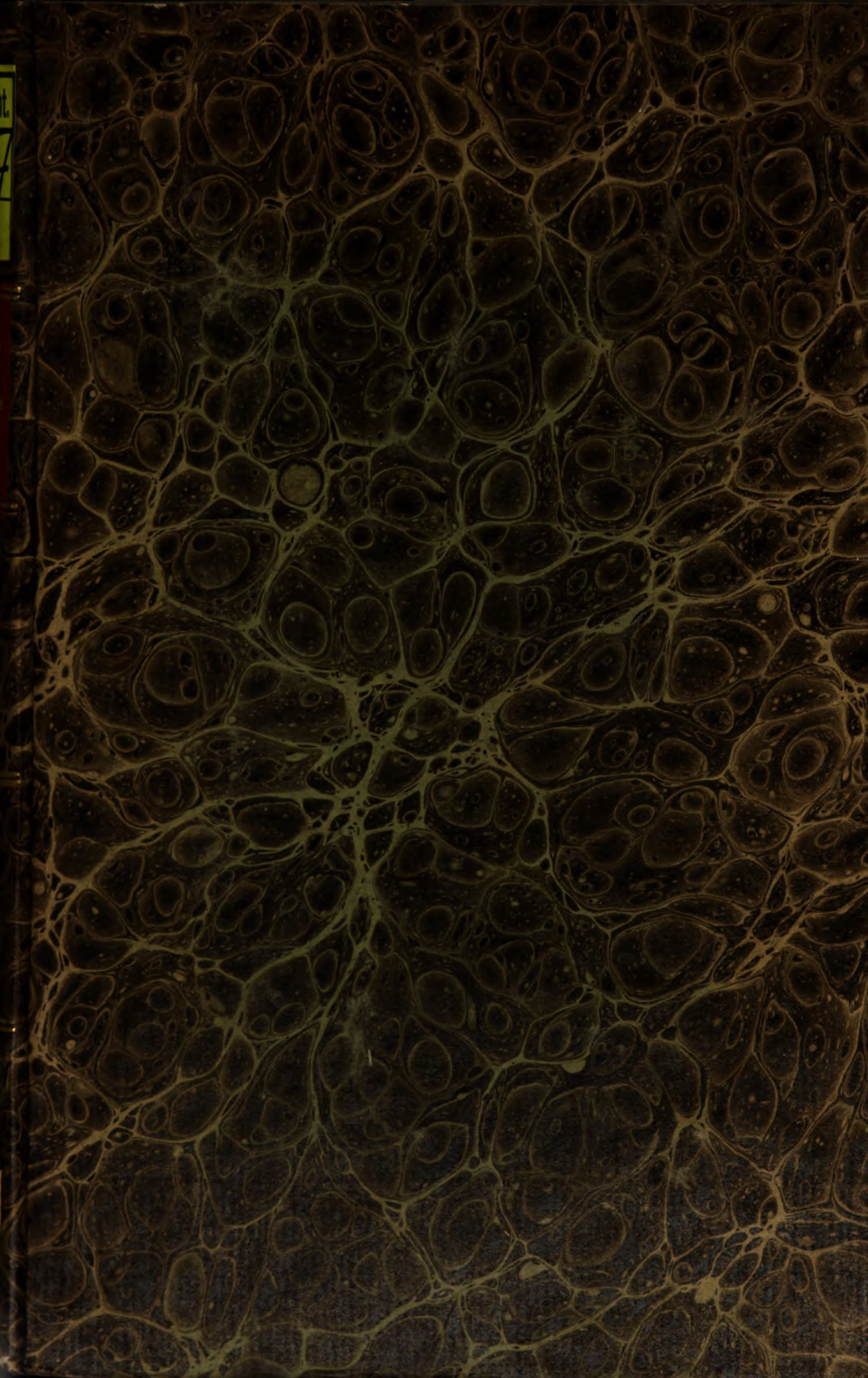




GUNTHERI POËTAE

LIGURINUS.

SIVE

DE REBUS GESTIS IMPERATORIS CAESARIS

FRIDERICI PRIMI AUG.

COGNOMENTO AENOBARBI.

LIBRI DECEM.

POST JAC. SPIEGELLII, PET. PITHOEI, CUNRADI RITTERSHUSII ET ..O. CHRISTI JOANNIS REPETITAS CURAS AD FIDEM EDITIONIS PRINCIPIS AUGUSTANAE DENUO RECENSUIT, SELECTAS VIRORUM CLARISS. UT ET SCIOPPII, PFLUGII, BARTHII, WITHOFII ALIORUMQUE ADNOTATIONES ITEMQUE SUAS ADJECIT, COMMENTAT. HISTORICO-LITERARIIS, LECTIONUM VARIETATE ATQUE INDICIBUS AUXIT

Dr. CAR. GEORG. DÜMGÉ,

HISTORIARUM PROFESSOR HEYDELBERGENSIS.

VOLUMEN I.

EXHIBENS INTEGROS LIGURINI LIBROS UNA CUM VARIETATE LECTIONUM ET BREVIBUS IN EASDEM STRICTURIS; PRAEMITTITUR DISSERT. HISTORICO-LITERARIA DE OPERIS AUCTORE, AETATE, FATIS AC EDITIONIBUS; ACCEDIT COMMENT. DE FRIDERICO I. IMP. AUG.

HEYDELBERGAE

EDITORIS IMPENSIS EX OFFICINA JOS. ENGELMANNI TYPOGRAPHI.

MDCCCXII.

REGIAE. CELSITUDINI.

SERENISSIMI. PRINCIPIS.

LUDOVICI.

IN.

REGNO. BAVARIAE.

SUCCESSORIS. HEREDIS.

QUEM.

ATAVORUM. GLORIAE. REGUM.

PAREM. NEPOTEM.

INVICTUM. BELLO. PACIS. AMICUM.

AETAS. MIRATUR. SUSPICIENT. POSTERI.

PRINCIPI.

NOMINIS. IPSO. AUGURIO.

PATRIAE. MUSIS.

AUSPICATO.

D. D. D.

REGIAE CELSITUDINI.

Magnorum Regum praeclara facinora, quemadmodum caeteris mortalibus rerum splendore, ita Principibus potissimùm viris gestorum exemplis commendantur. Unde et Heroum olim laudes in Procerum aulis celebrari, tùm verò libris compositae Augustis nominibus inscribi. Delectabantur autem optimi quique domesticorum cùm maximè praeconiis, neque certior in ulla re favor aut ampliora suffragia. Confirmatur itaque, mihi animus, dum REGIAE CELSITUDINIS TUAE pro Ligurino, nobilissimo opere de laudibus summi Imperatoris, praesidium imploro, novam hanc editionem

pro viribus ornaturus, ut gloriosissimo nomine laureatus liber per literatorum manus circumferatur, et argumenti dignitatem aequalis auctoritas extollat. Nec ad excusandam ambitionem seu voti temeritatem aliud quidquam praeferimus, quàm honestátem studiorum in revocando egregio scriptore, qui nostris typis frequentatus oblectamento bonis omnibus, ornamento Germano nomini sit futurus. Etenim novimus quae TUA sit bonitas et in literas amor, quantisque studiis unicum illud centumvirale TUUM Germanicae gloriae delubrum exornas, quamque et divo Friderico Caesari ibi aram vovisti. Cujuscunque etiam priscorum Regum TIBI sit sacra magis memoria, pioue dignior favore? Vel enim generosam indolem, vel bellicam virtutem vel denique pacis in illo studia spectes, ubique similem reperias atque cognatum. Adde quòd Augustissimus Heros nobilem curarum partem ordinandis Bavariae rebus insumsit, et insigni cùmprimis titulo Regni fatis memorabilis extitit. Friderici namque Caesaris primùm auspiciis

antiquus Norici Ducatus, Henrico Saxonae ademtus, illustrissimae Tuae genti virtutis praemium concessit, translatus in illum Palatinum famosae laudis Othonem, aeternae memoriae Principem Principumque tantorum parentem. Fuerat nimirùm iste Germanicus Achilles Friderici Imperatoris in rebus gerendis auctor et Regni firmissimum robur, cujus invictum periculis animum formidavit Mediolanum, mirata sunt Alpium cacumina, ipsa Roma suspexit.

Non injucundum erit percurrere, qua Tu Te cum tanto Principe Tuoque magno parente compares, et ex conscientia propriorum facinorum gaudeas avitam virtutem unà cum priscâ regia dominatione, novo splendore renatam. Atque majora spondens dum venerit tempus, jam cinctus victoriae laureis pacis artibus vacas, magnarum pectore fovens semina rerum. Ita fiet uti, dum Ipse nunc aliorum facta legis, alii scribant olim quae Tu fecisti, et quae legentium animos admiratione Tui detineant, cùm animadverterint, eo magis faciendam esse

veram virtutis laudem hac nostrâ tempestate, quo majori ad eam nisu contendi debeat in tanto luxu, atque ut liberè dicam, assentationum ac mendaciorum studio et delirantium numero. Sed hoc Historicis aevi hujus et futuri nobile sit argumentum: mihi unus est precum conatus, ut donum quamvis exiguum solito humanitatis et clementiae affectu suscipias, meque sub Tuo patrocinio beatum admittas et serves.

REGIAE CELSITUDINIS

devotissimus cliens

C. G. DÜMGÉ.

PRAEFATIO EDITORIS.

Novam hanc Ligurini editionem post annos ab ultimâ ferè centenos, tantorumque virorum iteratas curas ut instituerem, praeter operis nobilitatem et argumenti praestantiam, aliae quoque caussae, nec illiae leves, impulerunt. Explicandis nimirùm Germaniae mediae antiquitatibus animum adjiciens, illud statim intelligebam, rerum solis momentis aegrè adduci ac detineri juvenum studia, domesticorum plerumque aliena, et quae vel proximae modò necessitati vel oblectationi certè inserviant. His ut quacunque subvenirem, desertis compendiorum formulis circumspicere scriptorem ejus aevi idoneum, rerum locupletem, tenore jucundum, quo quidem interpretando potissima quaeque disciplinae veteris capita, quasi aliud agendo, submitterentur. Ferebat autem ipsa propositi ratio in Friderici I. Imp. aetatem, quam utriusque Germaniae limitem ingentes Reipublicae vicissitudines atque unanima peritorum testimonia commonstrant. Earum ipse

pars maxima fuerat inclytus Heros, cui rara temporum felicitate gestorum condigni scriptores obtigere. Celeberrima quippe nomina, Antistes Otho Frisingensis, neque minoris famae Radevicus, tùm utriusque nobilis interpres, Ligurini vates. Illi graves et rerum et verborum ponderibus, hic spiritu plenus, dicendi lepore venustus, et ut aevo suo mirandus.

Qua propter trium ferè seculorum continuo plausu exceptum testantur octo editiones, quas unus ille domesticorum aequalium expertus est. Verùm omnes istae editiones, exceptâ rarissimâ Rittershusii, commune hoc habent, quod majore folii formâ excusae, pleraeque cum aliis in grande volumen conjunctae, ad gestandum tractandumque incommodae prodierunt; ipsae nunc singulae minùs frequentes, nonnullae maximis adeò Bibliothecis alienae. Praeterea textus vel in optimis emendationum saepè titulo veram injuriam accepit, dum ad antiquae dictionis romanae leges examinatus, nativi coloris indiciis privaretur. Annotationum denique bona pars otiosa, disjuncta, patientiam ipsam exercent. Plurima perperam explicata, non pauca planè neglecta, lectorem aut turbant aut penitùs fugiunt.

Haec ego mecum reputans, et juvenum studiosorum quin immò forsan et eruditorum me gratiam initurum sperabam, si praeclarum scriptorem, temporibus nostris accommodatum concinno typo evulgarem. Atque operae quidem summa in

eo posita videbatur, ut antecedentium editionum vitatis incommodis, in hanc novam cunctarum commoda, qua possem aucta, conferrem. Textum utcunque Rittershusianum, quippe correctissimum secutus, Augustanae principis auctoritatem diligenter adhibui, non nisi manifestâ necessitate ab illâ discedens, et neque tunc quidem absque indicio. Eruditorum verò conjecturas, quotquot nancisci contigerat, ubique semper subjeci, appositis modò judicii signis, iisque non arrogantiae sed brevitatis, rationes alibi additurus. Historiam operis literariam singulari dissertatione complexus sum, ut nullus antea editorum. Denique et primum Friderici Aug. decennium leviter adumbravi, ut esset isagoge quaedam in Ligurini libros. Proximum notarum volumen editionum selectas, omissis merè alienis, puta theologicis, ethicis, technico-politicis aliisque id genus quisquiliis, exhibebit. Illarum in locum neglecta plurima substituam, è potioribus, quae tulit aetas, historiarum auxiliis petita, eaque vel omninò nova, vel diligentiùs exponenda. Denique binas eidem dissertationes praemittam, quarum una brevior, de Poëtarum veterum exemplis auctori cumprimis familiaribus, altera prolixior, de Reipublicae Germanicae universa facie, qualis illa Friderici I. temporibus agnoscitur, disputabit.

Superest ut grates hîcce publicas, haud equidem pares illas, tamen sincerrimas laetissimasque rependam iis, quorum me humanissimae liberali-

tati praecipua quaevis et paratissima laborum subsidia, perbrevi tempore collecta, debere recordor. Etenim talibus tantisque officiis cùm maximè attribuam paratam editionem, ejusque meo Marte vulgandae constitutum consilium, qualicunque scilicet studio condonata demeriturus.

Atque inprimis appellandus vir illustrissimus, generis splendore non magis, quàm summâ doctrinae elegantioris laude conspicuus L. B. AB ITTNER Sereniss. M. D. Bad. à Consil. intimis, apud Diaetam Helvet. minister Plenipotent. et Circuli ad Lacum supremus Director, cujus egregium monumentum divi CAROLI FRIDERICI M. D. Bad. manibus, antiquâ styli gravitate, dicatum unà cum Principis immortalis memoriâ et durabit et praedicabitur. Praeclaram deinde nobis operam navavit vir solidâ variae scientiae gloriâ, luculentisque in rem literariam meritis nobilissimus, Bibl. Regiae Goettingensis Antistes, JEREM. DAV. REUSSIUS, plurima confestim eaque optatissima adjumenta, suopte manu nitidè descripta, nostris precibus transmittens. Parisiis vota nostra explevit, quin immò diligentiâ exsuperavit vir penitioris eruditionis ac urbanissimae facilitatis, multisque nominibus ille carus atque colendus CAROLUS HASE Vinariensis, Biblioth. Imperiali-Regiae à custodiâ, nuper egregiâ adhuc ignoti paenè scriptoris, JOANNIS LYDI editione literarum orbi notissimus. Monachii summâ cum humanitate percontantem excepit, promtissimoque favore edocuit Bibliothe-

cae Regio-Bavaricae laudatissimus Custos, Bern. Josephus Docen, monumentorum ille Germaniae veteris sospitator insignis. Perscriptis Romam quoque desideriis paratissimè respondit indefessus antiquitatum Germanicarum eo loci indagator et vindex, Ferdinandus Gloeckle Ingelheimensis, Bibliothecae Vaticanae Scriptor, proximè plurimis iisque egregiis industriae titulis celebrandus. Nequaquam porro tacenda nobis amicissima studia praenobilis ac eruditissimi Sulpicii Boisseré Coloniensis, cimeliorum artis prisco-germanicae possessoris instructissimi et liberalissimi, mox operoso et splendido laborum specimine artis cultoribus extollendi. Tùm etiam viri doctrinae multijugae scriptis dudum clarissimi, Jo. Caroli Hoeckii, Illustriss. Comit. Limpurgo-Solmens. Regimini à Consiliis, qui rariora muneris otia literarum augmentis conferre gaudet. Gratissima denique in nos extitit humanissimorum Bibliothecae Albertinae Friburgensis et Aulicae Carolsruhanae antistitum benignitas, qua vix non omnium Ligurini editionum percommodus usus indulgebatur. His itaque laborum praesidiis, atque potioribus temporum adminiculis ut plurimùm debemus, quidquid in isto labore profecisse videbimur. Neque enim aliam nobis gloriolam, quàm voluntatis, expetimus, et procul est vana persuasio, virorum celeberrimorum studiis momenta nos aliqua addidisse.

Illud tandem in votis praecipuum liberè profitemur, ut florentissimae olim Reipublicae nostrae

revocata imago, aliquando adhuc animos inveniat non prorsus alienos. Etenim vivitur magnis exemplis, et omnis aevi nobilissimae gentes priscorum patrum praeceptis ac imitatione steterunt, spretis contra vetustis moribus debilitatae conciderunt. Quapropter laudabili majorum nostrorum instituto, domesticae antiquitatis illustria documenta studiosè in scholis exhibita, quemadmodum et Ligurinum, vix adhuc typis innotescentem, in celeberrimis patriae Gymnasiis lectitatum invenimus. Forsan et nostris cùmmaximè temporibus ejusmodi fomenta convenirent, quandoquidem in tenerâ adhuc aetate plurimum efficitur, et amor patriae tantum decrepitus veluti cum lacte rursus infundi possit ac recreari. Sanè majores nostri Graecae et Romanae vetustatis exempla non otiosâ curiositate vel admiratione contemplantes, sed propriae nobilitatis memores, et gloriae gentiliciae comparatione elati, fortiter ipsi agentes, factis et scriptis illa tanto feliciùs expresserunt.

Heydelbergae in vigiliâ Nativitatis
Anni MDCCCXII.

IN LIGURINUM DISSERTATIO I

DE OPERIS AUCTORE, AETATE, FATIS AC EDITIONIBUS.

PRAEFATIO PRIMAE EDITIONIS.

Marquardus de Stain Ecclesiae Bambergensis Praepositus, Matthaeus Marschalk, Bernhardus et Chunradus Adelmann de Adelmannsfelden, Canonici, Chunradus Peutinger ac Georgius Herbart, Augustani,

LECTORI SALUTEM.

Venit hiis diebus Augustam Chunradus Celtis, vir tùm in bonis artibus apprimè doctus, tùm etiam diligens admodum veterum Scriptorum indagator: quem cùm pro nostra erga eum amicitia allocuti fuissemus, rogavimus, si aliquos libros antea nobis incognitos peregrinando per Germaniam reperisset, ut eorum pro sua in omnes humanitate copiam nobis faceret. Retulit, Ligurinum quendam egregium Poëtam de rebus gestis per Fridericum Primum Caesarem in monasterio quodam Franciae Orientalis, quam nostrates Franconiam appellant, se invenisse. Eundem cùm legendum ac per otium

conspiciendum nobis tradidisset, existimavimus profectò dignum fore, qui per ora virûm volitaret. Adhortati itaque Chunradum fuimus, ut exprimi formis curaret; neque diutiùs delitescere permitteret. Cùmque post aliquos tractatus cum artifice sibi parùm conveniret, atque hinc abire decrevisset: verebamur, cùm unicum solùm exemplar exstaret, ne aliquo iniquo sidere jacturam aut periculum pateretur. Nostra itaque opera et aere tandem effecimus, ut artifex ille onus subierit, partim ne vigiliae et lucubrationes Ligurini perirent, partim etiam, ne inclyti Caesaris nostri Friderici Primi labores et egregia facinora oblivioni traderentur. Accessit his peculiaris amor patriae. Cùm enim origo nobis, et quidem omnibus, ex Suevia foret, pulchrum admodum videbatur, Fridericum, qui et ipse ex gente Sueva originem duxit, Suevorum potissimùm auxilio ex tetro carcere, et post aliqua secula iterum in lucem prodire. Multa quidem inclyto nostro Friderico propter innumeros labores, quos pro Romani Imperii decore ac majestate conservanda pertulit, Germania nostra debet: sed longè plura universa Christiana Respublica, pro qua insignem ac sanctissimam illam expeditionem ad res Christianorum in Asia restituendas suscepit, et in qua postquam Armenios feliciter devicerat, ut pium et religioni Christianae devotum Caesarem decebat, vitam quoque cum maxima Christani populi jactura amisit. Solius enim Friderici per eam tempestatem virtus et rei bellicae peritia tutò Saladini regis victoriae ac felicitati opponi, et inclinatam Rempublicam Christianorum in Asia erigere potuisset. Quisquis igitur es, qui haec legis, Ligurinum hunc, egregium virtutum Friderici Caesaris praeconem ex Germania proficiscentem ne despicias, sed alacri animo amplectere atque revolve. Reperies revera pleraque, quae te legisse non modò non poenitebit, verùm etiam plurimùm juvabit.

In fine libri decimi subscriptum:

Guntheri Ligurini Poetae clarissimi de gestis divi Friderici Primi libri foeliciter editi et impressi per industrium et ingeniosum Magistrum Erhardum Oeglin civem Augustensem Anno Sesquimillesimo et septimo mense Apprilio.

In fine editionis:

Felici fine completus Ligurinus, et per universam Germaniam et ejus publica Gymnasia jam notus, et juventuti Germanicae ad legendum et enarrandum praebitus, primò Viennae per Chunradum Celtem: Friburgi per Hieronymum Baldung: Dubingi per Heinricum Bebelium: Ingolstadi per Jacobum Philomusum: Lipsi per Hermannum Bostium [1], qui in praedictis Gymnasiis publico stipendio Romanas litteras feliciter profitentur.

---

§. 1.

De Ligurini auctore ejusque nomine.

Magna, ut fermè solet in rebus dubiis, de Ligurini auctore inter eruditos disceptatio contentioque est. Ac de nomine quidem primos editores parùm cautè tradidisse vel ex hoc intelligitur, quòd ipsi sibi non constant. Principio operis Ligurinum appellant, nec satis apparet, an patriam aut nomen proprium indicasse velint. Postremum P. Pithoeo videtur. Quidquid admittas, utrinque hallucinari testis est [2]) ipsemet auctor, inditum libro Ligurini titulum disertis verbis enuncians L. X. v. 615 sq.

1) Haud dubiè Hermannus Buschius, quem tunc temporis Lipsiae docuisse ostendit Burckhardus in vita Herm. Buschii p. 164. 2) Praefat. ad edit.

— — — — *Doctos, quorum tutandus amore*
Atque fovendus erit, noster Ligurinus adoret.

Quo magis ego miror, nòn modò primos illos editores, sed recentiores etiam et magni nominis eruditos, Melanchthonem [1]), Gyraldum [2]) Pagium [3]) et Jos. Anton. Saxium [4]) errorem apertum non animadvertisse. Tùm verò iidem primi editores libro decimo subscripserunt Guntheri nomen, quod quidem recens inventum et laborante prelo quaesitum mox inde docebimus. Atque adeò Lilius Gyraldus illud Guntheri novum nomen vago rumore excipiens, alterum rerum Friderici I. scriptorem effinxit, suoque Ligurino superaddidit. [5]) Reliqui recentiorum omnes, praeter unum Senkenbergium, in Guntheri nomine conquieverunt, eoque ita securi, ut omnis illorum contentio in duobus tantùm ejusdem nominis aevi medii scriptoribus versari omninò videatur.

Extant nimirùm illius aetatis Guntheri cujusdam inscripta nomine poemata de passione S. Cyriaci et usitatis Christianorum actibus, quae ad annum ferè MDXXVI. Basileae typis vulgata P. Pithoeus audivit, nancisci diu quaesita non potuit. [6]) Eadem in monasterio Maulbrunnensi seculo XVI impressa, nescio quo teste, comperisse memini. Guntherus autem iste Sigeberto primùm Gemblacensi [7]) deinde Trithemio [8])

1) Chronicon L. IV. 2) Hist. Poëtar. Dial. IV. p. 307. (Edit. Lugdun. 1696 fol.) 3) Crit. in Baron. ad ann. 1160 (Edit. Venet. 1740 fol. Tom. XII. p. 1427. Ipsum autem Baronium injustè notat Gerard. Vossius de Hist. lat. p. 136 (Ed. Amst. 1699 fol.) et Schurzfleisch de Henr. Leone §. 1. (Opp. XLIV. p. 574.) 4) Not. ad Sigonium de regno Italiae. (Opp. Sigon. ed. Murator. Tom. II. p. 717 sq. not. 16.) 5) L. c. Dial. V. p. 307. 6) Praefat. cit. 7) De SS. Eccles. cap. 166. (Ed. Miraei p. 157.) 8) De SS. Eccles. p. 148. (Ed. Colon. 1546. 4.)

memoratus, fuit Monachus Elnonensis S. Amandi monasterii [1]) ordinis S. Benedicti congregationis Cluniacensis. Hunc scriptores aliqui, praecipue Belgae [2]) Ligurini auctorem extulerunt, ab aliis meritò reprehensi, quippe quod Sigebertus Gemblacensis jam anno 1112 vivis excedens, Friderici I. temporibus annorum quadraginta superior, facinorum ejus praeconem Guntherum agnovisse peregrè potuerit. [3])

Magis innotuit Guntherus alius, aetate ac scriptis ab illo diversus, Monachus ordinis Cisterciensis in Coenobio Parisiensi [4]) Dioeces. Basileensis. [5]) Et hic est ille Guntherus communibus doctorum suffragiis Ligurini auctor celebratus. [6]) Historiam scripsit subactae à Latinis Constantinopolis, ex ore Martini sui abbatis, qui rebus ipsemet interfuerat. [7]) Librum typis vulgavit Petrus Canisius. [8]) Pithoeum [9]) quidem et Caveum [10]) dubitatio reliquit suspensos, quamvis neutrum dubiorum rationes exponere videamus. Caeteroquin omnes istae doctorum opiniones argumentis idoneis destituuntur, cùm nullus aevi medii scriptor auctorem

1) Saint-Amand Belgii vet. Dioeces. Turon. 2) Valer. Andr. Dessel. Bibl. Belg. p. 336. (Ed. Lovan. 1643.) Ant. Sander. de SS. Flandriae p. 73. (Ed. Antverp. 1624.) Franc. Swert. Athen. Belg. p. 319. (Ed. Antverp. 1628.) 3) Miror ipsum celeberr. Pithoeum ejusmodi sententiae patrocinari Praefat. cit. 4) Pairis s. Paires Alsat. superioris prope Basileam. Schoepflin Alsat. illustr. T. 1. p 73 p. 451. 5) Miraeus Auctar. de SS. Eccles. n. 386. 6) E plurimis paucos: Gerard. Vossium de Poët. Latin. p. 254. (Ed. Amst. 1696 fol.) Fabricium l. c. Christo. Saxium Onomast. Lit. ad ann. 1190. Hambergerum Zuverl. Nachr. v. d. vorn. Schriftst. T. IV. p. 334 sq. 7) Miráeus l. c., Caveus SS. Eccles. hist. lit. p. 490. (Ed. Genev. 1696. fol.) Oudinus de SS. Eccles. Tom. II. p. 1651 sq. Fabricii Bibl. lat. med. et inf. aet. T. III. p. 520 sq. 8) Antiquar. Lect. Tom. V. p. 358 sq. 9) Praefat. cit. 10) L. c.

Ligurini Guntherum agnoscat, quinimmo ne nomen quidem et opus ipsum Ligurini aequalibus memoretur. Adde quòd Henricus Bebelius, Ligurini primis editoribus coaetaneus et contubernalis ac operis admirator fervidissimus, auctorem, nescio qua ratione, Christianum appellet. 1) Denique Joannes Nauclerus, illius aetatis non ignobilis scriptor, idemque plurimis familiaris et Celtis amicus, qui Chronicon suum anno 1500 absolvit, Ligurini, quem viderat, mentionem injiciens 2), auctorem Guntherum ignorat. Atque ex illo antiquorum silentio unà cum recentiorum oscitantia Ligurini unicus idemque acerrimus adversarius Henr. Christi. Senkenbergius 3) argumentum desumsit, specie magis quàm pondere commendabile. Quid quòd actum omninò foret de plurimis aevi medii monumentis, admissa tali ratione suspectae originis. Chronicon Urspergense Conrado à Lichtenau plurium seculorum stabili sententia adscriptum, hac nostra demùm tempestate Burcardi Biberacensis evicit ejusmodi rerum scrutator eximius Placidus Braunius. 4)

Primam inventi nominis occasionem praebuit ipsemet Ligurini auctor. Saepiùs enim meminit à se scripti Solymarii 5) s. de expeditione in terram sanctam poematis. Indicium properè nimis ac obiter prosequentibus occurebat ille Guntherus expeditionis in Constantinopolim scriptor, et facilè seduxit viros de nomine tantùm sollicitos. Invento Gunthero mox alter accessit jure parti sodalitii, deinde proximam quaestionem nominum studia removerunt, oppressit favor, neglexit cre-

1) Epist. ad Jo. Nauclerum: qui auctores legendi sint. Phorcae 1504. fol. g. z. b. 2) Chron. gener. XXXIX. p. m. 759. 3) Conjecturae de Gunthero, Ligurini scriptore supposititio. Parerg. Goettingens. Tom. 1. Lib. III. p. 149 sq. §. 2. 4) Notitia msctor. S. Udalrici Tom. II. p. 93 sq. p. 232. 5) Ligurini L. I. v. 14 et 86. L. X. v. 648 et 729.

dulitas. Non equidem omninò defuere qui Solymarii argumentum ab illo scriptoris Canisiani diversum censerent [1]), ad captam ductu Chunradi Regis Hierosolymam trahentes ex Ligurini testimonio [2]):

Obtulimus scriptos sacrâ de sede libellos.

Ast alii longè plurimi de Constantinopoli pronuntiarunt [3]), quos inter unus Albertus Fabricius [4]) vero propius accessit, errore saltim excusabili Bouillonaeam expeditionem intelligens. Haec inditi nominis genealogia, cujus origines editionis principis nondum finitae sed inchoatae tangere tempus necesse est, quippe quod titulus tacet incognitum, pòst epilogus profitetur.

Juvat adscribere novum errorem ex Gunthero nomine prognatum, eumque non injucundum temeritatis exemplum in conficiendis indicibus, quos vocant librorum pròhibitorum. Investiganti Codd. Ligurini msctos et alia quaelibet subsidia literaria, in manus inciderant indices illi censurae Romanae, novo Petri praenomine Guntherum adnotantes. [5]) Suspenso paululum rei miraculo confestim ratio subveniebat, cùm alio loco notatam conspicerem ejusdem Petri Guntheri Rhetoricam. Felici casu non ita pridem obvenerat idem liber in praestantissimo catalogo Bibliothecae Heilsbrunnensis [6]), ibique doctissimi Hockeri annotatio, quam ultrò prosequi facilè poteram. Fuerat autem Petrus ille Guntherus Academiae nostratis olim decus et ornamentum, qui Neostadio ad Haardtam oriundus, Heydelber-

1) Cunrad. Rittershus. in not. ad Ligurini p. 17. Gerard. Vossius l. c. 2) L. I. v. 86. 3) Miraeus, Caveus, Oudinus, Andreas, Swertius, Sanderus etc. 4) L. c. 5) Index libr. prohib. Alex. VII. jussu editus Romae 1667. fol. p. 64. Innocentii XI. Romae 1704. — Plures evolvere non datum fuit, sed et in aliis haberi Guntherum aliundę comperi. (Clement. Bibl. crit. Tom. IX. p. 327.) 6) Libror. impressor. Sectio V. nro. 194. p. 263.

gae eruditus, in Philosophorum ordine cum laude docuerat, Decanatu functus 1508. Tùm verò Jurisprudentiam amplexus, improbo paucorum annorum studio effecit, ut anno jam 1512 summis in utroque jure honoribus condecoratus, Nicol. Morsingero valetudine laboranti in exponendis Decretalium libris sufficeretur, spretis paucorum calumniis, corpusculi vitia exprobrantium, ut semper alunt et sua monstra studiorum sedes. Postmodum ad Codicis Professionem evectus 1516, Rector Academiae renuntiatus 1517, anno sequenti praematuro funere ante senium extinctus est. 1) Vir equidem praestans natura ingenii, liberalium artium peritissimus et Poëta laureatus, quem Ligurini auctorem non ineptè reputares, nisi plurimae gravissimaeque temporis et loci rationes omninò dissuaderent. Nimirum ut taceam vetustatis notas et codici mscto et ipsimet operi inhaerentes, etiam tempus primi rumoris huic nostro Gunthero non convenit, qui tunc adhuc adolescentulus tanto labori nullatenus par esse poterat. Adde quòd insignis operae praesens auctor hîc loci minimè latuisset, siquidem noveris coetuum eruditorum mores, et ejusmodi secreta vel ubicunque tutiùs custodiri scias. Famam Petro conciliavit illa scripta Rhetorica, quae Principis Musagetae suffragiis illustrata 2), multorum manibus terebatur, ac demùm typis exscripta iteratas confestim editiones 3) experta est. Atque haec ipsa libri novi celebritas in oris longinquis, utpote Germanis, nimium suspiciosos Romanae curiae censores induxit, ut qualemcunque interdicerent. Postmodum auctorem Ligurini Guntherum audientes et Friderici praeconem, inepti homines eundem sibi persuaserunt, vel vice versa.

1) Annal. Acad. Vol. IV. fol. 175. 247. — Schwab Syllab. Rector Acad. Heidelberg. Tom. I. p. 90 sq. 2) Servatum erat msctum in Electoris Bibliotheca. Schwab l. c. 3) Moguntiae 1521. Basileae 1521.

Hisce praemissis, quid tandem de Guntheri appellatione statuendum sit, nemo non videt; ast nihilo seciùs retinendam putaverim, scilicet usu receptam et prorsus innocuam, quandoquidem alia non datur. Monet praeterea scriptorum ad Guntherum provocantium multitudo, neque etiam aliis potiori jure priscorum nominibus utimur, et molestum sanè foret, ne quid gravius dicam, in rebus usu longaevo veritatis speciem consecutis turbare ordinem velle.

§. 2.

Auctoris persona et patria.

Supervacaneum videri possit, in vitae genus et patriam inquirere, cùm ne de nomine quidem constet. Monendum verò disceptationem utramque non iisdem principiis niti, nec rarò ex auctorum scriptis unum alterumve cognosci. Ac primò quidem Ecclesiasticum suspicari nostrum nihil impedit, nonnulla juvant. Praeterquàm enim quòd ante renatas literas omnes ferè scriptores illius ordinis fuisse notum est, in ipsis quoque Ligurini libris plurima reperiuntur è sanctis bibliis transsumta. Catalogum congessit Rittershusius [1]), cui pauca subjungimus. Auctor inducens obsessae Terdonae Monachos Friderici misericordiam frustra deprecatos [2]), utitur ista parabola:

Non secùs irati sententia fine supremo
Judicis, aeternum maledictos tradet in ignem,
Suppliciisque datos exertâ puniet irâ,
Qui totiens moniti, totiens sprevêre monentem.
Sic miseri cives ad moenia clausa gementes,
Ac velut in certam queruli rediêre gehennam.

1) Ad calcem editionis p. 234 sq. 2) Lib. III. v. 129 sqq.

Exponens initia funestae contentionis inter Imperatorem Romanumque Pontificem ipse pro sua parte cautè non minùs ac modestè subjicit [1]):

Principis an Papae fuerit pars justior, alter,
Qui meliùs potuit cognoscere, judicet: at nos
Ignari rerum partem veneremur utramque.

Haec et similia non obscurè Ecclesiasticum innuunt, quem tamen Monachum haud facilè crediderim. Nec detinent illa futilia de Guntheris commenta, quo minùs ego subscribam Pithoei [2]) sententiae: *Hic noster, si verum amamus, nescio quid prae se fert monachismo cultius, urbanius et magis aulicum, quod genus etiam vitae se aliquando sectatum sub finem poematis significat.* Certè qui Ligurini libros vel obiter perlegerit, effati sentiet gravitatem.

Difficilior longè quaestio de patria suboritur, nec opinionum minor discordia. Plurimas autem summovere intactas percommodè poteris, ut potc quae Guntherorum vestigiis insistant. Nil nobis hìc profectò cum vanis speciebus, quas cui volupe erit, prosequatur. Ex ipsis Ligurini libris rationum formulae repetendae, dum alio quocunque certo indicio destituamur. Nonnullos Ligurem autumare supra meminimus [3]), nec illa penitùs inanis conjectura, modo ne Ligurini vocabulo commendatam velis. Etenim tenuis admodum injecta Pithoei dubitatio [4]), Ligurem de patria ea unquam scripturum fuisse. Quasi verò sit inaudita res civis in cives accensus animus, quin immò contra non extent exempla tantò majoris acerbitatis, quantò major injuria. Praeterea quoque auctorem Italum non absque specie tueare, si cumprimis in censum attuleris elegantissimam Italiae descriptionem libro secundo exhibitam. [5]) Maxi-

1) L. VI. v. 518 sqq. 2) Praefat. cit. 3) Cf. §. 1. p. 1 sq. c. n. 4) Praefat. cit. 5) V. 56 sqq.

mam quidem partem ex Othone Frisingensi [1]) transsumtam Poeta variis hinc inde momentis, iisque aptissimis ampliavit. Idem et aliis Ligurini locis regionum et urbium Italicarum epitheta apposuit, quae virum omnino praesentem persuadere possint. Sperabam ego locis abditis quibusdam et minutis eoque difficilioribus deprehendere nostrum. Codices nimirum Othonis et Radevici, quorum libros ille heroico carmine circumscriptos reddidit, solitam librariorum oscitantiam, ut alii plurimi, sunt experti. Vir summus Antonius Muratorius, collatis cum praestantissimo codice Vindobonensi editionibus, haud rarò corrupti textus exempla offenderat. Ex iis quaedam adnotavit Episcoporum nomina vel perperam scripta vel addita, tùm et machinae cujusdam bellicae corruptum vocabulum. Occurrit illud in Othonis [2]) et Radevici [3]) libris, illic marga scriptum, hîc verò manga; quod quidem utrumque falsum et manganam audire, docet illustris editor ut homo Italus et omni exceptione major. Noster autem non solùm illa Episcoporum elogia, sed etiam (quòd magis mirere) machinae illius bellicae vocabulum declinavit, cùm tamen alios ejusmodi terminos q. v. technicos passim receperit. Ne quaeso hanc annotationem velut otiosam praesumas, quam quidem consultò appositam inferiùs dicenda admonebunt.

Gallicum Ligurini vatem significavit unus, quòd sciam, Gaspar. Scioppius [4]), nec iste reliquorum ullo assensu exceptus. Id qua ratione fecerit vir doctissimus, non aequè video, nisi forsan inductus Guntherorum vanis elogiis. Poterat etiam falli ipsius Galliae vocis umbrâ, dum auctor Lombardicae gentis mores et

1) De reb. gest. Friderici I. L. II. c. 13. 2) L. II. c. 17. 3) L. II. c. 47. 4) Jambi de Gunthero primo Franciae atque adeo Germaniae Poëta; ad calcem Edit. Rittershus. p. 207.

consuetudines ad Othonis Frisingensis paenè verba recensens [1]), ultrò subjiciat:

Quoslibet ex humili vulgo (quod Gallia foedum Judicat) accingi gladio concedit equestri.

Nihil Otho de Gallia; bene vero Germanos infimae conditionis plebem ab armis prohibuisse notum est, neque usquam terrarum ad arma vulgus vocare turpius habebatur. Quid igitur nostro cum Gallis, quando Germania eminebat? Quin immò Gallia Friderici temporibus, deserto nobili more, jam ad vulgus confugerat ingravescentibus Anglorum armis, ut ea cessaret comparatio. Quid si Galliae vocabulo Germaniam ipsam auctor significaverit? Miraculum clamas: declarabo. Gallia vel optimis adhuc seculi XII scriptoribus dicebatur omnis trans Rhenum Germania. Sic Otho Frisingensis Moguntiam, Germaniae metropolim, Galliae civitatem disertis verbis appellat, adeoque totam à Moguntia Basileam usque Provinciam Galliae adscriptam Alemanniae opponit. [2]) Nimirum omnis ista trans Rhenum tellus, victricibus olim Francorum armis quaesita, inde à Chlodovaeo ad Ludovicum Germanicum, Imperio Francico cum ipsa Germania paruerat. Ex tunc verò Francorum potestas ad Galliam antiquam, exceptis tribus ad Rhenum provinciis et veteris regni Burgundici opima parte, restringebatur. Itaque Gallorum appellatione Franci, Francorum Galli, eadem commixti populi significatione, ferebantur. Germani autem nobilissimo Francorum elogio passim extolli gaudebant, unde scriptoribus aevi medii promiscua gentium et regnorum formula [3]),

1) L. II. v. 153 sq. cf. Otho Frising. l. c. 2) Lib. I. c. 12. cf. c. 13. 3) Otho Frising. L. II. c. 13. *Denique Princeps (Fridericus) ad Transalpina rediens, sicut Francis praesentiâ suâ pacem reddidit, sic Italis absentiâ subtraxit.* — Francorum vocabulum ad Germanos trans Rhenum restrictum et Alemannis s. Suevis oppositum legitur Lib. I. c. 13. fine.

quos quidem noster hîc secutus, Galliae vocabulum poscente metro praetulisse videtur. Idem et alio loco Fridericum, avaritiae Romanae ausibus respondentem his verbis meminit [1]:

Commercia certè
Non satis aequa mihi faciunt, dum vendere nobis
Nostra volunt; veluti plenis cum follibus emtum
Adveniam, pretioque novos sumturus honores,
Quos sibi jam proprios effecit Gallica virtus.

Hanc distinctam editionis principis lectionem sequentes omnes immutarunt, pro Gallica Francona ponentes. Ipsemet ego vocabuli genuino sensu, virorum auctoritate et vetustae manus correctura in exemplari Friburgensi abreptus, vocem Gallica rejeci, non equidem Francona nimis audaci emendatione, sed leviori ejusdem correcturae, bellica substituens; nunc autem *Gallica* confidentiùs repono. — Quod reliquum est, his ad fidem expositis, unum et solum pro Gallica auctoris patria indicium evanuit.

Natione Germanum esse, plurimorum sententia est, quos inter eminet vir gravissimi judicii Caspar. Barthius. Rationum pondera si cognoveris, reliquis omnibus praevalere facile concedas. Ac primò quidem dictionem Germanismis abundare plurimis locis annotavit Barthius, catalogum sequens annotationum volumen suppeditabit. Animum deinde prorsus ac verè Germanum quilibet Ligurini libris vel tantùm obiter intentus, frequentibus iisque praeclaris indiciis ostensum collaudabit. Memorabilem praeterea Ligurini locum, et ipsius auctoris in hanc rem quasi digitum, arripuit idem sagacissimus Barthius. Injecta videlicet mentione tentati sceleris in vitam Argolici Imperatoris, ausu nefario cujusdam aulici, Radevicum Frisingensem hominis personam explicantem negligit auctor. Et ille quidem [2]:

1) L. III. v. 458 sqq. 2) L. II. c. 27.

unus de servis palatii, Caniclinus videlicet, quem nos Cancellarium dicere possumus, Principi suo fraudem molitus est. At contra noster [1]):

graeci cognominis usu
Hic Caniclinus erat, nobis Camerarius idem
Esse potest.

Rectè Barthius ad h. l. [2]): *Non obscurè inde patet, Guntherum Germanum esse: nulla enim alia natio Camerarios habuit retento vocabulo.* Sed neque tacendum puto, Ligurini auctorem Caniclini significationem Radevico minùs aptè reddidisse, dum Caniclini personam Cancellario magis, quàm Camerario convenisse luculenter doceat illustriss. Cangius. [3])

Nunc pauca de iis, quae contra moventur. Et primò quidem occurrit elegantissima oratio pro Friderici Caesaris electione habita in curia solenni Francofurtensi. Principis verba facientis personam noster vel ignorat vel dissimulat [4]):

Tandem quid peteret regni fortuna, per unum
Dignata est aperire virum, qui nomine clarus,
(Dux, Comes an Praesul dubium) formâque verendus,
Consilioque potens, et persuadere peritus,
Surgit.

Miratur valdè doctiss. Rittershusius [5]) auctorem fugisse, quod ferè vulgatum est: primum in electione suffragium ad Moguntinum pertinere. Senkenbergius [6]) in orationem ut fictam invehitur, simul exprobrans proponendi formulas, quippe quòd Fridericus delegatione potiùs Chunradi Imp. quam Principum studiis Imperium fuerit adeptus. Gravissimi sanè momenti est Rittershusii illa adnotatio, quae si probetur, auctorem Germanum plus quàm suspectum reddere debeat.

1) L. VII. v. 389 sq. 2) Reuberi SS. rer. Germ. ed. Joannis p. 660. 3) Glossar. v. Caniclinus. 4) L. I. v. 226 sqq. 5) Not. ad Ligur. p. 22 sq. 6) L. c. §. 8. p. 161.

Verùm enimvero tantùm abest à nostro ejusmodi oscitantia, ut ipsemet adeo jus illud Moguntini Radevici verbis enunciet [1]):

ad Proceres electio pertinet, in qua
Praecipuam vocem Praesul de more vetusto
Moguntinus habet.

Fictam autem orationem facilè concedas, cùm apud Othonem Frisingensem ne vestigium quidem habeatur. Et vereor ne ipsa accusatio nostri laudibus adcrescat: est enim oratio egregia, et sententiarum ponderibus et verborum concinnitate planè mirabilis. Tùm verò nec omnino desunt rationes, cur auctor oratoris personam ignorare potuerit. Agebatur illo ipso electionis tempore tristis admodum et ingens Moguntini cum suo clero contentio, nonnisi Praesulis repudio dimissa [2]), ut merito dubites de praesenti Principis favore. Forsan et providus auctor religioni duxerit, orationem à se compositam certo Principi, adeòque Germanicae Ecclesiae Primati, inscribere. Caeterùm quod sibi velit Senkenbergius cum illa Chunradi delegatione non aequè capio. Fridericum enim electione solenni, maximo procerum conventu et universorum suffragiis evectum testatur Otho Frisingensis [3]) manifesto satis testimonio. De Chunradi porro delegatione, quam et noster observat [4]), suo loco disputabitur. Sed pone quamcunque velis: Quidni tandem Poëtae cum rerum integro tenore, dum electio spontanea Friderici gloriam augeret, atque ipsemet auctor, spretis anxiae narrationis legibus, illius tantummodo se praeconem ingenuè fateatur? [5])

1) L. VI. v. 610 sqq. cf. Radevic. Frising. L. I. c. 16. 2) Serrarius rer. Mogunt. L. V. (Ed. Joannis Vol. I. p. 556 sq.) cf. Otho Frising. de Frid. I. L. II. c. 9. 3) L. II. c. 1. 4) L. I. v. 316 sqq. 5) L. I. v. 124 sqq.

Non parùm denique negotii quibusdam 6) fecisse videtur, ut Germanum crederent auctorem, operis nitor et summa concinnitas, omnes aevi ac popularium labores infinitè exsuperans. Et bene mehercle cum nostro agitur, quando praestantia suspectum efficit, et neque patria nec aetas extulerit parem. Sed etiam exteri non suppèditant, non recentior aetas. Habeat optimos quosque suos aequàles et populares nobilissimus exsul; definire nil ausim. Quis enim unquam critices artibus adsequatur, quid omni tempore, quocunque loci valeat ingenii dotibus junctus amor?

§. 3.

Indicia quaedam auctoris Friderico I. vel aequalis vel saltim supparis.

Quanquam autem et consummatissimae critices non sit statuere, quae quaelibet aetas sive tellus ingenia proferre queat, in utriusque tamen inquirere vestigia et datur et convenit. Ac de patria quidem diximus, restat ut aevi nonnulla indicia per ipsos Ligurini libros festino calamo notemus. Missis enim illorum rationibus, qui suos Guntheros prosequuntur, nihil etiam summorum virorum auctoritati tribuendum censemus, quando probationibus opus est. Saepè mecum ego mirabar scriptores doctissimos, probaeque critices amicos, de Ligurini aetate adeo securos restitisse, ut ne levem quidem quaestionem ex plurimis pauci movissent. Puta Conringios, Vossios, Schoepflinos, Saxios, Lindenbrogios, Cangios, Spelmannos, Schilteros, Scherzios, Haltausios, Wachteros, Bunavios, aliosque multos jurium et antiqui-

6) Spiegellium, Pithoeum (praefatt. citt.) cumprimis ipsum quoque Senkenbergium (l. c. §. 2. p. 153. §. 6. p. 157.)

tatum Germanicarum sospitatores, quos quidem omnes in Ligurinum, velut indubitatam auctoritatem, provocare legimus. Scilicet in literarum quoque orbe non secùs ac in reliquo passim agitur, ut alius alium plerùmque ducat. Est autem scrutinii ratio duplex in scriptis veterum, vel enim versatur circa notas, quas vocant exteriores, ut codicum faciem scripturaeque signa, vel indagantur librorum argumenta tractandique modi, quorum alter est rerum, dictionis alter. Jam verò codicum absoluta penuria nostrae disceptationis cardinem in opus ipsum et unum conjicit, et cùm in recentiore bono scriptore latino dictionis indoles parùm edoceat, nisi quòd fortè discas, quibus profecerit, minoris utilitatis quaestione remotâ, potioribus rerum indiciis pro pagellarum angustia detinemur. Praeprimis ea seligimus, quae auctori quasi inscio et ludenti excidisse videntur, siquidem in minimis optimè cognoscitur animus parùm sibi constans, et malè tecta simulatio. Deinde et propria tantùm auctoris secuti, locos quàm plurimos omittimus, ubi duces solummodò suos, Othonem et Radevicum, ipsis illorum verbis reddit.

Prima statim operis dedicatione alloquitur Othonem, Friderici Imperatoris tertiogenitum, inter alia dicens:

dubium, puer inclyte, dici
Rexne, Comesne velis veterum nam regna potenter
Allobrogum materna regis, regnique decore
Dignus ab excelso nomen deducis Othone.

Hunc locum emendaturus doctiss. Barthius voci Comesne substituit Duxne. Scilicet observans mediam inter Comitem et Regem Ducis dignitatem, hanc à nostro veluti per saltum neglectam suspicabatur. Verùm sollicitus nimiùm censor, ut propriae oscitantiae, sic alienae diligentiae nobile prodidit exemplum. Etenim Otho Friderici filius verè Burgundiae Comes non Dux appellandus. Nusquam illa tempestate Burgundiae Dux,

sed Rector et Comes. Rectoratus autem Burgundiae penes Duces Zaringenses, augustissimae Badensis familiae satores, ex quo Rainaldus ille Tertius, potentissimus Burgundiae Comes, Imperatori Lothario rebellis, proscriptus, dominiis privatus, eique patruus Chunradus Dux Zaringensis suffectus, idemque totius Burgundiae Rector Imperii vicarius constitutus erat. Exinde perpetua saevissimaque bella, nonnisi Raynaldi fortissimi Principis ipsa morte cessatura. Tandem Fridericus Imperator ejusdem Rainaldi ex fratre nepti Beatrici nubens, Rectori Burgundiae, tunc temporis Bertholdo IV. Zaringiae Duci, dotales Beatricis aliasque plurimas Burgundiae terras nec justè nec honestè subtractas et suae familiae quaesitas Othoni filio subdidit, servato quidem Imperii supremo dominio. 1) Zaringensibus autem Rectoris elogium, vanus utcunque titulus remanserat. Itaque Comes Otho Palatinus Burgundiae, non Dux 2), et salvus Ligurini locus inepta critica tentatus; in re parva tantò majus exactae fidei documentum.

Eundem Othonem puerum vocat auctor, puerum ipsum quoque Henricum Friderici primogenitum 3), Romanorum Regem et Constantiae Siculae maritum. Graviter in illum ob hoc invehitur Senkenbergius 4), formularum ejus aetatis ignorantiam exprobrans, quippe quòd puerorum nomine nequicquam veniant viri nupti et in regno parentum socii. Verùm enimvero afficti criminis ipse reus est Senkenbergius, et noster omninò tutus. Ut enim taceam in Poëtis minùs anxiè captanda vocabula, frequentiùs metri numeris condonata,

1) Mascov Diss. de nexu Regni Burgund. cum Imper. Germ. Sect. II. §. 1. p. 21. 2) Poterat ista Barthius ex alio ipsius Ligurini loco intellexisse. L. V. v. 284 sqq. 3) L. I. v. 59. 4) L. c. §. 7. p. 159.

pueros non dici maritos juvenes manifestò falsum est, et ipsa Cangii [1]) auctoritate vapulat Senkenbergius. Ille enim Regum filios, nulla nuptorum habita ratione, simpliciter pueros appellari disertis verbis et exemplis testatur, utpote pueros κατ' ἐξοχήν, quemadmodum nostros ferè Principes. Solennis haecce formula multorum exemplis probari facilè posset, siquidem in re vulgata testimoniis abutare.

Fusiùs describit auctor [2]) illarum regionum tractus, quas Imperator post peractam Francofurti electionem, inde Aquisgranum ad coronae sacra proficiscens, peragravit. In hac autem descriptione, quam vix non omnem ex suo penu Poëta adornavit, plura reperias ejus aevi geographiae quam maxime propria, cumprimis diligentissimam agri Moguntini chorographiam, qualis tunc adhuc cernebatur. Eandem praeterea scriptoris fidem, ingenuam ubicunque rerum faciem exhibentem, vel in minimis deprehendas, quod quidem recentiori difficillimum fuisse, quilibet geographiae mediae modò non penitùs ignarus ultrò consentiet. Sensit et idem ille Senkenbergius, eòque haud leviter turbatus, quae negari non poterant, ignobili satis artificio in auctorem retorquet. *Majorem*, inquit, *eruditionem haec spirant, atque illud aevum agnoscit.* [3]) Simul autem ipse non aequè insignis eruditionis specimen ostendit, Ripuariae terrae vocabulum temporibus istis inusitatum audacter enuncians. Vel enim ex uno Radevico Frisingensi [4]), quem noster sequitur, oportebat meminisse.

Nativam aevi simplicitatem, nondum felicis rerum cognoscere causas, prodit et illud auctoris ingenuum de Thermis Aquensibus judicium [5]):

1) Glossar. v. Puer. 2) L. I. v. 375 sq. 3) L. c. §. 6. p. 157 sq. 4) L. I. c. 14. 5) L. I. v. 431 sqq.

Hos illis secreta locis natura vapores
Addiderit, manuumve labor, quaeratur ab illis,
Qui loca nota colunt: caussas, secretaque rerum
Majorum fido possunt audisse relatu.

Idem et alibi 1):

Nocte ferè media, quo tempore lumina Titan
Opposito praebens, si fas est credere, mundo,
Ex aequo medium noctis discriminat arcum.

Commemorans auctor pietatem Friderici Caesaris, qui primùm in Mediolanenses exercitum ducens, rapinas quasdam suorum in sacras aedes penuria victus commissas, priusquam ultra moveret, corrogatis ab omni exercitu nummis rependit, posthabita Frisingensis distincta relatione, dividundae pecuniae negotium Episcopo et Comiti suopte jure demandat 2):

Protinus ex omni collectos agmine nummos
Corrogat, atque viris commissa fidelibus aera,
E quibus hic Praesul, Comes ille, probatus uterque,
Distribui justa spoliatos sorte per omnes
Imperat.

Otho Frisingensis 3) id negotii duobus Episcopis Tridentino et Brixiensi nominatim adscribit, nec ulla prorsus discedendi necessitas, nisi meliùs edoctum nostrum censere velis.

Repetens unà cum Othone Longobardicae gentis in Italiam adventum, servata veteri orthographia scribit:

Hanc olim bello, quem Scanzia miserat hostis,
Barbarus invasit.

Omnes ab Augustana editiones pro Scanzia Scandia posuerunt, nullo quidem sensus, at bene integritatis dispendio. Nimirum Scanzia legendum cum aliis

1) L. III. v. 630 sqq. 2) L. II. v. 24 sqq. 3) L. II. c. 11.

plurimis aevi medii scriptoribus [1]), eòque rursus apparet in minutis diligentia nostri.

Militarem Friderici Imperatoris pompam post inaugurationis Romanae solennia depingens [2]), eumque equo, quam maxime poterat, exornato insidentem, de isto equo quasi ludendo subjicit:

Lucidus è media dependet fronte pyropus,
Lucida multisonis phalerantur pectora bullis.

Bullas autem istas sive campanulas Friderici praesertim aetate frequentissima procerum ornamenta fuisse, quis nescit? [3]) Pòstmodùm obsoletae, tandem adulto ferè seculo XV. stolidis et scurris dementiae insignia relinquebantur. [4])

Insigne scriptoris aequalis documentum edidit auctor in accusando Veronensium facinore, qui Fridericum Imperatorem ex Italia revertentem insidiis circumvenerant. Funesti sceleris auctor fuerat Albericus Eques, nobilis Veronensis, unà cum juvenum accita manu; de his ita noster [5]):

Albricus cupidus scelerum, cupidusque rapinae,
Horridus, acer, atrox, ex ordine natus equestri,
Civis erat Verona tuus, jurataque turpi
Obsequio, monstrisque novis accita juventus
Cum domino peritura suo.

Haec, siquid unquam ad aevi genuinam indolem, ubi turpissimum erat, equestris ordines viros civitatum stipendia mereri. Quis enim non videt, Poëtam exemplum

1) Gesta Normannor. in Francia. ap. Bouquet ss. rer. Gall. Tom. VI. p. 204. Histor. Normannor. L. I. c. 2. L. II. c. 1. Ibid. Tom. XI. p. 623. 626. 2) L. IV. v. 54 sqq. 3) J. G. v. Eckhart Erklaerung eines alten Kleinodienkaestleins etc. §. IX. p. 14. 4) J. C. H. Dreyer v. d. Nutzen des vortreffl. Gedichtes Reinke de Vofs §. II. Not. 2. p. 24 sqq. 5) L. IV. v. 449 sqq.

in terris Italis, haud insolitum Germana mente metiri? Tunc temporis enim Germaniae nobiles, etiam infimi ordinis, civitatum ejusmodi foedera quàm maximè dedignabantur. Longè res aliter pòst paullò evenit, cùm auctis civitatum opibus, nobilium contra ruentibus, non raró viros equestris ordinis in civitatum vel jura vel stipendia cogeret dira necessitas. Sed neque etiamnùm impunè concessit illa prisca superbia, siquidem ludorum equestrium consuetudines quemlibet Equitem civitatis cujusve stipendiis vel juribus adscriptum ab illis ludis arcebant, donec utrumque desereret.

Optimè sibi constat auctor in diversis allocutionibus, quas Friderici Caesaris nomine vel composuit vel exornavit. 1) In his autem non sine cura quadam extollitur regula: Romani Regis electionem ad Principes pertinere, et universos quidem. Id quàmvis non obscurè in Romani Pontificis fastus et studia dirigatur, praeterea tamen insigne Reipublicae Germanicae momentum enunciat à plurimis neglectum; electionem scilicet Romani Regis non ad Septemviros fuisse restrictam. 2) Haud parùm haecce stabilis dictorum fides aequalem et apprimè gnarum videtur adserere.

Referens mortem Ekberti Comitis ante muros Mediolanenses 3), quasi fortuitò meminit pervetustae Germanicae consuetudinis, héroum casus et funera carminibus celebrandi:

Cujus et interitum lachrymoso tristia nectens
Carmine Teutonicas deflevit fama per urbes.

Hujus autem Ekberti, fortissimi Principis, praematurum fatum ab universa Germania graviter exceptum et Aventinus 4) adfirmat.

1) Exempla habes: L. I. v. 175 sqq. L. VI. 314 sqq. v. 610 sqq. L. VII. v. 325 sqq. 2) Totus in hoc probando versatur Nicol. Cisnerus Diss. cit. Cf. Putter Reichshist. I. 264. 3) L. VII. v. 483 sq. 4) In Elencho rerum Boicarum.

Mox circumsessum ab Imperatoris exercitu Mediolanum et agminum ordinem ex Radevico describens 1), antiquam Germanorum aciem, tunc temporis adhuc servatam, unius vocabuli transpositione perspicuè reddit:

Totaque septenis distinguens agmina turmis,
Ductorem cuneo praefecit providus uni-
Cuique suum.

Nihil Radevicus de cuneis, ut qui peregrinum adeò vocabulum affectans, legiones commemorat, ambigua voce rerum faciem obducens.

Disciplinae castrensis leges ab Imperatore Procerum consensu in campis Mediolanensibus promulgatas, eodem Radevico duce, missis quatuor postremis, recenset auctor, quarum una sic habet 2): *Miles qui mercatorem spoliaverit, dupliciter reddet ablata, et jurabit, quod nescivit illum mercatorem. Si servus, tondebitur et in maxilla comburetur, vel dominus suus reddat pro illo rapinam.* Haec ita noster 3):

Institor à nostro spoliatus milite cuncta
Conduplicata feret: maxillâ servus adustâ,
Vertice detonso, suppon et terga flagellis,
Aut erit à domino praedicto more luendus.

Nihil de flagellis apud Radevicum: ne tamen falsam additionem putes. Tonsuram et stigma tunc temporis et flagellatio semper comitabatur, quae non expressa subintelligitur illius aevi sententiis. 4)

Et de aetatis quidem indiciis hactenùs: calamum sistere jubet pagellarum modus, dum insequenti annotationum volumini plura, suis quaeque locis majori cum pondere dicenda remittimus.

1) Ibid. V. 496 sqq. 2) Radevic. L. I. c. 26. 3) L. VII. v. 273 sqq. 4) Cb. Ulr. Grupen Observat. rer. et antiquit. German. Halae 1763. p. 128 sq.

§. 4.

De tempore scripti operis quale idipsum prae se ferat, et auctor an rebus interfuisse censendus?

Ligurinum non esse compositum ante trigesimum quartum Friderici Imp. annum manifesta librorum testimonia evidenter ostendunt. Atque primo statim limine Friderici filios allocutus, Henricum, Romanorum ac Italiae Regem appellat [1]), alio loco [2]) commemorans ejusdem nuptias cum Constantia Sicula; denique et Beatricis Burgundicae, Friderici Imp. Uxoris, obitum deplorat, quem scriptorum plerique anno 1184 vel 1185, Spirensis autem inscriptio monumenti [3]) anno 1190 contigisse tradunt. Henricus equidem anno jam 1169 Friderico patre procurante Romanorum Rex Bambergae electus [4]), quadriennis adhuc puerulus; at Rex Italiae coronatus anno demùm 11 4 [5]), et Constantiae nuptus anno sequenti [6]), vel quod aliis videtur anno 1186. [7]) Cum ista temporis definitione, quam non ineptè paullùm laxaveris, optimè conveniunt alia plurima momenta, ut auctorem sibi penitùs constantem reperias. Ita de nuptiis Henrici Regis [8]):

. . . . . . uti tandem tempore nostro
Aeternum veteri finem positura querelae,
Nobilis è Sicula tibi Rex Henrice veniret
Nupta domo, gemini pax et concordia regni.

1) L. I. v. 56 sqq. 2) L. V. v. 416 sqq. 3) Lehmann Chron. Spirense L. VII. c. 11. p. 648. 4) Otto Sanblas. Chron. c. 21. Chronicon Reichersperg. ad ann. 1169. 5) Sigon. de regno Ital. c. Ant. Saxio L. XIV. (Opp. T. II. p. 823. ed. Murator.) 6) Baron. Annal. Eccles. ad h. a. §. 11. Pagi ad Baron. h. a. §. 14. 15. 17. 7) Sigon. l. c. p. 827. cf. Saxii annot. (3). Diversa specie testimonia facile concilies, dum anno priori sponsalia, sequenti verò nuptias adscripseris. 8) L. V. v. 416. Hunc autem Henricum omninò studiis prosequitur suis, industriè captans materiam laudis, ut non immeritò clientem putes.

De Turego Helvetiorum, **A r n o l d i B r i x i e n s i s** dogmata post viri supplicium tenaciùs adhuc servante [1]:

Unde venenato dudum corrupta sapore
Et nimiùm falsi doctrina vatis inhaerens
Servat adhuc uvae gustum gens illa paternae.

Arnoldus autem Turegi docuerat annis ferè 1140—1145, tantaque temporum distantia et vi verborum sustinetur:

Item de legibus Feudorum, quas Imperator in Roncaliis anno 1158 communi Procerum utriusque regni consensu tulerat [2]:

Mox de communi Feudorum jure, quod illa
Perspicuis nondum scriptis expresserat aetas,
Has dedit, et scripto jussit notescere leges.

S e n k e n b e r g i u s quidem in hoc ipso loco duplex νοθείας argumentum invenit. [3] Primum in c o m m u n i Feudorum jure, quam ille loquendi formulam Friderici temporibus longè recentiorem contendit; alterum in verbis: i l l a a e t a s. *Quis enim*, inquit, *unquam de suo tempore dixit i l l a a e t a s?* Nimirùm non vidit castigator cupidus annorum XXX intervallum. De voce c o m m u n i verò planè futilis objectio. Quid enim Poëtae cum fori formulis? quodue νοθείας indicium, si quamlibet ipsius formulam pòst usus fori receperit? Quo demùm alio vocabulo debuit jus illud significari, quod Procerum utriusque regni suffragiis constitutum, communi utrosque vinculo adstringeret?

Quà propter non nisi tropicè intelligendus est auctor, ubi sub finem operis [4], post Friderici Imperatoris alteram in Mediolanenses expeditionem, scribit:

Et nunc pauca quidem, sacrae quae sanximus aulae,
Carmina sufficiant, et respirare Poëtam
Ad tempus liceat, dum bellica signa quiescunt,
Grataque dimissus bello foret otia miles.

1) L. III. v. 310 sqq. 2) L. VIII. v. 590 sqq. 3) L. c. §. 10. p. 162 sq. 4) L. X. v. 604 sqq.

Hujus enim expeditionis annus convenit octavo Friderici Caesaris et manifestè repugnat iis, quae modò nobis indicata sunt. Equidem dicam quod rei est: concludit ac desinit eodem illo tempore Radevicus Frisingensis, et suo duce noster destitutus, ficta penuriam intermissione tegens, cum dignitate recedit. Ne verò candorem simul atque probitatem desideres, ingenioso satis artificio continuandi propositum subnectens, non obscurè fatetur, quando scripserit, sibique optimè constat:

Mox ubi sollicitè revocatus in arma redibit,
Nos quoque belligeras acies, et castra petentes,
Interrupta novo repetemus coepta labore:
Cunctaque summatim, superet modò vita sequentes,
Continuo quodam suscepta negotia filo,
Propositi memores ad tempora nostra trahemus.

Fridericum denique Imperatorem Ligurino superstitem ex eo colligas, quòd auctor praesentem alloquitur [1]), nihilque opus contineat illius aevo recentius. His autem aliisque invicem commissis, non nisi postremos regni annos, adeòque MCLXXXVI — MCXC Ligurino assignare poteris. Idem dicendum de Solymario, quem ipso Poëta teste [2]) vix quinto ante Ligurinum mense editum comperimus. Quo magis mirere summam viri facundiam et styli facilitatem, quae tantos, tamque egregios brevissimo spatio labores absolvit.

Motam praeterea nonnullis quaestionem, num auctor ipse rebus interfuerit; ex praedictis partim testimoniis, partim ex alio ejusdem singulari negaveris, dum ille sub finem [3]) disertis verbis:

1) L. 1. v. 19 sqq. L. X. v. 600 sqq. 2) L. X. v. 650. 3) L. X. v. 576 sqq. Quae à quibusdam L. IV. v. 607 sq. dicta huc in censum adferuntur, ea saltim ex Othone Frisingensi transsumta sunt. (L. II. c. 27.) Non advertit hoc vel astutè suppressit Senkenbergius, dum auctorem oscitationis trahere conatur (L. c. §. 8. p. 160.)

Me quoque non armis sed carmine castra secutum.

Nec audiendus omninò Philippus Melanchthon, qui Poëtam in obsidione Mediolanensi Friderico Imp. quomodo Scipioni seniori Ennium, juniori ad Carthaginem Polybium adfuisse, ut reliqua fermè omnia, sibi temerè fingit.

§. 5.

Operis ratio, scriptoris auctoritas.

Errorem sanè haud levem erraret, qui Ligurinum, vel specie formae vel eruditorum elogiis inductus, ut carmen propriè epicum persuadere sibi vellet. Est enim totum opus nihil aliud, quàm Librorum Othonis et Radevici Frisingens. de rebus gestis Friderici I. Aug. Περίφρασις poetica. Exorditur cum electione Friderici, sive cum Othonis Frisingensis libro secundo, desinens cum Radevici penultimo capite, sive cum altera Friderici in Mediolanenses expeditione, annorum octo res gestas decem libris complexum. Auctor verò, licet pressis plerumque vestigiis illos duces sequatur, non tamen anxiè nimis in his agit, et sublatis hinc inde, quae non ad rem facere videbantur, variis illa rerum figuris et imaginibus compensat. Nimirùm Historici Frisingenses nonnulla diplomata, de momentis praesertim ecclesiasticis, verbo tenus inseruerant, quae quidem egregia suis locis, heroico carmini non conveniunt. Haec et minora quaedam noster, unus Friderici laudibus intentus, et morae velut impatiens, praetermisit. Atque ipse eas scribendi rationes luculenter exponit [1]:

Qui scripsére priùs, cupientes ordine certo
Historiae servare fidem, non pauca videntur
Inseruisse suis (liceat modò dicere) chartis,
Quae neque Caesareos augent vehementer honores,

1) L. I. v. 125.

Nec contexta rei, sed tanquam adsuta cohaerent.
At nos, siquid erit pulchrum minus, eximiumque,
Vel quod ad egregios non multùm Caesaris actus
Pertineat, veri nihil adjectura decoris
Sponte relinquentes, tantùm potiora secuti,
De multis modicam nitemur condere summam,
Claudendumque manu formâ breviore libellum
Ad demulcendas conflare legentibus aures,
Ac velut è pleno, decerptis floribus, horto
Principe digna suo breviter compingere serta.

Sequitur inde nec alia nec nova tradere auctorem voluisse, tantùm Othonis et Radevici libros in compendium quasi redacturum, et praeter formae nitorem nil sibi meriti tribuentem. Etenim ipse modestè subjicit 1):

Ut, quem fortè parùm malè cultus sermo movebit,
Hunc saltem structura pedum, versusque canori
Detineant, sitque hîc aliquid laudabile nostrum.

Debuerant ista, siquid unquam, retinere Senkenbergium, qui tamen eo usque petulantiae processit, ut ipsam auctoris fidem insimularet, immodico culpandi studio veris falsa commiscens. 2) *Ubique*, inquit, *cum Ottone Frisingensi et Radevico ambulat. Ubi hi breves, noster solito concinnior. Ubi latius se diffundunt, nihil nostrum, quo minus pariter exspatietur, moratur. Ubi exordium capiunt, et id noster sequitur. Ubi desinunt, nec nostro ampliùs scribendi materies. Et tamen hunc suum libellum fictitius ille Guntherus post nuptias Henrici postea VI. cum Constantia, Imperatori Friderico, Regiaeque genti, se obtulisse scribit. Egregie certe de magno Imperatore, studiorum elegantiorum perito, qui ipse vitam literis mandare jusserat propriosue Commentarios eum in usum suppeditaverat, meriturus, si versibus Ottonem tantùm et Radevicum, et quidem, quod ipse fatetur,*

1) L. c. v. 152 sqq. 2) L. c. §. 5. p. 156.

resque docet, non paucis omissis expressisset, atque id vicennio post, quàm horum libri lecti jam probatiue erant. Extabant sanè tempore nuptiarum Henrici VI. cum Constantia magis illustria Friderici facta, quàm illa, quae noster describit, excidium nimirum Mediolani inprimis, quod, si civitatis potentiam consideres, ad omnem sanè posteritatem memorandum est. Unde haud dubie gratiam initurus non erat, qui aptè satis descripta recoquere tentasset, nova et illustriora omisisset. Recordor equidem, ipsum impostorem dicere [1]*):*

Continuo quodam suscepta negotia filo
Propositi memores ad tempora nostra trahemus.

Sed hoc est illud ipsum, quod imposturam tegere debebat. At satis infeliciter, cùm nostra tempora vix dicere conveniat scriptori ejusdem aevi, quique viventis et spirantis res describat, nec se postea demum natum profiteatur.

Haec ille. Quàm parùm autem captionibus ejusmodi dialecticis veritas ipsa juvetur, nemo non videt. Ac primò quidem apertè falsum esse, quòd auctor ubique cum Othone et Radevico vel incipiat vel desinat, exemplarium comparatio, librorum numerus docere quemlibet potest, et aliis quoque super exemplis monstravimus. Tùm verò inanis admodum et insulsa cavillatio, Ligurini scriptorem Friderici Caesaris Regiaeque familiae gratiam haud meriturum fuisse, nil nisi acta agentem. Ut enim taceam operis diversam omnino rationem, virorumque doctissimorum omnis aevi suffragia; quid si tandem Familiae Regiae seu potiùs aulae desideriis Ligurinum noster concessisset? Atque Fridericum certè Imperatorem laudis et famae cupidissimum vel una commonstrat ejus epistola Frisingensi perscripta [2]), cui prae-

1) L. X. v. 613. 3) Praefixa est Othonis Fris. libro I. de reb. gest. Frid.

cipua rerum à se gestarum documenta transmiserat. Eundem post viri sanctissimi obitum Radevici Canonici Frisingensis officia sollicitasse, monet itidem scriptoris illius epistola, Palatii duumviris inscripta. [1]) Utrumque Principis desiderio, sed et prudentis probique viri officio satisfecisse, luculentis praestantissimi libri testimoniis perhibent. Iidem vero graviori stylo exarati, rerum verborumque ponderibus magis, quàm artis elegantia sermonisue lepore commendantur. Praeterea Friderici laudibus non ubique favet virorum ingenuus candor, neque etiam potuit salvo rerum tenore. Quis autem unquam heroum suum Homerum non amat, non odit sanctam nimis veritatem? Quid mirum, si vel ipsius Friderici, vel amicorum studia faciliorem facinorum praeconem exoptaverint? Et ecce! praesto fuit Solymarii solertissimus auctor, Chunradi patrui praeconiis probatus, Augustae familiae devotus. In promptu materia, eaque non rudis, sed ad stylum digesta et docilis occupanti. Haud absimile, ni fallor, scribendi consilium ipsemet noster indicare videtur, dum assentandi propositum festiva quadam simplicitate prodit, vituperationem veluti deprecaturus. Et sanè cum his egregiè conspirare putes dicandi formulas, perbreve tempus et festinationis ac taedii non rara vestigia, denique quòd ultrà fines paratae materiae non processerit.

Monet hic ipse locus dictorumque ratio, paucis agere de argumentis in singulos Ligurini libros, quae editio princeps Augustana uno in loco praemissa exhibet. Sunt autem illa totidem singula versibus composita, quot libris universum opus constat, nimirum δεκάστιχα. Ejusmodi sanè lusus bene convenit seculo XII, res ipsa non caret exemplis. Ita seculo jam III. Herennium Modestinum ICtum singulis Aeneidos Virgilianae

1) Eadem praemissa Radevici libris.

libris argumenta δεκάστιχα praefixisse legimus, argumenta quoque suis libris indiderunt Gualterus, Jos. Iscan. Devonius, Guilelm. Brito, seculo XII ferè aequales. Est autem in illis Ligurini summa disparitas; priora septem cùm rebus traditis, tùm auctoris etiam dictioni sat bene concordant; contra reliqua corruptissima, nec solùm librariis imputanda, nec ulla arte sananda. [1]) Vel enim rerum tenorem, vel vocabula spectes, vel denique dicendi modum; Ligurini certè nusquam auctorem agnoveris. Priora semper, ut oportet, in praesenti rem ponunt, apparet fida gestorum series, et metri consona concinnitas: postremis falsissima rerum momenta [2]), monstrosa vocabula, praeteriti frequens cum praesenti conjunctio, denique et nomine Ligurini compellatus auctor. [3]) Postremus hicce inepti versificatoris (quisquis ille fuerit) error, suspicionem cl. Pithoeo moverat [4]), in sola caeterùm Augustana obvius. [5]) Miror ista simulasse doctissimum Rittershusium [6]), adeoque proposito non stetisse, restituendi argumenta ad fidem principis editionis. Reliquae omnes editiones singula singulis inscripserunt. — Igitur septem priora δεκάστιχα auctoris verè crediderim, quippe quòd nulla νοθείας indicia, quin immò duplex adhuc rei fides. Etenim ex illis dubius Ligurini locus [7]) (ex argumento quinti) percommodè restituitur; tùm verò et ipsa intermissio nostrum vel fatis abreptum, vel alio quocunque modo prohibitum non obscurè probare videtur.

1) Withofius quidem restitutionem promiserat, sed viri jactantia omninò insignis. Nonnulla tentavit cl. Vonckius adversa penitùs fortuna. 2) Argum. L. VIII. et IX. 3) Argum. L. X. v. ult. 4) Praefat. cit. 5) Nimirum Spiegellius Ligurini proximus editor ingeniosè magis quàm rectè lectionem transmutavit, quem reliqui sequebantur. 6) Notae in Guntheri Ligurinum p. 9. adeòque proferre non dubitat: „*Quid vetet, quin ipsum Guntherum pro auctore habeamus*, *non video*. 7) L. V. v.

§. 6.

Eruditorum in Ligurinum testimonia.

Optimum quidem pro Ligurino testimonium fateberis opus penitùs inspectùm; ast nihilo minus ego doctorum quorundam insignium judicia referre mearum partium reor. Etenim è literatis haud pauci alieno arbitrio feruntur, atque etiam non injucundum videtur, diversa seculis ac regionibus virorum sensa contueri. Monendum tamen, in iis placitis rationem et aevi haberi et patriae, tùm verò stylo cujusque ac ingenio nonnulla condonanda. Sic inter primos Chunradus Celtis [1]:

Cedo libens Ligurine tuis doctissime scriptis:
Et genua et plantas Celtis adoro tuas.
O felix tantum nactus, Friderice, Poëtam
Qui tua grandiloquo carmine gesta tonat.
Proximus es vati, quem Mantua docta creavit,
Et qui Pompeji et Caesaris arma canit.
Nec Stilico tantùm vel Honorius aut Majoranus,
Nec qui Scipiadas Sporciadasque sonat:
Per freta nec tumidum qui cantat Jasona vectum,
Aeaciden, vel qui Thebaidenque notat:
Gesta ducis Macedum totum vulgata per orbem
Qui colit, Heroicis cedat et ille tuis.
Gaudeat hoc nostro bellax Germania vate,
Teutonicum tanto qui canit ore decus.

Jacobus Cujacius et Franciscus Hotomannus celeberrimi seculi XVI ICti, iique in omnibus fermè aliis rebus invicem aemuli, Ligurini tamen in laudes amicè conspirant. Et ille quidem viginti plus locis ejus auctoritate nititur, alicubi testatus: *melius eum nonnulla Feudorum capita explicare, quàm tota Feudistarum faeculenta cohors.* [2]) Hic *Poetae nobilissimi* et *eximii* nostrum aliquotiens elogio de-

1) Ad Ligurinum carmen post Praefat. Ed. August. 2) Hanc verò laudem Frisingensibus cedere comparatio docet.

praedicat. — Gerard. Vossius [1]) *omnino Poëtam pro seculo suo magni ingenii atque etiam elegantem et Apollinarem alitem compellat.* Justus Lipsius: *Poëtam spiritus et ingenii haud spernendi, imo ut illo aevo mirandum.* — Marquardus Freherus in Chunradi Rittershusii de Ligurino edendo consilium rescribit [2]): *Institutum tuum, mi Rittershusi, in Gunthero recensendo et illustrando intellexi et vehementer probo: Certè ille auctor ultra aevum illud, imo et gentem elegans, et fama hilariore quàm hactenus dignus.* Ipse Rittershusius, Ligurini sospitator [3]): *Inter paucos qui supersunt (aevi med. scriptores) praecipua dignatione eminet Guntherus, qui res suo aevo domi forisque fortiter et sapienter atque magnanimiter gestas à maximo et optimo potentissimoque Imperatore Germanici nominis Friderico I., cui à barbae colore Aenobarbi vel Barbarossae cognomen fuit, carmine supra quàm seculum suum ferat elegante, bonoque et erudito descripsit, secutus filum Othonis Antistitis Frisingensis et continuatoris ejus Radevici, ejusdem Ecclesiae Canonici, ad quos etiam, velut fontes, ipse alicubi operis sui non obscurè lectores remittit. . . . Cùm autem vel ex argumento operis ejusdem soleat dignitas ac praestantia aestimari, vel ex modo ac forma tractandi: et vero hic de rebus gestis Friderici Aenobarbi agatur, qui tantus et talis, qui pace belloque tam inclytus Princeps fuit, ut sub eo non injuriâ aureum quasi seculum rediisse videatur; idque nec vulgariter, sed omnibus adhibitis ornamentis et luminibus orationis: potestne cuiquam esse obscurum, quanti ab omnibus noster hic Guntherus fieri*

1) De Poet. latin. p. 254. ed. cit. de Histor. lätin. p. 136 ib. 2) Reuberi SS. rer. Gem. ed. Joannis p. 414. 3) Praefat. in suam edit.

mereatur? — Gaspar Scioppius [1]) eundem salutat: *Vatum Poëtam Franciorum principem* [2]), *per quem Poëtam Franciae Germania debere primum cogitur faterier.* Janus Dousa [3]) his ferè verbis [4]) utitur: *Les critiques conviennent, que Guntherus est un Poete de grand génie et de beaucoup de feu, qui faisoit trop d'honneur à un siécle, qui n'etoit pas asses fin, pour savoir faire le discernement de son merite.* — Caspar Barthius [5]): *sanè omnino melior Poëta est, et spiritum habet prorsus insignem, quo caeteri id genus* (*aevi medii*) *destituuntur, adeoque plus laboris, quam ingenii afferre videntur, ubi cum illo in comparationem ducuntur.* Idem alio loco [6]): *Omnes medii aevi Poëtae longissimè infra hunc Germanum sunt. Laudabatur prae caeteris Galterus: Compone unam paginam, videbis aera in hoc, in illo lupina. Petrus de Mexia Eques Hispanus, in fine Friderici Barbarossae: Guntherio insigne poeta, quem escriveo in versus heroicos.* — Henrico Stephano [7]) *nobilissimus et eximius Poeta* vocatur. — Hermanno Conringio [8]): *felicissimus seculi XII. Poëta, Friderici Caesaris aevo dignus.* — Jo. Frid. Gronovius [9]): Guntherus *poeta est primus, quos scimus Germanorum ex Helicone perenni fronde coronam retulisse.* — *Meric. Casaubonus* [10]) : *Poeta, prout barbari seculi cap-*

2) Ad calcem edit. Rittersh. p. 207. 2) V. supra §. 2. p. XXIII. 3) Praefat. altera Annal. Batavor. carmine scriptor. 4) Interprete scil. Bailletio, quum ipsum adire non detur. 5) Adversar. p. 2340 sq. 6) In notis msctis à Fellero congestis et Geo. Christi. Joannis communicatis. v. Reuberi SS. rer. Germ. Praefat. Joannis p. 411. 414. 7) Ad Saxon. Grammat. Hist. Dan. L. II. 8) Epistol. p. 303. Antiquit. acad. Diss. VI. 9) Ad Nicol. Heinsium. Sylloge epistol. à viris illustr. script. ed. Burmann. Tom. III. p. 4. 10) Not. in Polyb. p. 171.

tus erat, perelegans. — Olaus Borrichius [1]): *Respectu aetatis, qua Guntherus scripsit, ejus dictio planè magnifica, compositio docta.* — Adr. Baillet [2]): *C'est un poete merveilleux pour le tems, et j'ignore, sur qui se fondent ceux, qui disent; qu'il etoit moine ... Outre le grand talent, qu'il avoit pour la Poesie, il avoit eu soin pour cultiver son style, et de le rendre asses elegant, pour donner de l'agrement à ses vers.* Denique Hieronym. Gundling [3]): *Ordinem Regis eligendi antiquum Guntherus et fusè et perspicuè descripsit. Quod carmen ut omnes rerum Germanicarum studiosi repetitis vicibus perlegant, optandum.*

Unanimis hisce doctorum suffragiis unus obstrepit Lilius Gyraldus: *Opus quidem*, inquit [4]), *tale, quale illa ferre potuit aetas, canorum et volubile, sed inconcinnum et circumfluens, et quod saporem scribentis et scripti refert vernaculum.* — Gravis ille profectò judex, modò ut librum legisset. Verùm hercle verò tantum abest, ut ne viderit quidem. Et enim idem ipse paullò pòst [5]): *Extat et Ligurini de Henrico Aenobarbo, hoc est Barbarossa. Extat et Guntheri Germani opus duodecim libris digestum carmine heroico, quibus Frederici Caesaris gesta continentur, quos si legere vacet interdum ad levandos aestus, quosdam quasi Lucani Poetae spiritus sub coelo Scythico spirare videatis, tumentes scilicet et inflatos. Scripsit praeterea hic vitam divi Cyriaci eodem paenè carmine circa annos Christi* 1100. Ecce ridiculas hominis oscitationes et quasi deliria: Ligurini de Henrico

1) De Poetis latin. Diss. II. p. 88. 2) Jugemens des Savans. Tome III. P. II. Nro. MCCIX. p. 336. (Ed. Amstelod.) 3) Gundlingiana Fascic. VI. Observ. II. §. 27. p. 185. 4) Histor. Poetar. Dial. IV. p. 247. (Ed. Lugd. 1696. fol.) 5) L. c. Dial. V. p. 307.

Barbarossa, Guntheri duodecim libros de Friderici Caesaris gestis, horum denique scriptorem circa annos 1100. Nimirum agebatur de scriptore mediae aetatis, adeòque Germanico, scilicet Scythico: ad haec ferè sua composuit gentili fastu Gyraldus.

§. 7.

Codicum Ligurini msctorum defectus ejusque caussa probabilis.

Prima mihi omnium atque potissima hanc editionem paranti cura fuit, ut in extantes uspiam codd. Ligurini msctos inquirerem, saepè mecum miratus, cur ne vel unum quidem priorum editorum res ea maximi momenti sollicitum fecerit. Laeta studiis auspicia pollicebantur praecipuae temporum rationes, plurimae scilicet eaeque ditissimae Bibliothecae publicae, codd. msctorum infinita multitudo, novissimis mutationibus longaevo situ excitata et quasi redemta, tùm verò possessorum ac antistitum humanissima liberalitas et insignis literarum favor. Nec morâ, simul adivi celeberrimas Bibliothecas, Romanam Prisco-Vaticanam, Viennensem, Parisiensem, Monacensem, denique San-Gallensem ac Turicensem Helvetiorum. Et hìc mihi cumprimis iterandae publicae grates Viris elogio meo majoribus, quorum officiis integerrimis, quanquam non id quod optaverim, tamen eam demùm certitudinem assecutus sum, ubique cod. msctum Ligurini nequicquam reperiri. De Viennensi quidem affirmare non ausim, dùm adhuc silentio potiùs quàm certo responso stare detur, minùs facilem experto virum aliàs literarum antiquo-germanicarum amore laudatissimum Fridericum Schlegelium. At verò deluso spes melior illuxit, cui tutiùs acquiescam; nec deerit occasio, publicis usibus inferre, quidquid olim obtigerit.

Interea dum ex illis locis amicas literas expectarem, omnes egomet, quotquot nancisci poteram, codd. msctor. catalogos evolvi: Lambecii, Labbei, Montisfalconii, Reiseri, Sinneri aliosque quamplures unà cum quibusdam Bibliothecarum privatarum cimeliis illustrium. Frustra diu investiganti tandem in manus inciderunt: *Catalogi libror. msctorum Angliae et Hiberniae in unum collecti* 1), et inibi 2) *Catalogus ll. msct. Eduardi Bernardi* ostendens 3) sub rubro: *Libri latini cum veteribus exemplaribus collati: Guntheri poëma de Barbarossa*, nemini quod sciam, adhuc observatum. Atque illicò quidem diversae cogitationes mentem subire, inventi gratiam augere. Nimirùm auctorem Ligurini natione Anglum credebam, ipso principis editionis elogio persuasus. Quid? quòd piae vanitatis aliquid suspicabar in illâ magnificâ Chunradi Celtis inscriptione: *apud Francones in sylva Hercynia et Druydarum Eberacensi coenobio*. Poterat ista vir summus suopte ingenio addidisse favoris aut pretii gratiâ; siquidem illi praesertim aetati non adeò rarus titulorum splendor et multis nominibus excusandus. Quin immò poterat ipsis Druydarum Eberacensis coenobii vocabulis, forsan in codicis fronte conspicuis Chunradus Celtis induci. Etenim Eboracum Angliae monasterium 4) haud ineptè Druidarum elogio gaudere possit, quos ex Anglia primùm advenisse, gravissimo teste Julio Caesare 5) comperimus; Franconica autem tellus Druidarum Germaniae praecipua sedes antiquitus celebratur. Deinde percommodè simul respondebatur Senkenbergii dubio non prorsus inani circa locum inventi codicis, utpote quem non vidisse miratur Joannem Trithemium Monast.

1) Oxon. 1595. II. Voll. fol. 2) Tom. II. p. 227. 3) Nro. 1607. 155. 4) York. 5) De Bello Gall. L. VI. c. 13.

S. Jacobi Herbipolens. vicinum Abbatem, eumque Franconiae Bibliothecarum solertissimum scrutatorem. Accedebat porro nobilis Ligurini locus [1]), Anglici Regis ad Fridericum Imperatorem datas literas ac dona manifesto quodam studio circumscribens atque exornans. Explicabatur denique Ligurini locus alter, idemque omnium longè difficillimus, ni peregrinum scriptorem adeòque longinquum admittas, quem quidem valde miror, doctissimos viros, quotquot in Ligurinum aliquid ediderunt, omninò fugisse.

Scilicet annum suscepti ab Friderico Regni millesimum centesimum quinquagesimum quartum expressis numeris designat Ligurini scriptor. [2]) Hunc autem annum aperte falsum esse, duorumque spatio restringendum, cuivis in Histor. Germ. vel obiter tantùm versato communi scriptorum testimonio liquet. Quomodo hoc aequalem fugere poterat vel supparem? quomodo Germanum aut immò Italum? Non equidem ignoro chronologicas illius aevi difficultates et summam aequalium in computandis annis discrepantiam, vel in ipsâ Friderici Imp. historiâ luculento exemplo conspicuam, videlicet celeberrimae illius curiae Moguntinae, quae Friderici Caesaris primogenitum Henricum Regem Germanorum Imperatorem salutavit. [3]) Neque etiam ignoro primum ipsius Friderici Regis annum à quibusdam peregrinis quinquagesimum tertium perhiberi, quin immò domestico, Joanni Nauclero. [4]) Nullus autem omninò scriptorum habet annum MCLIV. praeter unum Viennensem cod. msctum Othonis Frisingensis de reb. gest. Friderici I. Aug. [5]) Ejusmodi codicem, si non eun-

1) L. VI. v. 168 sqq. 2) Ligur. L. I. v. 167 sqq. 3) Curiam istam solennem ac frequentissimam nonnulli aequalium anno 1181 alii 1182, alii denique 1184 adscribunt. de Bunau Leben und Thaten Friedrichs I. p. 285. 4) Chron. l. c. 5) Muratori SS. rer. Italicar. Tom. VI. p. 699. not. 1).

dem, prae oculis habuisse Ligurini scriptorem, librarii lapsum bona fide secutum, dubitari vix potest.

Haec siquis fortè contulerit cum illo principis editionis epilogo [1]): „*Ligurinus .. juventuti Germanicae .. praebitus primo Viennae per Chunradum Celtem*“: et si virum noverit Poetices laude sui aevi facilè principem, tunc verò gravissimae suspicionis impetum per aegrè sustinebit, Atque ego lubens fateor, aliquantulum laborasse; sed haesitantem revocabat ipsius Codicis antiquior facies: *vetustate et fermè carie absumti exemplaris*. Ita disertè testantur primi editores. [2]) Ecquis autem ferat, viros illos celeberrimos, famâ nobiles, morum integritate laudatissimos in fraudem unà conspirasse?

Habes igitur quae Germanum aut Italum aequalem suspectum reddant; recentem minùs probabilem; habes quae peregrinum eumque Anglum commendare possint, adeòque Anglici quasi codicis interpositam fidem. Sed codex ille (modò ut talem existimes), haud magni adhuc momenti faciendus. Ut enim taceam nondum visum atque expertum, detinet cùmprimis inscriptum Guntheri nomen et recentiorem arguit editione primâ, licet proinde non temerè damnandum.

Caussam praeterea summae codicum penuriae plurimis deperditorum exemplis facilè tueare, praesertim cùm in eam argumentum, et potiori quidem jure, transtuleris, quod illustr. Rittershusium editionum raritati apposuisse legimus. [3]) „*Bonum scilicet auctorem suppressum ab iis, qui veritatis lumen oculis suis irradians nec minimis nec maximis in rebus ullo modo ferre possunt, quique, quantum in ipsis est, abolere student ex omni memoria hominum,*

1) V. supra p. XV. 2) Sub finem editionis, in fronte catalogi emendandor. 3) Praefat. in Ligurin.

quicquid fortè ipsorum cupiditatibus et dominatui adversatur.“ Quamcunque verò defectus rationem admittas, certè νοθείας indicium inde frustra quaesiveris. Et cave nimiùm tribuas illi Senkenbergii adnotationi, quae quidem tanti non est, ut Eboraci adeò Francorum inventum codicem omninò neges. Quid? quod idem ille Trithemius anno demum MDVI Herbipolim Abbas concesserat, adeòque plures post inventum codicem annos; tùm etiam idem edito Ligurino XII. annorum vita superstes et inquirendae veritati commodissimè positus, nusquam dubium deinceps movit, nedum aperte contra dixit. Cur in catalogos non retulerit auctorem, non adeo captu difficile. Scilicet intellexerat fortè Ligurini vocabulum, et inde personam ignorans, nec libro de viris illustribus neque de SS. ecclesiasticis inserere potuit. Atque etiam tantine Trithemii silentium in catalogis? Nonne idem praeteriit Dithmarum Merseburgensem, scriptorem celeberrimum? Et ubi nunc est codex ille Dithmariani chronici praestantissimus Antverpiensis olim Leibnitio traditus, cujus ne vestigium quidem diligentissimo Dithmariani chronici editori Jo. Aug. Wagner hae aetate nostra indicari poterat? [1])

Tandem id unum conjiciendo non assequor, cur in commerciis illius aevi literariis de Ligurino ne vocula quidem occurrat. Qualiacunque enim eruditorum judicia fuerint, indicata saltem expectares. Movebat me prae caeteris altum silentium in epistolico commercio Udalrici Zasii ICti famigeratissimi, principibus ejusdèm aetatis viris, adeòque et illis necessitudine juncti, qui Ligurinum vel ediderant vel suis in eum lectionibus illustrabant; Hieron. Baldungio, Henrico Bebelio, Jacobo Philomuso, Chunrado Peu-

1) Prafat. p. IX.

tingero, Jacobo Spiegellio. Totam ejus editionem [1]) alioquin praestantissimam, perlegi, de omnibus aliis ejus aetatis memorabilibus, de Ligurino nequicquam edoctus. Haec mihi qui cum eruditorum moribus ac aevi indole componat, erit magnus Apollo!

Quidquid postremum statuas de codicum penuria; absolutam adhuc definire nequis. Donec autem fortunae favor ubicunque tale quid excitaverit, spes melior pendet ex Anglia, et ibi quidem, uti nunc est rerum publicarum facies, aliquanto pendebit.

§. 8.

Editiones.

Primam ac principem editionem Augustanam, Ligurini conservatricem eamque rarissimis omninò Bibliothecarum cimeliis adscribendam luculentiùs indicabimus.

Inscriptio tituli singulari folio non datur, ut in libris ferè solet, sed codicum more praefationem praecedit. Legitur autem primâ fronte:

Ligurini de gestis Imp. Caesaris Friderici primi Augusti libri decem carmine heroico conscripti nuper apud Francones in silva Hercynia et druydarum Eberacensi coenobio A Chunrado Celte reperti, postliminio restituti.

Aeternitati et amori patriae ab eodem consecratum.

Sequitur statim Editorum praefatio s. epistola ad lectorem, quam supra praemisimus. Altera folii pagina legitur in fronte: *Ad Ligurinum (Chunradi, Celtis) carmen* idem illud nobis exhibitum. [2]) Mox *Incipiunt argumenta in decem libros Ligurini,* quibus haec folii pagina cum

1) Udalrici Zasii Epistolae ad viros aetatis suae doctissimos. Edid. Jos. Ant. Riegger Eq. ICt. Friburgi et Ulmae 1774. 8m. 2) V. §. 6. p. XLIV.

utraque secundi insumitur, nisi quòd finitis II. argumentis iterum legitur: *Epigramma ad Johannem Rymannum per universam Germaniam librarium et Bibliopolam C.(hunr) C.(eltis) Car.(men)*

In nostras terras Latius Graecusque character
Jam venit studio, culte Rymanne, tuo;
Pro quo condignas tibi dat Germania grates,
Et referet laudes hic et ubique tuas.

Cum foliò tertio demum exorditur opus ipsum Ligurini; duabus lineis inscriptum literis majusculis: *Incipit liber primus Ligurini de gestis Imp. Caes. Friderici Primi Aug.* Eadem inscriptio cuique sequentium II. praefigitur, nusquam autem finis indicatur verbo: *explicit* vel simili. Totum absolvitur foliis LXXV, et justa folii LXXV altera pagina clauditur, subjuncti Librarii, loci et anni indiciis, d. l. nobis itidem transscriptis. Haec autem subscriptio, solùm operis Ligurini, non totius editionis fini apposita; ideoque nonnullis praetervisa plures peperit errores. Ac primò quidem omnes Ligurini editiones, quarum sine loco et anno hinc inde mentio injicitur, Augustanae censendae, dum testimonium illud scriptoribus, in fine ultimi editionis folii quaerentibus apparere non potuit. Augustanae porro censendae, quae sub anno 1567 quibusdam 1) notantur, numero nimirùm tertio o in 6 scriptoris cujusdam oscitatione mutato, quem alii temerè secuti sunt. Librarii denique nomen editionis Rittershus. mendo in Veglinum corruptum legitur. — Folii LXXVI. prima pagina omninò vacua, folium ipsum singulariter videtur impressum, est enim glutine reliquis adjectum. Secundâ ejusdem paginâ legitur epistola Chunradi Peutingeri dedicatoria, eaque superscripta: *Dn. Imp. Caes. Maximi-*

1) Caveo et Oudino II. cc. Oudinus praeterea locum Argentoratum suopte ingenio affingit. Obripuit error iste duplex et cl. Maittairium (Annal. Typogr. T. I. p. 742. Ed. Amstelod. 1733) ac ipsum haesitare fecit diligentiss. G. Panzerum (Annal. Typogr. T. I. p. 67) ad Maittair. provocantem.

liano Augusto Conradus Peutinger Augustanus Foelicitatem. Clauditur illa justà folii LXXVI hac alterà paginà, deinde cum primâ folii sequentis LXXVII sequitur uno quasi contextu *Friderici I. Imp.* epistola ad *Othonem Frisingens.* integra, qualem prologus libror. *Othonis* de reb. gest. Frid. I. exhibet; ut adeò folium illud LXXVI. unius Peutingerianae dedicationis, fortè tardiùs exaratae, gratià impressum videatur. Finitam primâ ferè folii LXXVIII. paginâ Imperatoris epistolam excipit: De. ortu. genere. et. posteris. Imp. Caes. Friderici. primi. aug. Conradus. Peutinger. Augustanus. ad. lectorem. Finito medià folii LXXIX brevissimo commentariolo sequitur index emendationum sub epigraphe: *Errata Libri primi Ligurini partim incuria impressorum partim vetustate et ferme cariae et blaptis absumpti exemplaris. Orthographiam diligens Lector observa.*

Integra duo folia cum dimidio catalogus hic erratorum explet, ipse mendis plurimis labefactus, ut ubique spectes artis infantiam, quacum editorum et correctorum diligentia frustra luctata intelligitur. Alioquin typus, ut illo tempore perelegans, literae neque pingues nimis, neque graciles, atramentum vivi coloris, chartae species densa, probè limata, laevigata, atque pulchrae omninò albedinis; forma, quam vocant in folio, justissimae proportionis. Denique pro more seculi nusquam paginarum numeri, custodes aut signaturae; norma verò q. v. librorum tantùm numerum observat, ut uni folii paginae vocabulum: Liber, alteri libri numerum constanter inscriptum reperias.

Exemplari, quod in usum hujus editionis nobis benignè concessit liberalitas Antistitum Bibliothecae Friburgensis, primà paginà post praefationem subscriptum legitur: *Dn. Jacobo Heinrichmanno* [1]) *Conradus Peutinger Au-*

1) De hocce Jacobo Heinrichmanno celeberrimo Grammatico et Gymnas. Tubingensis praeceptore, qui anno adhuc 1560 Augustae Vindelicor. post exantlatos scholae labores ferè centum annorum venerabilis senex degebat, v. Burckard. de L. Lat. in German. fatis T. I. p. 299. T. II. p. 415, 417, 419, 421.

gustanus dono mittit. Quo quidem testimonio primi ac principis editoris haud parùm augetur pretium nitidissimi hujus exemplaris, quod paucos ante dies prelo subtractum reputes, nisi eadem ista pagina, fortè longiùs obnoxia, levem rubiginem contraxisset, reliquis omnibus intactis. Praeterea plurimas adnotationes adscripsit, nec illas indoctas *una* manus, quam tamen *Peutingeri* ne censeas, monet alia forma literarum et atramentum planè diversum. *Peutingeri* litera pinguissima, contra gracilis annotationum, adeòque ductus omninò discrepant. Solà folii LXXVIII. paginà primà *Peutingerus* omissam vocem in suapte dissertatione de *Friderici* ortu, genere etc. supplevit, iisdem planè literis ac eodem atramento quibus in fronte ille ipse usus erat. Caeterùm adnotationes istae, vel *Heinrichmanni* vel alterius, inprimis copiosae libro I et II, sequentibus rariores, in libro VI subsistunt. Eadem denique manus majusculis literis Ligurini titulo, quasi typum imititata, superscripsit: *Guntheri Alemanni Clarissimi Poetae*, quae verba deinde excipit impressus Ligurini titulus uno veluti contextu, ut auctorem de Ligurini vocabuli significatione penitùs rectè sensisse perspicias. Postremò non indignum notatu duxerim, haud paucas harum adnotationum *Rittershusii* conjecturas praeoccupare, qui quidem alio Augustanae exemplo, *Henischii* medici August. adnotationibus instructo, sese usum esse profitetur. 1)

Secunda editio Argentorati apud Joann. Schottum unà cum Bartholini Austriade prodiit, inscripta:

Guntheri Poetae clarissimi Ligurinus, seu opus de rebus gestis Imp. Caesaris Friderici I. Aug. Lib. X. absolutum. Richardi Bartholini Perusini Austriados Lib. XII. Maximiliano Augusto dicati. Cum scholiis Jacobi Spiegellii Selest. V. C. 1531. fol.

1) Praefat. fol. 6. b.

Falso quibusdam anno notatur 1551, scriptorum oscitatione prognato; tùm etiam Selestadium, Spiegellii patria, in officinae locum errore simili mutatum legitur. Copiosis utrumque librum adnotationibus instruxit Spiegellius, iisque historicis, geographicis, ethico-politicis, theologicis atque etiam grammatico-philologicis. Nihilominus ipsum Ligurini textum, ultra quam credi fas est, neglexit, vitiis adeò manifestissimis relictis. Argumenta singulis libris primùm singula addidit, exemplo parùm commendabili, sed reliquis imitato. Typus, ut illo aevo, satis elegans, idemque rarioribus adnumerandus.

Tertia editio est Petri Pernae Bibliopolae Basileensis anno 1569 cum praefat. Philippi Melanchthonis.

Hanc egomet nondum vidi, adeòque frustra adhuc exploravi, cùm in ipsâ praestantissimâ Bibliothecâ Goettingensi non inveniatur. Attamen extare nullus dubito, gravissimâ testium auctoritate persuasus. Visa nimirùm et manibus tractata doctissimo Rittershusio, qui sibi dono concessam à Joachimo Camerario medico Norimberg. disertè memorat. 1) Junctam Othonis Frisingensis et Radevici libris indicat Dav. Clement. 2) Quomodo verò differat à sequenti, nusquam reperio, nisi quòd eodem illo teste Frisingensium libri post Ligurinum addita videantur. Equidem unam eandem utramque crediderim, divisis Bibliopolae vel industriâ vel obsequio exemplaribus, ut eò magis commendarentur pro diverso virorum favore; aut etiam honoris gratiâ, quem utrique deferre, sui commodi fecisse potest.

Quarta editio anno eodem eâdem ex officinâ profecta sequenti sub titulo conspicitur:

Ottonis Episcopi Frisingensis Leopoldi Pii Marchionis Austriae F. Chronicum, sive rerum ab orbe

1) Praefat. fol. 6. b. 2) L. c. p. 326.

condito ad sua usque tempora gestarum libri octo. Ejusdem de rebus gestis Friderici I. Caes. Aug. libri duo. Radevici Frisingensis Canonici de ejusdem Frid. gestis libri II. prioribus additi. Guntheri Poëtae Ligurinus, sive de gestis Friderici, Libri X. Addita sunt et alia, cùm ad Friderici, tùm ad posteriorum Imperatorum historiam pertinentia, quorum catalogum proxima pagina notavimus. Ex quibus quaedam nunc primùm, reliqua integriora longè quam antea eduntur, adjectis etiam notis et indice accurato. Basileae apud Petrum Pernam MDLXIX. Non sine Caes. Majest. privilegio. fol.

Indicem adversâ tituli paginâ exhibitum sequitur P. Pithoei epistola Jacobo Cujacio IC. scripta, post illam ejusdem Pithoei de Ottone, Radevico et Gunthero judicium, quod praefationis loco positum et nos hoc elogio appellavimus. Tùm verò Index capitum in Ottonem et Radevicum, quem intermisso folio vacuo excipiunt eorundem libri cum appendice vetusti scriptoris in Radevvinum (scil. Radevicum), quo quidem clauditur iste Tomus. Intermisso deinde altero folio vacuo sequuntur septem impressa folia, sed illa paginarum numeris non distincta. Continent supplementa quaedam et varietates lectionis in Othonem et Radevicum, è codicibus per M. Flacium P. Pithoeo transmissis, quorum unus antiquissimus insigne prorsus additamentum praebet in historiam Comitum Schirensium, praesertim Othonum de Wittelspach, cum doctissimâ Pithoei adnotatione. Hisce finitis paucissimae exhibentur viri illustris in Ligurinum emendationes et adnotata quaedam ad Albertum Argentinensem; subjungitur brevis deprecatio de promissis et non datis uberioribus in Ligurinum adnotationibus, quarum vice, ad explendum ternionem illis à Bibliopolâ relictum, Conradi vetus et bene notum Chronicon rerum Moguntiacarum substituitur. Intermisso denique iterum folio vacuo sequitur, nullo in-

scriptus titulo, Ligurinus, post Alberti Argentinensis chronicon, cum adjectà Cuspiniani in illud epistolà, denique index rerum et verborum, qui tamen ad Ligurinum et Albertum Argent. nequicquam pertinet. Hi duo singulare veluti volumen constituunt, singulari quoque paginarum serie distinctum. Et de promissis quidem adnotationibus ipse Pithoeus: *Statueramus autem*, inquit, *ampliores notas aut potiùs conjectanea addere, quibus juris veteris Gallici Germanicique aliqua non satis vulgò nota, potissimùm verò dignitatum officiorumque ac militiarum origines progressusque, quantum quidem in nobis esset, brevissimè explicarentur. Sed cùm nos hinc praeli currentis properatio, aliud tùm nescio quid agentes, premeret, inde suborta quaedam privata eaque magis necessaria occupatio avocaret; rem jam penitùs mente conceptam, in aliud tempus differre coacti sumus.* Dolendum profectò virum peritissimum, aliis curis abstractum, eas maximi momenti materias illustrare non potuisse; modò ut seriò rem actam ab illo constaret. Ex ipsis autem illius verbis haud obscurè intelligitur, Pithoeum, quae mente conceperat, actu faciliora reputantem, eruditorum non insolito more, propositis ac promissis plus aequo indulsisse. Videa snimirùm integrum ternionem Bibliopolae fiducià pollicitis relictum, postmodùm aliis explendum. Quid? quòd adeò viginti septem annorum editioni superstes ille fidem non liberavit.

Quintum Ligurini typum promulgavit Justus Reuberus Consiliarius Palatinus in Collectione SS. rerum Germanicarum Francofurti apud heredes Andr. Wecheli 1584. fol.

Nihil in hac editione, nisi verbo tenus receptum universum Jacobi Spiegellii volumen, unà cum omnibus omninò vitiis. Reuberianam hanc editionem, alias nitidissimam, quam primam nos appellamus, sub falso quibusdam 1)

1) Christi. Neu Mantissa ad Degorei Wheari relectiones hiemales Sect. X. p. 130. Leyser Hist. Poët. med. aevi. p. 790.

anno 1582 notari scias; deceptis videlicet indicio Rittershusianae. Nonnulli 1) de tertio quodam Reuber. collectionis tomo fabulantur, qui nunquam prodierat.

S e x t a m, eamque omnium longé praestantissimam editionem adornavit C o n r a d u s R i t t e r s h u s i u s, et ecce titulum:

G u n t h e r i L i g u r i n u s seu de rebus gestis Imp. Caes. Friderici Primi P. P. Aug. cognomento Aenobarbi, sive Barbarossae, Libri X. Opus non solum Poetis lectu jucundum, sed et Historicis et Politicis et Aulicis, ad deliberationum, Consiliorum, Legationum, Orationum et Epistolarum exempla; Jurisconsultis quoque ad Juris Feudistici cognitionem utile inprimis ac necessarium. C u n r a d u s R i t t e r s h u s i u s, JC. recensuit: quinque editionibus inter se collatis mendas hinc passim plurimas gravissimasque tam lectionum, quàm distinctionum sustulit: n o t i s illustravit; et accurato rerum ac verborum memorabilium i n d i c e nunc primùm locupletavit. Tubingae, apud Georgium Gruppenbachium MDXCVIII. 8vo.

Adnotationum singulare volumen annum antè comparuit, eique titulus incriptus:

Notae in Guntheri Ligurinum, auctore Cunrado R i t t e r s h u s i o JC. Profess. Norico. Ad nobiliss. et eruditiss. D. Joan. à Bredow, Eq. Marchicum. Tubing. typis Georgii Gruppenbachii, An. M.D.XCVII. 8.

Audiamus ipsum celeberrimum editorem de caussis et rationibus hujusce suae editionis verba facientem 2):

Equidem (ut de me pauca dicam, deque occasione qua ad istam editionem parandam sum delatus) cùm adolescens in Scholis Jurisconsultorum elegantium (ceteris enim

1) V a l e r. A n d r e a s, C a s i m. O u d i n u s ll. cc. 2) Epist. dedicat. fol. 2. b. sq. Praefat. fol. 4. a. b. fol. 7. a.

tantum est cum bonis auctorib. et litteris, quantum cani cum balneo) aliquotiens in explicatione doctrinae feudalis audiuissem laudari hunc, quem dixi, Guntherum; produci etiam aliquot elegantes ejus versus ad exornanda et illustranda quaedam in illo jure feudorum, satis alioquin barbarè et infeliciter descripto: sensi me saepiùs magno accendi desiderio videndi legendique totius auctoris, qui quàm esset bonus, in promtu erat ex illis, quae proferebatur, particulis aestimare, ex ungue leonem, quod dicitur. Sed quòd nunquam ille commodà formâ editus, qua verò editus erat, ea nusquam venalis reperiretur, exemplaria Guntheri à me et commilitonibus frustra tùm quidem requirebantur. Tandem cùm paucis abhinc annis in eum incidissem, sic avidè eum diligenterque lectitavi, ut qui diuturnam sitim explere cuperet. Multa inter legendum, quae mihi fortè in mentem veniebant, ac vel ad emendandum vel ad illustrandum hunc scriptorem videbantur pertinere, ad oram libri mei annotabam: eaque quae annotassem ita temerè, atque ut quidque sub acumen stili venerat, pòstea inter describendum novis subinde accessionibus augebam. Tandem etiam, accedentibus praesertim clarissimorum virorum adhortationibus, incentiuo etiam addito per nobiliss. et eruditiss. Christophorum Pflugium Eq. Misn. coepi de nova aliqua Guntheri editione procuranda cogitare, et quidem ejusmodi, quae pluribus usui esse posset, measque illas annotatiunculas, quas magni aliquot viri non inutiles neque contemnendas judicabant, adjunctas haberet. . . . Idem in Praefatione:

Hic igitur tantus et tam praeclarus scriptor, cùm debuerit perpetuò sinu gestari, et manibus teri, lectitarique ab omnibus, propter uberem ac multiplicem fructum, qui inde ab omne hominum genus, maximè qui Imperium Romanum, sive potiùs Germanicum agnoscunt, redundare potest: adeò tamen malè acceptus et habitus fuit, ut me ad commiserationem fortunae suae commoverit. Non solum enim multis seculis ignorabilis latuit, sed etiam deinde cum liberali manu adsereretur, et in lucem ex squalore et tenebris carceris produceretur ipsius car-

men, et plurimis illud mendis turpificatum fuit, et auctor penè de suo nomine periclitatus est. Nam cum à Cunrado Celte Protucio, qui primus post renatas bonas literas Germaniae Poëta extitit, Codex manuscriptus Augustam Vindilicorum allatus esset, comitateque Cunradi Peutingeri JC. et aliorum quorundam Nobilium et eruditorum virorum liberalitate procuratum, ut typis describeretur: tùm verò Ligurinus, quod nomen auctor operi indiderat, ipse scriptor vocitatus est: eumque errorem complures postea etiam docti errarunt, dum Ligurinum pro Gunthero laudant... Non tuli diutiùs indignam hanc Guntheri fortunam, et post priores illos duos Cunrados, quibus vitam ac lucem debet, tertius ipse superveni, ut essem ei vindex et adsertor, accedentibus praesertim aliquot magnorum virorum adhortationibus et acclamationibus, quibus me satisfacere posse optarim...

Ego tandem, qui consilium auctoris animadvertissimum, voluisse videlicet ipsum conflare

Claudendum manibus formâ breviore libellum:

hoc est, Enchiridion scribere, sequendum id mihi arbitratus, auctor fui Typographo, ut hunc auctorem minori forma tandem recuderet. Sed et propter mendas, quae in prioribus editionibus omnibus plurimae ad hoc temporis resederunt, omninò aliam duxi necessariam editionem, ex qua illae, quoad ejus fieri posset, eluerentur. Quamquam autem pleraque errata, quae hinc sustuli, talia fuerunt, ut à quovis non oscitante neque indocto lectore deprehendi potuerint, neque mihi magnam inde vel ingenii vel acuminis laudem tribui postulem: tamen hunc scriptorem diutiùs tàm depravatè circumferri, ferre aut dissimulare non potui. Ita nescio qua cupiditate accensus sum, adornandae hujus novae editionis, cui peculiarem librum Notarum adjunxi, in quibus non modo emendationum ratio redderetur, sed etiam res nonnullae, et formulae atque sententiae insigniores illustrarentur.

Haec ille; et jure quidem. Primus enim communi doctorum judicio Ligurini libris priscum veluti nitorem

restituit, notisque plurimis, eruditione plenis, operae fructum adauxit, raro ac nobili studiosae critices in sequiorem exemplo. Gravis ubique dictorum ponderibus, dives exemplis, observator eximius; veruntamen potior in grammaticis. Reliqua minùs excellunt; nonnulla disjuncta, quantumvis doctissima. Multus praesertim in quaestionibus theologicis, in regulis ethicis atque politicis pro more seculi. Tùm etiam Romanae jurisprudentiae nimiùm sedulus assertor, plurima Germanarum consuetudinum capita cum illâ perperam commiscet, non aequè gnarus disciplinae prisco-domesticae. Quandoque neglecti Ligurini fontes.[1]) Ipsa denique parùm commoda editionis ὀικονομία. Quaerentem crebrò molestat notarum in capita distinctio, cujus nullam omninò rationem perspicias; deinde frequens earundem cum operis textu discrepantia, qua fit ut saepissimè emendationem in notis leges, quam in textu redditam frustra quaesiveris. Et de librorum quidem argumentis jam supra diximus [2]); ipsemet autem Rittershusius notarum volumini praefatur: *Argumenta, quae in aliis editionibus libris praefixa sunt, curavimus uno in loco inprimi initio ante ipsum Guntheri opus, secuti autoritatem editionis primae et antiquissimae Augustanae.* Benè scilicet istud, modò ut factum invenias. Haec aliaque, cùmprimis nominum orthographiam, Augustanae non solùm, sed etiam auctoritatibus refragantem, cum viri diligentiâ peraegrè concilies, nisi textus et adnotationum diversas editiones in caussam admiseris, adeòque Rittershusium alienis negotiis impeditum, dum Ligurinum prelo subjiceret. Neque enim in plurimis mentem mutasse, neque temerè sibi contradixisse credi fas est, cùm ne vestigium quidem desertae sententiae in praefatione reperiatur.

Septimum Ligurini typum exhibet recusa Justi Reuberi SS. Germanicorum collectio, Hanoviae ex

1) Insigne oscitationis ejusmodi exemplum habes in not. ad Lib. IX. v. 35 sq. cf. Radevic. Frising. L. II. c. 9.
2) P. XLIII.

Typographeo Wecheliano, sumtibus Danielis et Davidis Aubrii et Clementis Schleichii 1619. folio. 1)

Iterata tantùm editio quinta eaque nec aucta nec emendata. Secunda nobis audit in annotationibus.

Devenimus ad octavam eamque ultimam adhuc Ligurini editionem, ejusdem collectionis Reuberianae denuò recusae curante Georgio Christiano Joannis. Francof. ad Moenum MDCCXXVI. folio. Inibi pag. 407:

Guntheri Poëtae clarissimi Ligurinus, sive de rebus gestis Caesaris Friderici I. Aug. libri X. Cum scholiis et annotationibus Jacobi Spiegellii, Conradi Rittershusii et Casparis Barthii.

De suis in Ligurinum curis ipsemet Georgius Christi. Joannis 2):

Paucis exponam, quid in nova hac editione opera mea praestitum sit. Enimvero cum recognoscendis his Guntheri libris me dedi, editionem secutus sum Rittershusianam, quippe optimam; ut tamen, quod ad argumenta librorum, quae junctim ille, simulque initio operis imprimi curavit, Spiegelii Reuberique, qui singula singulis praefixere libris, presserim vestigia. Dein suasu virorum quorundam, ut literarum, sic munerum ac meritorum gloria amplissimorum, notas Rittershusii Spiegelianis inserui, quod et raro admodum inveniantur, et tamen luculentae prorsus sunt, ut merito Vossio 3) audiunt et Sagittario 4), doctissimaeque, ut Struvio. 5) Inserui autem non eas modo, quas doctissimus auctor olim Gunthero subjecit, ac an. MDXCVII. Tubingae edidit, sed illas etiam, quas postea margini exemplaris sui adlevit; Consultissimus vero vir, multisque nominibus non de academia solum Altdorfina, in qua jus Cano-

1) Praefat. Edit. sequentis p. 2. 2) Praefat. p. 413 sq. 3) De Historicis lat. Edit. cit. p. 254. 4) Introd. in Hist. Eccles. c. 24. §. 39. p. 629. 5) Biblioth. hist. c. 7. §. 14.

nicum et Publicum magna nominis sui celebritate profitetur, sed de universa etiam re literaria meritus Eucharius Gottlieb Rinckius, benevole mecum communicavit; quin, praeter has Casparis quoque Barthii manuscr. quas nobilissimus Fellerus olim hunc in finem contulit; paucas quidem numero, easque breves admodum, quae tamen auctorem interdum emendant, interdum luce aliqua perfundunt. Ut autem noris, quae cujusque sint, Spiegelianas lit. Sp. Rittershusianas lit. R. Barthianas lit. B. ubique apposita notavi.

Verissima quidem omnia, quae vir celeberrimus de suis in Ligurinum laboribus hîcce profert, nec erit qui Reuberianam hanc editionem inde praestantiorem longè redditam inficietur. Modò omnes omninò Spiegellii ac Rittershusii adnotationes tanti non duxisset, ut illas integras adderet. Aucta hinc sine fructu voluminis moles et lectoris incommoda. Quippe quod textus veluti cymba in Oceano, ita in notis natat, oneratque potiùs lectorem quam juvat. Praeterea de suis parùm aut immò nihil addidit Joannis, qui singulari profectò studio vitam omnem atque doctrinam in id semper impendebat, ut aliorum faeces purgaret atque nomen efferret. Quomodo verò Rittershusii textum à se adhibitum dicat, non facilè capio 1), siquidem ille argumenta ab Rittershusio uno ordine, simulque initio Ligurini praefixa monet, quod manifestò falsum ostendimus. Quod reliquum est, virum clarissimum eadem bonâ fide Rittershusii tam ipsius monita, quàm aliorsum petita, transtulisse deprehendi, quo factum est, ut nonnullos quoque Rittershusii errores, ipsasque mendas typothetae transsumserit.

Subjungere lubet huic editionum catalogo nonnulla de duabus aliis, quae lucem non aspexerunt. Primam earum seriò meditatus erat vir solo nomine laudatissimus Johannes Fridericus Gronovius, cele-

1) Tamen prae oculis habuisse vel ex hoc intelligas, quod corruptum Oeglini typographi nomen accusat.

quae lucem adhuc viderunt, adversariorum libri LX, eamque minus illustrando Ligurino, quàm aliis ex illo scriptoribus, inservientem. Alias itidem paucissimas debemus nobili officio Felleri erga Geo. Christi. Joannis, quas ille suis locis apposuit. At verò ditissimam segetem in subductis adversariorum CXX libris msctis latuisse, testibus idoneis comperimus; quos inter cùmprimis appellandus Christianus Daumius, aequalis et familiaris, de iis ita locutus [1]):

Gunterum Poëtam cum notis marginalibus totum jam olim oppleverat, nondum tamen in *tres* illos *Tomos* praeter quae in I. Librum animadvertit, omnia exscripsit. Totus autem *centesimus octogesimus liber adversariorum* libro Gunteri secundo dicatus est; his verbis incipiens, quae exscribam, ut garrulitati meae, nec minus fidei satisfaciam: „*Gunterum Germanici stirpis et nominis scriptorem, Poëtam sequiorum omnium longè praestantissimum, recensere exorsi, ad librum ejus secundum progressi sumus.*" —

Obsoleta penitùs exinde schedarum Barthii memoria, nostris hisce temporibus fortuitâ eruditi Gallici de illis quaestione resuscitata est. [2]) Et faustis ea quidem auspiciis, cùm desideratissimum illud bibliopolae Lipsiensis Friderici Rochii commercium literarium paullò pòst institutum, quaestionem denuò susceptam strenuè prosequeretur. [3]) Nec dubitandum, quin ad certa demum indicia multorum consilia perduxerint, ni fatis iniquis optimum illud institutum auctoris funere concidisset. Siquidem eo perventum jam erat, ut veluti digitis ulterior investigandi modus monstraretur, et valde

1) Epist. ad Reinesium in: Thomae ReinesI Epist. ad Christi. Daumium ed. J. A. Bosio Jenae 1670. 4. p. 77. 78. 2) Allgem. Literar. Anz. 1797. No. 151. p. 1557 sq. 2) Allgem. Literar. Anz. 1798. Nro. 74. p. 763 sq. — 1799. Nro. 182. p. 1815 sq. Nro. 199. p. 2016 sq. — 1800. Nro. 203. p. 2016 sq. — 1801. Nro. 180. p. 1729 sq.

etiam suspicor, magni cujusdam nominis eruditi famam haud parùm periclitatam fuisse, si res ultra processisset. Gravissimi ponderis indicium postremò suggesserat ipsemet ille Fridericus Rochius, candore nobili simul ac temperato. Nam quantâ cupiditate non minùs ac impudentiâ quidam eruditi Barthii posthumis inhiarint, in ipso praetantis viri statim funere observatum est, eòque notabilis Daumii locus [1]):

Barthii του μακαρίτου (cras sepeliendi) Adversariis imminuerunt jam dudum, si non tagaces at retentrices invita nobilissima Vidua manus. Ea nimirùm sibi assertum ivit Matthaeus von der Lage, *sed publicè ea restituere coäctus, voto Epicedium meum deproperatum, at postea aliqua emendatius transmissum corrigendi, haud satisfecit.*

Annotationum itaque Casp. Barthii, praeter paucas illas editas, deflenda adhuc jactura est. Pars minor quidem in adversariis, quas ad CLXXX modò librum continuatos, eumque Ligurini secundo demùm dicatum percepimus; reliqua maxima in schedis, ni forsan alterutrum aliquando protrahatur. Earum quae vidimus brevissimae omnes, plerumque nudae, saepiùs audaces, haud raro felices, aliquoties temerariae et solâ memoriâ profluentes [2]), ut fermè subitae. Nimirùm Barthius ingenii ac judicii acumini et immensae doctrinae de suis optima quaeque debet, meditationibus parùm. Hinc quoque non aliis, tantùm suimet, exemplum, ac omninò viris accensendus, quos quidem rectiùs suspicias quàm imiteris.

1) L. a. p. m. 223. 2) Exemplum habes in adversariis d. 1259, ubi: Gunterus non ineptus poeta L. III. v. 220.

— — — vix haec stimulatus Apolline toto
Vel Maro vel magnus fatis aequaret Homerus.

Ita legendum, cum factis perperam edatur. — At verò nulla prorsus editionum neque factis, neque fatis: omnes omninò verbis, ut ipse Barthius aliò reddit (advers. p. 2529).

Feruntur et Lipsii, Casauboni et Heinsii, summorum virorum in Ligurinum emendationes, quas quidem omnes videre nondum contigit. Meminit illarum unus, quem sciam, Withofius, in illo titulo nunciatae editionis. Frequens illi cum doctis Batavis, inprimis Burmanno praeceptore commercium, et cum studiis eorum familiaritas, quae editarum aeque ac ineditarum ejusmodi adnotationum copiam fecisse potest, et vereor ne virorum illustrium conjecturas quasdam, ut aliorum, occuparit. Egomet autem, ut saltim illis uti quandoque liceat, monstrante manu cujusdam eruditi nostris laboribus faventis, vehementer optarim.

De ipsius Withofii in Ligurinum specimine, quod ad formulas ac editiones jam diximus. Extant autem et aliae viri doctissimi in Ligurinum conjecturae, quibusdam ab illo editis quasi ludendo dispersae. Ita locum Ligurini felicissimè emendatum legimus: *Orationi in memoriam confessionis Augustanae* [1]) subjectum. Plurimas autem, ipso teste, seorsum [2]) exhibitas, precibus publicè prolatis huc usque frustra deposcimus. In conjiciendo Withofius non rarò felix, quantum quidem assequi potuit acumine vel memoriâ veterum; idem verò mediae latinitatis non admodum gnarus, et in ipsis Ligurini fontibus nequicquam versatus. Inde factum, ut auctori aliquoties affingat contra indolem ejus aevi, nimirùm cuncta paenè revocans ad normam antiquae venustatis, quod critices modum excedentis vitium et in aliis advertimus, eòque de corruptissimo Ligurini textu nimias querelas magnam partem existimes. Grande

1) Duisburgi 1727. fol. 2) Kaiser Friedrichs erdichtete Kopfſtretung, ganz neue Beweisthümer nebst einer Stelle aus Gunther. vier Stücke. Duisburg. Intelligenzbl. 1737. Nro. 5 sq. Funfzehn Discurse von den vornehmsten Thaten und Verrichtungen Kaisers Friedrich Barbarossa, nebst Ausbesserung vieler merkwürdigen Stellen aus Guntheri Ligurino. Ibid. 1747.

praeterea supercilium, audacia petulans 1) et inverecunda temeritas in judicandis aliis. Denique non paucas emendationes à Pithoeo, Rittershusio, Barthio praeocupatas invenimus, easque singulis restituendas putavimus. Quippe quod Withofii temporibus octava jam editio pridem innotuerat, eumque fortuitò convenisse neque probari possit, neque adeo censeri.

Recentissimae, quas novimus, in Ligurinum conjecturae sunt Corn. Valerii Vonckii. Exiguus autem earum numerus et rarius acumen, ut si tres quatuorve exceperis, reliquae depravent potiùs textum quàm adjuvent, neque omninò ego doctissimi auctoris et illustris cum illo Saxii judicio subscribam: plures perinde maculas Ligurini libris fuisse abstersas.

1) Audacissimum criticum appellat van Staveren in *Miscellan. observat. crit. novis.*

FRIDERICI I. IMP. AUG. PARENTES ET FILII.

Fridericus de Buren. *Hildegardis.*

Otho Episcopus Argentinensis.

Fridericus I. de *Buren*, tùm de *Stauffen*, Comes in Sueviâ, pòst Sueviae Dux. Uxor: *Agnes F. Henrici IV.* Imp. post mariti obitum nupta *Leopoldo IV.* Austriae Marchioni.

Ludovicus, Comes Palatinus.

Chunradus.

Adelheidis.

Fridericus II. Monoculus, Luscus, s. Cocles, Sueviae Dux, patri succedens. Uxores: 1) *Juditha F. Henrici Nigri* Bavariae Ducis et *Wulfidis* Billungae Saxonicae. 2) *Agnes F. Friderici* Comitis de Saarbruck.

Chunradus Dux Franconiae Herbipolensis, tùm regni Italiae invasor, demum Germaniae Rex hujus nominis *tertius*. Uxor: *Gertrudis F. Berengarii* Comitis de Sulzbach.

1 *Fridericus III.* Sueviae Dux; pòst Germanor. Imperator hujus nominis *Primus*. Uxores: 1) *Adelheidis s. Adila*, Fil. *Diepoldi de Vohburg*, repudiata: nupsit *Diethoni de Ravensburg* Ministeriali. 2) *Beatrix* F. unica et haeres *Raynaldi III.* Burgundiae Comitis, et *Agathae* Lotharingicae.

1 *Juditha* s. *Bertha*. Uxor *Matthaei* Ducis Lotaringiae.

2 *Chunradus* Comes Palatinus Rheni. Uxor: *Irmengardis* F. *Bertholdi* Comitis Henneberg. et *Berthae* Palatinae Saxonicae.

2 *Claritia* s. *Juditha*, Uxor: *Ludovici* Ferrei Landgravii Thuring.

Henricus *Puer* elect. Germaniae Rex, mortuus superstite patre.

Fridericus Dux Sueviae dictus à sede *de Rothenburg*. Uxor: *Richenza s. Richsa* F. *Henrici Leonis* Saxoniae et Bavariae Ducis et *Clementiae* de Zaehringen.

Henricus Imperator hujus nominis *sextus*.

Fridericus IV. Dux Sueviae, mortuus in obsidione urbis Acaron in Syria.

Otho Comes Palatinus Burgundiae.

Chunradus D. Franc. Herbipol. post fratrem *Frider. IV.* D. Sueviae. Obtruncatus in oppido Durlach.

Philippus D. Tusciae et t. Mathildinae. Defuncto F. Dux, tandem Imperator. *

Chunradus Comes Palatinus Rheni, mortuus *απαις*.

Agnes Comitissa Palatina Rheni, nupta *Henrico Juniori* Duci Saxoniae, *Henrici Leonis* filio, Comiti Palatino Rheni.

Fridericus in infantia mortuus.

* **Filiae duae ante nuptias mortuae, Soldano Iconiensi et Richardo C. Pictav. despons.**

IN LIGURINUM DISSERTATIO II.

DE ORTU, GENERE ET REBUS GESTIS FRIDERICI I. AUG. PRAESERTIM IN PRIMO REGNI DECENNIO.

Famam extendere factis.
VIRGIL.

---

§. 1.

Antiqua Stauffensium sedes et prima gentis incrementa.

Inter familias Germanorum illustres, quae virtuti fortunâ comite diutino regni fastigio potiebantur, praecipuam longè sibi dignationem conciliavit Stauffensium inclyta progenies. Etenim à primis veluti famae auspiciis adusque postrema nepotum fata pro Caesarum et Imperii juribus illa fortiter stetit, et incorrupto gestorum tenore servans regni majestatem, gloriosissimâ morte occubuit. Antiquiorem autem Stauffensium sedem in Sueviae partibus orientalibus, oppido pridem imperiali libero Gemundae vicinis, et nominatim in loco Buren [1]) haud ineptè quaesiveris. Manent adhuc

1) Egregiam illarum regionum, et in primis castri Stauffensis cum adjacentibus monumentis, descriptionem suppeditant: è seculo XVI. Mart. Crusii Annal. Suev. P. III. L. XII. c. 35. et passim; recentissimam verò faciem: *Die Wallfarth nach Hohenstauffen*, in optimae frugis libello, cui titulus: *Herda; Erzaehlungen und Gemaelde aus der teutschen Vorzeit* etc. von J. G. Pahl. Zweyt. Thl. Freyburg 1812. p. 151 sqq. — Inibi p. 175 illa de Buren conjectura, cui penitùs subscribimus ex gravissimo Wibaldi testimonio. Epist. 384. (Martene et Durand. T. II. p. 557.) cf. Schoepflin Alsat. illustr. T. II. p. 547 sq.

in ea regione priscae memoriae vestigia, nimirùm vicus nomine Waeschenbeuern, et in conterminis pratorum tractus, vocabulo Buren hodiedum insignis. Castrum Hohenstauffen Fridericus I. adulto ferè seculo XI. contiguo monti vel inaedificavit, vel certè restituit, atque solenni tunc temporis more gentis cognomen inde transsumsit. Erat iste Fridericus Comes ab Henrici IV. Imperatoris partibus contra Rudolphum Anti-Caesarem; vir probus et bello strenuus, animo constans et fide. Itaque Caesari gratissimus et rerum suarum auctor et vindex in hisce finibus constitutus, opimum Sueviae Ducatum, Rudolpho rebelli ademtum, Regisque unicam Agnetem filiam uxorem promeruit.

§. 2.

Fridericus II. cognomine Cocles s. Monoculus, Imperii canditatus; ejus gesta ad Rhenum.

Illico adauctae Stauffensium opes, indulgente quoque nepotum studiis Henrico V. avunculo. Quo factum, ut mortuo tandem Imperatore Fridericus II. Friderici I. filius et Suevici Ducatus heres in spem Imperii consurgeret, voti compos extiturus, ni Moguntinum Archiepiscopum adversarium habuisset. Is enim Stauffensium acerrimus hostis, Friderici consilia callidè praeveniens, pro Lothario Saxona Procerum suffragia festinavit. 2) Scilicet idem ille Moguntinus, Henrici V. Caesaris olim Cancellarius, ejusque praecipuo favore Germaniae Primas evectus, beneficiorum usque immemor proditorem agebat. Quapropter custodiae

2) Ea tempestate Comes quidam Fridericus ex nobilissimis Sueviae Comitibus cognomen trahens, in castro Stoyphe dicto, coloniam posuerat. Otho Frising. de gest. Frid. I. L. 1. c. 8. 2) Anonymi narratio de electione Lotharii ap. Pezium, SS. rer. Austriac. Tom. I. p. 570 sqq.

mancipatus, et brevi pòst tempore civium armis restitutus, nihil non in Imperatorem absentem infesto animo moliri, infima summis ubique miscére. Tunc verò Sueviae Dux ille Fridericus cum exercitu Rhenum trajiciens, validâ quoscunque motus auctoritate compescuit. 1) Mox ipsam turbarum officinam, Moguntiam bello adortus, obsidione cingebat, militibus utcunque suis à vastatione prohibitis. Deinde Treugas expetenti versutissimo Praesuli liberaliter concessit, ipse exercitu dimisso cum paucis ad propria reversurus. Quem statim Episcopus cum numerosâ militum manu, contra sacramenti fidem, insecutus, undique circumventum perdelere parabat. At ille subito dolo nequicquam turbatus et periculis major, collecto paucorum comitum manipulo in Moguntinos irruens, ingenti editâ strage aggressores profligavit, fugientibus adusque portas caedendo insistens, ut paucissimi tantùm ultorem ensem evaderent. Summum tunc ipsi Praesuli discrimen imminebat, qui vix intra moenia receptus, civium diras ac paenè et arma in se convertit, funesti facinoris auctorem Episcopum, orbatasque parentum domos immani fremitu execrantium. 2) Hinc inimicissima viri in Suevum studia, et pro Lothario surreptus Principum favor. Quid enim acerbius offensâ ignaviâ? quid vehementius odio sacerdotis?

§. 3.

Stauffensium fratrum cum novo Rege Lothario simultates.

Fridericus ereptum sibi regnum indignissimè ferens, vix tandem tertiâ post electum die, multorum precibus

1) Plurima per totam Rheni ripam castella munivit, ut in proverbium verteret: *Dux Fridericus in cauda equi sui semper trahit castrum.* Otho Frising. l.c. c. 12. 2) Ibid. c. 13.

exoratus, in curiâ Regem salutavit; spretis omninò CC. Marcis in beneficium oblatis. [1]) Eòque ambigua videri Ducis voluntas, prouti raró principatus novi suspicionibus carent. Mox factum in curiâ Ratisbonae decretum: *Feuda indignis ablata non Regis patrimonio, sed regni bonis vindicanda.* [2]) Quod quidem apertè directum in Stauffensium opes Lotharius avidè nimis exsequebatur, ad regnum plurima revocans, quae Suevi fratres retinebant. Fridericus hostis judicatur in proximâ curiâ Argentinensi; Rex postero vere in Ducem movet. Fortè tunc absens erat Chunradus frater, Dux Franciae Orientalis, laborantibus nuper in Palaestinâ Christianis cum electâ militum manu in auxilium profectus. [3]) Totius igitur belli moles Friderico incumbere, qui prudenti consilio praeliorum discrimine vitato, munitisque se continens Alsatiae castris, quoscunque inimicorum conatus elusit incolumis. [4]) Interea redux ab expeditione Chunradus, junctis repente viribus communem caussam agebat, infensior idem et perniciosior hostis. Occupatum à fratribus castrum Norimbergense, validoque praesidio ad subitos casus instructum. Contra Lotharius Bavariae Ducem Henricum, Stauffensium generum, sibi adscivit, unicâ filiâ Gertrude in matrimonium collocatâ. [5]) Magnum illud Regis partibus momentum addidit, non modò divisis verùm etiam commissis utriusque familiae studiis. At novam fortunam importuniùs Rex tentabat, Norimbergam extemplo suis armis aggressus. Adventantibus nimirùm Suevis, obsidione desertâ, neque et pugnam quidem ausurus, cum

1) Anonymi narrat. cit. §. 7. p. 573. 2) Dodechini Append. ad Mar. Scotum ad ann. 1125. 3) Chron. Ursp. ad ann. 1124. 4) Annal. Saxo. ad ann. 1126. 5) Idem ad ann. 1127. — Fridericus Henrici sororem Juditham in matrimonio habuerat, anno antè defunctam. Koeler Familia Aug. Stauffens. p. 9.

ignominiâ discessit. Contra reversi victores, veluti frugis aliquid acturi collecto exercitu, Spiram oppidum, expulso Praesule, facili triumpho occupavere.

§. 4.

Chunradus regnum affectat.

Vigentibus itaque Stauffensium armis multorum studia conferri; ipsi animis elati majora quaeque moliri, ad spem Imperii reverti. Jamque Chunradus, Friderici fratris et amicorum hortatu Regis titulum sibi assumens, in Italiam contendit, ubi cùmprimis Mediolanensium ingenti plausu exceptus, ab Anselmo Archiepiscopo primùm Modoëtiae, deinceps Mediolani Rex Italiae coronatur. 1) Inde Lombardicas ambiens civitates, largitionibus aut armis in suas partes plurimas pertrahebat, nisi quas Mediolanensium potiùs quàm caussae invidia retinuit. 2) Sed auspicatos usque rerum eventus haud parùm subitò turbavit Honorius Pontifex. Is enim addictus Lothario Regi, quem electum probaverat, inaugurandum expectabat, adeòque raro temporum exemplo Romani populi securus, adventantem per Tusciae fines Chunradum nil veritus, et Urbe prohibuit, et unâ cum Friderico fratre solenniter diris devovit. 3) Fulminis ictum fatalem prae caeteris reddidit ratio status, dum ex unâ parte nobilissimae quaedam civitates Mediolanum odissent, ex alterâ Rogerii Siculi metus immineret, utrinque pondus adcresceret favori Romano. Eoque tabescere Chunradi fortuna, desciscere comites exhaustâ pecuniâ. Ipse Parmae plerùmque se

1) Landulph. Jun. Hist. Mediol. c. 39. (ap. Murator. SS. rer. Ital. T. V. p. 510 sqq.) 2) Lithifridi Novariens Epist. ad Lothar. (ap. Eccard. corp. hist. med. aevi T. II. p. 364. Nro. 354.) cf. Landulphus l. c. p. 512. 3) Otho Frising. Chron. L. VII. c. 17. Annal. Saxo ad ann. 1128.

continens, coacto otio torpebat. Eundem civitati graviter obaeratum et veluti captivum haesisse, vel ex hoc intelligitur, quòd Mergingerum Archiepiscopum Trevirensem Româ revertentem, in itinere captum Parmensibus obsidem tradidit contracti aeris alieni. Fuerat autem iste Mergingerus, dùm in Germaniâ degeret, Suevorum studio suspectus, et fortè pallium acceperat, ut Lothario faveret; certè nunc missus ab Honorio cum anathemate promulgando. [1]) Tandem ipse Chunradus appropinquante Lothario Rege, desperatis omninò rebus, clàm ex Italia recessit [2]), et nescio si non obside Trevirensi liberatus, quandoquidem tempus exactè convenit.

§. 5.

Bellum cum Suevis in Germania.

Haec dùm apud Italos geruntur, Fridericus domi sustinet hostium impetus, uxore viriliter adjuvante [3]); neque illi quidquam proficere, donec singuli pugnant. Henricus ne vultum quidem Friderici ferens, probrosâ fugâ dilabitur [4]), ad dolum frustra conversus majore dedecore. [5]) Rex autem à Spirâ, quam obsederat, pactis induciis removetur. [6]) Tùm junctis uterque viribus Spiram rursus infestat, non nisi longâ obsidione nec absque pacto capiendam. Nimirùm uxor Friderici Ducis oppidum strenuè tutata, rebus demùm extremis, inediae magis quàm armis concessit. Ipsa summâ virorum admiratione excepta, cum suis liberè dimissa

1) Saxii adnot. in Sigon. de regno Italiae L. XI. p. 659. (Ed. Murator.) Corrigendus ideò Mascov. in Comment. de Lothario II. etc. p. 23. 2) Otho Frising. l. c. c. 18. 3) Nimirùm alterâ, Agnete F. Comit. de Saarbr., et nepte Alberti Moguntini Archiepiscopi à Friderico debellati. 4) Otho Frising. de reb. gest. Frid. I. L. I. c. 18. 5) Ibid. c. 19. 6) Annal. Saxo ad ann. 1128.

et à Rege donata, cum ferè omnium indigeret. [1]) Atque ex eo nutare Stauffensium opes, instante potissimùm Henrico Bavaro, qui paenè totum Sueviae Ducatum, ad castrum Stauffen usque pervadens, igne ferroque devastabat. [2]) Mox etiam dedita Norimberga expugnante Lothario. [3]) Repetitae praeterea dirae per Innocentii legatum in curiâ Wirceburgensi, praesentibus XVI Episcopis. [4]) Verùm etiamnùm superstes animo Fridericus Regi obluctabatur, qui cum exercitu Ducem aggressus, pugnae copiam illo non faciente, infecto negotio discessit.

§. 6.

Stauffenses supplices in gratiam recepti.

Rex in Italiam profectus cum parvâ manu [5]), Pontificem exulem Innocentium strenuè Romam perductum, in sedem restituit, coronatus ab ipso Romanorum Imperator in aedibus Laterani [6]), dum S. Petri Basilicam Anacletus Pseudo-Pontifex, factionis opibus fretus, custodiret. [7]) Inde plurimis per Italiam negotiis feliciter gestis, magnam sui admirationem utrique populo sancivit, validissimis suorum studiis in Germaniâ exceptus. Unum adhuc Mediolanum Chunradi partes tuebatur, nihil auso Lothario in urbem praepotentem. [8]) Contra pridem Anselmum Praesulem Honorius Papa defunctus, convocato post Chunradi discessum [9]) Papiae concilio, sacris interdixerat, brevi sede cessurum. Itaque Duces Stauffenses desertâ caussâ resipiscere, praeeunte Friderico in curiâ Fuldensi. Quippe Bavarus Henricus,

7) Chron. Ursperg. p. 277. (Ed. Basil. 1569.) 7) Ibid. eàdem. 3) Annal. Saxo ad ann. 1130. 4) Ibid. 5) Mascov. l. c. c. 27. p. 43. 6) Annal. Saxo ad ann. 1133. 7) Otho Frising. chron. L. VII. c. 18 fin. 8) Mascov. l. c. adnotat. III. in f. p. 329 sq. 9) Landulph. Jun. Hist. Mediol. l. c. ibique adnotat. cl. Saxii p. 512.

decreto nuper in Suevos bello, Imperatorem praevertens extrema conatuum praesidia, munitissimam Ulmae civitatem primo impetu captam, incendio deleverat 1), ut Imperator superveniens Friderici tantûm clientes imploratâ fide reciperet. Tunc Dux ad incitas redactus Richenzam Augustam Fuldae supplex adivit, in conspectum Imperatoris non admissus, sed dicto die in proximam curiam, diris illicò solutus per legatum apostolicum. 2) Anno sequenti Fridericum fortissimum Ducem coràm Lotharius Imperator supplicem vidit in frequentissima curiâ Bambergae celebratâ. Duram profectò viri sortem, at non usque immeritam; neque adeò facile dictu est, utrum tanti rigoris exemplo magis imperii dignitati et reipublicae commodis, quàm propriis animi stimulis Imperator intenderit. Fridericus autem praeter pudorem ac juratam Caesari obedientiam absque noxâ dimissus, ad Italicam expeditionem sua robora spopondit 3); graviora forsitan passurus, nisi Pontifex ob Rogerii Siculi metum totis viribus urgens expeditionem, conciliandis Principibus omne studium impendisset. 4) Chunradus autem Fridericum fratrem è quinque mensium intervallo secutus, neque easdem penitùs veniae leges, neque eandem etiam cum illo sortem habuisse videtur. Atque is Regem quidem in plenâ Mulhusae curiâ pariter supplex adivit, solutus in praesentiâ diris à Chunrado Praesule Magdeburgico, sed majore cum facilitate in gratiam receptus, pristinae quasi dignationis favorem expertus est. Etenim ipsi Lotharius primum inter Duces locum adsignavit, omnia sua restituit, traditoque Imperii vexillo regiae proximum personae adscivit. 5)

1) Annal. Saxo ad. ann. 1134. 2) Idem ad ann. 1135. 3) Ibidem. 4) Idem ad ann. 1136. 5) Annal. Bosoviens. ad ann. 1135. (ap. Eccard. Corp. Hist. med. aevi T. I. p. 1011.) Gotfr. Viterbiens. Pantheon Parte XVII. (ap. Muratori. L. c. T. VII. p. 459.) Landulph. Mediol. l. c. c. 41. Non

Caeterùm Chunradus ad propositam expeditionem Italicam suum auxilium pollicitus, non modò integrum adduxit, sed Imperatorem cummaximè Principum consilio manuque fortiter adjuvit, ut omninò potiùs animi generosi stimuli, quàm conscientiae tanta officia censeantur. Itaque novem annorum immania bella, satis aequâ conditione sopita, tandem conquieverunt; eò magis funesta Reipublicae Germanicae, quò major certantium potentia, et perniciosius paci publicae virorum exemplum.

§. 7.

Lotharii obitus; Chunradus Rex Germanorum.

Non diu piissimus Imperator laborum commodis et partâ victoriâ fruebatur, mox ordinatis utcunque Germaniae rebus Italiam iterum profectus, penates nunquam revisurus. Etenim senio gravis in ipso reditu morbo corripitur, atque nihilo seciùs cupidine patriae festinans, in Tridentinae vallis ignobili viculo mali viribus occumbit [1]), maximum sui desiderium universis relinquens. Mortuo autem sine filiis Lothario, summam imperii spem et habebat et meditabatur Henricus ille Bavarus, qui praeter sanguinis affinitatem et rerum in Italiâ gestarum famam insigni potentiâ eminens, defuncti favorem ac tradita regni insignia prae se ferebat. [2]) Sed idem fastu tumidissimus, cunctorum invidiam in expeditione Italicâ concitarat [3]), adhuc ipsâ potentiâ suspectus. Contra Chunradus ereptae dignitatis mise-

audiendus Annalista Saxo ad h. a. rerum tenorem adnotatione malignâ conspurcans, prout manifesto in Suevos studio scripsisse agnoscitur. 1) Die 3. Dec. 1137. Othon. Frising. Chron. L. VII. c. 20. Annal. Saxo ad h. a. Chron. Ursperg. p. 278 med. 2) Otho Frising. de reb. gest. Friderici I. L. I. c. 22. 3) Mascov. l. c. L. II. c. 2. p. 115.

ratione, liberalissimis in pares et minores officiis, et auctoritate praesertim Trevirensis Episcopi, quem amicissimum habuit, commendabatur. Nimirùm vacante tunc sede Moguntinâ, cum infensissimus ille Stauffensium hostis Albertus paullò antè decesserat, rerum summa penes Trevirensem.[1] Juvabant etiam Friderici fratris integerrima studia[2], propriaque Chunradi in rebus agendis dexteritas. Is enim gliscentibus inter Henricum Bavarum et Albertum Ursum Brandeburgicum simultatibus opportunissimè usus, gravem in aemulum adversarium commoverat. Itaque convocatis per Trevirensem comitiis ad Confluentes[3], praesentibus Trevirorum ac Wormatiensium Episcopis et cum ipso Chunrado fidissimo fratre Friderico, votis unanimis renunciatur Chunradus Rex Germanorum[4] adnitente modis omnibus Theodevino Cardinali[5], patria Suevo[6], Pontificis Innocentii II. Legato. Mox deductus Aquisgranum in divi Caroli sedem antiquo ritu elevatur[7], peragente sacrorum solennia praedicto Theodevino, dum Coloniensis adhuc pallio careret. Adeoque tandem post varios fortunae casus et ingentes labores voti compos nobilissimus Chunradus, Augustam Stauffensium seriem faustis auspiciis inchoavit.

§. 8.

Electio frustra impugnatur.

Maximam, uti par erat, consternationem rei nuncius Henrico Saxona-Bavaro ejusque amicis incussit. Omnes illegitimam electionem et surreptam clamitare[8],

1) Mascov. l. c. L. II. c. 2. p. 115. 2) Otho Frising. l. c. 3) Die 22. Febr. 1138. 4) Otho Frising. Chron. L. VII. c. 22. 5) Ibid. 6) Chron. Luneburg. ap. Mascov. l. c. p. 117. n. 4. 7) Die 6. Martii. 8) Otho Frising. Chron. L. VII. c. 22. Annal. Saxo ad ann. 1138.

multi quoque per Bavariam Optimates, cùmprimis Episcopus Salisburgensis, venerabilis senex, facta improbare, crescentibus per Saxoniam bellorum turbis. Rex autem Chunradus imperium validè exercens, Bambergae diem indicit, ibique curiam celebrat festo Pentecostes. Conveniunt plurimi Saxoniae Principes cum ipsâ Richenza Augusta, Regemque metu salutant. 1) Contra superbus Henricus et plerique Bavariae Proceres adhuc desiderantur. 2) Quapropter Chunradus in mediam Bavariam diem ultra constituit, Ratisbonae celebrandum. Et hîc quidem Salisburgensis ex regni pace consultans, unà cum aliis Principibus viri exemplum secutis, Chunradum Regem adivit. Quem Dux Zaringiae Chunradus in plenâ curiâ ad praestandum Regi homagium ultrò compellens, responsum tulit: „*Videte, Domine Dux, quia si plaustrum essetis, boves praecurrere non dubitaretis. Inter me et Dominum Regem sic caussa determinabitur, ut nullum nostri in hac caussâ curam habere sentiatis.*“ Rex autem graviora virorum convicia reformidans, commotum Ducem, aversâ manu os ejus amicè comprimens, à responsione compescuit, simul coràm testatus: *nil ab Episcopo se velle, nisi bonam voluntatem.* 3) Quae Regis verecundia non modicum universae curiae favorem excitans, clericorum praesertim animos ad illum convertit. Atque etiam praesens Henricus Bavarus, jam nunc de suis omninò, spe regni positâ, solicitus, magnisque promissis inlectus, insignia tradit. 4) Cùm autem de diversis utrinque conditionibus non conveniret, prorogato die Vindelicorum Augustam, curia dimittitur. Nimirùm receptis,

1) Otho Frising. l. c. c. 23. Annal. Bosoviens. ad h. a. p. 1012. cf. Mascov. l. c. p. 119. n. * 2) Dodechinus ad ann. 1138. p. 472. 3) Vita Chunradi Episc. Salisb. cap. 4. 4) Otho Frising. l. c.

quae magni semper momenti fiebant, regni insignibus, jam in alia quaeque mentem intendens, parùm de pace Chunradus cogitasse videtur.

§. 9.

Desertum negotium, Henricus proscriptus.

Ancipitem valde ac periculosam fore pactionem, ipsa rerum natura portendebat, tùm verò calamitatum recens memoria, perpetua belli scintilla. Et Henricus quidem Bavarus Regem Augustam insecutus, cum numerosâ satis militum copiâ, non procul ab urbe, Licum flumen insedit; Rex intra moenia pacatus agebat. 1) Frequentes utrinque nuncii ac mediatores ambulare, neutro paciscentium alteri condonante. Quippe Chunradus nonnulla Ducis beneficia reclamabat à Lothario concessa, quae cùm Henricus minaciter pernegaret, Rex viri consiliis ac loci rationibus diffidens, et fratris exemplo territus, abrupto negotio ex urbe noctu discedit, cum paucis fidelibus Franconiam contendens. Mox celebratâ Wirceburgi curiâ Henricus subitò proscribitur, sanè praecipiti nimis judicio, nec illo Rege condigno. Chunradus autem posthabitâ regni et majestate et salute, tantùm animo indulgens, in proximâ statim curiâ Goslariensi Saxoniae Ducatum Alberto Brandeburgico, Henrici acerrimo hosti, indeque Bavariam profectus, ejus terrae Ducatum uterino fratri, Leopoldo V. Marchioni Austriaco adjudicavit. 2) Huic autem Regis violentiae paucissimi Principes accesserant, ut curiae praesertim Goslariae et Quedlinburgi paenè privatae censerentur. 3)

1) Chron. Ursp. p. 279. 2) Otho Frising. Chron. L. VII. c. 23. 3) Annal. Saxo ad ann. 1139. Nimirùm insignis inter curiam privatam et plenam s. solennem differentia et omninò diversa utriusque auctoritas. Illa Regem comitabatur, in hac publicè tractata negotia et certa Principum munera.

§. 10.

Bellum Saxono-Bavaricum; pugna ad Weinsberg.

Traditum utrique Principi Ducatum Leopoldus Austriacus [1]) et Albertus Brandeburgicus nil morantes occuparunt. Et hic quidem praecupidus novae dignitatis, latè per Saxoniam armis grassabatur, neque suscepta solùm jura, sed quoslibet Lotharii fideles potestati vindicaturus. [2]) Pridem ille, mortuo statim Imperatore, cum Henrico Bavaro de Saxoniae Ducatu ex jure haereditario disceptans, et à plurimis ejus amicis, ipsâque Augustâ Richenzâ, junctis viribus impugnatus, praelio victor discesserat. [3]) Jam verò saeviores longè motus per Germaniam efferbuerunt, et quae secundis minùs claruerat, in adversis emicuit Henrici virtus. Etenim è paucis, qui viri fortunae steterant, non nisi quatuor assumtis, in Saxoniam contendit, reliquis specie peregrinationis variis itineribus secutis. Atque cum his Albertum Brandeburgicum repentinò adortus, direptis plurimis ejus castris, toto Ducatu breviter dejectum ad Regem confugere compulit. Tùm ipsum quoque Chunradum cum excercitu supervenientem, ostenso fortiter praelio, ad inducias commovit. [4]) Potissima in eo negotio Trevirensis auctoritas, et ingeniosa viri sollertia callidi temporum et morum. Is enim Regi cum viginti millibus adfuturum se promiserat, nonnisi quingentos adducens, cum infinitis eduliorum ferculis et XXX vini carratis, quae liberaliter Principibus erogans, negotium facilè conduxit, et sine sanguine debellavit. *Perpendit enim plus conferre ad victoriam atque ad animos accendendos virorum vini copiam,*

1) Otho Frising. Chron. L. VII. c. 25. 2) Helmold. Chron. Slavon. L. I. c. 54. 3) Annal. Saxo ad ann. 1138. 4) Chron. Ursp. p. 279 sq. Otho Fris. c. 25. Helmold. c. 56.

et aliorum victualium, quam multa millia famelicorum. 1) Henricus autem restitutis in Saxoniâ rebus, inde Bavariam meditans, subitâ morte extinguitur 2), egregiam sui memoriam summumque filioli favorem apud Saxonas relinquens. Leves et vani Brandeburgici conatus prae populorum amore, studiisque prudentissimis Archiepiscopi Magdeburgensis necessitudine juncti. 3) Bavariam porro Henrici frater commendatam tutabatur, nobilissimus ille Guelphus, bellorum gloriâ et virtutibus inter Principes insignis, Tubingae Comes Palatinus, et potens terrarum per Sueviam et ad Rhenum uxorio titulo heredis Utae filiae Godefridi Comitis de Calwe, Palatini Tubingensis. Et Leopoldum quidem Austriacum Guelphus feliciter profligavit 4), bellumque fortiter sustinuit Rogerii Siculi praesertim pecuniis, et Geisaè Pannoniae Regis adjutus, utroque domi Chunradum implicaturo. 5) Jamque et Regem ultrò aggressus, Weinsbergae castrum oppugnantem, infaustis avibus dimicavit, victus fugatusque celeberrimâ illâ pugnâ, gentiliciis partium signis Germaniae fastis memorabili. 6) Nimirùm corruptâ significatione factionum penitùs diversarum ea vocabula invaluerunt, reipublicae paci tam diu funesta. 7) Neque etiam minùs famosa ipsius castri secuta deditio, feminarum egregio facinore, Regis iram eludente. Laudatur et nobile Chunradi responsum: „*Regum fidem immutabilem.*" 8) Scilicet publicè Regem decere, quae privatim negligantur.

1) *Gesta Archiepiscop. Trevirens.* ap. Martene et Durand. Tom. IV. p. 200. 2) Veneficium innuit *Annalista Saxo* ad ann. 1139, nullo aequalium confirmante suspectum viri testimonium. Etenim duobus ferè seculis recentius *Chronicon Montis Sereni*, neque majoris omninò ponderis, quae ex Fabricii annotat. petit Hahnius (Reichshist. III. 210.) 3) Mascov. l. c. p. 125. n.* 4) Monach. Weingart. c. 13. 5) Godefr. Viterbiens. l. c. p. Monach. Weingart. l. c. 6) Die festo S. Thomae s. 21. Dec. 1140. Otho Fris. l. c. Trithemii l. c. 7) Mascov. l. c. p. 141. 8) Chron. S. Pant. (l. c. p. 931).

§. 11.

Saxonia Guelphis vindicata; profectio Italica impedita; Foedus cum Byzantinis; bellum Stauffense-Zaringicum.

Parùm ad Saxonas ea victoria, quos ad sua vota perducere Rex adhuc frustra laborabat, scissis nuperrimè Wirceburgi comitiis [1]: quid enim vel arma vel artes concordibus populis? Igitur opportunum Austriaci funus, nullâ prole relictâ. [2] Ducatus Henrico fratri confertur, conciliato cum Henrici superbi viduâ Gertrude connubio. Saxonia pactis asseritur Henrico puero, Superbi filio, Leonis elogio postmodùm insigni; renunciat idem suis in Bavariam juribus, consilio matris inductus. [3] Albertus autem Brandeburgicus, à Moguntino persuasus, Ducis Saxoniae dimisso titulo, in vet. Marchiam restituitur recipiens unà, quae bello amiserat. Celebratae confestim nuptiae praesenti curiâ, regio sumtu et apparatu, tantoque hilarior laetitia publica, quanto tristior utriusque domus longa discordia. Non ita cum Guelpho, qui pertinaciter jus in Bavariam haereditarium caussatus, bellum ac seditiones hinc inde transferens, perpetuas movere turbas mavortio studio perseverabat. [4]

Rex autem de suscipiendâ Imperii coronâ seriò cogitans, ipsisque ab Italis, praecipuè Venetis, Rogerii metu invitatus, ambiguâ Pontificis cum illo Siculo compositione deterretur; qui tamen solenni legatione placare virum non distulit. [5] Inter legatos Theodeuinus, probato studio carus, et celebratissimus ille Bernardus Abbas Claraevallensis. Tunc Rex propositum resumere,

1) Mascov. l. c. 2) Mense Oct. 1141. Chron. Mellic. ad h. a. 3) Otho Fris. l. c. Dodechinus ad ann. 1142. Chron. reg. S. Pantal. l. c. 4) Otho Fris. l. c. Trithem. l. c. ad ann. 1142. p. 410. 5) Trithem. l. c. p. 411.

legatos Papae destinare, qui de negotiis convenirent. Nuper et foedus renovatum [1]) cum Joanne Byzantino, desponsatâ simul Reginae sorore Manueli Comneno, Joannis filio. Fuit ista Bertha C. de Sulzbach, dilectissima Chunrado Regi ac pro filiâ omninò habita [2]), Graecis Eirene vocata; caeterùm formae venustate summisque ingenii dotibus, adeòque Graecorum literis, scriptoribus laudatissima. Proinde rerum Germanicarum, illâ superstite, apud Byzantinos magna prosperitas et uberrima commoda, dùm patriam incorrupto semper favore prosequeretur, et nobilissimo studio utriusque aulae amicitiam foveret.

Interea magis magisque res Italorum turbari, praeliantibus invicem civitatibus plurimis, Urbe Romanâ, post mortuum Innocentium, factionibus agitatâ. Harum potissima pars et auctor Arnoldus Brixiensis, Abaelardi famosus discipulus; homo subtilis ingenii, literarum egregiè peritus et incorruptae, quin adeò austerae conversationis. [3]) Hic in lascivos clericorum mores et monachorum luxuriem invectus, ingenti coronarum plausu ubicunque excipitur. Eòque gaudens popularibus auris, dogmatum capita proferre: *Nil proprium cleri scripturae sacrae tenore, nulla potestas secularis, non certi reditus, nedùm affluentes; vivendum castè piorum eleemosynis, vitandas honorum ambitiones, omnino terrenis abstinendum expletis sacrorum officiis.* Tùm verò hortari populum ad sua jura capessenda, lectisque magistratibus antiquo ordine administranda, depulsis Ecclesiae praeposituris, adeòque restrictis Imperii regalibus. Inde stupenda rerum conversio, clericorum odia, persecutiones et caedes [4]),

1) Pridem à Lothario percussum. Annal. Saxo ad ann. 1135. 2) Epist. Guibaldi Abbat. n. CLXXXVIII. L. c. p. 375. 3) Bernardi Claraevall. Epist. 195. (ed. Mabill. Paris. 1690.) 4) Otho Frising. Chron. L. VII. c. 31. Idem de reb. gest.

tandemque, ut opes quidem ferebant, Romae priscae ludibria. [1]) Solicitatus et Pontificum et populi crebris epistolis [2]) certatim invicem accusantibus, prudenter in medio sese Rex continuit, per literas, Missos atque diplomata Regni pandens majestatem. Neque enim Pontificum tuta fides, neque etiam populi vanae penitùs querelae; ipsa Bernardi Abbatis ingrata facundia. [3]) Nihilominùs Romanae sedis privilegia, post brevem curiae suspensionem, Episcoporum praesertim ope, servato tenore confirmantur.

Detinebant etiam profecturum domestici motus, vicina negotia. Bellum atrox inter Trevirensem et Henricum Namurci Comitem; graves Hungariae Principum et Poloniae contentiones; utriusque reges exules ad Imperium confugientes. Haec inter arma quoque gentilicia in Chunradum Zaringiae Ducem. Gliscebat vetus Principum simultas, ex quo Sueviae Ducatus, Zaringensibus primùm violentâ fraude surreptus, deinceps bello extortus, fortunae Stauffensium obtigerat. Invisa mutuò vicina potestas, manifesta pro Guelphis Zaringensium studia, eaque recens in Chunradum adversa. [4]) Jam verò Fridericus junior Sueviae Dux et pòst Imperator, sumto cingulo militari quaerendae lau-

Frid. I. L. II. c. 28. cf. Guibaldi Epist. n. 211. 212. 213 et passim p. 396 sqq.

1) Seriò nimis ea tractantem invenio cl. Simonde Sismondi Hist. des republ. Italiennes T. II. p. 34 ss. 2) V. n. 1. 3) Nimiùm quippe Pontificum auctoritati suisque affectibus indulgens, damnare temerè solebat ac inconsideratè perstringere, quaecunque displicebant; acerrimus Abaelardi ac Arnoldi hostis, v. P. Abaelardi Apologeticum contra Bernard. Abbat. Claraevall. (Abael. et Heloysae Opp. Paris. 1616. 4. p. 302 sqq.) cf. Guil. Godelli Chron. ad ann. 1137. ap. Bouquet T. XIII. p. 675. Bernardi Claraevall. Epist. n. 189. 195. 196. Cf. Epist. ad Caes. n. 244. quam quidem minùs aptè in Roger. Siculum scriptam intelligit cl. Mascov. l. c. p. 156. 4) Schoepflin Hist. Zar. Bad. T. I. p. 167.

dis cupidissimus, non ità pridem edito in Bavariâ splendido tyrocinio, Chunradum Zaringiae Ducem adortus, fortissimum atque ditissimum geminâ ditione Principem, expugnatis firmissimis belli praesidiis, ipsoque castro gentilicio, Regis misericordiam implorare coegit. 1) Caussa praecipua non liquet 2), neque ea solicitè nimis inquirenda ratione temporum, ubi nuda saepissimè pugnandi libido 3) in praelia viros moveret.

§. 12.

Expeditio Chunradi sacra.

Subitus illâ tempestate terror Christianum orbem pervaserat ex crudelissimo Edessae urbis in Palaestinâ excidio. 4) Praevalentium haec orsa per Asiam Turcorum, prolatique ad Latinorum fines recentis imperii. Jamque in extremis videri Hierosolymae regnum, tot millium generoso sanguine et laboribus partum. Hostis formidinem, ut solent, extulerant fama, longinquitas, auxilii desiderium. Hinc ingens omnium metus et miseratio rerum, de die novissimâ trepidatio. 5) Tunc autem prima Francorum in militiam vota 6) pro nobili gentis alacritate; stimulabat et ipsum Regem privata religio. Neque minora summi Pontificis Eugenii studia, per literas ac legatos ubique Principes excitantis, dum ipsum coràm solicitaturum 7) turbae domesticae

1) Otho Frising. de reb. gest. Frid. L. I. c. 25. 26. 2) Non liquet et tempus; at recte notatur cl. Mascovio Schoepflini lapsus, qui notâ quadam marginali deceptus, annum 1138 consignat. Schoepflin l. c. cf. Mascov. l. c. p. 175. 3) Ita eundem Fridericum in ipsum Regem avunculum arma Guelpho sociasse legimus. Chron. reg. S. Pantaleon. ad ann. 1143. p. 931 sq. 4) Guil. Tyrius Hist. belli sacri L. XVI. c. 4. 5. Auctar. Gemblac. ad ann. 1146. (ap. Bouquet SS. rer. Gall. T. XIII. p. 273.) 5) Annal. Bosov. ad ann. 1147. (l. c. p. 1013.) 6) Sugerii Abbat. Epist. ap. Mascov. p. 185. n. 7) Guil. Nangis Chron. ad ann. 1143 (1145) in d'Achery Spicil. edit. noviss. T. III.

praepedirent. Negotii cardines agitabat Bernardus Abbas Claraevallensis, per universum Occidentem vir potentissimae auctoritatis, ad commovendos ducendosque mortalium animos omnimò compositus. [1]) Atque ille quidem in Galliâ rebus mirificè expeditis, altioris consilii plenus, in Germaniam ascendit, ibique Regem primùm ad Francofurtum secretò conveniens [2]), dùm alienum adverteret, prudenter dissimulat: „*non esse*, dicens, *parvitatis suae, importuniùs instare regiae majestati.*“ Eòque discedens, aliquanto Constantiae moratur, deinde subitò converso itinere, Chunradum Spirae rursus adoritur, eumque futurae veluti cladis quodam praesagio obluctantem spiritualibus armis ad responsum compellit: „*deliberaturum se cum Principibus.*“ Tùm verò paucos post dies, inter media missarum solennia, impetu quasi repentino in verba solutus, omnesque facundiae nervos intendens, adeò perculsit praesentium animos, ut Rex in lachrymas effusus confestim vota nuncuparet, ac porrecto per Abbatem coram altari vexillo, continuò cruce signaretur, unà cum Friderico nepote, mox Romanorum Imperatore, Principumque et nobilium numerosissimo agmine, Regis exemplum imitantium. [3]) Non praesens in curiâ fortissimus Guelphus, ipsâ Dominicae nativitatis nocte cum aliis quibus-

1) *Oratorem eum non immeritò dixerim, qui à rhetoribus definitur: vir bonus, dicendi peritus. Siquidem vir ille bonus longo eremi squalore, et jejuniis ac pallore confectus, et in quandam spiritualis formae tenuitatem redactus, priùs persuadet visus, quàm auditus etc.* Guibaldi Abbat. Epist. 147. (l. c. p. 339.) 2) Primum istud colloquium nonnullos scriptores induxit, ut Regem Francofurti cruce signatum falsò perscriberent, e. g. Bern. Guido de origine Francorum Regum et Chron. Turon. (Bouquet l. c. T. XII. p. 231. 473.) 3) Vita S. Bernardi L. VI. de miraculis n. 15. (ap. Bouquet T. XIV. p. 378.) Cf. Otho Frising. de reb. gest. Frid. L. I. c. 39. Roberti de Monte append. ad Sigebert Gemblac. ad ann. 1146.

dam nobilibus in proprio castro Bitengau crucem susceperat. [1]) Per Germaniam autem innumerabile vulgus, audito rumore, confluxit, per Abbatem Eberacensem signandum, cui Bernardus operam delegarat. Aegerrimè tulit Regis frater, Fridericus Dux Sueviae, filium cruce signatum, quippe invalidae senectutis unicum solatium juvenem, et familiae robur. Atque à Bernardo quidem visitatus et benedictione repletus, tamen ipse orbitatis dolorem non sustinens, brevi mortem occubuit. [2]) Notabiles praeterea Pontificis astus, qui compertâ Regis devotione et Germanorum securus, amicè virùm increpabat, quòd inconsulto se [3]) rem tanti momenti assumserit. [4]) Nimirùm nactus occasionem vel impunis arrogantiae, vel certè vitandae accusationis. Denique Saxonae, ut Francos semper perosi, societate abstinebant, ipsi quidem, ne studiorum gloriâ cederent, in proximos Christianorum hostes, Obotritas Leuticiosque, scilicet Slavos, moventes [5]), adeòque diversâ cum Francis signorum figurâ. [6])

Chunradus antequàm pergeret, Henricum filium creari in Regem curat, nullo Principum refragante; mox Aquisgrani coronatum Imperii socium constituit [7]), scilicet publicè simul atque privatim de regno prospiciens. Adolescentulo necdum idoneo Henricus Archiepiscopus Moguntinus ex more consilium et auctoritas adjungitur, unà cum Abbate Corbeiensi Guibaldo [8]), celeberrimo seculi viro, quatuor ab Henrico V. Imperatorum in regni negotiis arbitro. Ipsa infausta nimis

1) Otho Frising. c. 40. 2) Otho Fris. c. 39. 3) Bernardus ex jussu Pontificis expeditionem urgebat. Gesta Abbat. Lobiens. (d'Achery Spicil. T. II. p. 754.) 4) Guibald. Epist. 20. p. 205. 5) Helmold Chron. Slavor. c. 63. 6) Nimirùm crucem non assutam subjectâ rotâ protendebant. Otho Fris. c. 40. 7) Ibid. c. 43. 8) Guibaldi Corbeiens. Epist. 99, 30, 31. l. c. p. 268, 212.

expeditio, quamvis immensae Regum copiae, ut LXX. M. tantùm loricatorum, praeter pedestrium calonumque multitudines, uterque exercitus aestimaretur [1]), è quibus paucissimi reversi. Chunradus maximam partem Constantinopoli degebat, sive pudore minuti exercitus, sive Principum crebris discordiis, praeterea lapsâ quoque valetudine. [2]) Nobile tamen facinus et insigne fortitudinis documentum Rex ad Damascum edidit, per laborantes medias Francorum thurmas cum suis Teutonibus in Turcorum aciem irrumpens, eosque perterritos in fugam conjiciens, in quo certamine barbari militis caput, cum dextrâ scapulâ uno ictu amputatum, victoriae signum reportavit. [3]) Caeterùm opus penitùs destitutum, et cum dedecore discessum. Inde non modica Bernardi invidia, qui quidem Pontificem ostendebat. [4]) Neque etiam vana prorsus suspicio, Papam Eugenium familiae Cisterciensi laudem quaesivisse, Bernardi studiis adjutum. Etenim uterque ejusdem regulae, Bernardi operâ pridem restitutae [5]); atque ipsi postmodò Cistercienses novae expeditionis propositum totis viribus repressere. [6]) Solum et unicum dispendiorum solatium sopita bella domestica, dùm propter absentiam plurimorum principum et expeditionis favorem ab armis abstineretur, adeòque tristes praeliorum tempestates tristiori remedio interdum quiescerent.

§. 13.

Chunradi reditus, novissima gesta et obitus.

Vix autem ad propria reversum Regem gravissimae lites exceperunt. Nimirùm Guelphus ille Bavarus

1) Guil. Tyrius Hist. belli sacri L. XVI. c. 22. 2) Epist. Chunradi Regis ad Guibald. Abbat. l. c. p. 252 sq. 3) Gesta Ludov. Regis c. 22. (ap. Mascov. l. c. p. 225.) 4) Otho Fris. c. 60. Gaufredi vita S. Bernardi L. III. c. 4. §. 9. 5) Gesta Abbat. Lobiens. l. c. 6) Otho Fris. c. 29. 42.

in expeditione comes et familiariter habitus, adeòque donis cumulatus [1]), pro gratiâ damna moliri. Discesserat à Rege Hierosolymae, dùm in Damascum hic accingeretur, domumque revertens specie valetudinis, in transitu Siculum salutat, honorificè tractatus et pecuniis auctus, ut in Regem conspiraret. Eòque Romam profectus in Germaniam contendit, perfidiam opere testaturus. Intercepti Romae famuli à quibusdam senatorii ordinis asseclis manifesta proditionis indicia dederunt, repertis Rogerii literis, Guelphum Friderico Sueviae Duci, Henrico Saxonae, Conrado Duci Zaringensi ejusque filio Bertholdo (IV.) voluntatis conscium commendantibus. [2]) Neque omninò latuere consilia Regem adhuc in Graeciâ detentum; quippe Ducem Fridericum nepotem, cui plurimum deferebat, in Germaniam praemisit, ut pacem publicam tueretur contra Guelphi conatus. [3]) Forsitan ipsum ille Fridericum perspexerat, ac honorabili mandato juvenis animum tentabat. Certè reditum Chunradi res ea quàm maxime urgebat [4]), cum non de pace solùm, sed etiam de regno versari quaestio videretur. Nec longè distulit hostilia Guelphus, Egram castrum Regis peculiarè rapto bello assiliens. At malè nactus occassionem, ab Henrico Chunradi filio, Germaniae Rege, gloriosâ pugnâ profligatur, Guibaldi consilio proscribendus, nisi Fridericus Sueviae Dux componendo dissidio ambiguam operam obtulisset. [5])

Propiùs quoque Regem tangere videbatur Henrici Saxonae resumta quaestio de Bavariae Ducatu. Statim ille defunctâ matre Gertrude Bavariam, Austriaco marito pactione concessam, reposcere, quem tunc, instante

1) Chron. Ursp. l. c. p. 280 sq. Chunradi Regis Epist. ad Imper. Graec. inter Guibald. n. 188. p. 377. 2) Joannis Notarii Chunradi Regis tunc fortè Romae morati ad Guibaldum Epist. num. 239. p. 423. 3) Otho Frising. l. c. c. 59. 4) Chunradi Epist. cit. 5) Chron. Ursp. p. 281.

expeditione sacrâ, Chunradus blandè allocutum, differre caussam induxit. 1) Jam verò rursus insistens in Sueviam concesserat, soceri Chunradi Zaringiae Ducis potentiâ fretus. 2) Contra Rex vim prohibere, quaestioni diem indicere; de eventu non liquet. Mox autem Alberti Brandeburgici consiliis Rex in Saxoniam movens, Henricum ad propria recurrere compulit, ipso superstite voto neutiquam potiturum.

Sed neque etiamnum devicto Guelpho, repulso Saxonâ, Bavariae demùm arma conticuere, subortâ gravi contentione Palatinorum Bavariae Comitum Othonum cum Episcopo Ratisbonensi, quem pater unà cum filiis infestis armis premebat. Antiquissimum Othonum genus ab Arnulfo deducitur; Henrico I. et Othone M. Impp. Bavariae Ducatum occupante. Fertur eâ tempestate quidam Comes Schirensis ex Bojoariâ, saevam Hunnorum gentem in Imperium evocasse 3), nobilissimâ Othonis M. victoriâ deletam. Comes ab Hunnis enecatus in cladis ultionem. Tum verò bona direpta et in fiscum redacta, partim ecclesiis divisa, partim haeredibus relicta cum castro Schirensi. Postmodùm à castro Wittelsbach, ab Othone III. Schirensi seculo XI aedificato 4), pro ejus aevi consuetudine, gentis novum cognomen; manente cognato in clerum odio. 5) Nunc autem Episcopi partes amplexo Rege, Palatinus proscriptus et obsidione Kelheimii castri territus, dato

1) Otho Frising. l. c. c. 43. 2) Mascov. l. c. p. 280.
3) Indicari videtur Hermannus cognomine Pusillus Arnulphi filius, cui uxor Hungarica, nimirum Agnes Geisae Regis soror, fuisse vulgò creditur. Tolner Hist. Palat. p. 197.
4) Tolner l. c. p. 267. 5) Otho Frising. Chron. L. VI. c. 20. Notabilis in isto chronici loco dictorum mutatio cl. Pithoeo indicata. Vulgares chronici editiones nil nisi diras auctoris in Schirensium familiam exhibent, contra codici Pithoeo viso, mirà tenoris diversitate, Palatinorum aequalium egregiae laudes appositae.

obside altero filio Othone, Chunradi fidem implorabat. [1]) Hic ille est Otho, Bavariae Comes Palatinus, Friderici I. Imperatoris regno summis virtutibus illustratus, qui tandem accepto Bavariae Ducatu, laudatissimi nominis memoriam in augustissimos Bavariae Reges perenni stirpe transmisit.

Inter maximas demùm Chunradi curas Italica expeditio, variis adhuc negotiis, et expeditione praesertim sacrâ, impedita. Jam verò dùm literis, legationibus omnique studii diligentiâ urgetur propositum, inopinatâ Regis morte spes regni gemina destituta. Concesserat ille Bambergam, ibi curiam celebraturus, expectans reduces ab Italiâ legatos, qui modò Spiram intrantes tristissimum nuncium offendunt. Ossa gentiliciae Loricensi sepulturae inferenda Bamberga sibi detinebat, juxta divi Henrici Imp. tumulum regio cultu recondita.[1]) Fuerat Chunradus vir simplex et probus, haud absque nativo quodam acumine, sed literarum omninò rudis, eòque consilio minùs quàm armis pollens. Caeterùm summa in illo comitas, et forma Regem latè ostentans.[2]) Henrico filio Germanor. Rege jam antè defuncto, filius unicus patri superstes, Fridericus adolescentulus, mox Sueviae Dux inter Principes nobilis, dictus de Rothenburg à castro in sedem delecto. Hic dum in Tuscia moraretur expeditionis Italicae comes, unà cum plurimis Proceribus pestis contagio abreptus Romae extinguitur [4]), Ebraci Franconiae sepultus. [5]) Cum uxore Richenza Henrici Leonis Sax. Ducis unicâ filiâ, filium itidem adhuc unicum habuerat in cunis mortuum, ut adeò tota Chunradi progenies in ipso defecerit.

Et haec quidem de primis Stauffensium fatis paullò fusiùs enarravimus, quippe semel dicenda; reliqua strictiori stylo prosequimur, probationibus videlicet notarum volumini digestis.

1) Otho Fris. de reb. gest. Frid. I. L. I. c. 63. 2) Otho Frising. c. 63. 3) Gesta Ludovici VII. Fr. Regis c. 27. Guilelm. Tyrius L. XVII. c. 8. 4) A. 1167. Otho S. Blasian. c. XX. 5) Gropp. Monum. sepulcr. Eccl. Ebrac. p. 67.

§. 14.

Fridericus Dux Sueviae, Germanorum Rex. Ejus electio, indoles, et regni auspicia.

Chunradus morti jam proximus, et considerato Imperii statu de filio parvulo veluti desperans, accitum nepotem Fridericum Ducem, traditis coràm regalibus, in successorem commendabat. Nec destituta voti auctoritas, dum sextodecimo ferè ab ejus obitu die Fridericus omnium omninò suffragiis Francofurti in Regem eligeretur. Inde post biduum, dimissâ curiâ acceptisque Procerum homagiis. Aquisgranum profectus, in divi Caroli augustam sedem, successor dignissimus, elevatur. Pacatum et breve electionis negotium praeterea multa juvarant. Mortui recens Chunradi favor, Friderici duplex cum potentissimis regni familiis affinitas, eòque fausta pacis auguria; tùm etiam privatae cum Guelpho et Saxona necessitudines, Guibaldi Abbatis validissima studia, denique Ducis eximiae dotes. Nimirùm certa facinorum fama, mentis et animi corporisque vigor, prudentia rerum aetatem exsuperans, formae venustas ac dignitas, gratia morum et gravitas insignis; cuncta Regem Imperii gloriam in juvene Heroe pollicebantur.

Et sanè majorem à summo Carolo neque Germania adhuc, nec ulla terra conspexerat, qui primo statim regni decennio aliorum vitam emensus, universis orbis nationibus verendam Imperii majestatem suis virtutibus effecit. Atque ut alii antè Imperatores non nisi vagam saepè gestorum normam, pro rebus enatis, observabant, hic ille constantem regni tenorem, per maxima impedimentorum discrimina, mente immotâ direxit. Quapropter excelso planè exemplo comparandus, in hoc fortè anteponendus, quòd difficiliores longè adversarios, nec illos bello solùm et fortitudine, sed artibus et prudentiâ superandos invenerit. Videtur autem consiliorum summam

in haecce quatuor conjecisse: supremam et absolutam Imperii majestatem, eamque fortè hereditariam; justam regni et sacerdotii invicem rationem; vindicatam Imperio Italiam, ac denique publicam Germaniae pacem, repressâ potenter armorum licentiâ.

§. 15.

Novi Regis erga patriam studia..

Antiquissima Friderico cura, Principum gratiam promereri, componere veteres parentum lites, atque sublatis bellorum scintillis potentum animos reconciliare. Primam igitur Bavariae rebus diligentiam adhibuit, dicto die Henrico Austriaco. Hic autem, dùm adhuc tertio monitus, pertinaciter recusaret, Henrico Saxonae Leoni, post assiduas viri solicitationes, Ducatus adjudicatur, traditâ brevi Ratisbonâ, plurimisque proceribus in ejus jura adactis. Nec tamen cessit Austriacus, Friderici securus, nimirùm fretus verecundiâ augusti nepotis. Et haud ineptè prospexerat, siquidem resumto mox negotio Fridericus ultrò processit adventanti, datisque amplissimis *) privilegiis et novi Ducatus honoribus, ingenti curiae gratulatione caussam gravissimam tandem expedivit. Praecesserat compositio inter aemulos Henricum Leonem et Albertum Brandeburgicum; alia sequebatur inter Austriacum et Othonem Episcopum Frisingensem. Inde gratissima Leonis voluntas, Italicae Regis expeditioni praecipuo robore adfuturi. Sed etiam Regis mutua liberalitas, Henrico totum Utonis Comitatum spontè deferentis. Contra praesens turbatorum poena, Arnoldi Praesulis Moguntinen-

*) Injusta de documenti fide ill. Bunavii dubia (*Leben und Thaten K. Friedr. I. S. 64 f.*) sustulit Senkenbergius. (*Gedanken v. Gebrauch des uralten teutschen bürgerl. und Staatsrechts S. 113.*)

sis et Hermanni Comitis Palatini ignominiâ testata. Portare canem Palatinum cum sociis, et aegrè tantùm parceri Episcopo, territi Proceres spectaverunt. Praeterea assidua in regno itinera, et oculus paci quocunque invigilans; direpta praedonum nobilium castra, sumta in plurimis severà supplicia. Abolitis denique teloneorum usurpationibus insigniter auctae commerciorum utilitates.

§. 16.

Italiae status, Friderici proposita.

Totam deinde Regis virtutem Italiae regnum occupabat, vix adhuc nomine tenus appellandum. Regnabat Pontifex, regnabant civitates, regnabat Siculus. Scilicet Imperatorum longinquâ absentiâ, incuriâ, imbecillitate haec triplex potestas succreverat, eaque ut invicem plerùmque aemula, ita in regnum tamen unà conspirans. Dilapsa potissima Imperii jura, surrepta fisci regalia, ad tenuem ferè cuncta memoriam obsoleta. Prima omnium Friderici in Siculum consilia et in urbem Mediolanum. Domesticis autem negotiis detentus, ad Graecorum Imperatorem legatos dirigit, foedus in Siculum pacturos, proposito simul matrimonio inter Regem et Manuelis filiam. Nimirùm perspexerat pridem Rogerii studia, et novimus ejusdem literis Friderico Guelphum olim commendatum. Jamque proscripti Imperii fideles, violentiae testes, Herbipoli suas injurias conquesti, indignationem commoverant; neque mutata rerum facies, interea mortuo Rogerio, dum eadem moliretur filius, qui successerat, Guilelmus. Tùm verò cum maximè Mediolanensium tumores offenderant, et sanè praecipitem Regis iram, Constantiae proditam, pòst eventus probavit. Cum Pontifice Eugenio III. leve discidium exortum ob regni jura destinatiùs custodita in electione Magdeburgensi, secutâ mox conventione

antiquatum. Deinceps missis à Pontifice legatis Moguntinus amovetur, brevi Mindensis et Eistettensis, et hactenus ex Regis assensu; dùm autem licentiùs agerent legati, adeòque Magdeburgense negotium revocarent, statim prohibiti, excedere regno jubentur. Inciderat fortè Pontificis obitus, cui Anastasius suffectus, natione Romanus. Cum illo pacatum omninò, sed et perbreve tempus. Post menses XIV. defuncto succedit Hadrianus, natione Anglus, hujus nominis IV. Hunc à vilissimis initiis ad summum honorum fastigium excelsa indoles evexerat, ingenio grandem, majorem animo, sed durum, tristem, fortunâ tumidum.

Jamque Fridericus, appropinquante condicto tempore, anno regni sui tertio circa principium mensis Octobris (quippe Germanis commodissimi), collecto ad Augustam exercitu in Italiam movet, ex eventuum potiùs consiliis, quàm praemeditatè rem acturus, certis utcunque studiorum propositis. Igitur primo statim adventu civitatum injuriis exceptus, potentibus arma tantùm et iram ostendit, afflictis minoribus; in id potissimùm incumbens, ut insigni aliquo facinore clarus Romam victor accederet. Eòque punitis in itinere quarundam tumoribus, et ordinatâ castrorum disciplinâ, Terdonam urbem aggreditur, Ligurum *) sociam, pollentem opibus, tutamine moenium ac foedere fretam. Hanc Papiensium praesertim studiis, post validissimam defensionem, nec sine gravibus obsidentium damnis, in potestatem redactam, terribili magis quàm honesto severitatis exemplo, miserrimis civibus vix tantùm vitâ donatis, diripiendam militibus tradit, postea flammis perdelendam. Inde Papiam concedens per triduum splendidum triumphum agit, ab aemulâ civitate Terdonensium cladi potiùs et Ligurum injuriae, quàm ipsi

*) Hoc breviore scilicet, et concinno vocabulo Mediolanenses deinceps appellabimus.

Regi exhibitum. Susceptam autem Placentiae obsidionem, auxiliis Ligurum difficilem, Rex morae impatiens relinquit, adulto jam vere ad urbem Romam coronamque Imperii mente et viribus conversus.

Adventu subito commotus Pontifex legatos obviam dirigit, Regis animum exploraturos; ipse diffidens Romanorum studiis Urbietum secesserat. In caussâ Arnoldus Brixiensis, quem Innocentio defuncto reversum Romam memoravimus. Hunc in Eugenium et Anastasium favore publico tutatum, opportunissimo pridem remedio Hadrianus depulerat. Quippe sacris interdicta ad majorem hebdomadam vulgi religio trepidarat; placando Pontifici desertus Arnoldus. Atque is Urbe profugus, Cardinalis cujusdam insidiis captus et custodiae traditus, mox Campanensium quorundam Comitum ope liberatus, in viciniâ latebat. Jam verò vehementior ex ipsâ victoriâ Pontificis timor: occulto hoste, ambiguo populo, instante cum exercitu novo et callido Rege. Hinc omnium primum in mandatis de Arnoldi punitione. Annuit facilè Fridericus, hominem ipsemet perosus in regni jura iniquum. Extortus miser à defensore, cleri vindictae permittitur, qui quidem sanguinis abstinens, per Urbis Praefectum cremari curat. Nec tamen adhuc mutua fides, nisi receptis utrinque legatis. Tandem Viterbum procedere Pontifex, Regem in castris invisens. Pro dignitate reverenter exceptus, de stapiâ fertur litigasse; res propè discidium, ni Coronae Fridericus animi stimulos detulisset. Itaque Sutrium unà profecti Romanorum legatos offendunt, Senatus Populique Romani magnifica verba crepantes: *placere Quiritibus, admitti Regem, decretos Imperii fasces, juret obsequium Urbi, quinque millia eroget multitudini in Capitolio acclamanti.* Promta responsio, studiosè singula diluens, et hactenus infra Regem. Nimirùm videas paullò praestrictum nominis Romani specie factique

stupore; quid? quòd ex minaci legatorum discessu paenè solicitus et consilii inops, rei gerendae summam Pontifici, exercitus ductor, committeret. Ac sanè laudabilis tunc apparuit Hadriani fides, qui suâ potissimum ope Fridericum Romam perductum, nil curans aditum discrimen, Imperatorem coronavit. Namque immanem populi furorem peracta solennia rescientis, consecuta repentè pugna atrocissima ostendit. In hac ancipitem diu Germanorum victoriam haud parùm feminae juvarunt Romanae, dum juvenum speciem depereuntes, hortatu et precibus suorum arma continerent. Spectata simul Henrici Leonis pro Caesare virtus, et ingenua Pontificis in utrumque voluntas. Investituram Altenburgensis Episcopi, invito Archiepiscopo Bremensi per Henricum instituti, potentissimo Regis amico constanter Pontifex pernegarat; jam verò in praemium devotionis ultrò oblatam praesenti confestim ordinatione roboravit.

Caeterùm nulla ex victoriâ commoda, quin immò Româ discedendum annonae penuriâ. Tiburtinos cum urbis clavibus obvios, id molestissimè ferenti Papae Imperator subdidit, servatis nihilominus Imperii juribus. Mox recreando militi, aëris inclementiâ afflicto, ad proximos Appenninos remota castra, vitalibus auris et artis quibuslibet utilitatibus fruitura. Indictam Fodri collationem dum fraudulenter facerent Spoletani, uno impetu excisa civitas, ipso cum militibus Imperatore irruente. Brevi collectis ex rogo spoliis ad Anconam exercitus pergit, ubi Caesar, auditis Graecorum legatis, in Siculum arma promissis auxiliis et grandi pecuniâ petentibus, adversâ Procerum voluntate, quamvis ipse paratissimus, differre propositum cogitur. Missi contra legati cum amicitiae tesseris, quos inter ipse nobilissimus Guibaldus Abbas Corbeiensis. Jamque exercitus parte plurimâ dimissâ, cum reliquis Caesar Veronam proficiscitur, in contemptum paucitatis à civibus non solùm urbe prohibitus, sed

et insidiis petitus, quas iterum Viri fortuna comes et Palatini virtus Othonis, non sine gravi hostium injuriâ, feliciter profligavit.

Effluxo inter curas domesticas triennio Fridericus revertitur, locorum et hominum bene gnarus, praemeditato consilio, et cum exercitu C. M. armatorum. Ingentis apparatus potissima caussa Mediolanum, quae civitas, dudum rebellis, effraenatâ potentiae lasciviâ Imperatorem provocarat. Atque ipsa culpae conscia, belli molem prospiciens, et obsequium dedignata, rerum unicum praesidium in munitissima moenia civiumque virtutem, et immensas divitiarum opes contulerat. Vana superbiae solatia, dum primo statim Imperatoris adventu Brixiensium civitas, ob Ligurum foedus attrita, sinistrum omen ostenderet. Ipsum continuò Mediolanum, sociatis Italorum auxiliis, obsidione artissimâ circumsessum, post pertinacissimos civium conatus, fame magis quàm armis ad deditionem compellitur, mulctatum novem marcarum millibus, et acerbiori procul dubio supplicantium spectaculo. Sed brevis admodum triumphus; vix enim discesserat cum exercitu Caesar, Italiae negotiis intentus: ecce denuo consurgunt Ligures, et longè molestior ea seditio, nonnisi post maxima bellorum discrimina urbis excidio vindicata.

Curarum proxima in pacando Italiae statu, in requirendis ac revocandis Imperii regalibus. Igitur Caesarem rediturum praecesserant Comes Otho Palatinus et Raynaldus Cancellarius cum militum lectâ manu, qui solâ ferè nominis dignatione civitates quàm plurimas in regni fidem asseruere. Secutâ deinceps Mediolani deditione, factoque cum civitatibus usurpationum scrutinio, XXX. M. talent. per annum fisco quaesita. Tunc etiam feuda famosae Mathildis ad Imperium retracta Guelpho Duci Imperator concessit, confirmato gratiae foedere potenti amico, appositoque adversus Siculum validissimo robore.

Omnium aegerrimè tulit ejusmodi diligentiam Romanus Pontifex, Caesari pridem infensus, qui viri fastus repulerat. Scilicet prima statim Papae epistola collatum Imperii *beneficium* incautiùs ostentans, tantum curiae universae tumultum excitarat, ut legatorum caede vix abstineretur, stricto jam gladio instante Othone Comite Palatino. Legati Romam cum ignominiâ reversi, praescripto itinere additisque custodibus. Accesserant alia Pontificis studia, praesertim ictum cum Siculo foedus, servata Romae picturae calumnia, damnatum Caesaris cum Beatrice connubium, si quidem vera tradunt scriptores. Nec multum profuit mitior epistola, Procerum rogatu Augustam transmissa, dum novi succederent Pontificis fastus. Etenim praesentem in Italiâ Imperatorem inverecundè lacessere criminationibus propter electum Ravennatem, et omnem planè modum excedere insolentissima illa in Fridericum invectiva, Germaniae duumviris Archiepiscopis perscripta.*) Quid ergo mirum, Imperatorem Romanae sedis calumniis furibundum, non modò indubia regni jura revocasse, sed in ipsam quoque Ecclesiae disciplinam iniquas manus intulisse? Tristissima quidem excusatio malorum ingentium, et justae magis irae, quàm prudentis. Ex illo tempore labefacta Friderici fortuna, familiae Stauffensi paratus interitus. Nimirùm Caesaris illud, non Imperii, cum Sede Romanâ certamen, Germanae caussae proditores inter Principes Germanos; inde Pontificum victoriae...

§. 17.

Friderici auctoritas in Ecclesiam Germanicam.

Residua in Ecclesiam German. jura Fridericus primùm fortiter ac moderatè tutari, crudescentibus autem cum sede Romanâ inimicitiis violenter interdum et ex

*) S. F. Hahn Collectio monument. T. I, p. 122 sqq.

libidine agere, Pontificum artibus ac diris, ipsemet artes et potentiam opponens. Nimirùm ad alta regni consilia cleri divitis indigebat, contra certos Pontificum conatus Ecclesiae studiis adjutandus. Eòque cautus et justus in electione Magdeburgici, mox in consimili Coloniensis; non absque studio indulgens in remoto per Pontificem Henrico Moguntino, quippe suffectus Arnoldus, Friderici Cancellarius. Italiam iterum profecturus eléemosynas, praesertim Ecclesiis, erogavit, tùm etiam Episcopis in consilium diligenter adhibitis, Trevirensem privilegiis insigniter auxit. Rudolphum Zaringiae Ducem, Arnoldo Moguntino crudeliter occiso, illicitis suffragiis electum dedignatus, ipsum quoque Christianum amicum, praecipitanter subrogatum, prohibuit, substituto Chunrado Bavaro, Othonis Palatini fratre germano. Atque haec quidem, uti ex propriâ auctoritate, ita Pontificis etiam assensu. Jam verò subortis cum Alexandro simultatibus, Episcoporum in sedem Romanam obsequia gravissimè ulciscebatur, spoliatis, depulsis, quocunque modo afflictis Pontificum asseclis. Chunradum scilicet Moguntinum ob Alexandri sudia suspectum, deinceps Romam profugum, fratris gratiâ nil obstante, confestim proscripsit, substituto Christiano pridem reprobato. Neque in ipsâ tandem conventione, cum Alexandro Venetiis, licet iniquâ sorte factâ, Chunradum recepit, sed Salisburgi constitutum, nonnisi mortuo demùm Christiano Moguntiae reddidit. Proscripsit eâdem potissimùm ex caussâ Folmarum Trevirensem, qui pro dolosâ electione Pontificis opem solicitarat. Suffectus Rudolphus ille Zaringensis, olim Moguntiâ dejectus, et spretâ Folmari per Pontificem ordinatione, Caesaris armis investitus; ferociter in adversarios Henrico Rege animadvertente. Proscripti pariter Salisburgensis Archiepiscopus Eberhardus, ejusque successor Chunradus; nec admissus Albertus, inconsultò substi-

tutus. Nonnulli metu perculsi sedem spontè reliquere, quos inter Henricus Passaviensis et Bertholdus Metensis. Cum Philippo Coloniensi diu gravis simultas, datâ tandem pecuniae summâ et ejurato nocendi studio sopita. Postremùm eò res perducta, ut instituti per Imperatorem Episcopi, prohibitis Romae investituris, à Moguntino consecrarentur, statutâ repulsâ in refragantes. Acerba inde Episcoporum, nec illa injusta, querimonia, sed parvus effectus. Perstitit animo fortis Imperator, adnitente Henrici Regis potentissimo vigore. Adeòque valde minuta Romanae sedis auctoritas, vix Moguntino et Coloniensi privato studio ejurantibus quasi in speciem vindicata.

§. 18.

Regni foris majestas.

Augustum latè longèque Friderici nomen experrectus potissimùm imperii vigor et bella Italica effecerunt. Exteris ostensa magis arma, quàm illata, dùm Imperatorem Principum studia, domestici motus et illae ipsae tandem Italicae tempestates à propositis revocarent. Sanè sub primis regni auspiciis in Geisam Hungariae Regem et Rogerium Siculum molienti Procerum mentes adversabantur. Utrumque Saxonae Henrici, Zaringiae Ducum et Guelphi praecipuè consiliis evertisse, dubitari vix potest, quandoquidem novimus Rogerii literas, et utriusque pecuniis Guelphum in regni injurias sustentatum.

Geisa legitimum Hungariae Regem Boritium, Colomanni Regis filium regno exuerat, qui post irritas recuperandi conatus ad Chunradum confugiens, Imperii opem implorarat, Uladislai Bohemiae Ducis et Gertrudis uxoris, Chunradi germanae, commendationibus adjutus. Annuit votis Chunradus; mox autem, decretâ expeditione sacrâ, Regis propositum intra voluntatem

subatitit, nimirùm aliis curis distracti, adeòque Geisae indigentis, per cujus ditionem transeundum. Eandem ob caussam destitutae Boritii preces ad Ludovicum Galliae Regem cum exercitu insequentem; nil nisi tutum iter in Regis comitatu. Tandem Constantinopoli summo favore exceptus in Geisae hostis invidiam, Graecorum ductor adversus Hungaros militavit, in expeditione quadam scelere militis sui occisus. Chunradi promissum susceperat Fridericus, vivente tunc adhuc Boritio, et integrâ cum aulâ Byzantinâ Imperii amicitiâ. Jam verò Geisa pro diversâ status ratione mutato consilio, Fridericum officiis circumvenire, transmissâ militum delectâ manu adversus Italos. Tùm et futura spondens auxilia in tantum obstrinxit Imperatorem, ut Stephanum quoque Geisae germanum, fratris tyrannidem conquestum, suspensâ lite Constantinopolim destinaret, ancipiti caussâ certis commodis, honestè minùs quàm prudenter, postpositâ.

Contra Rogerium Siciliae Regem praeter veterem injuriam et recentem ambitionem, spoliatorum quoque ob regni fidem Apuliae procerum praesens commiseratio Principum animos incitarat. Condicta tunc expeditio unà cum Romanâ conficienda intra biennium. Sed ad rem ubi perventum fuit, ex bello Romano tristes miseriae, contagio coeli, minutus exercitus taediò speciem praebuere, nequicquam urgente Imperatore, quem ad proprios irae stimulos etiam Pontifex accenderat. Erat autem Rogerius celeberrimi Roberti Guiscardi, Regni Siciliani fundatoris, ex fratre Rogerio nepos, patri Comes Siciliae succedens anno MCI. sub matris Adelaidis Burgundicae tutelâ. Deficiente ad ann. MCXXVII. Apuliae Ducum cognatâ stirpe, Rogerius terram illam invaserat, indicto bello Honorio II. Pontifici contra factum intercedenti. Sed in feudum acceptâ provinciâ, Ducem Pontifex agnovit. Mox orto schismate inter

Innocentium et Anacletum Perleonium, hujus partes amplexus Rogerius, Anacleti sororem ducit, in Regem Siciliae coronatus à Pontifice genero. Postea diris devotus per Innocentium, à Rainulpho Campaniae Comite totâ Apuliâ profligatur, Ducatum Rainulpho concedit Lotharius Imperator. Mortuo Rainulfo Rogerius revertitur, et recuperatâ brevi universâ provinciâ, Pontificem ipsum Innocentium Beneventi captum ad imponendam sibi coronam et ineundam ex voluntate conventionem invitum compellit. Jamque ad majora consurgens et Italiam meditans, inter altissima studiorum proposita secundo Friderici Regis anno extinguitur. Hic idem est ille Rogerius, cujus in Constantinopolim egregium facinus Ligurini Poëta celebrat. Inde revertens Ludovicum Franciae Regem è Palaestinâ reducem Graecorum insidiis eripuit, ab eo festivo satis artificio diademate tertiùm coronatus. Habuit Rogerius ex thoro primo cum Joanna Anglica filium Guilelmum I. patri succedentem, ex tertio filiam Constantiam, Henrico Regi, Friderici Imp. primogenito post Germanorum Imperatori MCLXXXVI. nuptam, qui Guilelmo II. Guilelmi I. filio MCXCIII. absque liberis decedente, Siciliae regnum adeptus est. Itaque Imperii et Augustorum Staufensium ex patre perpetuae injuriae, splendidissimo tandem piaculo quieverunt.

Decretae in Polonos expeditionis caussa vetus extiterat. Factâ per Boleslaum III. Poloniae Ducem anno MCXXXVIII mortuum, inter filios divisione, natu maximus Uladislaus, Silesiae et Cracoviae sorte non contentus, primùm conqueri, mox bello manifesto privare fratres. His autem invicem conspirantibus repentino praelio victus fugatusque ad Regem Chunradum perfugiens, in fratres opem solicitat, contra injustae caussae conscientiam cognatione fretus, erat enim uxor Chunradi Regis uterina. Missi per Chunradum legati respon-

sum ambiguum tulere, quippe sciebant fratres Regem in Palaestinam procinctum. Nec ille quidquam efficere, quam exulem Eugenio Pontifici commendatum, concesso interim Uladislao in hospitium Altenburgo. Postmodùm redux, unà cum filio, Henrico Rege, diligentiam omnem adhibuit, juvante Eugenio etiam Pontifice interdictis per Poloniam sacris. Verùm Episcopis haec parùm curantibus, infecta negotia Fridericus invenit. Erat autem tantus expeditionis favor, ut secunda Italica posthaberetur, et miles Teutonicus ad Oderam perveniens, inexpectato pontis trajectu, in hostem ultrò rueret. Poloni latè vastantes propriam terram arcere frustra conati, in deditionem coguntur; sed praeter datam pecuniae summam, et restitutam Uladislao Silesiam, neglectae caeterae pacis conditiones.

In Daniae regnum spectata auctoritas, dùm Sueno et Canutus, magni Suenonis Angliae et Daniae Regis ex filiis nepotes agitatam diu et violenter de coronâ contentionem Imperii judicio submitterent. Res inter prima regni negotia Merseburgi tractata, citatis ac praesentibus litis auctoribus. Regnum Suenoni deberi curia censuit, Canuto Seelandiae provinciam cum ditionibus nonnullis assignandam. Igitur Sueno statim diademate cinctus, et praestito Friderico Regi fidelitatis sacramento, de more cum gladio investitus, in pompâ solenni coronatum Regem, gladium Domino praeferens Vasallus, ad ecclesiam praecessit.

Uladislaum, dictum aliis Boleslaum, Bohemiae Ducem, contra Polonos in Regis exercitu egregiè promeritum, regiâ dignitate donavit Imperator, eundem etiam in Ligures insigni robore adfuturum. Postmodùm ob neglecta Friderici jussa dignitate iterum privatus, quaesita virtutis praemia in haeredes non transmisit.

Cum Angliae et Galliae Regibus ut plurimùm culta amicitia, nec tamen fida cum Gallo. Siquidem ex receptâ

primò Burgundiâ, tùm quoque Pontificis Alexandri studiis, mutuae suspiciones, interdum leves injuriae. Denùm et ultimis Friderici annis breve bellum ac tumultuarium propter Flandriae Comitem. Nec tamen praesens Imperator, qui expeditionem delegarat. Postremo, Galliae Rege Imperatoris auxilium contra Anglum implorante, percussum foedus, quo facto et Anglus armis abstinuit.

Cum aulâ Byzantinâ, donec Eirene superstes, in speciem saltem concordia, benivolentiae declarationes, proposita foedera. Mox autem, repertis Graecorum dolis, in legatos injuriae, fastus et simultates. Tandem et odium implacabile, ex quo Byzantini cum Alexandro Pontifice in Imperium communicata consilia resciebantur.

Caeterùm aula Imperatoris omnium aevi longè magnificentissima; Principum salutantium perpetua multitudo, curia privata solennem speciem continuò referens, legationum undique affluentium inexhausta frequentia, dona innumera, et pretio et arte insolita ac viro digna. Medius inter Fridericus et vultu et habitu Imperatorem ostentans, famâ gestorum admirationem, gravitate reverentiam, suavitate et facundiâ amorem omnium sibi conciliabat. Negotiorum et hominum callidissimus, adeuntes ex propositionum tenore ac ordinum dignitate auditos et habitos nunquam non cum aequabili responso dimisit.

§. 19.

Orbis imperium affectatum.

Retardata saepiùs et fracta Principum studiis Imperatorum virtus, jam inde à Carolingorum temporibus minùs ex iis aestimanda est, quae perfecit, quàm quae perficere potuerit. Quippe maxima in rebus gerendis consilii unitas ac disponendi certa facultas ad magna

molimina convenit, et excelsa cumprimis ingenia decet. *Sed illud odiosum est*, inquit Cicero *), *quod in hac elatione et magnitudine animi facillimè pertinacia et nimia cupiditas principatus innascitur*; id quòd in Friderico etiam contigisse animadvertimus. Is enim non modò suorum dissensum indignissimè tulit, et aequo severiùs plerùmque repressit, sed exterorum etiam Regum auctoritati invidens, ad universalis Imperii fastigia aspiravit. Caroli Magni scilicet exemplum sermone et actu prae se ferebat, cujus ossa quoque Aquisgrani immensâ pompâ levata, cum insigni veneratione novò sepulcro recondidit, augustissimo Heroe inter divos relato. Ipse Fridericus divi elogio appellari sustinuit **), more Caesarum Romanorum. Urbis legatis respondens, antiquae Romae dominatum regesque subditos jactabat; absolutam in rebus ecclesiae auctoritatem erga Franciae Regem Ludovicum in colloquio Laonensi. Praecipua tumorum fomenta ex invalescente pridem jure Romano, Caesarum Henrici V. et Lotharii favoribus evecto. Jamque adhibitae novae formulae in citandis Mediolanensibus; ex lege Romanâ in Roncaliis definita regni Italici jura, tùm etiam feuda Longobardica. Eòque enata tandem illa monstrosa universalis imperii formula, juris Germanici Doctorum diutinum ludibrium.

§. 20.

Erga familiam studia.

Amplificandis gentiliciis opibus ac domus augustae splendori tantâ Fridericus diligentiâ intendit, ut nullus antea Imperatorum. Nec tamen omninò vituperabilis ista cupiditas, dùm invalescente feudorum haereditario jure nepotum virtutibus aut fortunae spes exigua relinqueretur. Ipsius autem Imperii haereditatem familiae

*) De Officiis L. I. c. 19. **) Testes Radevici Fris. libri, Imperatoris hortatu scripti.

quaesivisse, cùm plurima factorum haud obscura indicia, tùm Henrici praesertim filii, patris vestigia prementis, aperta studia prodiderunt. Statìm in Regem promotus Fridericus avitum Sueviae et Alsatiae (sc. Alemanniae) Ducatum Friderico, Chunradi filio, incertum pacto an gratiâ, resignavit. Mox inde Chunradum fratrem consanguineum Hermanno Comiti Palatino Rheni, absque prole decedenti, substituit. Henricum filium primogenitum tenerrimâ adhuc aetate Germaniae Regem creari fecit, quem posthac juvenem ingenio et studiis patri simillimum tam impensè dilexit, ut coronatum Italiae Regem ac Siciliae futurum haeredem coronandum quoque Imperatorem et regni socium moliretur. Filiorum alteri Friderico, post orbam patruelis Rothenburgici mortem, Alemanniae Ducatum in cunas contulit. Othonem tertiogenitum, in cunis itidem balbutientem, Burgundiae Comitem Palatinum renunciavit, exauctorato per conventionem Burgundiae Rectore, Bertholdo Zaringiae Duce. Quod quidem iniquiùs visum in Principem optimè de Friderico promeritum, excusatione tamen haud caret. Etenim duplici veluti jure Fridericus Burgundiam obtinuit, quum obsoletam satis Imperii auctoritatem, ipse ditissimus Burgundiae Princeps ex connubio Beatricis, dotalibus terris amplissimis augeret, et Bertholdo praeter honoris elogium pridem nihil restitisset. Filium quartum Chunradum Herbipolensi Franconiae Ducem praeposuit, post caelibem Friderici fratris in Palaestinâ decessum, Sueviae Ducem futurum. Natu minimum denique Philippum, ecclesiasticis fortè fastigiis primò destinatum, Tusciae Dominum ac terrae Mathildis instituit, à Guelpho Duce redemtae. Caeterùm omnibus hisce donis nihil aliud fecit Imperator, quàm quòd avita pleraque beneficia, ex invalescente tunc haereditatum more, familiae asserreret, adeòque temporum potiùs, quàm aviditatis ista studia existimanda.

GUNTHERI POËTAE

LIGURINUS.

SIVE

DE REBUS GESTIS IMPER. CAES.

FRIDERICI I. AUG.

COGNOMENTO AENOBARBI.

LIBRI DECEM.

Tu patriae laudis juvenis desertor et hostis,
    Atque peregrinae cultor egene famae;
Suspice Teutonici laetissima culmina regni,
    Terrarum domini, gentiliumque decus.
Jamque age, priscorum dignus de stirpe parentum,
    Collige virtutes, promere tempus erit.

NOTARUM COMPENDIA.

A. Augustana Editio princeps. 1507. fol.

Sp. Spiegelliana. Argentorati. 1531. fol.

P. Pithoeana s. Pernae. Basileae 1569. fol.

R. Reuberiana prima. Francof. ad Moen. 1584.

Rs. Rittershusiana Tubingae 1598. 8. Ejusque notae. Tubingae 1597. 8.

R.Jo. Reuberiana tertia, cura Geo. Christi. Joannis. Francof. 1726. fol.

B. Barthii breves in Guntherum stricturae in Ejus adversariis.

Pfl. Pflugii monita Rittershusio allegata.

Sc. Scioppii monita Ibidem.

V. Vonkii Emendationes in Lection. latin. Lib. II. c. 4. p. 124—132.

W. Withofii specimen in Guntheri Ligurinum et notae alibi occurrentes.

m. mavult.

pp. proposuit.

r. restituit.

rr. reliquae editiones.

s. sequitur.

ss. sequuntur, v. sequentes editiones.

c. correctura manu adscripta, cumprimis Exemplari Augustanae praestantissimo Biblioth. acad. Friburg.

* Lectio videns omnino bona, quam tamen in textum contra fidem Editionis principis Augustanae recipere non urget necessitas.

(*) Lectio s. locus innuens autorem temporibus Friderici I. Caesaris aequalem.

† Lectio s. emendatio non admittenda.

†† Lectio pessima pro emendatione obtrusa.

(†) Lectio recentiorem autorem et à Gunthero alienum ostendens in praemissis librorum argumentis; at quatenus occurrit signum ipsius Ligurini textui subjectum, innuens lectionem s. locum creditae autoris aetati non aeque convenire.

o Vitium typothetae Editionis principis Augustanae, quod sequentes editores vel in errorem rapuisse, vel frustra exercuisse videtur.

Lectiones s. notae, quibus nullum vel assensus vel dissensus signum adpositum, haud magni momenti reputari; quibus nullum auctoris nomen additum, eae quidem editoris periculo venire censeantur.

ARGUMENTA

LIGURINI LIBRIS INCERTA MANU PRAEFIXA.

Primus habet primos electi Regis honores.
Sceptra manu, primamque sacrâ cervice coronam
Gestat Aquis: meritâ Trajectum protinus irâ
Flectit: et hinc magnas invisit Rex puer urbes.
Dat populis leges, et pristina jura reformat.
Sceptraque Danorum 1), cognatâ lite diremptâ,
Donat habenda Petro: cupiens indicere bellum
Pannonibus, multo Procerum fidoque rogatu
Vincitur: ingentis caussam fomentaque belli,
Exceptum patruo reddit tibi, Saxo, Ducatum.

Regia trans Alpes producit signa Secundus,
Caesare Runcaliis posito, ceu sideris ortu
Illustrata novi plebs Itala gaudet, et omnes
Suppressas dudum properant efferre querelas.
Laudaque praecipuè Cumâ cum supplice noxas
Incusat Ligurum: quorum Rex fraude repertâ
Nobile praesidium capit, evertitque Rosatum.
Vastat caede reos, turres cum pontibus urit,
Castra rapit Ligurum, Cairam subvertit et Astum:
Obsidione gravi Terdonae moenia cingit.

1) (†)

Tertius obsessam tradit victoribus urbem;
Civibus expulsis vastantur moenia flammis.
Victori meritos devota Papia triumphos
Exhibet: hinc Tuscas tendit Fridericus in oras.
Munera portantes Pisanos laudat, eisque
Imperat in Siculum validas armare carinas.
Occurrit Praesul Romanus, et impia plebis
Acta suae queritur: periitque 1) procax Arenoldus.
Urbem ingressuro patriae mandata diserti
Imperiosa ferunt, responsaque dura reportant.

Quartus in Imperium supremaque nomina Regem
Promovet, Ausoniam sacratâ in sede coronam
Induit: hinc aestum, violentique aetheris iram
Morbida castra ferunt, et dirâ peste laborant.
Mox ausam falsâ fiscum 2) fraudare monetâ
Spoletum vindex ferro populatur et igne.
Apuliam, Calabrosque parat invadere fines;
Dissuasu Procerum concepta negotia mutat.
Milite dimisso, natalia rura revisens,
Condignâ saevos extinguit morte latrones.

Quintus in occursum redeuntis concitat urbes
Principis, expansis hilarescunt oppida valvis.
Bellorum srepitus, incendia damna, rapinas,
Vindicat, et meritâ consumit clade nocentes.
Cumque Palatino Comites bis quinque potentes
Ferre canes scapulis foedissima pondera cogit.
Omnibus in formam solidâ jam pace reductis,
Casta Beatrici partitur foedera lecti;
Nominis antiqui patruo vir mitis honorem
Servat, et esse novum jubet Austria rura Ducatum.

1) perit igne W. * 2) W. — A. ss. fidum. a.

Sextus in indomitos regalia signa Polonos
Excitat: Herbipolim repetit post praelia victor.
Plena dolis Graios sprevit [1]) mandata ferentes.
Anglicus eximium mittit tentoria munus.
Chrysopoli positum [2]) Papalis epistola verbis
Ambiguis suspecta movet: mox Norica Princeps
Rura petit: patruosque suos in foedera cogit
Prisca: Labeslaum Regem creat ex Duce primum.
Pace domi factâ, Ligures invadere bello
Approperat, revocatque suas in castra cohortes.

Septimus Augustae conventum indicit: et inde
Intrat ad Italiam summos sumturus honores.
Hinc Graiûm fraudes memorat, legataque Papae,
Atque interceptos comites, rescriptaque narrat.
Dacorum Regi donantur sceptra, et ab Arcto
Conveniunt gentes, Ligurum et contendit ad urbem:
Scribuntur leges: Proceres hortatur; et irâ
In Ligures totus candet fortissimus Heros. [3])
Acriter ad Trecium pugnatur, et obsidione
Moenia cuncta quatit, portas, turresque refringit.

Octavo Ligurum speculatur providus urbem
Caesar: et antiqui theatri [4]) procul aspicit arcem.
Mutua bella gerunt Ticinum [5]), Cremonaque fortis.
Inde fames, pestisque ferox Ligurum urbe fremebat. [6])
Guido [7]) Bladerensis [8]) causam, sed pacis, agebat.
Et [9]) Caesar pacis dederat [10]) mox conditionem [11])
Civibus, et pulchrum duxit de more [12]) triumphum.
Dimittit Proceres, Tisuidum et castra reformat,
Curia Roncaliis mandatur: et castra metatur:
Consilium [13]) celebrat: feudalia juraque dantur.

1) spernit? 2) Rs. — positis A. fortè: positos. 3) (†) 4) (†) 5) (†) 6) fremebant? 7) (†) 8) (†) 9) Ut P. Rs. 10) dederit P. Rs. 11) conditiones? 12) morte Rs. †. 13) Concilium?

Aere Placentinus Cremonenses 1) damnat: et inde
Caesar Sardiniae fines 2) Januamque tenebat.
Ille Frisingus Otho moritur: mox Papa superbit.
Deficiunt Ligures veniunt legata: Ligurque
Victus erat, Papae sua pristina jura reponens.
Pugnaque conseritur, cum magna clade suorum:
Depopulatur agros, et cingitur obsidione
Ligur, et ingentem capiunt sua moenia cladem.
Cumque fame jam pestis adest: et crimine magno
Insidiae Regi, Ligurum de more struuntur.

In decimo magni conjunx Augusta Beatrix
Caesaris, Italicas venit deducta sub oras,
Principibus comitata suis: et Crema gemiscit.
Castra locat, Romamque suam clementius audit.
Hinc redit ad Ligures victor, Papamque creavit.
Crema petit pacem, rursus Liguresque petuntur.
Tandem conceptâ Princeps perferbuit irâ,
Urbs Ligurina cadit 3), viginti millia capti
In cinerem ipsa fluit 4) Caesar dat munera, grates,
Castraque dimittit, Ligurinus carmina scribit. 5)

1) vel corruptum, vel falsum: forsan: Placentinos Cremonensis? 2) falsum. 3) falsum — Cremaque victa jacet. P. ss. †. (†) 4) Urbs fluit in cinerem P. ss. † (†). 5) Ligurinus obambulat aulam. Sp. ss. †. (†)

LIGURINI.

LIBER PRIMUS.

Ardua sollicito versu, memorandaque seclis
Gesta cano: mundoque tuos, *Friderice*, triumphos,
Atque tibi toties conatam illudere frustra
Fortunam, vulgare paro: monstrique biformis
Ambiguos vultus, motusque volubilis orbem
Frenatum virtute tuâ, casusque sinistros
Exceptos habitu quo prospera mentis eodem.
Res onerosa quidem, nec praesumenda minori
Ingenio, magnisqne etiam metuenda Poëtis.
Sed tamen exiguas amor et devotio vires
Supplebit: fragilemque animi spes magna vigorem
Fulciet: affectusque pios Fortuna juvabit.
Jamque adeo, siquid studio possemus in isto
Experti, nosterque legi *Solymarius* audet,
Atque etiam fortasse placet: quem gratulor antè
Regales penetrâsse domos, puerique potentis
Ingenuas tetigisse manus, praeludia quaedam
Illud opus, ceu prima novae tentamina Musae,
Et munus puerile fuit: nunc altera summo
Dona viro, scriptos propriâ de laude libellos
Offerimus: pariterque patrem cum prole canentes,
Omnibus ista simul consorti jure dicamus.

Suscipe cunctorum regnator Maxime regum;
Suscipe lux mundi, cui nullum párue priúsue
Spirat in orbe caput: te gaudet Principe mundus:
Te populi, te regna timent: te solis ab ortu
Solis ad occasum, submisso vertice cuncti
Suspiciunt: dominumque simul, Regemque fatentur.
Nec solùm nostri, vir maxime, temporis omnes
Praegrederis virtute viros; sed cuncta retrorsum
(Pace loquar veterum) cedunt tibi nomina Regum.
Solus ab Augusto consorti gaudet honore,
Et socium claris admittit Carolus actis.
Certa quidem vatis dementia, carmen agreste
De tanto cecinisse viro: sed parce furori
Princeps magne pio: nec te praesumtio nostra
Exagitet: solis licet insanire Poëtis.
Cernis [1]) ut aestivi blando spiramine solis,
Ceu pecudes hominumque genus: sic parvula opaci
Monstra soli, viridesque solent gaudere lacertae.
Utque suo volucres coelum modulamine mulcent:
Sic fruticosa leves quatiunt arbusta cicadae.
Immò etiam mos est, ut plus cantare laborant,
Qui gravius cantant: et balbi plura loquuntur. [2])
Sic ego, quem celebres optant laudare Poëtae,
Nec digne laudare valent, temerarius ausu
Praecipiti, tenuique paro celebrare camoenâ.
Annue sollicito, Princeps mitissime, vati,
Officioque pium devoto intende favorem.
Vos quoque, Caesarei juvenes, quos inde paterna
Nobilitas veterum traducta ab origine Regum,
Hinc [3]) matris commendat honos, seriesque vetusti
Sanguinis, et clarae Rainaldus originis auctor.
Annuite, et vestras [4]) pariter magnique parentis,
(Hoc etenim commune sacrum est) admittite laudes.

1) Rs. — certus A. o. cervus Sp. P. R. ††. 2) loquantur. m. Rs. †. 3) Rs. nunc A. ss. o. 4) Rs. nostras A. ss. σ.

Tu primùm placatus ades, qui jure paterno,
Virtutum regnique simul successor et haeres,
Sceptra geris: magnisque patrem virtutibus aequas,
Rex puer: et jam nunc Italis, Tuscisque timendus,
Eridanum, Tiberimque premis: fortassis et ista
Indolis acta tuae, quaeque ipse sequentibus annis
Adjicies virtute tuâ, modò vivere detur
Et sceptris placuisse tuis, Henrice, canemus.
O benè, quòd talem divina potentia Regem
Instituit: qui sic studiis imbutus honestis,
Novit ab insipido doctum secernere vulgo;
Jamque diu mutas, solitasque silere camoenas
Excitat ad veterem dignâ mercede laborem.
Tu quoque, quem patrio reverendum nomine Rhenus,
Et metuenda aliis formidat Suevia terris,
Dux Friderice ducum, nostrae munuscula curae
Suscipe: nec parvi placidus monimenta laboris,
Porrectâque manu magno sub fasce labantem,
Oppressumque metu (siquidem potes) erige vatem.
At [1]) tibi, cui Rhodanus totus famulatur ab ortu
Usque suo, totusque fluit, dum gurgite fesso
Oceani tumidis tandem se misceat undis,
Haec placuisse velim: dubium, puer inclyte, dici
Réxne Comésne [2]) velis: veterum nam regna potenter
Allobrogum materna regis, regnique decore
Dignus, ab excelso nomen deducis Othone.
Nec tu, regifico Chunradi nomine clarus,
Ac verus virtute nepos, cui foedere certo
Nominis et juris, succedens, Francona rura
Herbipolimque regis, primae cui munera Musae
Obtulimus, scriptos sacrâ de sede libellos,
Praetereundus eris: sed hîc quoque nomen habere
Te volumus, partemque novi sacramus [3]) honoris.

1) Ac. Sc. * 2) Duxne B. †. (*) 3) dicamus Sp. † (*)

Ultima magnifici, sed non minùs inclyta, proles
Principis, oblatum puerili suscipe dextrâ
Munus, et his gaudens allude Philippe libellis.
Quod tibi venturi promittere nomen honoris
Ritè queam? Comitémne vocem, Regémne, Ducémne,
Pontificémne magis? sic quippe est fama, verendum
Disposuisse patrem: cujus praesagia nunquam
Fallere fata solent, rerúmue incognitus ordo.
Quidquid eris, nobis jam magnus es, atque verendus,
Jam te non puerum, sed sacrâ tempora mitrâ
Velatum, celsâ residentem fingo cathedrâ.
O verè magni proles generosa parentis!
O verè felix dulci de stipite fructus!
O verè famosa domus, cui totus ab ortu
Solis ad occiduas mundus substernitur undas;
Quam qui novit amat, qui non novere, verentur.
Cujus in auditu [1]), confusis mentibus hostes
Tabescunt, contraque nihil se posse fatentur.
Nam pater invalido [2]) robustus et integer aevo
Extimulat, teneram ducitque per ardua prolem.
Illa velut patriae sectatrix aemula laudis,
Accelerat: tardamque [3]) putat, damnoque futurum,
Expectare dies, meritisque supervenit annos.
Quisnam igitur talem, tali cum prole parentem,
Laude satis dignâ poterit celebrare Poëta?
Et tamen aggrediar: liceat modo fortia gesta
Eximii memorare viri: non omnia, sed quae
Pulchra magis: quis enim, si prosequar omnia, codex
Haec capiet? seu quis poterit percurrere lector?
Illa quidem officio magnorum clara virorum
Sunt satis: et metus est, ne dum prodesse laboro,
Inveniar nocuisse magis, rebusque serenis
Arguar insanus tenebras obducere vates.

1) inauditu A. Rs. o. 2) in valido Rs. * 3) A. Rs. — rr. tardumque. *

Est tamen et ratio, quae forsitan ausa tueri
Nostra queat, veniamque dare, et detergere culpam.
Qui scripsére priùs, cupientes ordine certo
Historiae servare fidem, non pauca videntur
Inseruisse suis (liceat modò dicere) chartis,
Quae neque Caesareos augent vehementer honores,
Nec contexta rei, sed tanquam adsuta cohaerent.
At nos, siquid erit pulchrum minus, eximiumque,
Vel quod ad egregios non multùm Caesaris actus
Pertineat, veri nihil adjectura decoris,
Sponte relinquentes, tantùm potiora secuti,
De multis modicam nitemur condere summam:
Claudendumque manu formâ breviore libellum,
Ad demulcendas conflare legentibus aures;
Ac velut è pleno, decerptis floribus, horto,
Principe digna suo breviter compingere serta.
Siquem igitur rerum prolixior ordo, fidesque
Incorrupta juvat, doctorum scripta virorum
Consulat, atque ipso latices de fonte petitos
Hauriat: at si quis summatim carpere tantùm [1])
Rem satis esse putat, nostris apponat ocellum,
Et medio [2]) tenuem de gurgite sorbeat undam.
Praeterea [3]) rerum freti splendore, simulque
Artifici sermone suo, sensuque profundo,
Materiae insigni metricas adsciscere leges
Spreverunt: puduitque reor, puerilibus illos
Lascivire jocis, et inanes texere nugas.
Nos autem, sermone rudes, animoque pusilli,
Singula sub numerum certâ ratione vocantes
Verba, superposito velabimus inlita fuco:
Ut quem fortè parum malè cultus sermo movebit,
Hunc saltem structura pedum, versusque canori
Detineant, sitque hîc aliquid laudabile nostrum.
Nunc age, praemissis quae vel res ipsa monebat,

1) tantum. Rs. 2) modico. B. †. 3) praeteriti. B. ††.

Vel vatis studiosus amor, solamine tuti
Principis ac juvenum, de re, quod restat, agamus.
Atque adeò praesens ex illo tempore textus
Incipiat, quo prima sacrâ, Friderice, tulisti
Sceptra manu: licèt antè quidem non pauca relatu
Digna, vel à tenero gessisti fortiter aevo.
Nam neque prima tuae nobis monimenta juventae
Percensere vacat, nec quae crescentibus annis
Sub patre, vel patruo cunctis memoranda tulisti.
Illa suis speciosa locis; nos regia tantùm
Gesta levi calamo, quadam brevitate sequemur.
Annus ab urbe novâ millesimus, utque notetur
Res, qua voce potest, octingentesimus ibat:
Vel magis, ut Christi, qui tempora condidit, ortu
Tempora distinguas, millenis adjice centum,
Mox quinquagenis subnectens quatuor[1] annis:
Temporis haec series effluxerat, orbaque regni
Teutonici sedes Chunradi morte vacabat.
Acturi sacrae de successore coronae
Conveniunt Proceres, totius viscera regni,
Sede satis notâ, rapido quae proxima Mogo
Clara situ, populoque frequens, murisque decora est,
Sed rude nomen habet: nam Teutonus incola dixit
Franconefurt: nobis liceat sermone Latino
Francorum dixisse vadum: quia Carolus illic
Saxonas indomitâ nimium feritate rebelles
Oppugnans, rapidi latissima flumina Mogi,
Ignoto fregisse vado, mediumque per amnem
Transmississe suas neglecto ponte cohortes
Creditur; inde locis mansurum nomen inhaesit.
Huc sacri, celebresque viri, quos laude serena
Infula, vel gladius mundo facit esse verendos,

1) Idem annus, licèt falsò, notatur in cod. msct. Othonis Frising. testante Muratori SS. rer. Ital. Tom. VI. p. 699. Not. 1.

Ex omni regione fluunt, ad publica regni
Commoda: de summis agere ac disponere rebus
Exactâ ratione parant, éque omnibus unum,
Qui modò sit tantò succedere dignus honori,
Praefecisse sibi celeri pietate laborant.
Sic ubi noctivago stellarum lumine puppis
Decurrit pelago, si fortè nocentibus illam,
Qua regitur cursus tenebris premit invida nubes,
Abrumpitque vias, alio sibi sidere nauta
Quaerit iter, clavique modum, velique tenorem
Innovat, et radiis accomodat arte carinam.
Sic [1] postquam sedere Duces, dubioque volutant
Pectore, cui tanti regni tribuantur honores,
Saxones, et quorum Ripuaria nomine tellus,
Westualiaeque urbes, et Norica rura regentes,
Allobrogumque duces coëunt, Cimbrique feroces,
Quos perfusa suo pugnax Germania Rheno
Misit, et à magno tellus signata Luthero.
Vindelici, Rhaetique ruunt, quos Suevia nutrit,
Quosque Carentinis collimitat Austria campis,
Quos Lycus, et tumidis Ister praelabitur undis;
Quique [2] suos urbes huc direxére potentes,
Claraque Teutonici coïerunt nomina regni.
Nec minùs ex Italis multos, et gente Latinâ
Traxerat huc rerum miratrix fama novarum;
Concilium, Regemque novum, faciesque verendas
Aspexisse Ducum, famosaque nomina nosse
Optabant, populisque suis exacta referre.
Ergo ubi tanta patres audire negotia, dignum
Insedere locum, diverso magna favore
Pondera librantes, nunc hos, nunc protinus illos
Inspiciunt: versantque diu moresque genusque,
Ingenium, famam, fortunae simplicis usum,
Eventum, finemque simul, quae commoda regni

1) hic. B. 2) quaeque Rs.

Inde fluant, quae damna sui: judéxne severus,
An facilis, pius, anné ferox, largitor honestus,
Anné rapax, pacem portendat [1]), an arma minetur,
Omnia sollicito curarum examine pensant.
Tandem quid peteret regni fortuna, per unum
Dignata est aperire virum: qui nomine clarus,
(Dux, comes, an praesul, dubium) formâque verendus,
Consilioque potens, et persuadere peritus,
Surgit: et ut magnis vocem cum corpore rebus
Composuit, facunda pater sic ora resolvens,
Omnia suasibili permulsit pectora voce:
Francorum Proceres, quos inclyta robora regni,
Et validas nunquam pudeat dixisse columnas,
Scitis ut è medio, dolet heu, sublatus acerbo
Funere Chunradus vitam regnumque reliquit:
Nunc igitur (veluti cùm luditur alea) prudens,
Si qua malè acciderint, ea lusor corrigit arte:
Sic nos, humanae lusit quos alea sortis,
Consilio fati casum properemus iniqui
Corrigere, et tanto solatia ferre dolori.
In manibus vestris regnum est: ea quippe potestas
Ad vos more suo, semper viduata recurrit.
Regibus est aliis potiundi jure paterno
Certa fides, sceptrumque patris novus accipit haeres.
Nos, quibus est melior libertas, jure vetusto
Orba suo quoties vacat inclyta principe sedes,
Quodlibet arbitrium statuendi Regis habemus.
Ex quo Romanum nostrâ virtute redemptum,
Hostibus expulsis, ad nos justissimus ordo
Transtulit Imperium; Romani gloria regni
Nos penes est: quemcunque sibi Germania Regem
Praeficit, hunc dives submisso vertice Roma
Suscipit, et verso Tyberim regit ordine Rhenus.
Consulite in medium, tantàque à plebe potentem,

1) pacem portendat (*).

Unum, quem tanto deceat succedere Regi,
Eligite, Ausoniam dignum gestare coronam.
Ast ego, si vestrâ, quae sit sententia mentis,
Pace monere licet, quo nostri pondera vergant
Consilii (vos rem propius perpendite) promam.
Est hîc eximiae juvenis probitatis, et alto
Nomine majorum clarus, sed clarior actis
Ipse suis, patrii Fridericus nominis haeres,
Suevus, et à veterum non longè sanguine Regum,
Quem sibi, dum superâ frueretur luce superstes,
Rex patruus dignum gaudebat habere nepotem,
Multaque cognati mandare negotia regni
Sueverat, et socium summis adciscere rebus.
Quid juvenis de laude loquar? quid fortia primae
Acta juventutis? quid, quod peregrina secutus
Castra Dei, primis [1]) tyro famosus in armis
Gessit? et invictâ quantos virtute labores
Pertulit, expediam? timeo, ne multa loquendo
Inveniar dixisse minus. Notissima res est,
Quam qui fortè negat, nunquam vidisse diurnos
Se Phoebi radios, nec verno tempore flores,
Aestibus aut mediis audisse tonitrua dicat.
Hunc ego Rectorem fausto clamore cieri,
Incingique sacro nitidos diademate crines,
Et moneo, et nunquam, fateor, monuisse pudebit.
Si satis hunc novi, nec me praesagia fallunt,
Nobilitate viget, claroque hinc sanguine Reges,
Inde Duces contingit avos: facundia dulcis,
Forma nitens, animusque sagax, manus impigra, sollers
Consiliis, belloque ferox, et pace modestus,
Mente senex, aetate puer, prudentia rerum,
Certus amor, robusta fides, constantia mentis
Nec frangenda malis, nec sustollenda secundis,

1) P. Rs. — A. rc. primus. — Emendat. sibi sumit W.

Laudis amans, largitor opum, crudelibus atrox,
Tranquillus placidis, ferus indomitusque superbis,
Supplicibus facilis, justis pius, asper iniquis,
Fortis ad instantes casus, prudensque futuri,
Praeteritique memor, sociis bonus, impius hosti.
Haec sunt ô Proceres, haec sunt quae regna tueri
Ac munire solent: his artibus infima crescunt,
Maxima servantur; ni fallimur, artibus istis,
Seque suosque reget: neque enim quas hactenus ultro
Et gratis coluit, sumtâ mercede relinquet.
Nam quòd summa probos mutare potentia mores
Dicitur, ex aliâ sumtum magis aestimo caussâ:
Siquis fortè sibi perversae conscius artis,
Ingeniique mali, tacitus captator honoris
Tempore dissimulat: cùm quod cupiebat, adeptus,
In vitium moresque redit, mutasse videntur
Immeritique hominem violasse putantur honores,
Quos magis ille malo corrumpit et inquinat usu.
At cuicunque bonum, et nullo violabile casu
Ingenium natura dedit, si laetus honorem
Fortè tulit, quo dignus erat, tunc tempore rapto,
Illa latens probitas laeto pubescere fructu
Incipit, et sese virtutum germina produnt.
Sic puer à tenero castis qui moribus aevo
Floret, et hunc habitum naturae vertit in usum,
Qualis erit? quantúsve putas? quae gloria regni?
Quis decor Imperii tanto sub Principe surget?
Hunc ipsum voluisse suis succedere regnis
Et patruum, res ipsa probat, cui sanguine juncto,
Ac velut haeredi moriens insignia nuper
Regia, nil parvâ sperans de prole, reliquit.
Quippe Deus, si regna diu voluisset in illâ
Stare domo, prolem potuit servasse priorem,
Quae jam suscepto consorti foedere regno,
Flebilis indignâ praecessit morte parentem.

Nunc quoniam fatis è fratribus alter iniquis
Occidit, et casu regnum fraudavit acerbo,
Alter adhuc teneris puer est malè firmus in annis:
Quis melius patruo (faveat modò vestra voluntas)
Succedat, quàm quem studiis et carne propinquum
Ipse sibi haeredem quasi designasse videtur?
Noverat ille quidem generosae robora mentis,
Noverat, atque ideò regnum, quantum esset in ipso,
Tradidit, et nato voluit praeferre nepotem.
Nec alienus erit: nulla hîc translatio regni,
Nulla sub ignoti redigemur jura tyranni.
Adde quôd antiquâ Regum nutritus in aulâ,
Regia prudenter tractare negotia novit.
Adde quòd et geminas poterit Regumque Ducumque,
Hanc patris, hanc claro contingens sanguine matris,
Conciliare domos, quas seditione frequenti
Excitat impatiens sociae discordia laudis.
Siquis ob invidiam studiique latentis amorem,
Tot bona secreto dissuasor inutilis astu
Impedit, imprudens aut perfidus esse probatur.
    Sic ubi mellifluâ, quisquis fuit ille, disertus
Voce peroravit, concordi protinus omnes
Assensére sono: laeto clamore cietur
Dux puer in Regem: Friderici curia nomen
Tota canit: moresque probos, et fortia facta
Extollunt, dignum sceptris, ultroque petendum,
Cogendumque ferunt: alii famosa priorum
Nomina, permixtumque genus Regumque Ducumque
Commemorant: alii studium, magnique vigorem
Pectoris, et placidos, sed non sine pondere, mores.
Pars operum titulos jactant, aevique minoris
Vix aequanda viris, annisque valentibus, acta.
Hanc ego rem penitùs, quam dicere pauca, silere
Tutius esse puto: non est mihi carminis inde
Tanta fides, pleno scribens ut cuncta relatu

Exaequare velim; magnum res ista Poëtam
Exigit, in minimis nobis audacia rebus.
Mox ubi ritè suam Proceres juramine sacro
Astrinxére fidem, cunctis, quae postulat ordo,
Expletis, paucisque novo cum Rege relictis,
Discedunt, laetique suas referuntur ad urbes.
Sic ubi mundanis dominantia sidera rebus
(Si modò vera canunt, qui talia tradere gaudent
Dogmata) propitio post plurima saecula signo
Conveniunt, aliquemque boni majoris in orbe
Proventum, pacem terris, hominúmve salutem,
Temperiémve poli, fidósve colentibus agros,
Aut simile his aliquid concordi foedere jurant:
Inde suis iterum vicibus, versoque relapsu
Discedunt, solvuntque chorum, repetuntque penates,
Non nisi post longos iterum coïtura labores.
At Rex prima movens, ibi re feliciter actâ,
Castra, per emensas memorati fluminis undas,
Classe petit celebrem famosi nominis urbem,
Qua Mogus tumido miscet sua flumina Rheno:
Qui licet ipse suum perdat cum gurgite nomen,
Dat tamen egregiae primordia nominis urbi:
Illaque majori, cum sit popularior amni,
Negligit, et fluvio dignatur ab hospite dici.
Namque premens Rhenum (si credimus omnia famae)
Nomen ab infuso recipit Moguntia Mogo.
Haec urbs Francorum mediis in finibus, agris,
Vitibus, arbustis, populo generosa frequenti,
Hinc statione suâ Rhenum contingit, at inde
Extendit rapidam fines procul usque Mosellam,
Quae non paenè minor, placidos dum permeat agros,
Frugibus et pomis, et dulci fertilis uvâ,
Nomen, aquasque suas, proprio sub jure retentans,
Fluminis ex gemini confluxu nomen habentem
Servat adusque locum: victor mox Rhenus utrumque

Eripit, et mixtis dominatur fortior undis.
Turribus haec eadem quondam, murisque superba,
Paenè fuit toto sedes notissima regno,
Donec ob infandum, detestandumque furorem
Strata, luit meritas, occiso Praesule, poenas;
Inde ruinosis deformis et horrida muris,
Testatur justas offensi Principis iras.
Huic ne praecipuam celebret Germania sedem,
Invidet, atque locum tenet Agrippina priorem.
Ambae metropoles: haec quas praeterfluit amnis
Altior ad fontem (modò te, Basilea, remotâ),
Aut hinc inde sitas lateraliter adspicit urbes:
Altera, quas eadem Rheni procul aut propè ripâ
Possidet, aequoreis donec se misceat undis,
Prisco jure regunt: sic Rhenus partibus aequis
Scinditur, et dominae solus famulatur utrique.
Mox, quantum libuit [1]), per eundem defluus amnem
Remige carpit iter: multi, magnique potentes
Occurrunt, Regemque novum, dominumque salutant.
Utque satis visum est, Rheno, ratibusque relictis,
Flumineos cursus evectu mutat equorum.
Inde per Ardennae saltus pervenit ad illum
Usque locum, cui nomen Aquis posuére priores.
Quae ratio facti, vel quae sit nominis hujus
Caussa requirenti, solum hoc [2]) opponere possum:
Sunt ibi secreti terrae, caecique meatus,
Dissimilique modo, tacitâ tellure latentes
Ejaculantur aquas. Alias nam sulfure vivo
Ferventes, undante ferunt erumpere fumo;
Ast alii gelido veluti de fonte liquores
Emanant, tunc ductâ cavis canalibus undâ
Confluit in quandam mirâ ratione lacunam.
Regia [3]) sic calidis miscentur balnea thermis,
Marmoreosque gradus veterum sollertia circum

1) licuit Rs. † 2) haec? 3) frigida. m. Rs. *

Artificum posuit, per quos descendat in undam,
Quantum quisque volet: gelidas hinc, inde calentes
Invenit, arbitrioque suo sibi temperat undas.
Hos illis secreta locis natura vapores
Addiderit, manuumúe labor [1]), quaeratur ab illis,
Qui loca nota colunt: caussas, secretaque rerum
Majores [2]) fido possunt audisse relatu.
Hoc sibi prima loco veluti cunabula regni
Carolus esse volens, magno cum Francia regi
Utraque serviret, primam gestare coronam
Jussit, et in sacrâ reges ibi sede locari.
Et [3]) simul à nostro secessit Gallia regno,
Nos priscum regni morem servamus; at illa
Jure suo gaudet, nostrae jam nescia legis.
Ergo ubi multorum turbâ praesente potentum,
Non modò Germanis, sed et his, quos Flandria,
Miserat auditae miratrix Gallia famae, [quosque
Imposuit capiti gestamina regia sacro
Arnoldus, quo tunc pastore Colonia dives
Gaudebat, (quippe hunc veteris sibi juris honorem
Vindicat ille locus) tunc sacrâ sede locatus,
Conscendit solium veterum Fridericus avorum.
Nec reticere libet quaedam manifesta severae
Pignora justitiae, strictiqué exempla rigoris.
Quippe ministrorum quidam de plebe suorum,
Dum privatus adhuc ageret, malè sanus atroci
Eximium clarumque Ducem percellere culpâ
Ausus erat, justamque viri quam noverat iram,
Territus ipse sui fugiebat imagine facti:
Hic quoque gaudenti, veniae spe lusus inani,
Intererat populo, vultuque ignotus operto, [4])
Ac se dissimulans, humili sub veste latebat.
Ergo ubi Pontifices sacram de more coronam
Imposuére viro, prostratus corpore toto,

1) (*) 2) Majoris s. majorum. V.* 3) at. Rs. † 4) Rs.' — A. 6s. aperto. o

Regiaque amplectens vestigia, voce gementi,
Et lachrymis, veniam miserandus poscere coepit.
Moti omnes, precibusque piis instantius orant,
Parcat, et afflicto velit indulgere clienti:
Ille suum cupiens cunctis sancire timorem,
Et terrere malos, multumque diuque rogantes
Exaudire viros firmatâ mente negavit.
Neué gravi Proceres quaterentur fortè repulsâ,
Non odio miseri, sed stricti juris amore,
Exemplique loco, sese hoc fecisse patenter
Asseruit, factique sui vir providus omnem
Sustulit invidiam, documentaque fortia sanxit.
Forsitan haec alii culpent: ego nobile factum
Laudo viri, dignumque voco gestare potenti
Sceptra manu, qui sic animum, pietate repressâ
Continuit, cunctisque sui documenta vigoris [1]
Certa dedit; plus saepè nocet patientia Regis,
Quam rigor: ille nocet paucis, haec incitat omnes,
Dum se ferre suos sperant impunè reatus.
Audierat fortasse puer generosus, ut olim
Ille suae primus regnator Romulus urbis,
Conditor Imperii, teneras infringere leges,
Atque humiles ausum saltu transmittere fossas,
Jusserat ultrici fratrem succumbere morti,
Dum cupit aeterni fundamina ponere regni.
Jamque sui plenum sortitus culmen honoris
Rex puer, ex animo puerilia quaeque virili
Propulsare manu, magnisque intendere rebus
Ingenium puerile parat; non inscius olim
Ipse sui, quantumque oneris comitetur honorem,
Coeperat ex obitu clari sentire parentis.
Sed nunc se solito graviori pondere sentit
Urgeri, multumque sibi crevisse laboris.
Ut cùm post multos indefessosque labores

1) rigoris m. Rs. †

Alcides fesso succedere jussus Atlanti,
Cum tot sideribus magnum miratus Olympum
Ferret, et insolito sudaret pondere pressus.
Ergo viros, famosa quibus prudentia nomen,
Longaque multarum dedit experientia rerum,
Saepiùs arcanis solitos interfore rebus,
Adsciscens, magni secreta negotia regni
Pertractans studio, de cunctis rebus agendis
Consulit: et pulchrum, justúmue, vel utile quid sit,
Quid deceat, quid non, studiosâ mente requirit.
Nec mora, legatos summo mandata ferentes
Pontifici, properare jubet, cunctasque per urbes
Ausoniae vulgare suos indicit honores.
Primitias operum Princeps has esse suorum
Maluit, ut regni manifestos protinus hostes
Frangeret, et justo purgaret scandala ferro.
Haud mora, Trajectum, patruo regnante, superbâ
Abjecisse jugum cervice, piumque recenter
Offendisse virum factis crudelibus ausum,
Hostili fervore petit: murosque parabat
Inclinare solo, captásque evertere turres,
Suppliciumque reis (pietas ô magna nepotis
Judiciumque viri) patrueles fortiter iras
Ultrici satiare manu, regnique dolorem.
Sic Augustorum primus summusque monarches,
Eximiusque nepos, crudelia Caesaris olim
Hostibus extinctis, pius ac fortissimus ultor,
Protinus accepto diademate fata piavit.
Tandem multorum vix eluctante rogatu
Magnorumque Ducum, multo priùs aere redemptis
Parcitur, et justi fera Principis ira resedit.
Nec meliùs stultae furor atque superbia plebis
Puniri poterat, quam tanti ut caussa tumoris
Eriperentur opes: et [1]) quos opulentia rerum

1) ut Rs. †

Fecerat elatos, in se revocaret egestas.
Inde gradu verso, gaudentibus obvia Rheni
Signa ferens undis, te pulchra Colonia, laetam
Laetior ingrediens: ibi digno vir pius illum
Egit honore diem, quo Christus carne resumtâ,
Victor ab infernis rediens nitidissimus umbris,
Retulit eximios superatâ morte triumphos.
Postea Saxoniae fines ingressus, ad illam,
Quam Martinopolim vocat incola Teutonus urbem,
Concilium Procerum toto de corpore regni
Convocat: ut digno celebretur curia coetu
Tempore solenni, quo Spiritus almus ab alto
Cum sonitu veniens in pectora sancta piorum,
Ignea distinctis effudit lumina linguis.
Huc etiam geminos, Petrum simul atque Guidonem,
Danorum Proceres, quos inter sanguine junctos
Moverat ejusdem regni dissensio litem,
Evocat, ac tali caussam ratione diremtam,
Terminat: ut quaedam provincia tota Guidoni
Cederet, at regnum cum nomine Petrus haberet.
Ergo ubi vexillo partem, quam diximus, ille,
Hic autem gladio regnum suscepit ab ipso;
(Hunc etenim longo servatam tempore morem
Curia nostra tenet) posito diademate Petrus
Regali dextrâ tulit alti Principis ensem,
Praecessitque sacram brevius diadema coronam.
Huc quoque Virgineâ, modò dicere fas sit, ab urbe
(Nam neque barbaricum recipit mea pagina nomen,
Nec melius dici sine nomine posse videtur)
Electo partes gemino de praesule litem
Pertulerant: quas dum placidè componere Rector
Et revocare diu frustra studuisset in unum,
Tandem exsufflato, qui poscebatur, utroque,
Tertius invitis datus est à Principe pastor.
Hoc etenim sibi jus collatum à Praesule summo

Rege sub Henrico testatur curia quinto:
Ut si fortè novo certat de praesule sedes,
Nec valet imposito sopiri fine querela,
Debeat ipse suas mox interponere partes,
Arbitrioque suo pastorem ponere sedi.
Nec priùs electum quenquam de jure sacrandum,
Quam sceptro Princeps regalia praestet eburno.
Inde Ratisponae (vetus ex hoc nomen habenti,
Quòd bona sit ratibus, vel quòd consuevit in illâ
Ponere nauta rates: hac Noricus urbe ducatus
Praecipuâ gaudet) solemnis curia certo
Tempore mandatur, modico post ista sequentis
Temporis elapsu, totus quo tempore mundus
Gaudet Apostolici gemino splendore triumphi.
Jamque viri reduces, Princeps quos miserat olim,
Urbibus ex Italis, nec non à Praesule summo
Sedis Apostolicae, felicia quaeque reportant.
Mox ubi propositas, quo debuit ordine, caussas
Egit, et in placidâ Rex omnia pace locavit;
Magna sibi cupiens quaerendae semina laudis,
Et propagandi momenta potentia regni,
Protinus Hungaricos armato milite fines,
Si placuisset idem sociis, intrare parabat.
Et facturus erat, nec inutile Principis esset
Propositum: poteratque suo rem claudere voto.
Sed quidam, seu mente bônâ, monituque fideli,
Sive dolo, tacitoque (magis quod credimus) astu,
Dissuasére Duces: ac ne contrarius illis
Ire videretur, nec in hac re commoda regni,
Sed privata sequi, quamvis invitus, ab alto
Cessit proposito; sic dissuadentibus illis,
Non sublata quidem, sed adhuc dilata voluntas,
Vel magni virtute patris complenda, vel alti
Sanguinis auspiciis, nactis sua tempora rebus,
Speratur: neque enim frustra voluisse, nec unquam

Concepisse sacro praesagia vana futuri
Pectore, vel quidquam temerè sperasse putabo.
Non tamen in tanto rerum splendore locatus
(Usque adeo nulla est hominis sincera voluptas)
Gaudia plena capit tranquillo pectore Rector:
Quem bene compositis divino munere rebus,
Anxia cognatae torquet discordia rixae.
Nam duo magnifici Proceres, Henricus uterque [1]
Nomen, et ambo pares factis insignibus, ambo
Majorum titulis, bellum grave prorsus, et anceps,
Et multâ regni metuendum clade gerebant.
E quibus hunc ipsum patruum generaverat ille
Austricus ex aviâ Leopoldus marchio Regis:
Hunc Noricus Ductor et Regis avunculus idem,
Nobilis Henricus generosâ stirpe creavit.
Hi tristes belli caussas, et prima furoris
Ex his nimirum traxerunt semina caussis:
Nam pater alterius, Noricorum Ductor, atrocem
Pulsus ob invidiam dudum, moresque superbos,
Saxoniae tantùm nudo sibi jure relicto,
Senserat ultrices Chunradi principis iras.
Ereptumque sibi, regno tribuente, Ducatum
Antè Leopoldus, nunc ejus frater, et idem
Rectoris patruus, pugnax Henricus habebat.
Utque haec una lues sano de corpore tandem
Ac velut è medio nubes odiosa sereno
Cederet, è cunctis, claro sub Principe, regni
Partibus Herbipoli jussi coïére potentes.
Affuit hîc Saxon, non affuit Austricus, ut qui
Judicium fugeret: dudum possessa Ducatus
Perdere jura timens: nam caussa semper in omni
Judicium spoliatus amat, qui possidet, odit.
Quem tribus absentem totius curia regni
Censuit edictis in jus debere citari.

1) utrique Rs.

Nec minus Apuliae Calabrisque ex finibus alti
Sanguinis hîc aderant proceres: quos ille locorum
Invasor patriis migrare Rogerius oris
Jusserat, et totâ profugos regione fugârat:
Multaque flebiliter crudelia facta tyranni
Dequesti, patriâ sese tellure fugatos,
Proscriptosque bonis, indignaque plurima passos,
Morte, vel exilio, vel longo carceris usu
Damnatos, miseras gemitu rumpente querelas,
Addiderant, rebusque suis à Principe nostro
Auxilium, et regni vindictam jure petebant.
Mota manus procerum, Regemque defiliter omnes
Tam manifesta rogant, totius scandala regni
Vindicet, et tantam juris morumque ruinam.
Accipit haec laetus Princeps, gaudetque rogari,
Materiamque novae sectandae laudis habere;
Signaque trans Alpes post prima biennia ferre,
Regia, communi procerum juramine sancit:
Ut simul Imperii sacrâ de sede coronam
Sumat, et injusti fera corrigat acta Rogeri.
Hunc, ut fama, virum, pariter cum fratre Roberto,
Qui propter sensus agiles, animique vigorem
Cognomen Guiscardus erat, Normannia quondam
Ediderat: mediâ rerum seu stirpis agentes
Fortunâ, sed mente suis et pectore longè
Praestantes, validosque manu, formâque venustos,
Laudis amatores, magnarum semina rerum
Quaerentes, cupidosque suis notescere factis,
Quique magis sese claro de sanguine regum,
Quam de privatâ Gallorum gente docerent.
Hi dum sub teneris, et adhuc crescentibus annis,
Nescio quid valido 1) tractarent pectore pulchrum,
Ipsâ nimirùm fortunâ voce latenti
Exhortante viros, et blandâ maxima quaedam 2)

1) calido m. Rs. † 2) quaeque?

Promittente manu, jam spe ventura trahentes,
Omne solum forti patriam quique [2]) esse putâbant:
Ausi sunt totâ, spretis natalibus agris,
Demigrare domo, nomen, gentemque, domumque
Optantes peperisse sibi: nec Gallica tantùm
Rura, sed abruptas excelsis rupibus Alpes
Festino transire gradu: tandemque per urbes
Italiae, Latiasque domos, quasi debita rura,
Apuliam, Calabrosque viri petiére penates.
Regia sic volucris, primas ut crescere plumas
Artubus, et teneros durescere senserit ungues,
Naturae sectatur iter: jamjamque parentum
Officio contemnit ali, nidoque relicto
Egreditur, parvoque pudet latuisse cubili:
Mox confisa sibi securo tuta volatu,
Aut leporem venatur agris, aut aethere cygnum
Corripit, et proprios in acutâ rupe penates
Aedificat, similesque sibi parat edere foetus.
Illa quidem tellus nullius muneris expers
Foetibus arboreis uberrima, vitibus, agris,
Urbibus, et castris, omnique decore nitebat:
Sed vulgus stolidum, pravum, rude, futile, vanum,
Moribus incultum, fragili malè corpore firmum,
Otia longa sequi solitum, fugiensque laboris,
Mente manuque pigrum, nec pace, nec utile bello.
Ergo viri, mores hominum, cultusque locorum,
Ingeniumque suum, solerti pectoris astu
Tractantes, semperque viros ingentia fortes
Ausa decere rati, potiundi finibus illis
Spem rapiunt animo: missisque fidelibus, omnes
Francigenas, quos aut humilis fortuna parentum,
Aut novitatis amor, seu magna audacia mentis
Finibus è patriis ad praemia magna vocavit,
Adsciscunt, totamque brevi sub tempore terram

1) cuique Sp. P. R. Rs. †

Viribus, arte, dolis, multoque labore subactam,
Civibus expulsis, injusto jure tenebant.
Teque sibi, patriae laudis Robertus, et alti
Nominis haeredem dignum, Boamunde, reliquit.
Qui mox auspiciis tibi designata paternis,
Antiochena manu cepisti moenia victor
Fatalis, generique tuo servanda dedisti.
Alter at aequivocum sibi consimilemque Rogerum
Progenuit: patriis, qui nunquam degener actis,
Marte suo Siculis adjecit plurima regnis:
Quin et belligeris Byzantion usque carinis
Vectus, inauratas in regia tecta sagittas
Ipse manu propriâ juvenili fortiter arcu
Misit, et aeternae laudis monimenta reliquit.
    Hanc tamen historiae seriem plerique relatu
Confundunt, variantque suo, solique decorem
Roberto, magni gaudent adscribere facti,
Cumque Boamundo fortem genuisse Rogerum
Hunc perhibent, natosque suis virtutibus ambos
Informasse patrem: nec solùm rebus in illis,
Quas jam sors dederat, sed quas praesaga futuri
Spondebat [1]) mens alta viro, magnique paratus,
Haeredes in spem magnam succedere jussos
Instituisse sibi, mandataque fortia pulchrae
Indolis extremo pueris in fine dedisse;
Et largâ tribuisse manu, quaecunque vel hostis,
Vel timidus, dignusque minus possessor haberet.
Unde Boamundo noster *Solymarius* illam
Externi juris Lybiam, Siculosque penates,
Et claram Antiochi, quam nondum viderat, urbem
Assignasse refert, famae vulgata secutus.
Rumor, an historicus sit certior ordo, requirat
Lector, et ambiguo scribenti grandia versu
Ignoscat vati: nondum satis illa propago,

1) Spondebant Sp. P. R. †

Et Siculae series nobis innotuit aulae,
Ex qua praeclaro generosam sanguine nuptam
Augustas tetigisse sinus, castumque potentis
Regis inisse thorum laetatur maximus orbis.
Primum post istam vidit Vormatia sedem
Concilium procerum jussu concurrere Regis.
Huc ambo venére Duces; sed curia nec tunc
Evaluit veterem procerum sopire querelam.
Tempore mox alio rursum revocata potentum
Turba Ratisponam, studio tentavit inani,
Pace reformatâ, longam compescere litem.
Proximus inde fuit procerum concursus in urbe
Spirensi, geminosque Duces, multumque diuque
In placidos mores, solidamque reducere pacem
Conati, longum frustra insumpsére laborem.
Hinc etiam Rector Manueli, principe quo tunc
Porphyriogenito [1], gaudebat Regia sedes,
Legatos properare jubens, de foedere pacis
Communique bono, regnique utriusque salute
Verba ferenda dedit, suadens ob facta Rogeri
Guilhelmo, qui jam defuncti sceptra parentis
Et raptas servabat opes, indicere bellum.
Et quia nuper eum deprenso foedere juncti
Sanguinis, à primâ secedere conjuge Papa
Jusserat, et thalami viduatus sorte carebat,
Consortem dignam pariter regnique thorique
Ejusdem de stirpe petens, quo firmiùs illum
Constringat validis in pacis foedera nodis.
Tandem instante pio vehementer Saxone Regi,
Ac repetente suum penitùs sine fine Ducatum,
Quem castris adcire suis Rex ipse parabat,
Goslariam Proceres, et partem litis utramque
Evocat. Hîc patruo caussam fugiente, nepoti
Reddidit evictum, servato jure, Ducatum.

1) Porphyrogenito B.

LIGURINI.

LIBER SECUNDUS.

Tertius eximio regni felicis ab ortu
Annus erat Friderice tui, castrisque movendis
Instabat praefixa dies: tunc rura relinquens
Saxoniae, superasque petens cum milite multo
Ipse sui partes regni, qua Norica lambit
Rura Lycus, placidis factus jam mollior undis,
Non procul Augustâ consedit Rector ab urbe:
Proxima Brixnoram famosi nominis urbem,
Altera saxosum tetigerunt castra Tridentum.
Inde per anfractus rigidos, angusta locorum
Saxosis horrenda jugis, faucesque malignas
Carpit iter: tandem longo, magnoque labore
Alpibus evictis, campos et plana jacentis
Aspicit Ausoniae, stagnoque propinqua jacenti
In campis Verona tuis tentoria ponit.
Sed quia defectu miles cogente ciborum,
Dum rigidam duro transiret limite vallem,
Et loca nec Cereri foecunda, nec hospita Baccho,
Illicito raptu sacras spoliaverat aedes;
Antè profecturis quàm Rex procedere castris
Vellet, et humani tractare negotia regni,
Instituit placare Deum, regique superno
Seque suosque piis humiles supponere votis.
Protinus ex omni collectos agmine nummos
Corrogat, atque viris commissa fidelibus aera,
E quibus hic Praesul, Comes ille, probatus uterque,
Distribui justâ spoliatos sorte per omnes

Imperat et licitae [1] compensat damna rapinae.
Nobile Regis opus: quamvis penuria factum,
Ut quondam sancti David, excusare valeret:
Non tamen hac in re caussas attendere, sed rem,
Nec quid sit licitum perpendere, sed quid honestum.
Mentis quippe bonae proprium est [2], agnoscere culpam,
Culpa ubi nulla subest. Tunc demum signa revellens,
Runcaliam properat rapidis attingere castris.
Est locus Italiae, modicum sejunctus ab urbe,
Cui, quia pulchra situ placet, inde Placentia nomen,
Planus, et Eridani placido junctissimus amni,
Effundit latos spatioso limite campos:
Hîc quoties claram Regnator tendit ad urbem
Teutonus, Ausoniam sumturus ritè coronam,
Ponere castra solet: ligno suspenditur altè
Erecto clypeus: tunc praeco regius omnes
Convocat à dominis feudalia jura tenentes.
Excubias Regi primâ celebrare fideles
Nocte, vetustorum debent ex more parentum.
At quicunque domi domino nolente relictus,
Defuerit, feudo privari Curia censet.
Tunc quoque nonnulli censurâ vindice regni
Amisére diu tali possessa reatu.
Quin et Pontifices Halberstadensis, et ille
Sub quo Brema fuit, tali regalia jura
Amisére notâ: personae scilicet ipsae,
Non tamen Ecclesiae: neque enim quod pastor iniquè
Gesserit, Ecclesiae fas est in damna refundi.
Nunc age, de terrâ memoratu plurima sacro
Digna relaturi, positum, sedemque locorum,
Nominibusque datis, populos, ritusque vetustos
(Sicut ab antiquo vulgavit fama) canemus.
Haec Appennini rigidis hinc rupibus, inde

1) illicitae. B. †. 2) deficit τὸ est in A. Sp. et R.

Alpibus aëriis pressa, atque coërcita tellus
Longa, sed angustam zonae sortita figuram,
Hinc sale Tyrrheno, Venetis hinc clauditur undis.
Quippe Noti rapidos aestus, Austrique vapores,
Appennine, tui sibi temperat obice [1]) montis.
At rapidum [2]) Boream, gelidamque timentibus Arcton
Praesidio veniunt objectis rupibus alpes:
Tyrrhenum Zephyro, vagus Adria tunditur Euro.
Forsitan hos aliquis, velut uno corpore, montes
Jungit, et ut capiti duo brachia subjicit uni,
Ut Pyrenaeum vero sit nomine totum,
Totius partes sint Apenninus et Alpes.
Haec tamen hinc aliquas invasit opinio mentes:
Nam qua belligeris totiens experta carinis
Janua Tyrrheni pulsatur gurgitis aestu,
Cernuntur gemini sese contingere montes,
Ac velut expansis hinc inde fideliter ulnis
Amplecti gremio populos et moenia lato.
Magnus, et Hesperio non ignoratus in orbe,
Et multum debens antiquis vatibus, unda,
Hanc medio secat amne Padus, zonasque minores
Ex unâ facit esse duas, populosque bipertit,
Quem geminis, hinc inde fluens è partibus unda
Ditat, et Adriacas opulentior influit undas.
Hac unâ tellure, triplex provincia, ternos
Scinditur in populos: Venetus, Ligus, Aemiliusque
Incolit: à populo recipit provincia nomen
Quaelibet, et multas in se complectitur urbes.
Haec igitur dulci gaudens uligine tellus,
Tam Cereris, Bacchique ferax, et mitis olivae
Arboris, et pecorum, nullius frugis honorem
Ignorat, nulloque dolet se munere tardam.
Aemiliae primam famâ cognovimus urbem,
Quae velut ex aquilâ, cunctarum rege volucrum,

1) P. objice *. 2) Sic A. – rr. rigidum †

Nomina clara trahens, Aquileia ritè vocatur.
Metropolim Ligurum dicunt, sedemque supremam,
Quam Mediolanum Ligus incola nominat urbem:
Sive quod in mediâ quadam tellure medulla
Omnibus ingenuis acerrima[1] rebus abundat:
Seu quod ab invento trahit ista vocabula porco,
Lanea qui medio portabat vellera tergo.
At quam praecipuo Venetus colit ordine sedem,
Nomine non alio quàm tellus ipsa vocatur:
Urbs opulenta nimis, quamvis circumsedet illam
Pontus, et Adriacis ingestus fluctibus agger
Eliso modicam concesserit aequore sedem.
Hanc vêtus Italiam sermo vocat ulteriorem:
Quòd mediâ Tusci seclusa crepidine montis,
Longiùs à pulchrâ Romana colonia Româ
Distet, et Ausonii quidam sit terminus orbis.
Haec autem magno quae clauditur Appennino,
Etruscasque domos, et claram continet urbem,
Interior veteri consuevit more vocari.
Mox ea quae Siculum protenditur usque profundum
Apuliam, Calabrosque sinus, Campanaque rura
Amplectens, seu citerior, seu Graecia major
Antè vocata fuit, mediam tamen huic quoque multi
Connumerant, unoque duas sub nomine ponunt.
Hanc olim bello, quem Scanzia[2]) miserat, hostis
Barbarus invasit: maribus qui Marte peremtis,
Crinibus ad mentum torvâ sub casside pressis,
Coeruleâque comâ barbam simulante virilem,
Foemineas armasse greges, cladem que virorum
Infirmâ supplesse manu, sic denique victor
Haec loca foemineo fertur tenuisse triumpho.
Hac quoque de causâ signato nomine tellus
Dicitur à longis ea Longobardia barbis.
Protinus indigenis paulatim sanguine mixto,

1) uberrimam. B. † 2) Sic A. – rr. Scandia †. (*)

Barbara plebs, praeter consuetum gentibus usum
Transiit in sociam suscepto nomine gentem.
Gens astuta, sagax, prudens, industria, sollers,
Provida consilio, legum jurisque perita:
Corpore, mente valens, animo vigil, ore venusta,
Membrorum levitate vigens, patiensque laboris,
Promta manu, sermone fluens, avidissima laudis,
Artibus atque operum studiis exculta novorum,
Sobria, venturi metuens, sumtuque modesta,
Invigilans opibus, studiose parta reservans,
Exiguo contenta cibo, fulgentibus armis,
Et nitido corpus componere gaudet amictu:
Libertatis amans, pro qua nec tristia rerum
Damna, nec extremam gaudet exhorrescere mortem;
Nec Regis, dominive jugo cervice volenti
Subdita: Consulibus rerum committere summam
Gaudet, et hos triplici sumtos ex ordine (fastum
Ne pariat diuturnus honos) mutare quotannis,
Vivere quemque suae subjectum legibus urbis
Cogit, et externos sub eodem jure potentes
Alligat: ut terrâ vix inveniatur in illâ
Aut Comes, aut alius civili jure solutus.
Utque suis omnem depellere finibus hostem
Possit, et armorum patriam virtute tueri,
Quoslibet ex humili vulgo (quod Gallia foedum
Judicat) accingi gladio concedit equestri.
Illa tamen legum prudens, et juris amori
Dedita gens, facto leges ac jura 1) nefando
Infringit, maculatque gravi se sponte reatu;
Dum quem praecipuo venerari debet amore,
Atque timere simul, nunquam nisi territa Regem
Suscipit, et facili susceptum fraude relinquit.
Hoc magis imposito renuens se subdere Regi,
Quod revocare suos victrix Alemannia Reges

1) Rs. et A. c. ~ rr. jure.

Saepe solet: quippe haec tanto praesentia regna
Diligit affectu, quanto tremit illa pavore.
Inde fit, ut gemino noceat gens improba damno,
Dum premit indigno Regem malefida labore,
Et patitur meritas à justo Principe poenas.
Sic ea quem nitem contemnit, sentit acerbum:
Ille ream punit, quam mallet habere fidelem.
Omnibus Italiae processerat altiùs una
Urbs Ligurum, titulisque potens, et nomine claro
Ardua sidereum pulsabat vertice coelum.
Illa ferè paribus spatiis Alpemque Padumque
Separat, hinc Aduâ, Ticino clauditur inde,
Qui de vicinis orientes 1) alpibus ambo,
Et famosa Padi majoris stagna petentes
Hanc aliasque duas, Cumam, Laudamque capaci
Inclusere sinu: sed fortior illa duabus
Praevaluit, victasque gravi ditione premebat.
Usque adeo nocuit, vicinis 2) urbibus esse
Majorum: siquidem multos vicinia laesit.
Nec tantum populos, aliasque potentior urbes
Presserat, immo etiam rebus sublata secundis,
Et quasi prima suae ducens momenta ruinae, 3)
Ausa fuit validas incessere Principis iras.
Ergo ut tantorum notescat causa malorum,
Pauca super veteri regnorum jure revolvam.
Ductus ab antiquo priscorum tempore Regum
Mos habet, ut quoties Regnator Teutonus Alpem
Transit, et Italicas invisere destinat oras,
Qui repetant fisco fiscalia jura, fideles
Per quascunque suos praemittere debeat urbes:
At quaecunque ream se perfida fecerit ausu
Sacrilego, Regique suo sua jura negarit,
Strata luat meritas fraudato Principe poenas.

1) P. Rs. - A. et rr. orientis. o. 2) Ita A. - rr. vicinos †.
3) Transpos. Rs. - A. et rr. v. 185. praeced. v. 184. o.

Inde fit, ut fractis deformiter horrida muris,
Nunc quoque per totam videas loca plurima terram.
Hoc quoque per cunctas Regnator Teutonas urbes,
Non modò Teutonicas, sed et hîc et ubique jacentes
Jus habet: ut praesens quasi maximus omnia judex
Claudere jura manu, cunctasque recidere lites
Debeat, atque omnis judex, omnisque potestas,
Atque Magistratus ipso praesente quiescant.
Hunc etiam Regi priscarum sanctio legum,
Longaevique vigor moris, profitetur honorem,
Ut cunctos foetus, quos educat Itala tellus,
(His modò, quae poscit terrae cultura, retentis)
Principis ad nutum fisco praestare colonus
Debeat, in regni sumtus et militis usum.
Ergo ubi Runcaliae paucis residente diebus
Caesare, fama loquax post tristia nubila clarum
Sidus, et ultorem violati juris adesse
Urbibus [1]) et populis circumtulit: undique multi
Conveniunt, properantque suas exponere caussas.
Factaque multorum moestis efferre querelis
Impunita diu: quos longo tempore tutos
Fecerat, et scelerum cupidos absentia Regis.
Sic cum post tenebras, hibernaque frigora noctis
Igneus Aethiopum montes transcendere Phoebus
Incipit, et nitidos terris ostendere vultus:
Gaudet, et optati gratanter luminis ortum
Suscipit [2]), aequoreis afflicta carina procellis:
Quam neque Luna priùs, nec caetera sidera fessam,
Inter nocturnas poterant servare tenebras.
Spes nitida cum sole redit, jam temperat arte
Nauta ratem, clavumque regit, jam tota resedit
Seditio, pelagique fragor cum nocte quievit.
Commemorare piget, magnisque adscribere rebus
Oppida, seu celsis castella minantia pinnis,

1) P. Rs. A. c. - rr. viribus. o. 2) suspicit?

Ob scelerum noxas, regnique ultricis honorem,
Paucorum adsultu, facilique eversa triumpho.
Inter propositas multasque gravesque querelas
Regia Lauda sui, Cumâ cum supplice, Regis
Implorabat opem, missisque fidelibus ambae
Consulibus, patribusque suis, crudelia facta
Deflebant querulis Ligurinae vocibus urbis,
Aerumnasque suas, longaeque tyrannidis usum
Facundo, moestoque tamen sermone gemebant,
Consulibus Ligurum praesentibus, atque paratis
Excusare suam phaleratis vocibus urbem.
Sed quia per fines Ligurum loca summa petenti
Italiae, restabat iter, differre querelam
Maluit, inter eos modicum post tempus agendam
Finibus in propriis: veluti gravioris utrinque
Consilii, spatiique simul majoris egentem.
Utque viae gnaros, monstratoresque locorum
Detinuit Ligures: jamjamque redire parantes,
Praevia ferre suis jussit vestigia castris.
Jamque aderant juvenes Regi peregrina ferentes
Munera, laeta novo quae miserat alta triumpho
Janua: nuper enim contritis hostibus urbes
Barbaricas populata suis everterat armis,
Quaesieratque sibi nomen memorabile facti, [1]
Eximiâ magnam referens cum laude rapinam.
Miserat ergo suae Regi nova munera praedae
Barbaricas vestes, struthiones atque leones,
Psittacon humanis aequantem murmura verbis.
Tandem castra movens, Ligurum Fridericus in oras
Tendit, et in mediis ponit tentoria campis.
Ast ubi signa viros praecedere regia jussos,
Ductoresque viae per dura, per arida sese
Ducere, perque locos steriles et frugis egenos
Comperit, agnovitque dolum: tunc fervidus irâ

1) factis m. Rs.

Exarsit, jussitque suis excedere castris
Damnatos, urbique suae sine laude remisit.
Addidit huic alios justo fortuna dolori
Irarum stimulos: namque aspera frigora passus
Miles, et hiberni contusus turbine coeli,
Esurie, nimboque simul vexatus egebat.
Inde furor, feritasque viris, iramque furenti
Adjiciunt, stimulosque graves: accessit eodem,
Quòd quascunque priùs bello subverterat urbes
Urbs eadem Ligurum, ne fortè resurgere vellent,
Urgebat, victasque gravi terrore premebat,
Inque sui sceleris consensum flectere mentem
Principis invicti (quid enim non impetrat auri
Gratia?) si posset, multâ mercede parabat.
Inde locos steriles, jejunaque rura relinquens,
Haud procul à celsâ Rex invictissimus urbe
Regia foecundis posuit tentoria campis,
Attritasque fame, duroque labore cohortes,
Uberiore cibo, placidâque quiete refovit.
Turribus, et valido longè spectabile muro,
Infidâ modicum distabat ab urbe Rosatum,
Municipum secura domus, tutique receptus,
Siquid ab incursu tutum satis esse valeret
Teutonico, regnique minas contemnere posset.
Hoc tunc quingentis in eadem sede relictis,
Hisque bene instructis, victuque et fortibus armis
Munierant Ligures; (sed quae munimina regni
Auspiciis obstare queunt?) depulsus ab arce
Cogitur infidam sine sanguine miles in urbem.
Nec mora, direptis quaecunque paraverat hostis
Ipse sibi, flammâ munimina tota cremari
Rex jubet, et fractis everti moenibus arcem.
Nec minus è castris audax effusa juventus,
Ocyus ad muros, et portas urbis adusque
Irruit; occurrunt hostes, validoque tumultu

Praelia prima movent, multos arsura [1] per annos,
Nec nisi post longos, indefessosque labores,
Extremamque loci tandem cessura ruinam.
Hîc praeter captos, quos nec numerare valemus,
Nec libet, innumeri proprio rediére cruenti
Sanguine semineces: multi jacuére peremti.
Hoc stupefacta malo plebes, cladisque futurae
Territa primitiis, jam nunc praesentia damnans,
Et ventura timens, Girardi consulis aedes [2]
(Quippe hic praecipuus famosi criminis auctor
Et suasor fuerat) rapido fremebunda tumultu
Diruit: hoc justam violati Principis iram
Sperabat placare modo: sed inania Princeps,
Et quasi vana ratus, stultae ostentamina plebis
Sprevit, et his àlias properans adjungere clades,
Extemplò rapidas Ticini tendit ad undas.
Hic fluvius gelidâ venam sortitus ab Alpe,
Haud procul à pulchrâ cursu breviore Papiâ,
Influit Eridanum: quam nomine gurgitis urbem
Nonnulli vocitare solent: mediusque locorum
Terminus, à Ligurum te parva Novaria campis
Semovet. Hîc geminos pontes, et pontibus ipsis
Addiderant Ligures valido munimine turres;
Ut quoties fines vastare Novaria vellent,
Sive Papia tuos, tuto transcurrere possent
Ac remeare gradu: pontes Rex occupat ambos,
Traductisque suis, munimina lignea, turres
Concremat, et ruptis distinguit pontibus amnem.
   Protinus immani fastu tria Rector ab illis
Hostili fundata solo castella, potenter
Diruit, et miseros longâ formidine cives
Solvit, et ereptos victoribus eripit agros.
Hanc etiam dudum gentili fraude rebellem,
Princeps Henricus penitùs subverterat urbem,

1) A. ausura; - Rs: quid si mansura? † 2) A. aedem.

Tempore mox alio, satiatâ Principis irâ,
Jam dominis servire suis edocta, vetustas
Erexit, fatis melioribus usa, ruinas:
Parva quidem, sed tuta novo, speciosaque [1]) muro,
Et circumducti lato satis aggere valli.
Hujus ab antiquo Comitatum in finibus urbis
Solus ab angariis Italorum paenè solutus,
Praesidio Ligurum Guido Blandratensis habebat:
Qui veluti multas, sic hanc quoque, viribus usi,
Absorbere suis sperabant faucibus urbem.
Postea Vercellum, Taurinaque moenia Princeps
Praeterit: utque [2]) Padi qua plus accedit ad ortum,
Contigit oppositam traducto milite ripam;
Protinus ad pulchrae fines et rura Papiae
Vertit iter, fidam gaudens invisere terram.
Urbs erat, antiquo quam nomine dixerat Astum
Usus, habens propriis in finibus oppida lata,
Ac populosa nimis, Cairam gens illa vocabat.
Haec loca Ferrati Guilhelmus Marchio montis,
Debita jura sibi, dignumque negare timorem,
Publica Runcaliae tractante negotia Rege,
Suppliciter conquestus erat, fastumque superbae
Gentis, et acta gemens immobilis improba vulgi,
Contemtusque suos: edictaque regia saepè
Parvipensa ferens, multumque diuque loquendo
Moverat ingenuas invicti Principis iras.
Accedebat ad hoc, sociatum sanguine mixto
Inter utrumque genus: nam quae sortita maritum
Hunc erat, haec Regem gaudebat habere nepotem.
Hos igitur populos, longo jam tempore laesâ
Majestate reos, toties, frustraque citatos
Legibus, invictâ [3]) jam tandem plectere poenâ
Constituit, rapidoque gradu petit oppida Princeps.
Territus hoste novo, sed non correctus, in altos

1) Spaciosaque V. †. 2) Rs. Jo. usque ††. 3) Indicta?

Exierat pópulus trepidâ formidine colles:
Irruit: et gaudens exercitus invenit, omni [1])
Oppida plena bono, spumante nectare cellas,
Horrea frumentis, oleo spirante [2]) lagenas.
Hîc paucos egére dies, dum plurima saccis
Infundunt frumenta suis, utresque, cadosque
Ventrosasque replent oleo, Bacchoque lagenas.
Nec mora, direptis potioribus, oppida flammis
Tradunt, et validas evertunt funditus arces.
Inde recedentes, non tantùm criminis hujus
Terreno sub Rege ream, sed jure superno
Damnatam proprii contemtu praesulis Astum,
Hostili terrore petunt: quae cive fugato,
Omni plena bono, victores ubere laeto
Excepit, multisque viris alimenta diebus
Uberiora dedit: tandem spoliata, rogisque
Tradita, perversi sceleris, geminique reatus
Pertulit immeritam sedes innoxia poenam.
Sed quia castrensis crebris assueta rapinis,
Rixari, ferroque etiam pugnare juventus
Duxerat in morem, pravaeque libidinis usum:
Providus hunc tali mitescere lege furorem
Rex jubet: ut siquis castrorum ex agmine quenquam
Pulset, et injustis socium ferus appetat armis,
Aut caput, aut dextram tali pro crimine lictor
Amputet, et facinus feriat capitale securis.
Haud mora, Terdonam (Ligurum quae foedere pravo
Consiliis adhibebat opem, scelerique nefando,
Quàm Regi vesana suo praestare favorem
Maluerat, nec adhuc toties revocata redibat)
Constituunt raptis petere, atque evertere signis.
Haec etenim, fidam regnis inimica Papiam,

1) Rs. A, c. - A. Sp. R. Jo. omnis. 2) spirare B. †.

Plus quoque quam Ligures, crebrò grassata premebat.
Nam licet urbs Ligurum spatio breviore locorum
Dissideat, medius Ticini gurges utramque
Separat, et geminos intersecat unda tumultus.
At quà turrigeram spectat Terdona Papiam,
Omnia plena jacent: non hîc mons, sylva, vel amnis,
Qui queat alternos medius cohibere furores.
Proxima magnifici vidit tentoria Regis
Marchia, vulgari quae nomine Busca vocatur.
Inde Palatini gaudentem juris honore,
Unanimumque sibi Chunradum nomine fratrem,
Signiferumque suum, quem Norica misit Othonem
Terra, virum magnis spectatum saepè periclis,
Allobrogumque Ducem, cujus sub jure fatigat
Lenis Arar, placidas Rhodano [1] quae commodat undas,
(Huic nomen Bertholdus erat) cum milite multo
Praecursare jubet, dictaeque sagaciter urbis
Explorare situm, quid agat, quid cogitet hostis,
Seque secuturum castrorum robore toto
Subsidioque viris venturum spondet: at illi
Praecelerant, urbemque petunt: Taneramque [2] rapacem.
Transgressi, muros et portas urbis adusque
Discurrunt, oculisque notant, et mente sagaci
Naturam sedemque loci, pensantque laborem,
Signaque dispositis exspectant regia castris.
Tertia lux aderat, totis cum viribus ecce
Bellator Fridericus adest: tentoria ripâ
Ulteriore locat: ne protinus agmina jungi
Possent, auctus aquis pluvialibus obstitit amnis.
Ast ubi detumuit fluvius, positoque furore
Coepit habere vadum, necdum residentibus undis,

1) A. Rheno, o. 2) A. Tanoramque o. - c. Tanarumque. *

Protinus evectu validorum 1) miles equorum,
Non tam flumineas transit, quam transnatat undas,
Junctaque 2) considunt sociatis agmina castris.
Montis in abrupti scopuloso vertice sedes
Arcis erat, teretique tumens excreverat umbo
Saxeus ille jugo, monti vicinus utrique,
Qua sibi confines sunt Appenninus et Alpes.
Nec solum Terdona tuos locus ille penates,
Sed velut è speculâ Ligures et plana Papiae,
Atque alias Italis positas in finibus urbes,
Ceu capiti subjecta suo, prospectat ab alto
Membra, nec obsistunt ullae spectantibus 3) umbrae.
Hîc praeter validas turres, quibus undique sedes
Tuta videbatur, rubeo nitidissima muro,
Pro saxo laterem celeberrima turris habebat.
Hanc ibi Tarquinium quondam fundasse Superbum
Rumor erat; nomenque loco retinente Superba
Illa vocabatur longo jam tempore turris:
Huic subjecta jugo, valido firmissima muro,
Turribus, et celsis consurgunt moenia pinnis,
Exornantque suam tectis sublimibus urbem.
Hanc secat exiguus saliens è monte propinquo,
Sed faciles iras modico sumturus ab imbre
Gurges, et in geminas sejungit moenia partes.
Prima dies magnis momenta potentia coeptis
Addidit, et dubiis 4) depressit pondera fati.
Ipsâ namque die primo expugnata labore,
Hostibus afflictis cessére suburbia nostris,
Et sese tutam populus revocavit in arcem
Densior, augustam 5) muniret ut undique sedem.
Hîc praeter cives et signa domestica, multi
Intererant Ligures, paucis quos ante diebus

1) Validore o. Sp. validiore. † 2) Emend. W. — Edd. cunctaque. 3) A. et rr. sectantibus o. — A. et Sp. o. spectantibus. 4) dubii? 5) angustam P. †

Urbs Ligurum, tantae communis caussa ruinae,
Vana laboranti solatia miscerat urbi.
Praeterea multis stipatus Opitius [1]) armis,
Addiderat socium rebus se sponte supremis
Marchio: quem propter mores, ni fallor, acerbos
Spinam fama malam vero satis ore vocabat,
Quòd [2]) contra mores et legum scita rebellis.
Nam quid in humanis reperitur acerbius actis
Saevitiâ stimulare pium, et compungere Regem?
Viribus his, validoque loci munimine freti
Infatuati cives, nec moenia dedere, nec se
Post mala tanta suo dignantur subdere Regi:
Perstat in incepto stolidus furor, inque ruinam
Tendit, et ad certam properat gens perdita cladem.
Tunc verò ut justam sese collegit in iram
Regia nobilitas, et tandem saeva coactus
Venit in arma furor, non tam servare laborat
Ingratos, veniamve ultrà sperantibus offert:
Jam toties revocasse pudet, monituque salubri
Invitasse reos ad dulcia foedera cives.
Ut Leo qui dudum placido mansueverat usu,
Exueratque [3]) feros longo jam tempore mores,
Si quis cum [4]) jaculis, vel nudo cominus ense
Praeditus [5]) irritet, generosi pectoris iram
Dissimulat, reprimitque diu, spernitque minori
Tingere caede genas, et vili sanguine pasci:
At si perstiterit damnatus et improbus hostis,
Addideritque minas, tunc se stimulante flagello
Incitat, et miserum violento pectoris ictu
Involat, et laceros frangit crudeliter artus.
Sic suppressa diu generosi Principis ira
Exarsit, rapuitque novum mens alta furorem:
Utque satis certo plebs noverit improba signo,

1) P. Rs. rr. Apicius. 2) Quam. A. — forsan: Quum?
3) Rs. rr. exueritque. 4) eum R. Jo.* 5) perditus. P. Rs.*

Quam sperare suis mercedem debeat ausis,
Protinus ante fores miserorum certa reorum
Attolli tormenta, cruces, cernentibus ipsis,
Imperat: ac nequis sese subducere cladi
Cautus, et elapsu trepido discedere possit,
Undique conclusos Princeps hoc ordine cingit:
Qua Zephyrus clausam geminis prohibentibus arcem
Montibus, à tergo blando spiramine tangit,
Regia signa nitent, et clausis hostibus omnes
Aggressus 1), aditusque negant: qua pinniger Austros
Excipit, atque Notis obsibilat Appenninus,
Saxonas indomitos, et Norica castra superbus
Asperat Henricus, perituraque moenia terret.
At qua plana jacent, et liber transitus Euro
Accessusque patet, popularia signa, suasque
Pulchra Papia locat numeroso milite vires.
Protinus ingenti muralia pondere Princeps
Attolli tormenta jubet, quae grandia saxa
Incutiant validis agitato verbere muris.
Quaeque superveniens hostiles machina turres
Despiciat, missis et desuper implicet 2) hastis,
Quae levibus subjecta rotis, aut fraude latenti
Suffodiat validos, aut pulset turbine muros.
Tunc jaculis strident aurae, levibusque sagittis,
Sibilat excussum balistae turbine telum,
Fundaque fatifero tenerum secat aëra plumbo.
Nec minus infausti summis è turribus hostes,
Grandia saxa rotant, ferrum jaculantur, et ignes,
Adjiciuntque animos, seque exhortantur in arma:
Urget quippe metus, faciuntque pericula fortes.
Saepe etiam propriis confisi viribus, ultrò
Prosiliunt, turbantque viros, celerique relapsu
Evadunt, iterumque suam referuntur in arcem.
Non impunè quidem: nam praeter multa suorum

1) Egressus. V. * 2) implicat. A. - Rs. m. impluat. *

Funera, quae moestâ clàm servabantur in urbe,
Multi dum refugo repetunt pede moenia, capti
Appensique cruci, miserandâ sorte peribant.
   Nec reticere libet triste ac memorabile quiddam,
Ignotumque priùs: rapido nam turbine saxum
Inflictum muris, violento frangitur ictu,
Tresque sui partes faciens, tria corpora saevo
Dat juvenum leto, dum starent agmine denso,
Et mediâ summis agerent de rebus in arce.
   At Rex eximius, tandem pietate remotâ
Adjectisque minis, socios hortatur, et addit
Ipse suis animos: oppugnat et adsilit hostes.
Saepe levi jaculo validam, celerique sagittâ
Excitat ipse manum, tormentaque bellica praesens
Instruit, et certos in moenia dirigit ictus;
Et nihil infectum, fieri quod postulat usus,
Neglectumque sinit, multumque et ubique jubendo,
Pugnandoque manu, perfecti militis usum,
Officiumque simul discreti Principis implet.
   Fons erat ex illâ qua moenia parte Papiam
Respiciunt, unus turbae castrensis in usum
Sufficiens, dum liber erat; nunc aemulus hostis
Adservat latices, inimicaque signa Papiae
Infaustos propriis arcent à fontibus hostes.
Unde fit, ut duros pugnandi ferre labores
Jugiter, et rigidis versari semper in armis
Cogat eos sitiens, et ob hoc animosa juventus,
Fundere dum proprium vetito pro fonte cruorem,
Sanguinis et fluvio permixtas sumere lymphas
Non timet, atque animos eadem, quae corpora frangit,
Auget acerba sitis: nulla est audacia major,
Quam cui materiem naturae praebet egestas,
Ut sitis atque fames: sitiens mala nulla timere,
Esuriensue potest: miserae violentia pestis

Cogit abesse metum: dum plus praesentia torquent,
Quam ventura movent: vidit discrimina summa,
Et totum Princeps hac vergere parte laborem.
Praesidioque viris Ferrati Marchio montis
Additur: ut socios juncto discrimine casus
Excipiat, servetque lacus, et terreat hostes.
Praeterea sordes, et quaeque nocentia fonti
Injiciunt, purasque ipsis cernentibus undas
Morticinis, turpique audent corrumpere tabo:
Et delibutas immergunt sulfure taedas,
Ut sapor ingenuus gustu violetur amaro.
Nec minus has cupidè sitiens, et egena liquoris
Appetit, et certâ pugnat pro morte juventus,
Permutans olidas effuso sanguine lymphas.
Nam qui per mediam manabat rivulus urbem,
Mole ruinarum, saxis et pulvere multo
Hostibus exiguas ultrò [1]) turbantibus undas,
Gurgite limoso sordens ac putridus ibat.
Nec mihi cujusdam virtus reticenda videtur,
Seu magis incautae praeceps vesania mentis.
Strator erat, de plebe quidem, nec nomine multùm
Vulgato, modicâ in castris mercede merebat
Hic velut iratus bello, longasque perosus,
Indignansque moras, et ob hoc crudelior hosti,
Dum gravis adsultus, solitoque ferocior arcem
Urget, et hinc illinc hibernae grandinis instar
Saxa, faces, et tela volant; neque casside clausus
Tempora, nec chalybum munitus pectora textu,
Vix gladio, clypeoque levi protectus, in altum
Nititur ascensu collem, quo regia turris
Tarquini fundata nitet, parvâque securi,
(Quam genus hoc hominum serviles gestat in usus
Subnexam sellae) vestigia caedit in altâ
Rupe sibi, sociis revocantibus, hostibus autem

1) Forsan ultrà, id est, insuper. Rs.

Attonitis, et stulta viri mirantibus ausa.
Non illum lapides, non illum ferreus imber
Telorum; non quae violento turbine turrim
Saxa petunt, revocare valent: interque suorum
Clamorem, hostilesque minas, evadit ad arcem.
Protinus armato cuidam congressus inermis,
Fortior ad terram scopulo deturbat ab alto
Praecipitem, versoque gradu vestigia victor
Fortunâ comitante refert, et corpore toto
Integer, ad socios et regia signa reversus,
Se pariter castris, et tutâ mente recepit, 1)
Mirans ipse suum revocato pectore factum.
Cui Rex ob facinus praeclarum, praemia laudis
Digna referre volens, titulos et nomen equestre,
Armaque, cornipedesque feros, cultusque nitentes
Largiturus erat: puduit consurgere tantum
Plebeium, generisque sui transcendere fines;
Et sub fortunâ potiùs remanere priori
Credidit, acceptis largis à Principe donis.
  At Rex ignavo coeptum procedere tractu,
Aegrâ mente ferens, (properabat quippe coronam,
Atque monarchiam totius sumere mundi,)
Omnia quae lentum valeant impellere bellum,
Et tardas celerare moras, sub corde sagaci
Ventilat; ingenuo videt undique moenia firma
Robore, nativoque loci munimine tuta.
Unâ parte tamen, stabat qua regia turris,
Quod natura minus dederat supplesse labore,
Artificumque 2) manu: tandem memorabile quiddam,
Egregium dictu, sed non satis utile menti
Incidit: ut solidae fodiendo viscera terrae,
Ima cavans, ductis ad fundamenta cavernis,
Ipsam inclinato turrim subvertere muro
Apparet, et subito reseret sibi moenia lapsu.

1) totâ B †. 2) artificemque B. (?)

Hanc Regis curam versutus praevenit hostis,
Atque artem sollers opponere cogitat arti.
  Ergo ubi visceribus sese telluris opacae
Regius immersit secreto limite fossor,
Protinus occurrens patulae scrobis hostis hiatu
Deprensos tellure viros, redituque negato
Attonitos, medio suffocat in aggere fossae.
Sic miseros proprium sibimet fodisse sepulchrum
Poenituit, clausosque cavo telluris hiatu
Ulterior [1]) coelo non reddidit atra vorago.
Nec minus iratos alios quoque crimine vultus,
Fortuitos omnes solito contemnere casus,
Ausa fuit fortuna procax ostendere Regi.
  Haud procul ejusdem distans à finibus urbis
Fulgebat Ligurum longè spectabile castrum;
Hoc expugnandi dudum Fridericus amorem
Pectore conceptum perducere tentat in actum.
Protinus in castris scalas, et caetera per quae
Hostibus ignaris conscendi moenia possunt,
Extruit: haec in se fabricata putantibus illis,
Oppida qui servant, atque admirantibus ausum:
Haud mora, delectos ex ordine Rector equestri
Ductori Allobrogum, praestanti corpore fortes,
Atque Palatino juvenes committit Othoni;
Atque illuc jubet ire viros, quo tempore luci
Extremae gelidas misset nox prima tenebras:
Paret, et ad tutam miles duce fretus uterque [2])
Tendit iter sedem: cunctisque sopore solutis,
Adlatis [3]) furtim scalis, fastigia muri
Summa petunt; ac ni temerè clamore coörto
Indicium facti juvenes properantius aequo
Fecissent, erepta brevi castrensibus horâ,
Et pulchro sublata dolo castella fuissent.

1) Ulterius. m. Sc. A. c. idem. 2) Rs. utroque: † 3) Rs. et c. Sp. - A. et rr. ablatis o.

Armorum strepitu, et subito clamore citatum
Prosilit è stratis vulgus castrense, fugamque
Arripit: at postquam trepidis audacia major
Affuit, et sumtis virtus incanduit armis,
Bella movet, hostemque suis jam paenè potitum
Moenibus, excutiunt, capto [1]) muroque repellunt.

LIGURINI.

LIBER TERTIUS.

Jamque dies aderat, qua Christus mystica Coenae
Discipulis statuens convivia, corporis esu
Ipse sui, potuque sacri satiare cruoris,
Post agni carnes priscae libamina legis
Nos voluit, veram panis, laticisque figuram
Protendens oculis, sed certae [2]) pabula vitae
Sensibus infundens, cùm jam cessante vetusti
More sacri, nova jura novus statuisse sacerdos
Creditur altaris, quae tradita primitùs uno
Ac suscepta modo, tenet ecclesiasticus ordo.
Hunc, et tres alios spatio propiore sequentes,
Temporis ob sacri Princeps generosus honorem
Constituit celebrare manu devotus inermi.
Hac quoque praeteritâ, jamque ortâ luce sequenti
Qua Deus in ligno verâ sub carne pependit,

1) castro muroque Sc. † 2) Certe Sp. Rj. † certè P. R. ††. certe A. quidem sed eadem et; vite.

Ecce profugatâ [1] miserabile vulgus ab arce,
Clerus, et informis Monachorum turba, solutis
Moenibus, ad placidi properant tentoria Regis:
Exhausti macie, jejunia longa ferendo,
Esuriem faciente siti, squallentia sacris
Vestibus ora tegunt, nudo vestigia gressu
Figentes: tunc signa crucis, capsasque piorum
Custodes cinerum, praelato thure vaporant.
Quos ubi pacificè venientes agmine denso
Vidit, in occursum Princeps reverendus eorum
Prudentes jubet ire viros, et quaerere caussas
Quid veniant? quidue illa velit novitatis imago?
   Protinus ex illis pallenti squallidus ore,
Voce satis moestâ, fortunae verba coaptans,
Facundo sermone tamen, sic incipit unus:
Mens erat, invicti pedibus procumbere Regis,
Et quos immeriti patimur, deflere labores:
Quem quia nunc miserâ prohibemur adire repulsâ,
Vos saltem nostras illi deferte querelas.
Quid luimus miseri? quid dignum fecimus irâ
Rex invicte tuâ? quae tantum caussa furorem
Movit, ut imbellem, solitum fideliter hymnos
Pro populo Christi, pro te quoque saepius ipso,
Si credis, resonare Deo, cum plebe nocenti
Perdere coneris tanto molimine clerum?
Quod scelus hîc nostrum? nisi si scelus esse putetur,
In medio populi sedem posuisse nocentis.
Nos neque consiliis immania coepta, nec acta [2]
Juvimus; invitis fiunt haec omnia nobis.
Illi civiles caussas, et pondera rerum
Inter se tractare solent: nos vulgus inerme,
Nos abjecta manus, nullis adhibemur eorum
Consiliis, tantùm studiis nocturna diurnis

1) proculçatâ s. flagellatâ pp. Rs. - et profugus altâ, Sc. † profligatâ Pfl. * 2) actis Rs. actu B. *

Jungimus, assiduos soliti depromere psalmos,
Et precibus pulsare Deum; sed bella nec illos
Exercere sinunt in tantis cladibus usus.
Undique concutimur bello, lapidumque rotatu
Templa flagellantur, sacris altaribus astans
Confixus telis expirat morte sacerdos.
Ergo pius pariter pereunte peribit iniquo,
Nec vixisse piè sub judice proderit aequo?
Si [1]) scelerum vindex, consolatorque piorum
Venisti, si jura tuis, legesque reformas
Gentibus, inque suum satagis revocare vigorem:
Parce bonis, et perde malos, propone quibusque
Justitiam meritis, compensans praemia caussis.
Quanquam (si veris liceat modò vocibus uti,
Pace tuâ, Princeps) pensato pondere rerum
Non tam formosae rea sit Terdona Papiae,
Quàm rea Terdonae formosa Papia tibique.
Nam praeter reliquas, quas aut servire coactas
Subdidit, aut captas evertit funditùs urbes,
Aspice quàm turpi Lunelli nobile castrum,
Atque Palatini sedem, fidosque penates
Verterat [2]) illa dolo: Comitem, civesque vocabat
Perfida, colloquio pacis de rebus habendo,
Incautosque viros, et nil hostile timentes,
Fraude malâ captos in vincula dura coëgit.
Ipsaque non armis, nec belli jure, sed astu,
Vel potiùs subversa dolo castella reliquit.
Et nunc ille Comes concors, et regius aulae
Ille potens Princeps, sub quo Romana securis
Italiae punire reos de more vetusto
Debuit, injustae [3]) victrici cogitur urbi,
Ut modicus servire cliens, nulloque relicto
Jure sibi, dominae metuit mandata superbae.

1) Rs. A. c. - Sic ... venisti? Sp. P. R. o. 2) verterit Rs. Rj.* 3) Ita expressè A. - injustè. m. Rs. †.

Haec feritas urbi Ligurum, quae sola Papiam
Non timet, infausto, Princeps, nos foedere junxit:
Non odio regni, non seditione rebelli,
Immò (ut vera loquar) non ipsius urbis amore
Hanc sequimur; sed ne nos ore Papia voraci
Absorbere queat, quae cunctas devorat urbes:
Et tamen in tantis scelerum proventibus illa
Gaudet, et ecce tui felix habet omen amoris.
Sed nihil haec ad nos; ad te justissime Princeps
Attinet, Italicos jam dudum inquirere mores,
Ulcisci scelerum noxas, punire nocentes,
Oppressos relevare manu, frenare superbos.
Nos proprios tantùm contenti flere labores,
Oramus, jam parce piis, hominesque memento
Foedere naturae, Fidei charactere junctos.
Aspice tabifico languentia corpora morbo,
Aspice deformes vultus, atque arida longâ
Ora siti: vix haec fauces in verba solutae
Vocis iter praestare valent, quos [1] tempore longo
Sulphureus torret potiùs, quàm temperat humor;
Corruptos sanie latices, infectaque tabo
Pocula, vix mediis ex hostibus ense recepta
Sumimus: obducto durescunt viscera coeno,
Artantur [2] fauces, insano fervidus aestu
Pectoris alternos angustat pulmo meatus:
Nec pestem relevare cibo, vel languida victu
Membra fovere libet: misero solatia morbo
Jussimus esse famem: sic pestem peste levamus.
Heu miseram, atque omni graviorem funere vitam,
Vivere, nec gratas vivendi noscere caussas!
At tu per Fidei communia sacra, per illum
Quem crucis in ligno potatum felle, piasque
Extendisse manus, et sacri fluminis imbre
Conscissum rorasse latus, mortemque subisse

1) B. quas *. 2) Sic A. probante Rs. - rr. arctantur.

Lux hodierna monet, Vir maxime, parce, nec ultrà
Innocuos afflige pius: sine, morte relictâ
(Mortis enim species) aliàs [1]) quocunque jubebis,
Omnibus ereptis, inopem traducere vitam:
Néue velis iterum miseris nos reddere claustris;
Olim grata domus, nunc carcere tristior omni
Ille locus, stygioque magis metuendus averno.
Dixit, et erectis omneis ad sidera palmis
Principis absentes feriunt ululatibus aures:
Qui tamen occultâ tractus pietate, laborem
Dissimulans animi, documentaque magna, suique
Exemplum sancire volens, ad tuta [2]) redire
Imperat, et clausam miseros compellit in arcem.
Non secùs irati sententia fine supremo
Judicis, aeternum maledictos tradet in ignem,
Suppliciisque datos exertâ puniet irâ,
Qui totiens moniti, totiens sprevére monentem.
Sic miseri cives ad moenia clausa gementes,
Ac velut in certam queruli rediére gehennam.
Tandem spe positâ, jam desperare coactus,
Ac velut in certae conclusus carcere mortis,
Ingentes animos ex ipsis cladibus hostis
Colligit: ac medio concessae tempore pacis,
Extruitur mirae Balearica machina molis,
Quae valido longum transverberet aëra jactu.
Ergo ubi divino concessum tempus honori
Praeteriit, rursum jaculis, lapidumque rotatu,
Et teli quocunque modo tentantur: et inde
Illa gravis moles ingenti pondere fulta
Erigitur, celsasque supervenit altior arces,
Saxaque magna rotans, nostros absistere longè
Cogit, et ipsius tormenti robora frangit,
Quod magis obsessos affligere sueverat hostes.
Addidit hoc animos hosti, quantumque doloris

1) aliis quaecunque Rs. † 2) B. tecta.

Accessit nostris; tantum ferus ille superbit.
Respirant utrinque minae, paulumque remissâ
Pugnandi serie, renovato robore rursum
Fit fragor, et valido quassantur moenia bello.
Nec minùs obsessi, quantum timor, iraque praeceps
Suggerit, accelerant, ferrum jaculantur, et ignem
Saxaque terrifico vibrant excussa flagello.
Nec dubitant ipsos in praelia frangere muros
Seque ipsos hosti, si desint tela, minantur.
Tandem post multos bellorum hinc inde labores,
Et miserae cladem numerosaque funera plebis,
Expugnata magis, quàm reddita [1] moenia nostris
Cesserunt, tantùmque reis pro munere summo
(Id quoque vix Procerum precibus, multoque rogatu)
Est concessa salus; in sortem caetera praedae
Omnibus, et longi pretium venére laboris:
Ipsaque disjectis hostiliter undique muris
Moenia, pulvereâ pessumsedére ruinâ.
Quis referat miserae squalorem plebis, et aegro
Tabida membra situ, detestandumque colorem?
Cùm velut è tumulo permissu Regis ab arce
Non homo, sed pallens hominis prodiret imago.
Tunc licuit miseris, quàm sit miserabile longâ
Obsidione premi, proprio perpendere casu.
Inde profecturum Ticini laeta juventus
Ad sua victorem divertere moenia Regem
Flagitat, insignes antiquo more triumphos
Exhibitura Duci: non est in finibus, inquit,
Italiae tanto locus aptior ullus honori,
Quémve tuo cupias magis illustrare triumpho,
Quàm quae fida tibi per laeta, per aspera quaeque
Extitit, et nullo defecit tempore sedes.
Adde, quòd iste tuus nostros procedit in usus

1) dedita m. Rs.

Sudor, et ista tuae gessisti bella Papiae.
Hostilem, nostrisque malis inhiare paratam,
Hostibus et saevis adstricto foedere junctam,
(Quid referemus ad haec?) vertisti funditùs urbem.
Non sumus ingrati: liceat modò solvere grates,
Ingressuque sui Regis gaudere Papiam.
Paret: et exhibitum non aspernatus honorem
Moenia victor adit: non est tractabile sensu,
Eloquiove meo, quae gaudia, quantus ab urbe
Occursus populi: quo scilicet ordine castus
Antistes, laetusque suo cum praesule clerus,
Vestibus ornati nitidis, pretiosa ferentes
Signa crucis, textusque sacros, thurisve vaporem,
Prodierint: ut purpureo velamine passim
Belligeros instratus equos fulgentia latè
Signa ferens, phaleratus eques fremebunda lupatis
Ora terat, cogatque leves subsistere cursus:
Utve nurus, matresque simul, mitesque puellae
Candida sidonio velatae corpora textu,
Gestantes nitido baccata monilia collo,
Fulvaque gemmatis incinctae tempora ciclis,
Urbis utrumque latus densâ statione tenentes,
Vocibus acclament faustis, dominumque salutent:
Ut domus aulaeis latè pendentibus omnis,
Et picturatis constrata platea tapetis,
Rebus odoriferis, et pingui thure vaporet:
Ut tuba terribili spiramine, tibia leni,
Cornua ventoso strepitu, cava tympana rauco,
Seu lyra percussis dulci modulamine nervis,
Murmure mirantes placido demulceat aures:
Ut pueri, populusque minor venientibus ultrò
Exuvias substernat equis, Paeanaque laetum,
Joque triumphe canat: haec omnia, pluraque nobis,
Si modò suppeterent vires, memoranda fuerunt;
Deficit ingenium, non haec fiducia menti,

Ut penitùs meminisse velim, rerumque nitorem
Voce sequi: vix haec stimulatus Apolline toto,
Vel Maro, vel magnus verbis aequaret Homerus.
Quid volui demens, tantarum pondera rerum,
Agresti tentata [1]) sono, tenuique Camoenâ?
Materiae succumbit opus: mihi paupere venâ
Verba fluunt: magnum res exigit ista Poëtam.
Comiter exceptum sancti Michaelis ad aedem,
Qua veterum fulgent antiqua palatia Regum
Producunt: nitidumque caput gemmante coronâ
Cingitur, et sceptro decoratur dextera sacro.
Hunc triduo Regi populus devotus honorem
Exhibuit, largo cumulans nova gaudia sumtu.
Inde Placentinos fines, et rura Cremonae,
Et Mutinae transcurrit agros: atque urbe potitus
Quae quasi plena bonis est dicta Bononia, sacri
Flaminis adventum digno celebravit honore.
Mox Appenninum scopuloso limite transit,
Ingrediturque tuos, bellatrix Tuscia, fines.
Occurrére Duci Proceres, quos bellica Pisa
Miserat, aequoreis celeberrima Pisa triumphis,
Pisa peregrinis statio bene nota carinis.
Hos jubet in Siculum condicto tempore regem
Cogere belligeras, atque emunire carinas.
Inde caput mundi Romam petit, atque Viterbum
Contigit, excelsâ non longiùs urbe remotum
Quàm quantum biduo tardus valet ire viator.
Sedis Apostolicae Praesul, summusque sacerdos
Tunc Adrianus erat: qui famâ laetus eadem,
Protinus eximiâ cleri stipante coronâ
Occurrit, magnasque viro, tristesque querelas,
Multaque facta suae crudelia pertulit urbis:
Contemni sese referens, populique furentis
Jurgia, probra, minas, risus, convicia, rixas

1) Sic A. - rr. tentare.

Saepè pati, clerumque suum, ceu vindice nullo,
Expositum probris, crebras perferre rapinas,
Pulsari grassante manu, ferroué lacessi.
Sic pater invalidus nato post longa reverso
Tempora, seu castris, seu de regione remotâ,
Quem penes et rerum jus est, et tota regendae
Cura domus, noxas et facta proterva suorum
Contemtusque suos, et quos absente labores
Pertulit, eversamque domum, numerosaque damna
Commemorat, multùmque minas ultoris acerbat.
Cujus origo mali, tantaeque voraginis auctor
Extitit Arnoldus, quem Brixia protulit ortu
Pestifero, tenui nutrivit Gallia sumtu,
Edocuitque diu: tandem natalibus oris
Redditus, assumptâ sapientis fronte, diserto
Fallebat sermone rudes, clerumque procaci
Insectans odio, monachorum acerrimus hostis,
Plebis adulator, gaudens popularibus auris,
Pontifices, ipsumque gravi corrodere linguâ
Audebat Papam, scelerataque dogmata vulgo
Diffundens, variis [1]) implebat vocibus aures.
Nil proprium cleri, fundos, et praedia nullo
Jure sequi monachos, nulli fiscalia jura
Pontificum, nulli curae [2]) popularis honorem
Abbatum sacros referens concedere leges.
Omnia Principibus terrenis subdita, tantùm
Committenda viris popularibus, atque regenda:
Illis primitias, et quae devotio plebis
Offerat, et decimas castos in corporis usus,
Non ad luxuriam, sive oblectamina carnis
Concedens, mollesque cibos, cultusque nitorem,
Illicitosque jocos, lascivaque gaudia cleri,
Pontificum fastus, Abbatum denique laxos
Damnabat penitus mores, monachosque superbos.

1) vanis m, Rs. 2) curiae pp. Rs. ††.

Veraque multa quidem, nisi tempora nostra fideles
Respuerent monitus, falsis admixta[1] monebat.
Et fateor, pulchram fallendi noverat artem,
Veris falsa probans: quia tantùm falsa loquendo
Fallere nemo potest: veri sub imagine falsum
Influit, et furtim deceptas occupat aures.
Articulos etiam Fidei, certumque tenorem
Non satis exactâ stolidus pietate fovebat,
Impia mellifluis admiscens toxica verbis.
Ille suam vecors in clerum, Pontificemque,
Atque alias plures adeò commoverat urbes,
Ut jam ludibrio sacer, extremoque pudori
Clerus haberetur: quod adhuc (ni fallor) in illâ
Gente nocet, multumque sacro detruncat honori.
Mox in concilio Romae damnatus, ab illo
Praesule, qui numeros vetitum contingere nostros
Nomen ab innocuâ ducit laudabile vitâ,
Territus, et miserae confusus imagine culpae,
Fugit ab urbe suâ, transalpinisque receptus,
Qua sibi vicinas Alemannia suspicit Alpes,
Nomen ab alpino ducens, ut fama, Lemanno,
Nobile Turregum, doctoris nomine falso,
Insedit, totamque brevi sub tempore terram
Perfidus, impuri[2] foedavit dogmatis aurâ:
Unde venenato dudum corrupta sapore,
Et nimiùm falsi doctrinâ[3] vatis inhaerens,
Servat adhuc uvae gustum gens illa paternae.
Ast ubi de medio sublato Praesule summo,
Eugenius sacrae suscepit jura cathedrae,
Ille Petri solidam cupiens convellere petram,
Ut caput infirmum per caetera membra dolorem
Diffundat[4], Romana petit temerarius ausu
Moenia sacrilego, totamque nefarius Urbem

1) at mixta pp. Rs. ††. 2) impure A. Sp. R. impurè P. impuri Rs. RJo. - A. c. impurâ. * 3) doctrinae m. Rs. 4) Sic A. - rr. diffundit †.

Inficit impuri corrupto semine verbi:
Et populi tantas in clerum concitat iras,
Ut penitùs nullum summo deferret honorem
Pontifici, clerumque odio vexaret iniquo.
Et siquis, cui mens aequi et reverentior esset,
Et meliora pio flagrarent viscera voto,
Fortè refragari, seu dissuadere furorem
Ausus erat, seseque novis opponere monstris;
Omnibus ereptis, eversâ funditus aede,
Corporis afflictu, seu tandem sanguine fuso,
Clericus, aut etiam popularis, facta luebat.
Quin etiam titulos urbis renovare vetustos,
Patricios recreare [1] viros, priscosque Quirites,
Nomine plebejo secernere nomen equestre,
Jura Tribunorum, sanctum reparare Senatum,
Et senio fessas, mutasque reponere leges,
Lapsa ruinosis, et adhuc pendentia muris
Reddere primaevo Capitolia prisca nitori:
Consiliis, armisque suae moderamina summae
Arbitrio tractare suo, nil juris in hac re
Pontifici summo, modicum concedere Regi,
Suadebat populo: sic laesâ stultus utrâque [2]
Majestate, reum geminae se fecerat aulae.
Unde etiam tandem (neque enim reor esse silendum,
Nec de funesto repetetur [3]) postea sermo)
Judicio cleri nostro sub Principe victus,
Adpensusque cruci, flammâque cremante solutus
In cineres, Tiberine, tuas est sparsus in undas:
Ne stolidae plebis, quem fecerat improbus, error,
Martyris ossa novo, cinerésue foveret honore.
Jamque Ravennatis defuncto Praesule sedis,
Hanc Rex Anselmo, Graecâ de gente reverso
Contulit: emeriti ceu praemia grata laboris

1) (*) 2) Rs. et A. c. ; rr. uterque †. 3) Ita A. Sp. – rr. repetatur.

Curia saepe suos cathedrae transmittit alumnos.
Sic gemini Proceres, veluti duo maxima mundi
Lumina, conjunctis aliquanto tempore castris,
Hinc pater, inde patris devotus filius almi,
Ille sacerdotum celeberrimus, ille [1] regentum,
Hic regni gladio metuendus, at ille superno,
Dulcia colloquii tandem consortia nacti
Insatiata pio carpebant gaudia voto.
    Cùmque petens Romam Sutrii jam moenia Rector
Parva reliquisset, magnaeque accederet urbi,
Occurére viri, patriae mandata ferentes
Conspicuo sermone quidem phalerata, sed astu,
Et tacitis perplexa dolis: nec protinus ausi,
Ni prius indultâ regalis foedere pacis,
Ut liceat, quaecunque ferat, impunè profari.
Tunc ita, compositis ficto moderamine verbis,
Praemeditata diu molimina protulit unus.
    Ducit in adventu felicia gaudia, Princeps,
Roma potens, Invicte, tuo, devotaque pandit
Moenia, maternosque sinus aperire potenti [2],
Quem sibi rectorem delegit, gaudet amico.
Imperiumque tibi, atque Augusti nominis ultrò
Quo nihil in terris majus, promittit honorem,
Si modò pace venis: si pristina jura fideli,
Ac bene promeritae conservas integra matri.
    Aspice quae fuerit priscis sub Regibus Urbis
Gloria, quae populi libertas, quanta Senatus
Majestas, Praetoris honos, et Consul uterque
Annuus, et gemini plebis tutela Tribuni,
Gratia quae morum, castarum sanctio legum,
Pace tenor juris, justis audacia bellis:
Quantus amor laudis, patientia quanta laboris.
Haec sunt quae nostram longis proventibus [3] urbem
Ex illa tenui nascentis origine fati,

1) iste m. Rs. * 2) petenti B. * 3) provectibus m. Rs. †.

Ex laribus parvis, et primi Regis asylo,
Stramineisque casis, et sparso sanguine sulco,
Ad celebres titulos, et tanti culmen honoris
Extulerant [1]), ubi nil, nisi sidera sola super se
Cerneret: his gaudens populosque regesque per orbem
Consiliis, validisque sibi subjiceret armis.
Tunc populus Regi, belli mandata, domique
Non populo Rex illa dabat, passuraque nullum
Urbs erat haec Regem, nisi quem regnare juberet:
Ut patriae mitis [2]) non aegrè visa ferendo
Jussa daret populis, et magni regibus orbis [3]):
Tunc hujus populi mandata, minasque timebat
Ortus, et occiduo tellus subcincta profundo,
Et Notus, et gelidi Boreas sub cardine mundi.
Ast ubi fortunae vitio, populique paventis
Desidiâ prisci perierunt signa decoris,
Justitioque silent longo jam tempore leges
Suppressae: tanto retrocessit Roma relapsu,
Ut vix ad decimum lapidem, finesque propinquos
Audeat ipsa sui protendere nominis umbram.

Vilis apud gentes, in se male firma, nec ullo
Robore fulta sui: quam seditione frequenti,
Atque intestinis lacerat discordia bellis.
Nullus amor juris, nulla est reverentia morum,
Nec jam libertas, nec libertatis imago.
Nusquam Patricii, nusquam sacer ordo Senatus,
Nusquam cum gemino Consul, Praetorve Tribuno:
Cùmque ruinosis procumbant [4]) moenia muris,
Majorem morum patimur, querimurque ruinam.
Hoc ideo nobis usu venit, optime Princeps:
Hic disponendi populus moderamina regni,

1) Extulerunt uti nil pp. Rs. ††. 2) miti B. †. 3) B. – magni regibus urbis A. o. magnae regibus urbis. rr. †. 4) Ita A. – rr. procumbunt †.

Et totum priscis fraenandi legibus orbem
Non habet arbitrium: majestas regia dudum
Abstulit, et priscum populi mutilavit honorem
Ex quo Teutonicos admisit Roma Tyrannos.
Tu procul à nobis absens, et in orbe remoto
Rarus in Italiâ, sed in hac rarissimus urbe
Esse soles, et [1] Rege meo mihi notior hospes.
Sic neque nos nobis, nec tu satis, inclyte Rector,
Consulis, et curâ miseri fraudamur utrâque,
Expositi cunctis nullo sub vindice fatis.
Respice nos animo tandem, vultuque benigno,
Atque ipsam deflere puta tibi talia Romam:
Si te cura mei tangit [2], si gratia matris
Ulla movet, si Teutonicâ de gente vocatum
Imperii summâ gaudens te sede locavi,
Redde vicem meritis, et dignos gratus honores:
Longos pelle situs, antiqua refloreat aetas;
Prisca vetustorum redeant insignia morum:
Patricios, cives, priscos arcesse Quirites,
Nomine plebejo secedat nobilis ordo.
Da libertatem, sanctum repone senatum:
Jam redeat Senior [3], redeat cum Consule Praetor,
Et redeant gemini cum Dictatore Tribuni.
Curia respiret, Capitolia lapsa resurgant,
Pulchra vetustorum redeant insignia morum.
Gaude quòd tanti dudum sit gloria facti
Temporibus servata tuis: felicior illo
Advenias, cujus pariter nomenque locumque
Suscipis, Augusto, Trajano mitior adsis.
Quaeque alii Reges jurando foedera mecum
Tempus adusque tuum pepigerunt, tu quoque jura;
Ne concessa mihi priscorum munere Regum,
Vel resecare velis, vel tollere: néue salutis

1) est vel es B. †. 2) Rs. R. J. arrog. sibi W. - rr. tangat. o. 3) Censor? Rs. †.

Pro me, proque meâ fugias discrimina plebe,
Largaque Romanae persolvas munera plebi,
Ut tibi festivum celebret devota triumphum.
Dixit: at ille dolos, infectaque verba veneno
Comperit, et contrà regali concitus irâ,
Dissimulare gravem contemnens voce dolorem:
Quantum Roma meo, non Roma sed incola Romae
Gaudeat adventu, secretae consona menti
Verba satis dedére 1) palàm: commercia certè
Non satis aequa mihi faciunt, dum vendere nobis
Nostra volunt, veluti plenis cum follibus emtum
Adveniam, pretioque novos sumturus honores,
Quos sibi jam proprios effecit Gallica 2) virtus.
Non emimus fasces: non si credamus emendos,
Praeter virtutem, pretium quod detur habemus.
Hoc mihi, vel nullo venient commercia pacto:
Non turget loculis inferta pecunia nostris:
Nec multis opibus, sed laude venimus onusti:
Non est Teutonico cumulata pecunia cordi,
Nec sibi quaerit opes, sed pulchrae laudis honores.
Non habet ille suum, sed habentibus imperat aurum.
Quanto Romanus studio cupidissimus aera
Congerit, et magno vigilans incumbit acervo,
Tanto Teutonicus, vel adhuc majore paratas
Fundit opes, nitidasque manus aerugine turpi
Foedari scelus esse putat, dignumque pudore.
Invigilent opibus cupidi; mihi sola potestas
Sufficit, et cunctis dare jura potentia terris.
Quò mihi divitias? cui servit gloria mundi,
Quem possessor opum cum paupere dives adorat.
Quidquid habet locuples, quidquid custodit avarus,
Quidquid in occultis abscondit terra cavernis,
Jure quidem nostrum, populo concedimus usum.

1) A. sedere. o. - rr. fecére. 2) Ita A. - rr. Francona. - A. c. bellica *

Rege figuratam Regis patet esse monetam:
Caesaris et domino sub Caesare fulget imago.
Quò mihi divitias? cui quaeque potissima Reges,
Ac populi crebris non cessant mittere donis.
Semper habet veteres, semper videt aula recentes
Undique legatos, et ab omni Principe missos:
Semper ab ignotis veniunt nova munera terris.
Ergo pudet, populo quasi debita cogar avaro
Solvere, cui magni solvunt indebita Reges.
Miror ab antiquo famosam moribus urbem
Tam foedum sperasse [1]) nefas, ut Rege coacto
Erueret pretium, veluti jam carcere vasto
Inclusum, duris astrinxerit illa catenis.
Ergóne Roma tuo legem vis ponere Regi?
Cum potiùs Regem deceat te subdere legi.
Millia quinque tibi librarum debita poscis:
Poscenti debere nego: largitio Reges
Non extorta decet: captivos ista, reosque
Sors premit, extortis redimant sua tempora nummis;
Munera magnorum laeta atque ultronea Regum
Esse volunt: ut dans plus gaudeat accipiente.
Hoc est, gratuitum quod possim [2]) dicere, sòlum,
Quò plus ille dato, quàm gaudeat iste recepto.
Hunc mihi munifici morem liquére parentes,
Hunc retinere libet: nec plebem munere largo
Laetificare tuam renuo, sed pacta recuso.
Nil nisi gratuitò manus haec dare novit, et ultrò.
Juramenta petis? Regem jurare minori
Turpe reor: nudo jus et reverentia verbo
Regis inesse solet, quovis juramine major.
Non decet in labiis versari lubrica Regis,
Non decet ore sacro mendacia cudere Regem:
Sancta et plena suo sunt regia pondere verba,
Dicta semel nullum patiuntur jure recursum.

1) spirasse m. Rs. †. 2) Ita A. rr. possum. †.

Ergò quod instigas jurando jure pacisci,
Pone metum [1], curae vel non juratus habebo.
Adde quòd hoc ipsum nostris est utile rebus
Quod petis, et nobis nullo suadente gerendum.
Jura vetusta feram [2]? potiùs supplere paratus
Quàm minuisse bonis aliquid de moribus Urbis.
Te mihi vel summo non conservabo periclo?
Dum mea non esses, summo discrimine jussi
Esse meam: nunc cùm mea sis jam facta, relinquam?
Namque quòd Imperium [3], te Roma vocante, receptum
Adseris, et meriti peragis praeconia tanti,
Non magni reputare libet: venisse vocatum
Confiteor, sed quae fuerit tibi caussa vocandi,
Ne multum te fortè putes meruisse, videndum est.
Hostibus infestis, et belli pressa tumultu
Undique, nec propriis ultrà tutanda, nec illis,
Quas tibi tentaras precibus consciscere vires,
Desperata diu, cunctisque relicta jacebas.
Nunc ubi Roma tui vires? ubi perfidus ille
Graeculus? et Siculae, vindex tuus, arbiter aulae,
Quem tibi tutorem, timeas licèt ore fateri,
Mente tamen tractas. Fortassis sentiet ille,
Roma, tuus vindex: (veniant modo congrua rerum
Tempora) Teutonici vires et pondera regni.
Tandem consilio, sicut patet, usa salubri,
Francorum vires, invictaque signa rogasti.
Affuit immensi domitor fortissimus orbis
Carolus, et magnâ miseram virtute redemit:
Ereptumque manu mediis ex hostibus, in se
Transtulit Imperium, bellique tenore recepta
Haec tua Francorum sociavit moenia regno.

1) Vitiosam anteà distinct. rest. W. 2) teram W. †. 3) Imperio s. Nam quod in Imp. Ro. †.

Nunc age, collatos nobis, tua munera, fasces,
Et quasi gratuitâ primùm bonitate vocatos
Magnifico sermone refer: sed verius illud
Implorare fuit: sic pauper ad ostia clausa
Saepiùs implorans, querulo vocat ore potentem.
Namque Beringerum Desideriumque, tyrannos
Roma tuos, quibus attonitum cervice subactâ
Subdideras miseranda caput, quis nesciat armis
Francorum victos, captosque, aeternaque passos
Exilia, in nostro per tempora plurima regno
Victori servisse suo, tardâque senectâ
Tandem servili pressisse cadavere terram?
Illa dies uno tua pristina jura triumpho,
Si qua tibi Grajae fortuna reliquerat urbis,
Transtulit in Francos, non sunt extincta, sed extant,
Imperium comitata suum, quod debita secum
Ornamenta trahens, nudum, vacuùmque decoris
Non poterat transire sui. Mea respice castra,
Omnia quae dudum quereris sublata, videbis
Nomine mutato sub eâdem vivere formâ
Hîc Eques, hîc Praetor, hîc Consulis atque Tribuni
Imperiosus honos, et publica cura Senatus.
Aspice Teutonicos Proceres, equitumque catervas,
Hos tu Patricios, hos tu cognosce Quirites,
Hunc tibi perpetuo dominantem jure senatum:
Hi te Roma suis (nolis licèt ipsa) gubernant
Legibus, hi pacis belli que negotia tractant.
Sed libertatis titulos, antiquaque legum
Tempora commemoras. Quas leges, improba, praeter
Teutonicas, aut quae praeter mea jura requiris?
Quae tibi libertas potuit contingere major,
Quàm Regi servire tuo? sic fatur et acres
Ingenuo vultu regaliter[1]) excitat iras.

1) (*)

Audierant, stupidoque metu praecordia pressi
Obticuére viri, multisque rogantibus, anne
Plura loqui vellent, nihil ultra vocibus ausos
Addere praemissis, tantum dixisse pigebat.
Tantus eis tristes irato Principe vultus
Cernere terror erat: mallent siluisse, nec unquam
Suscepisse suae peragenda negotia Romae,
Securosque petunt in moenia tuta regressus,
Orsa relaturi metuendi Principis Urbi.
At Rex colloquium solo cum Praesule miscens
Principibusque viris, quod [1] nunc sibi restet agendum
Quamue dolo plebis versutae providus artem
Opposuisse [2] queat, sollerti consulit astu,
Et simul internâ fervens exaestuat irâ.
Cui pater eximius, laesae [3] solatia menti
Addere blanda volens: non est, ait, optime fili,
Hac in gente novum, nec res miranda videtur,
Fraudibus occultis blandè palpare potentes,
Principibusque suis argutam ostendere vulpem:
Hoc vitium gentile tenet: sic vivitur istic.
Jam partim sensisse doles; sed verius illud
Amodò concipies; et adhuc majora videbis.
Me quoque, non longo residentem tempore, multis
Est aggressa dolis, indignaque multa relatu
Tam mihi, quàm sacro plebs intulit improba clero.
Verùm contemtus minor est injuria nostri,
Quos manus imbellis, nulloque armata potestas
Sanguine, sed tantùm divino fulta timore,
Spernendos impunè viris exponit iniquis.
Te quem terreni metuenda potentia regni,
Quem scelerum vindex gladius facit esse verendum
Romanis [4], qua fronte dolis ambire laboret,

1) quid? 2) Rs. - rr. apposuisse. o. 3) Ex A. Henischiani Exempl. c. Rs. - rr. laeso. o. 4) verendum, Romanus qua etc. Rs. *

Mirandum satis est: sed justo parce dolori,
Et nobis (auctore Deo) gens improba justas,
Et tibi maturo persolvat tempore poenas.
Tu modò belligero delectos agmine fortes,
Instructos telis, instructos omnibus armis,
Occulto praemitte gradu: qui sacra beati
Corripiant positâ formidine limina Petri,
Atque Leoninae munimina fortiter urbis.
Sunt ibi praesidii caussâ sub nomine nostro
Praestantes animi juvenes, qui moenia tradent,
Admittentque tuos: aderit, qui moenia tradi
Imperet, egregius Romanae stirpis alumnus;
Sedis Apostolicae Comes, eximiusque sacerdos,
Et tibi prae cunctis Octavius iste fidelis.
Desierat Praesul: placuit laudabile cunctis
Consilium, sincera fides, et plana voluntas.
Mittuntur properè 1) quasi millia quinque virorum
Nocte ferè mediâ, quo tempore lumina Titan
Opposito praebens, si fas est credere, mundo,
Ex aequo medium noctis discriminat arcum.
Haud mora, festinant jussi, portasque patentes
Ingressi, tacitè sancti munimina Petri,
(His priùs edoctis 2), qui limina prima tenebant,)
Atque Leoninam rapiunt hostiliter urbem.
Nuntius ad Proceres rediens, compendia facti
Edocet, et totis hilarescunt agmina castris.

1) A. nituntur proprie, .o. 2) Sic A. - rr. eductis †.

LIGURINI.

LIBER QUARTUS.

Jamque soporiferae decurso limite noctis,
Aureus occulto sublatam lampada coelo
Coeperat in nostrum traducere Phoebus Olympum.
Tempore non alio nitidos magis extulit ortus,
Purgavitque polos, et nubila tota removit:
Exoritur felix, et cunctis paenè diebus
Candidior, primos tibi collaturus honores
Imperii, Friderice, dies, radiisque serenis
Publica per totum diffundens gaudia mundum.
Jamque per oppositi Princeps declivia montis
Adveniens, claram, quam nondum viderat urbem,
Adspicit: huic populi festivum gaudia nomen
Imposuére loco: siquidem qui moenia clara
Illâ parte petunt, ex illo vertice primùm
Urbem conspiciunt, et te sacra Roma salutant.
Prima Leoninam gaudens admisit in urbem
Aurea porta Ducem: mox limina sacra petentem
Sedis Apostolicae, divinis ritè peractis
Obsequiis, sacrâ redimitus veste sacerdos
Summus, ad alta sacri ducens altaria Petri
Innexum digitis, mundi totius honorem
Imposuit, pressitque sacro diademate crines.
Saeraque Missarum peragens solennia ritè,
Nobile coelesti munivit foedere factum.
Omnibus egregiè laetis, totâque catervâ
Acclamante viro faustum, FELICITER, omen.
Hic favor armatus, turbaeque hic plausus equestris

Dulciùs Augusti mulcebat Principis aures,
Quàm venalis honor, conductaque gaudia vulgi.
Hìc siquidem sincerus amor, gaudensque fideli
Obsequio, devota fides; ibi gloria tantùm
Mendaci fùcata dolo, pretiosaque pompa.
Nos quoque carminibus, ni mens angusta negaret,
Acclamare tuo, fortissime Caesar, honori
Et fasces celebrare tuos, rerumque nitorem
Eloquio, numerisque suis implere decebat.
Sed vereor, ne plura loquens, multumque làborans
Inveniar dixisse minus, magnique reatus
Arguar, eximiis inducens nubila rebus.
Atque ideo carptim non singula quaeque, sed ipsam
Gestarum propero rerum percurrere summam:
Immo etiam facti compendia vera secutus,
Hoc ipsum satis esse reor: namque illa serenae
Tempora laetitiae, tantique insignia plausus
Non longas habuére moras, populique furentis
Insidias, strepitumque timens armatus ubique
Adstat eques, templique fores et limina servat
Crescentisque domum, pontisque angusta propinqui
Obsidet, et totas densâ statione plateas.
Hos Regis titulos, hoc clari nomen honoris,
Quartus ab ingressu regnorum contulit annus,
Plusque ferè medio juvenum se mensis agebat,
Ut quarto decimo prodiret Julius ortu.
Postea gemmiferam laetâ cervice coronam
Ipse ferens, insedit equo: quem purpura totum
Ambit, et intextis velamina picta figuris.
Aurea mirifico radiantibus ordine gemmis
Sella nitens picto Regem complectitur arcu.
Aurea nexilibus fastidit fraena catenis,
Gemmatosque lupos, et fulvum masticat aurum;
Lucidus è mediâ dependet fronte pyropus,
Lucida multisonis phalerantur pectora bullis.

Ipse ferox, incerta vago vertigia gressu
Multiplicat, tenuesque interdum calcibus auras
Verberat, et tanto sonipes vectore superbit.
Hoc invectus equo, turba comitante pedestri
Gaudet habere viros utrinque ad fraena potentes,
Sanguine conspicuos, et mundi jura regentes.
Tunc ita productus, plausu resonante suorum
Proxima turrigeris repetit tentoria muris
Ipse: sed eximius dimisso Principe Praesul
Urbe Leoninâ, propriâque in sede remansit.
Cùmque siti fervens, et multo temporis aestu
Languidus, optatâ castrorum fusus in umbrâ
Corpora fessa cibo miles recreare pararet,
Ecce repentinus vicinâ clamor ab Urbe
Insonat, et subiti feralia signa tumultus.
Jamque furens populus, prisco sibi jure negato,
Injussuque suo sumtos à Principe fasces
Indignans, rapido transmisso ponte tumultu
Irruerat, paucosque viros ex agmine nostro
Securos nimiùm, nulloque pavore relictos,
Fuderat: ast alii celeres, urgente periclo,
Castra petunt, socios, atque ipsum nomine Regem,
Cujus erat virtus cunctis bene nota, vocantes.
Horruit irarum stimulis, justoque furore
Caesar, et ingratum socios iterare laborem
Compellit, totis educens agmina castris.
Hoc magis accelerans, quòd eum metus acer agebat,
Ne quid in eximium crudeliter impia Patrem
Auderet, solito plebes grassata furore:
Distulit ira cibos; hostili sanguine malunt
Dilatam satiare famem, fremituque leonum
Terribiles urbem repetunt, et in arma feruntur.
Nec cedunt hostes, sed pectore praelia firmo
Excipiunt: missis bellum committitur hastis,

Et levibus jaculis, et quas pluit aura[1]), sagittis.
At simul incaluit stimulis gravioribus ira,
Conseruere manus, admotaque cominus arma.
Non jam missilibus telis, ferroque volanti,
Sed gladiis pugnare libet: tinnire sonoris
Ictibus[2]) audires galeas, incussaque telis
Arma, gravi clypeosque leves mugire fragore:
Cernere palantes passim, rursumque resumtis
Viribus instantes, alternâ sorte licebat.
Maxima conflictus moles in limine pontis
Ante domum Crescentis erat: facilique rotatu
Obruta saxorum, seu missis desuper hastis
Regia pars certae poterat succumbere cladi,
Ni quae spectandi caussâ pinnacula turris
Servabant matres, validae, pulchraeque cohorti
Parcere, non stolidae plebi sociare furorem,
Orarent juvenes jam mittere tela parantes.
Sic parti nostrae castarum gratia matrum
Profuit, innocuas prohibens à sanguine dextras.
Hic furor à decimâ spatiosus et integer horâ
Perstitit ad primas merso jam sole tenebras.
Nec quisquam, quamvis jejunia longa tulissent,
(Totam quippe diem miles jejunus agebat)
Jam poterat sentire famem, pondusque laboris,
Immemor ipse sui: tantoque nocentior hosti
Tantus in ultores fundendi sanguinis ardor
Incidit, et justâ satiandi caede furorem.
Atque aliquis gaudens in tantâ strage reorum
Insultare malis: haec sint tibi Roma vetusti
Praemia juris, ait: merces à Principe justo
Redditur ista tibi: sic nobis regna parantur,
Sic emimus fasces: sic acclamare triumphis
Te jubet ille suis: haec tecum foedera Caesar

1) et quas tulit ira. V. †. 2) Rs. et A. c. – A. ictus. o. ss. Sp. P. R. mutantes v. praeced. sonoris in sonoros †.

Percutit, atque tuo juramina sanguine firmat.
Vix tandem miseros sero jam vespere cives
Afflictosque diu bello, fuga, noxque removit,
Claraque justitiae patuérunt signa supernae,
Ex rerum merito varios prodentia casus.
Namque uno tantùm nostrâ de parte peremto,
Mille, vel immersos Tiberi periisse, vel armis
Hostili de plebe quidem; captiva ducentos
Supposuisse ferunt injectis colla catenis.
Mox cum laude Dei repetunt tentoria laeti
Victores, gratoque cibo, dulcique sopore [1])
Membra fovent, tutis carpentes otia castris.
Vix erat orta dies, suspectâ Caesar ab Urbe
Regia signa movet (neque enim commercia rerum
Indigus afflicto sperabat miles ab hoste).
Pulchraque foecundis fixit tentoria campis.
Inde secus montem, quo quondam saeva Tyranni
Jussa timens, nondum te Constantine renato,
Sylvester latuit, Soracten nomine dicunt,
Te placido transmisse vado vetus Albula transit,
Albula, cujus aquis Tiberinus nomina fecit;
Primaque castra locat vicinae ad moenia Romae,
Inter et Argoas famosi Tiburis arces.
Hos, ut fama, lares Grajâ de gente profecti
Tres posuére viri, Coras [2]), cum fratre Catillo
Argolicae stirpis juvenes, et major utroque
Tiburtus, cujus sumtum de nomine nomen
Nobile Tibur habet, perhibent si vera Poëtae.
Jamque aderat veneranda dies, quae clara triumpho
Fulget Apostolico, totum festiva per orbem
Illa quidem, sed Romuleae specialiter urbi;
Cujus sacra suo lustrarunt moenia patres
Martyrio, saevi dum spernunt sceptra Neronis.

1) Sp. et R. sapore †. 2) A. Corax.

Illam, quo poterat [1]) populus castrensis honore,
Suscepére diem, devotas Praesule summo
Missarum celebrante preces, et Caesare sanctam
Imperii cervice piâ gestante coronam.
Illâ quippe die sacris altaribus adstans,
Omnem, qui justo sub Principe bella gerendo
Cinxerat ultorem Romanis caedibus ensem
Clavibus aethereis, et Petri fretus honore,
Solvit, et indultum purgavit Papa reatum.
Et ratione quidem: nam quisquis jura tuetur
Ecclesiae, Regniúe decus, si fortè cruorem
Fuderit humanum, non est homicida, sed ultor.
Hoc siquidem bellum, quod juris amore coacto
Milite suscipitur, meritum, non culpa vocatur.
    Inde petens celsam, quae Tuscula dicitur, urbem,
Moenibus excelsis, tutâque in sede resedit.
Jamque vaporiferâ succedens lampade mundum
Coeperat ex alto metuendo fervidus ortu
Erigones radiare Canis: quem tristis Orion
Adlatrare sibi, et rabido vestigia morsu,
Adventare videns, aeternâ exaestuat irâ.
Utraque flamma nocens, sed longè tristior illa,
Cujus in exortu vitiatus nubibus aether
Aestuat, et tristes ardescunt ignibus aurae.
Squalida torpet humus, corruptis stagna, lacusque
Inficiuntur aquis, pigrisque paludibus atrae
Exhalant nebulae: calidi spiramine coeli
Languida pestifero tabescunt corpora morbo.
Inde fit ut proprios plebes Romana quotannis
Cogatur transferre lares, montesque relictâ,
Dum furit ille Canis, vicinos incolat Urbe.
    Adde quòd antiquis horrens inculta ruinis,
Parte sui majore vacat, generisque nocentis
Plurima monstriferis animantia Roma cavernis

1) Rs. m. poterant †.

Occulit: hîc virides Colubri, nigrique Bufones,
Hîc sua pennati posuerunt lustra Dracones,
Quorum morticinis contabescentibus aër
Laeditur, atque aestu resoluta cadavera putent.
Ergo metu belli vetitum mutare penates
Vulgus, in urbe suâ subito tabescere morbo
Incipit, et validâ correptum peste laborat.
Nec minus in castris Francorum laeta [1]) juventus
Aëris impatiens, et tanto victa calore,
Languet, et insolito tabescit squalida morbo.
Occupat ora sitis, deformes inficit artus
Squalor, et icterico tabescunt membra calore [2]).
Protinus accensis miseri vitalibus ardent,
Aëra pestiferum velut è fornace trahentes.
Quod si ferre gravem potuissent aëra nostri,
Atque immota brevi servassent tempore castra,
Haud dubium, quin se plebes Romana, suamque
Pontifici, Regique suo supponeret urbem.
Sed jam [3]) foeda lues tanto regalia castra,
Atque insueta mali confecerat agmina morbo,
Ut passim fragiles, longisque laboribus aegras
Efflarent animas, aliique superstite fato
Invalidi, miseram dilato funere vitam,
Saepiùs optatâ fraudati morte, trahebant.
Ergo suis Rector castris, socioque labori
Compatiens, multis etiam suadentibus, illo
Demigrare loco, nolens, ac paenè coactus,
Corpora Pontifici sacro captiva relinquens,
Tristia signa movens, Tuscique crepundia montis
Ascensu superans, meliori subdita coelo
Castra locat, gelidas vicini Naris ad undas.
Hîc omni curâ, medicaeque piissimus artis
Subsidio, sacrum satagebat pellere morbum,
Expurgare mali contagia noxia coeli.

1) lecta Rs. †. 2) colore Rs. †. 3) tam m. Rs. †.

Cùmque per Etruscas turbae castrensis in usum
Coepissent urbes fiscalia jura requiri,
Octingenta quidem Spoletum, nomine fisci
Principis edicto jussum praestare talenta [1]),
Non timuit falso fraudare numismate Regem.
Praeterea Comitem Tuscâ de gente Guidonem,
Quo prior Etruscis habitabat nullus in oris:
Guerra viro cognomen erat, mandataque Regis
Urbibus Apuliae portaverat: inde reversum,
Hospitiique loco malefidâ sede fruentem
Ceperat, et duro servabat carcere clausum.
Cùmque relaxari Princeps, solvique juberet,
Emittique virum: contemto Rege, superbus
Instabat sceleri populus, regalia ridens
Jussa: sed ipse suas modico pòst tempore clades
Fleturus, scelerisque piacula justa daturus.
Namque ubi tot factis crudelibus atque superbis
Et meruit justas, et movit Principis iras:
Incorrecta [2]) parans ulcisci crimina Caesar,
Quae correcta [3]) reis ignoscere mallet, ad Urbem
Tendit iter: cui sacrilego temerarius ausu,
Ante fores ipsas, clausâ vix tutus in urbe,
Occurrens [4]) populus, fundâ, levibusvé sagittis
Praelia prima movens [5]), et missis eminus hastis.
Risit: et hîc pueros, Dux inclytus inquit, inermes [6]),
Non fortes certare decet: sic ludere natos
Ignavi docuére patres: incurrite totis
Viribus, ô socii; conversum ad moenia civem
Praeveniat, patulasque fores prior occupet hostis.
Dixit, et accepto gaudens à Principe signo

1) talenti A. Sp. et P. o. 2) Indirecta. Pfl. †. 3) Rs. - A. et rr. directa. o. 4) occurrit Rs. * 5) Barth. leg. movent. * 6) In A. Sp. P. R. deficit το inermes, mutil. metro, quod P. notavit, nil substituens. - Rs. et cum illo Jo: Risit ad haec, et sic pueros etc. - A. e. addit: inermes, quod aliis omnibus praeferre non haesitavi.

Teutonus, hostilem cum civibus irruit urbem.
Protinus admotis incensa suburbia taedis,
In cineres collapsa fluunt [1]), animosque furentes
Nec praedae locupletis amor, non [2]) regia, nondum
Exaudita viris, poterant edicta morari.
Inspoliata quidem, multis nitentia gazis
Non expectato flammis sunt tradita signo.
Attoniti tanto miserarum turbine rerum
Infausti cives, non jam miserabile vulgus,
Sed magis invidiâ dignum, compendia montis
Ardua corripiunt trepidi, pro fraude superbâ
Digna reportantes: ubi [3]) qui fiscalia Regi
Jura suo tumidâ mendaces fraude negarant,
Omnibus amissis inopes miserique dolerent.
Stabat in excelsâ sedes munitior arce,
Optima pars urbis, tuto satis edita colle;
Hìc excelsa viri primates tecta locarant,
Securosque lares; hîc sedes pontificalis,
Altaque conspicui surgebat fabrica templi.
Hîc [4]) bona pars populi sedis munimine freta,
Rebus in extremis tutari seque locumque
Certabat, ferrumque manu, lapidesque rotando,
Vel retinere locum, vel fata subire parabat.
At Rex invictus, nil se memorabile credens
Dum superest aliquid, nil se fecisse decorum,
Voce, manuque suos ardens hortatur, et addit
Saepè minas, reficitque animos et suggerit iras.
Ipse manu propriâ, sociis prohibentibus, omneis
Explorat casus, et quaeque pericula primus
Excipit, oblitus pariter regnique, suique,
Coeptaque vel summo cupiens implere periclo.
Principis exemplo miles virtute coactâ
Audet, et audaci pudor est sub Rege timere.

1) ruunt. m. Rs. * 2) P. Rs. Jo. nec. * 3) uti Rs. †. 4) Pfl. et Rs. - A. et rr. Sic o.

Nec modus, aut requies, donec clamore supremo
Effractae patuére suis victoribus arces.
Sed quia praecluso fugiendi tempore, vulgi
Magna repentino pars conflagraverat igne,
Aëre corrupto, foedumque trahentibus auris
Nidorem, saevamque loco spirante mephitim,
Quanquam multa viris minimè temnenda supellex
Posset ab igne rapi, nostrosque urgeret egestas;
Aëris impatiens cessit, praedâque relictâ,
Haud procul eversâ victor consedit ab urbe,
Sub meliore polo et levius spirantibus auris.
Mox ubi saevus odor flammâ cessante resedit,
Et vacuum cessit tenuatus in aëra putor,
Protinus ad praedam vulgus castrense recurrens,
Siquid adhuc flammis illaesum fortè manebat,
Diripit, et calidam pedibus calcare favillam
Non timet, et prunis ardentibus urere plantas,
Semustam properans flammis subducere praedam.
Inveniunt plenis studiosè condita cellis
Vina, nec [1]) exiguos servatae frugis acervos:
Inveniunt plenas pretiosis vestibus arcas,
Quasque sibi populus parco conflaverat usu,
Et cupidè servabat opes: rapit omnia victor,
Plenaque semicremis ditescunt castra trophaeis.
Nec mora, Dalmatici qua fluctibus aequoris Ancon
Tunditur, et magno finem facit Appennino,
Signa rapit Princeps, pulchraeque à moenibus urbis
Haud procul in medio ponit tentoria campo.
Hîc duo magnates, Graiâ de gente profecti,
Occurére viri [2]), Regis mandata ferentes,
Donaque magna sui: quorum hic Maradochus, at ille
Palologus [3]) vocitatus erat: quos ille venusto
Excipiens vultu, digno cumulavit honore.

1) Rs. et A. c. - rr. non o. 2) Rs. RJo. viro * 3) Palalogus A. o. Palaeolog. Sp. R. ††.

Auditâque viae caussâ, responsa daturum,
Insignem meritis, et clarâ stirpe creatum
(Hic Abbas Stabulensis 1) erat) jubet ire Guibaldum. 2)
Interea patriis Andreas finibus exul,
Atque alii Proceres, Siculus quos ille tyrannus
Appuliae totis dudum proscripserat oris,
Ceu postliminio Romani jure reversi
Principis, injectâ fines ereptaque dudum
Jura manu, firmasque urbes, et castra tenebant:
Omnibus attonitis, Regemque putantibus ipsum
Ponè sequi, jam jamque suos invadere fines.
Et certè facturus erat, cupidusque parabat
Ultrices illuc Caesar transferre cohortes:
Sed vapor aethereus, rapidique molestia coeli,
Et comitum languor, longoque labore solutum
Vulgus, et innumero fulgentia 3) funere castra,
Ne faceret, tenuére virum, monituque fideli
Teutonici Proceres renuentem et magna parantem
Coepta, coëgerunt ad Transalpina reverti.
Ergo ubi deposito tandem mansuescere ferro,
Et reditu optato patrios invisere fines,
Regia belligeris indulsit gratia turmis:
Protinus abscessu tristes, gemituque profundo
Pectora pulsantes, et largis ora rigatos 4)
Fletibus aspiceres: adeo sub Principe miti
Dulce viris fuerat quosvis tolerare labores.
Ipse quoque emeritos 5) grato solenniter ore
Extulit, et digno laudavit honore cohortes,
Dimisitque viros: quorum pars gurgite vasto
Et Veneto devecta mari, natalia rura
Contigit, et patrios aspexit laeta penates:
Ast alii fines, extremaque claustra jacentis
Italiae, duris horrendas rupibus Alpes

1) Stapulensis Sp. R. RJo. †. 2) A. Gribaldum o. 3) lugentia m. Rs. * 4) rigantes m. Rs. 5) emeritas m. Rs.

Agmine non uno repetunt: non prorsus eodem
Limite, sed variis anfractibus arcta locorum,
Difficilesque vias, et tristia claustra sequentes,
Vix tandem patriis longus labor intulit arvis.
At qui de Tuscis aderant, Italísue frequentes
Urbibus, hi facili curâ, spatioque minori,
Ad sua diffuso redierunt moenia coetu.
Sic ubi multifidos uno de fonte meatus
Unda secans, varios sejunctis cursibus amnes
Efficit; hos leni per plana jacentia lapsu
Serpentes, alios inter cava saxa sonantes,
Luctatosque diu diversâ sede receptat,
Seriùs aut citiùs, pro tractu gurgitis, aequor.
Non tamen emissâ tantorum plebe virorum
Vel Princeps vacuus, vel curia sola remansit.
Non est magnorum cum paucis vivere Regum:
Quotlibet emittat, plures tamen aula reservat.
Nec Princeps latebras, nec Sol desiderat umbras:
Abscondat solem, qui vult abscondere Regem.
Sive novi veniant, seu qui venére recedant,
Semper inexhaustâ celebratur curia turbâ:
Ut mare, cùm largas mundo disseminet undas,
Semper inexhaustis foecundum pullulat undis.
Ergo bonâ quamvis dimissâ parte suorum,
Magna tamen Princeps, et solo Caesare digna
Castra movens, per eam quae nunc Senogallia fertur,
Quod Senones illam Galli tenuisse putantur,
Cùm premerent trepidam peregrino milite Romam,
Appennine tuos properat contingere colles.
His quoque transcensis, planis in finibus illum
Excipit exiguo perfusa Bononia Rheno,
Quae quasi plena bono [1] laeto trahit omine nomen.
Hìc [2] quoque discedens, Italarum Rector aquarum
Te, Pade, transgressus, Veronae plana potentis

1) bonis Rs. †. 2) hinc Rs. *

Contigit, et notis posuit tentoria campis,
Qua rapidas Athesae torrens agit impetus undas.
Mos erat à veterum traductus tempore Regum,
Et stabili multos servatus jure per annos:
Sive petat Latiam Regnator Teutonus Urbem,
Sive sacer [1]) rediens sua signa reportet ab Urbe,
Ut latum junctis pontem Verona carinis
Per medias Athesae porrectum construat undas:
Quo validus Princeps intactis moenibus urbis
Transeat, atque [2]) suas transmittat ritè catervas.
Tunc quoque connexis fragili compage carinis,
Desuper injectis leviter gens perfida lignis,
Extruxit facili cessurum pondere pontem.
Ut cùm noster eques tabulata sonantia tutus,
Atque vacillantes incerto pondere naves
Jam premeret, nexu series infida soluto
Cederet, et rapidas ferretur miles in undas.
Praeterea caesis riparum in fronte salictis
Struxerat [3]) in multos fruticum ramalia fasces,
Quos quasi fortuitu [4]) venienti gurgite raptos
Prona catenatis infligens unda carinis,
Solveret infidum decepto milite pontem:
Ut jam Teutonicae transmissâ parte cohortis,
Gurgite praecluso, reliquos invaderet hostis
Impius, et dirum satiaret sanguine ferrum.
Caussa fuit miseris infandae machina fraudis,
Et magno ventura malo, nutuque superno
Incidit in foveam quam foderat improbus hostis.
Nam simul innocuo per certa pericula gressu
Immemores fraudis se trajecére catervae:
Cùmque hos à tergo quidam de plebe feroci
Attentare dolis, subitoque lacessere bello
Coepissent, refugoque gradu transire pararent,

1) sacrâ m. Rs. †. 2) adque A. Sp. P. o. 3) strinxerat Pfl. 4) fortuitò m. Rs. †.

Inveniunt ruptâ pontem compagè solutum,
Seque interceptos, subitâque voragine clausos,
Et tabulata novo mirantur hiantia lapsu:
Quos ibi comprensos, et nil rationis habentes,
Attonitosque malo, jugulat mox Teutonus ultor.
Ventum erat ad fauces, angustaque claustra viarum,
Qua se nubiferis horrendae rupibus Alpes
Exiguo tantùm penetrandas limite praebent,
Uniusque capax scopuloso semita calle
Arcta laboranti pandit vestigia turbae.
Hîc [1]) fractis praerupta jugis tenebrosa vorago
Pandit inane chaos, baratrique simillimus horror
Exanimes fecisse potest, Athesamque [2]) fragosis
Sub pedibus rauco certantem murmure saxis
Accipit attonitâ, quam non videt, aure viator.
Hinc se nubifero super aethera vertice rupes
Tollit, et ingenti latè loca protegit umbrâ:
Eque supercilio scopulosi verticis unus
Conatu facili, lapsuraque saxa movendo
Mille potest arcere viros, aditusque viarum
Claudere, vel missis incautos [3]) perdere saxis.
Huc se contulerat ferus, infandusque satelles
Albricus, cupidus scelerum, cupidusque rapinae,
Horridus, acer, atrox, ex ordine natus equestri:
Civis erat, Verona tuus: jurataque turpi
Obsequio, monstrisque novis adscita juventus
Cum domino peritura suo, miserasque parentum
Orbatura domos: longoque labore petitam
Rupis inaccessae sedem statione latenti
Servabant, dirumque [4]) nefas ac turpe parabant.
His erat in voto, pretiis spoliare coactis
Agmina, vel missis aditum praecludere saxis.

1) Rs. Hinc A. rr. o. 2) Athesimque R. †. 3) Rs. - ibi cautos A. et rr. - ibi clausos A. c. Heniach. quoque exempl. adscripta. 4) Rs. - rr. durumque

Non placuit [1]) tentare dolos, facinusque fateri,
Donec in angustas fauces, insidaque totae
Ignarae fraudis, cecidissent claustra cohortes.
Atque ideo paucos tutò praecedere passi
Continuére manus ad grandia monstra paratas.
Sic venator apros, fulvosque agitare leones
Instituens, timidos lepores, damasque fugaces
Dissimulat; praedamque pudet captare minorem.
Ipse sub ingenti latet altae [2]) fornice rupis,
Clamososque canes inhibet [3]), cupidosque molossos
Comprimit, ut nullis quatiant latratibus ora [4]),
Donec cornigeri veniant in retia cervi,
Trux leo, saevus aper, maculoso vellere pulcher
Pardus, et hirsuti rapidis cum tigribus ursi.
  Non tamen occulti potuerunt fallere Regem
Instrumenta doli: coelestia pectora sanè
Nil transire potest: Sapiens quod praedicat, hoc est:
Principibus fili tacitus maledicere noli,
Portat avis coeli maledicta latentia Regi.
Comperit ergo dudum Caesar, sensitque furorem,
Nec placuit certo sua tradere castra periclo,
Fataque sacrilegis Romani subdere Regis.
Protinus è nostro praemissis agmine paucis
Imperat infando tutos desistere coepto,
Possessam sedem, tumidamque relinquere mentem.
Infremuit vesana manus, lapidumque rotatu
Imperiosa viros abigit mandata ferentes.
  Intererant nostris sub eodem tempore castris
Ex Veronensi juvenes duo plebe creati,
(Hunc Isaac, hunc Carzabanum Verona vocabat)
Tempore qui longo regalia signa secuti,
Obsequio Regi se commendare fideli
Certabant, studioque pii placuisse favoris:

1) Rs. et A. c. - rr. complacuit s. conplacuit o. 2) altè B.
3) P. Rs. - A. et rr. ibi habet. 4) auras B. *

Hos quasi concives, et ob hoc securius illis
Jure sodalitii pro Caesare verba daturos,
Ire jubent Proceres, monitisque [1]) ferocia corda
Consilioque feras saevorum frangere mentes.
Quos velut ignotos nihilominus impia turba
Exaudire negans, ut certos repulit hostes.
Ac nisi se certo redimat plebs nostra tributo
Loricâ, vel equo, pro quolibet antè relicto,
Et caput ipse suum multo Rex liberet aere
Nunquam se tutos aditus [2]) concedere, nunquam
Transmittenda locis urgentibus agmina, jurant.
Visa fuit Regi miserabilis atque pudenda
Conditio, tactusque gravi sic incipit irâ:
O Socii, Proceresque, mei solatia casus,
Quos mundi dominos, et certo jure potentes
Imperiosa facit Romani gloria regni:
Cernitis in quantum majestas regia tandem
Venerit opprobrium, post tanta negotia regni,
Post expugnatas armis victricibus urbes,
Imperiique sacro susceptam more coronam,
Post multas scelerum poenas, cladesque nocentum:
Cùm jam vestibulum patriae, primosque penates,
Optatasque domos reduces intrare paremus [3]),
Proh pudor, à paucis prohibemur inertibus, ultrâ
Regali transire viâ, nec vertere cursum
Fama, pudorque sinit: nec longiùs ire nocentum
Saevitiâ prohibente licet: paucique latrones
Improba Romano poscunt à Rege tributa,
Cujus ad arbitrium disponitur omne tributum;
Et Capitolitiam cogunt [4]) appendere summam,
Quo caput in toto non est mage nobile mundo.
Non decet à timido redimi latrone metallo,

1) B. arrog. W. – Edd. mentisque o. – Rs. pp. meritisque. 2) abitus m. Rs. †. 3) Ita A. – rr. paramus. 4) Et caput illicitam Pfl. †.

A quo saepè rei, nullo licet aere redempti,
Accipiunt propriam donato crimine vitam.
Nec me damna movent, sed tristia foedera terrent,
Foedaque mansurae fugio commercia famae.
Sed dabimus justum, dabimus quandoque tributum,
Quale decet Regem persolvere, ferre latronem.
State viri fortes, libet expugnare nocentes:
Aut hîc, aut nusquam gelidam transibimus Alpem.
Sic ait, et positis agmen consistere castris
Imperat; ignavos cupidus punire latrones.
Omnia versanti quiddam rationis apertae [1])
Incidit in mentem; veluti conscenderat antè
Turba nocens, ita posse suos super ardua rupis
Ferre gradum quocunque modo: juvenesque ducentos
Pectora signifero fortissima tradit Othoni:
Hos jubet ex omni secretas parte petito
Ascensu tentare vias. Paretur, et armis
Instructi levibus, sed firmo pectore tuti
Magnanimi juvenes, sylvas et confraga rupis
Undique multivago scrutantes limite lustrant.
Vix inter scopulos et acutos denique cautes
Conspexére locum, quo se promittere tandem
Magna videbatur peragendi coepta facultas:
Protinus angusto nituntur ad ardua calle,
Cautibus infringunt ungues, et si qua vetusto
Prominet è scopulo putri jam stipite radix,
Hanc nitente manu prendunt, humeroque priorem
Subvehit, attollitque sequens, primusque sequentes
Attrahit, et studiis alterna juvamina praestant.
At si fortè viris praecisâ semita rupe
Nulla patet, solitis [2]) jungentes [3]) nexibus hastas
Scalarum simulare gradus, suspensaque longè

1) opertae m. Rs. †. 2) solidis B. †. 3) B. arrog. sibi W. — A. et rr. ingentes o.

Non dubitant nisu vestigia ferre sub auras.
Sic ubi consumto [1] vix eluctata labore
Constitit in summâ bellatrix rupe juventus:
Regia, quae tacitus secum sub veste gerebat,
Signa potens erexit Otho, strepituque feroci
Terribiles sonuére tubae: clamore virorum
Hactenus ignoto mirantia saxa resultant,
Saxa feris tantum, fessisque volantibus antè
Cognita, ventosis vix unquam tacta procellis.
Obstupuit peritura cohors, ubi regia signa
Vidit, et adstantes summis in rupibus hostes.
Quid faciant miseri? praeruptis ardua pinnis
Saxa fugam prohibent, pugnam mala caussa, metusque
Impedit, et trepidae tenuis fiducia dextrae.
Attonitos, penitusque animi [2] ratione carentes
Regius aggreditur miles, reliquisque peremtis
Cum duce capta suo, turpi bissena reservans
Corpora supplicio, grato pro munere Regi
Exhibet hos omnes: excepto scilicet uno,
Qui socios propriâ jussus suspendere dextrâ,
Obtinuit miseram regali munere vitam.
Gallus erat, nuperque dolis adscitus iniquis
Inscius: huic parcens, aliorum guttura diro [3]
Elidi laqueo justissimus imperat ultor.
Sic cruce vel gladio quingentos ultima mortis
Fata subisse ferunt: omnes ex ordine equestri
Ingenuos juvenes, quos regia [4] vulnera passos,
Supplicioque suo cunctis exempla daturos,
Teutonus in magnos miles congessit acervos;
Corporibusque suis extincti, et strage cruentâ
Obstruxere viam, quam vivi fraude superbâ
Tentavére pio frustra praecludere Regi.

1) cum summo Rs. et RJo. †. 2) omni B. * 3) W. - Edd. duro. o. 4) turpia W. vereor ut appositè.

At Rex Italiae fauces, angustaque claustra
Praeteriens, placidum primâ statione Tridentum
Contigit: hîc multos natalia rura petentes
Dimittens, vicina petit placidissimus hospes
Moenia Brixnorae: mox illum Norica laeto
Terra sinu verso reducem jam suscipit anno.
Haec [1]) de tam multis generosi Principis actis
Credidimus nobis tenui tentanda camoenâ:
Ac veluti plenâ raros ex arbore flores
Carpimus, et paucas numeramus in aethere flammas.
Nam si continuo libeat perscribere tractu,
Quidquid in Italiam tendens, aut inde revertens,
Aut quocunque loco positus, tam fortiter ille
Quam sapienter agit; quis jam, precor, omnia codex
Haec capiet? scriptórue manu properante notabit?
Non est exigui de tanto Principe vatis
Scribere: magnificum desiderat ille Poëtam.
Nos animo tenues, et nullo robore fulti,
Sudamus facilem magno sub fasce laborem.
Adde quòd absenti de multis pauca referre,
Remque verecundo leviter perstringere tactu
Sufficit: hi solidè possunt describere gesta,
Quos oculata fides, simul et praesentia facti
Instruit, et notus falli non sustinet ordo.
Nos procul absentes regalia cernere facta
Caesaris indigni, vulgata superstite famâ
Paucula de multis tenui suscepimus aure.

1) Rs. ~ rr. Nec o.

LIGURINI.

LIBER QUINTUS.

Ergo sui reditu gaudens Alemannia Regis,
Majoremque videns, quàm miserat ipsa, redisse,
Fascibus, et summae cognomine laudis onustum:
Ejus in occursum Proceres, populosque fideles
Excitat, et totas devotis moenibus urbes
Laeta patere [1]) jubet, gratumque impendit honorem.
Sic quondam duri post multa pericula belli,
Thermodoontiaco referentem signa triumpho,
Adjecisse suis gaudentem plurima regnis
Thesea Cecropiae reducem vidistis Athenae.
Principis in patruo, rapto conflata Ducatu
Baugariae, spirabat adhuc vetus illa simultas.
Hanc sedare nepos cupiens mitissimus iram,
Urbe Ratisponâ, flagrantem dulcibus illum
Convenit alloquiis, multumque diuque laborans:
Non tamen evaluit veterem sopire querelam
Inter utrumque virum, solidamque reducere pacem.
Ergo viris aliud super iisdem rebus agendum
Colloquium statuit, qua rura Boëmica primos
Baugariae fines communi limite tangunt.
Dumque locum Princeps, fieret mora ne qua per ip-
Colloquii peteret, finesque accederet illos: [sum,
Ecce Labezlaus, ductore Boëmia sub quo
Tunc erat, Herrmannusque sacrae comes inclytus
Cujus erat tumido tellus circumflua Rheno, [aulae,
Saxonicaeque potens Albertus Marchio terrae,

1) P. ex Argum. ss. Rs. et RJo. - As et rr. parere o.

Occurrunt, reducemque (metu vel amore) salutant.
Tantus quippe metus Proceres invaserat omnes,
Qui sua signa sequi, patriosque relinquere fines
Abnuerant, tantus trepidantes horror habebat:
Ut sibi quisque nocens, et se quoque Caesaris irâ
Judice jam dignus, laesum contenderet omni
Obsequio placare Ducem, quem laude venustum,
Insignem meritis, omni virtute decorum,
Terribilemque reis, praecurrens fama canebat.
Nam quanto terrore sui post terga timentem
Liquerit[1]) Ausoniam Rector, quantumque recedens
Urbibus Italicis incusserit ille timorem,
Legati fecére palàm, quos conscia culpae
Ac metuens Verona suae, post pauca secutos
Tempora, Teutonicam supplex direxit ad urbem[2]):
Quorum blanditias humiles, lachrymosaque cautus
Tempore verba suo posthac memoranda relinquo.
Scilicet hanc in se majestas regia justi
Vim terroris habet, procul an propè, praestò vel absens,
Semper terribilis, semper metuenda, suoque
Plena vigore manet, nullique impunè premenda
Creditur, et semper cunctis, et ubique timetur.
Hoc quoque colloquio, proceres hinc inde sagaci,
Caesaris imperio, rimantes pectore caussam,
Conatique diu tantos sedare tumultus,
Suscepto frustra tandem cessére labori.
Nam quamcunque viri tentarent cudere formam
Pacis, ut huic[3]) finem faceret transactio liti;
Sprevit, et in solitâ permansit Noricus irâ,
Inque salutato fremebundus Rege recessit.
Inde Ratisponae rursum revocata potentum
Principis accitu convénit turba virorum.

1) Rs. - A. ss. liquerat. o. 2) Teutonicum ... orbem? cf. infra v. 76. et Lib. X. v. 2, 3. 3) Rs. - rr. hinc. o.

Hîc ubi judicio Procerum, jurisque tenore
Saxonia majorum Princeps in sede locavit,
Omnis [1]) Baugariae studio jurata fideli
Cum Duce prima novo sanxerunt foedera patres.
At populus clarae possessor, et incola sedis,
Non tantùm jurare Duci, sed et obside multo
Securam praestare fidem, compulsus ab illo
Paruit: hîc siquidem majori foedera curâ
Sunt exacta Duci, quod plebs ea fida priori,
Atque novo poterat domino suspecta videri.
Hîc quoque multimodas dubiâ sub lite querelas
Emersisse ferunt: quas inter maxima paenè
Haec erat: Arnoldus, tuus ô Moguntia Praesul,
Hermannusque Comes, magnae sub Principe summo
Acriter inter se [2]) conflictum litis agebant.
Nam dum Teutonicis Rector submotus ab oris
Ausonias premeret bello seu legibus urbes,
Tantus in arctoo belli furor arserat orbe,
Ut penitùs concussa suas Alemannia clades
Fleret, et absentem revocaret sedula Regem.
Haec quoque cum multis, sed fortior omnibus una
Finibus ex Italis Fridericum caussa reduxit.
Sed tamen in tanto totius turbine regni,
Tantò majori pugnax Germania clade
Senserat istorum vires, iramque virorum,
Quantò major eis erat, editiorque potestas.
Hos igitur Procerum strepitus, clamosaque regni
Pectore sedato dirimente negotia Rege,
Ecce tui cives, Isaac benè notus in aulâ
Carzabanusque simul, quorum (ni fallimur) antè
Mentio praecessit, timidò cum Praesule sedis,
Tentamenta precum placidas ad Caesaris aures,
Et populi mandata tui, Verona, ferebant.
Utque viris aditus datus est, coramque loquendi

1) omnes P. Rs. 2) Rs. — rr. se inter o.

Copia, facundo Praesul sic incipit ore:
Veronae mandata tuae, populique fidelis
Verba precesque tibi, Romani maxime Rector
Nominis, ejusdem vix dignus Episcopus urbis
Perfero: nec dubium mihi persuadere laborem
Evaluére priùs, quàm totus mente sub unâ
Ecclesiae populus majoris in aede receptus,
Omnia quae nobis ad te referenda dedissent,
Teste Deo, sanctisque suis promisit, et actu
Et plenâ servare fide: quis crederet ullum
Fraudibus esse locum? poterant, si fallere vellent,
Alterius famam certo objectare pudori,
Atque alii mandare dolos, et parcere patri.
Sed quia pura fides, nullo fucata colore
Mandatis inerat, placuit committere nobis.
Atque ideo comites morum gravitate probatos
Adjecére viros, longo quos ipse fideles
Agnovisse potes castrorum et temporis usu.
Audiit et doluit, tumidâ feritate latrones,
Non cives, Verona, suos, transire paranti
Insidias posuisse tibi: quis dicere cives
Audeat, in proprium molitos impia Regem?
Qui violat civem, concivis desinit esse;
Qui violat Regem, quis posset 1) dicere civem?
Sed bene quòd meritam subiit manus impia poenam,
Et projecta feras, volucresque cadavera pascunt.
Ossa peremptorum tumulis Verona negatis,
Atque feros manes, et nomina saeva 2) nocentum
Damnat, et irati natos odére parentes.
Ac ne fortè tibi nostrâ videatur ab urbe
Consilium prodisse doli, quócunque jubebit
Regia nobilitas, sese promittit et offert
Purgandam Verona modo, fideique probandae
Spondet, et innocuae certissima pignora mentis.

1) possit? 2) scaeva m. Ra. †.

Nonne [1]) adstricta tibi sacro Verona tenetur
Foedere? nonne tuas excepit prima cohortes,
Cum peteres magnam felici milite Romam?
Nónne tuos iterum reditus, conversaque laeti
Vidimus, et patriis dimisimus agmina terris?
Quae totiens gavisa tuis occurrere castris
Cernitur, infidam frustra ne dixeris urbem.
Desine paucorum contagia morbida, quaeso,
In totum transferre gregem, culpâque carentes
Exaequare reis: insontes culpa nocentum
Non trahat, ex propriis justo sub judice factis
Praemia, seu poenas meritorum quisque reportet.
Nos sumus innocui, justam quam debuit iram
Excepit scelerata manus: jam parce fideli,
Devotoque tibi populo, potiusque rebellem
Infidamque suis [2]) longo jam tempore Romam,
Aut tumidam Ligurum totis pete viribus urbem.
Nec dubita justis Veronam adsciscere bellis,
Et facias adhibere manus: quaecunque furorem
Caesaris urbs meruit, nostram quoque sentiet iram.
Dixerat, et comites plenis assensibus ambo
Adjecére suas placando [3]) Caesare partes.
At Rex consilio Procerum, sub nomine certo
Exigit, ut fisco jurent appendere summam,
Et totis contra Ligurinam viribus urbem
Regia castra sequi: sic demum pace repertâ,
Ad patrios fines vestigia laeta retorquent.
Instabat veneranda dies, qua Christus in unâ
Aequalis deitate Patri, sine temporis ortu,
Natus ab aeterno, sub tempore, temporis auctor,
Coelitus infusâ voluit de virgine nasci,
Illic matre carens, istic nihil ex patre sumens:
Sic puer in cunis, Deus ut regnaret in astris.

1) P. et Rs. - rr. Nec ne o. 2) Rs. m. tuis *. 3) placando in Caesare, Rs. - placato Caesare A. c. †.

Hunc celebrare diem digno meditatus honore
Caesar, ubi [1]) illustrem legeret sibi curia sedem,
Quae posset pleno tot millia pascere cornu;
Wormatiam petiit, medio quae gurgite Rheni
Gallica Germanis opponit rura colonis:
Utraque frugiferis tellus uberrima campis,
Utraque vinetis exuberat, utraque pomis,
Piscibus, atque feris, et cunctis rebus edendis.
Hìc ubi devoto solennia pectore Princeps
Tempora transegit, tandem sub judice summo
Ardua tractari coepére negotia regni.
Fundere multiplices ex omni parte querelas
Aspiceres, dubiasque viros collidere caussas.
Quidquid ab alterutris absentis tempore Regis
Pertulerant, queruli mixto clamore queruntur.
Sic domino peregrè post tempora longa reverso
Commemorare solent lachrymosa negotia servi,
Pressurasque suas, et iniquae verbera rixae,
Alternosque dolos, occultaque crimina furti,
Et scelerum noxas, et quidquid nequiter actum
Enarrare valent, odio flagrante loquuntur.
Omnibus his placidas constantia Principis aures
Commodat, et validos tranquillâ mente tumultus
Temperat, indignans aliqua ratione moveri:
Oppressos relevat, poenâ graviore superbos
Percutit, afflictis bonus; ac metuendus iniquis.
Tunc duo praefati Proceres, Arnoldus et alter
Aulicus ille Comes, multis vehementer in illos
Accensis, Regemque gravi stimulantibus irâ;
Ob sua multiplici crudeliter acta reatu
Judicio victi, capitalis vulnera noxae
Excipiunt: ac ni gravis aetas et sacer ordo
Pontificem tutata forent, aut sanguine poenas
Solveret, aut summi pateretur probra pudoris.

1) uti Rs. †.

Quippe vetus mos est, uti [1] si quis Rege remoto,
Sanguine, vel flammâ, vel seditionis apertae
Turbine, seu crebris regnum vexare rapinis
Audeat: antè gravem quàm fuso sanguine poenam
Excipiat, si liber erit, de more vetusto
Impositum scapulis ad contigui Comitatus
Cogatur per rura canem confinia ferre;
Sin alius, sellam: cujus dispendia poenae
Ille Palatinae custos celeberrimus aulae
Non potuit vitare Comes, cunctisque videndus
Portavit scapulis passus plus mille latrantem.
Hanc quoque tunc alii simili pro crimine poenam
Sustinuére decem Comites, totidemque coacti
Foeda tulére canes generoso pondera collo.
Cujus inauditae poenae timor altus in omnes
Irruit: ut nullus procerum praesumeret ultrà
Armatâ certare manu, sed pace sequestrâ
Judicis arbitrio sua quisque reposceret aequi.
Adde quòd invictus discurrens undique Caesar,
Praedonum castella jugis horrentia [2] summis,
Et vix spectandas celsis in rupibus arces
Expugnare manu, sparsisque evertere muris,
Urere vel flammis avidè properabat, et ipsos
Artifices scelerum, regni turbare quietem,
Et miseros crebris solitos spoliare rapinis,
Vel cruce, vel gladio, vel longo carceris usu
Perdere gaudebat, non exorabilis ultor.
Sic jam post tenebras et saevi tristia belli
Nubila, Teutonici sedato turbine regni,
Principis adventus, veluti nova solis imago,
Coeperat optatae radios effundere [3] pacis.
Sola Ducum studiis exercita Norica tellus,
Hujus adhuc expers erat, impatiensque salutis.

1) Rs. RJo. - rr. ubi o. 2) haerentia m. Rs. †. 3) Rs. m. diffundere *.

Jamque dies aderat celeri revoluta relapsu,
Quam [1] sacer ipse suo venerandam Spiritus orbi
Praestitit adventu, cùm mystica munera signans,
Desuper effuso linguas distinxit in igne:
Inque Palatini castro privatus Othonis
Otia sepositis curis Fridericus agebat.
Hac triduo tantùm secretâ in sede peracto,
Ad solitas iterum curas et publica regni
Retulit [2], excluso torpore, negotia mentem.
Ergo Ratisponae patruum de foedere pacis
Alloquitur, flectitque virum: fortassis ab illis,
Quos propter rixas, injustaque praelia, Regis
Audierat sensisse minas, exempla trahentem.

Cùmque reformatâ tantorum pace virorum,
Publica per totum florerent gaudia regnum:
Ut benè compositis rebus perfecta decoris [3]
Gloria, nullius defectu partis, adesset,
Restabat viduum, generosae prolis amore,
Casta Beatrici sociare cubilia Regem;
Quae sibi per quasdam [4] nuper traducta fideles,
Teutonicas urbes, et conjugis arva [5] futuri,
Principis accitu [6] jam spe [7] Regina, tenebat.
Nam quae prima viro, nec permansura potenti
Nupserat, illicito cognata recedere lecto
Jussa, locum thalamis dederat, caussamque secundis.
Hoc quoque discidium [8] secreto cuncta regentis
Consilio prodisse potest, ut [9] fortè beata
Principis in thalamos succederet illa Beatrix,
Principe digna viro, prolem paritura beatam.
Quam comes Allobrogum, Regum de gente vetustâ
Ortus, et ipse suis Rainaldus clarior actis
Progenuit, moriensque tuos Burgundia fines

1) Rs. - rr. quem o. 2) Rs. - rr. rettulit. 3) B. decori (?)
4) quosdam Pfl. et Rs. †. 5) Pfl. - rr. arma. 6) Pfl. - rr. a coitu.
7) Pfl. - rr. spem. 8) dissidium P. R. Rs. 9) vi Sp. † ni R. †.

Orbatae in teneris et pupillaribus annis,
Et validas urbes, munitaque castra reliquit.
Haec adeò tellus à sedibus incipit illis,
Qua Basilea suos vicino flumine muros
Alluit [1]) et Rhenum venientem laeta salutat:
Innumerosque tenens populos, hinc Gallica rura
Mordet: at hinc rigidis scopulosae rupibus Alpis
Arctatur, tractuque pari protenditur, usque
Qua rapidus primas Rhodanus maris influit undas,
Quaque caput regni sedesque fuisse vetusti
Fertur Arelatum, priscorum curia Regum:
Teque sibi jungens aequo Provincia jure,
Nomen apud veteres regni titulumque gerebat;
Cujus Arelatum sedes et finis ab illâ
Parte ferebatur, donec suprema voluntas
Regis Rudolphi regnis accedere nostris
Jussit, et antiqui detraxit nomen honoris:
Ut jam non regnum, sed sit bona portio regni.
Has ibi metropoles et primas novimus [2]) urbes:
Chrysopolim placidam, Lugdunum, sive Viennam,
Quaeque tuos spumante mari Provincia fines
Claudit Arelatum, validis obnoxia ventis.
Chrysopolim Dubius, reliquas praelabitur amnis
Maximus Allobrogum Rhodanus dominator aquarum.
Hanc Comes antiquâ veniens ab origine Regum
Guilelmus quidam, puerum quem fama vocabat,
Possedit, quem conspicuo produxerat ortu
Chunradi germana Ducis; quo fraude suorum
(Ut perhibent veteres) humanis rebus ademto,
Proximus agnatus Comitis Rainaldus, et haeres
Legitimus, tantae nactus moderamina summae,
Jure suo nimirum et claro sanguine fretus,
Teutonicos Reges, edictaque saepe vocatus

1) abluit m. Rs.* 2) A. c. et W. - Edd. et primas nominis, o. - primi nominis Rs. †. 3) Rs. + A. et rr. nimium, renitente metro.

Sprevit, et Allobroges aliis sub Regibus esse
Indignum reputans, nimium memor ille vetustae
Libertatis erat, Regemque superbus agebat.
Donec ob innumeros fastus sententia tandem
Ultrices in eum deprompsit regia vires,
Ereptamque viro, regni sub judice, terram
Nomine Chunrado fisci concessit habendam:
Et [1] quasi proscripto regni spretore rebelli,
Proximus extincto succederet ille nepoti.
Qui mox concessos armato milite fines
Irrumpens, regale sibi defendere donum,
Et validâ sancire manu tentabat: at ille
A patribus suscepta suis tutare laborans,
Plurima conseruit diverso praelia casu.
Has inimicitias tandem sub tempore nostro
Regia sopivit tali sollertia pacto:
Scilicet ut geminas illis in finibus urbes,
Lausennam, gelidâque sitas in rupe Gebennas,
Bertholdus regeret, reliquas Rainaldus haberet.
Hanc reor ob caussam, regni pro parte vetusti
Maluit Allobrogum Rector Bertholdus haberi,
Quàm Comes [2]: in solito Rainaldus nomine mansit.
Hoc quoque defuncto, tanti patris unica proles,
Jure sibi patriae delatum sortis honorem,
Magnaque sub teneris moderamina sumserat annis,
Eximio nuptura viro, generosa Beatrix.

Ergo dato passim varias rumore per urbes,
Advenisse diem, quo festâ lampade Princeps
Dignetur sacri sociam sibi jungere lecti,
Et meliora novis sponsalia ducere fatis:
Undique magnifici Proceres ad magna vocati
Conveniunt, urbemque petunt, cui nomen ab herbis
Esse putant, linguae vulgaris nomine tractum:
Ut tanquam medii circa praecordia regni

1) Ut P. ss. Rs. et RJo. * 2) Sola A. rectè distinguit post: comes.

Eximium celebretur opus, famosaque sedes
Illa locum tanto dignum concedat honori.
Quanti Pontifices, quanti coiêre potentes,
Quae facies Procerum, quis honor, quae gloria rerum,
Quisúe favor populi, seu quae devotio cleri,
Qui velit expressis metiri singula verbis,
Hunc ego littoreas numerare fatebor arenas
Posse, vel in magno radiantia sidera coelo.
Hoc rerum splendore sacros Regina mariti
Venit in amplexus, Comitesque, Regesque, Ducesque
Felici paritura thoro, te maxime, qui nunc
Fortiter Ausonias urbes, Henrice, regendo
Grande tibi nomen primo nansisceris aevo:
Et te Suevorum Ductor Friderice paterni,
Quod tua facta probant, dignissime nominis haeres.
Te quoque cum magno praeclarae laudis Othone
Insignis Chunrade puer: cunctisque minorem
Sed non dissimilem morum probitate Philippum.
Hos equidem partu felici foemina Princeps
Edidit, et plures generoso forsitan alvo
Terrarum dominos longè latèque potentes,
Progenitura fuit, si non florente juventâ
Invida fallaces rupissent stamina Parcae.
Heu mihi, quàm celeri dominatrix inclyta fato
Occubuit, viduumque virum, prolemque reliquit.
Jam tamen Augusto dominantes cum patre natos
Viderat, impressamque tuis Henrice coronam
Temporibus: cùm de toto semel orbe vocatos [1]),
Quanta nec antè fuit, nec creditur esse futura,
Moguntina suos aspexit curia patres.
   Nondum collectos ad gaudia tanta potentes
Ad proprias sedes, nataliaque arva reverti

1) Rs. et RJo. — A. et rr. vocatus o.

Passus erat Princeps: sed adhuc Hymenaea, sa-
Carmina digna thoro; solenni curia plausu, [croque
Et felix omen, votivaque festa canebat:
Cùm rediit Graiâ Stabulensis ab urbe Guibaldus,
Legatique simul, Regis mandata ferentes.
Qui tamen ob fraudes aliorum, quos priùs idem
Egregio Manueli orator [1]) miserat urbis,
Auribus, et facie tam laeto tempore, tanti
Principis indigni, longè consistere jussi,
Expavére graves offensi Caesaris iras.
Nam qui praedicti mandata priora tyranni
Ausonias urbes, Etruscaque rura tenenti
Attulerant Friderice tibi, gentilibus usi
Fraudibus, impressas falso sub nomine Regis
Mendaces [2]) chartas sibi confecére sigillo.
Quos benè Rex habitas, postquam cumulavit honore,
Muneribusque datis, referendaque fausta tyranno
Verba suo, placidaeque dedit consortia pacis,
Dimisitque viros: cùm regia signa remensis
Alpibus audirent ad Transalpina redisse:
Protinus Apuliae populos et moenia falsis
Subreptisque dolo Campana relatibus implent;
Littoreas urbes sese, vicinaque Ponto
Oppida, munifico falsis à Principe signis
Accepisse probant: ignavaque [3]) pectora vulgi
Fraudibus, et Graio corrumpunt nequiter auro.
His Comes Andreas Capuae, proscriptaque turba
Nuper ab exilio nostro sub Rege reversa,
Atque Cavillensis Robertus nomine quidam
Eximiâ virtute Comes: seu gratia nostri
Principis, aut odium Siculi, seu maxima merces

1) Egregio Manuel monocrator etc. B. †.- Rex Graiae Manuel oratum etc: A. c. - Forsan: E Graiâ Manuel orator miserat urbe, vel: Et Graiae Manuel orator miserat urbis, vel prorsus: Egregiae Manuel etc. - Nil mutandum censet Rs. (?) 2) mendaci. B. 3) ignaraque m. Rs. †.

Impulerat, coeptis totâ virtute favebant.
Praeterea dominis infidum ac mobile vulgus
Pondera servitii, Siculaeque tyrannidis optans
Abjecisse jugum, sceleri praestare favorem
Gaudebat, rerumque sequi momenta novarum.
His opibus freti Barum petiére, locumque
Praesidii validam quam [1]) praemuniverat arcem
Milite non pauco Siculus, certantibus armis
Oppugnant, capiuntque manu, possessaque bello
In sua jura novis traducunt moenia fatis:
Non sine clade tamen; nam maximus unus in illis
Gaudia Palologus letho turbavit acerbo;
Cujus aromatico conditum corpus odore
Turba comes patrio transmittit moesta sepulchro.
Jamque per Ausonias urbes vulgatus adusque
Principis ingenuas rumor pervenerat aures,
Vel summum clausisse diem, vel pondere morbi
Guilelmum proprii privatum munere sensus,
Nec ratione frui, cunctasque in finibus illis
Foedè [2]) Graiorum deceptos fraudibus urbes.
Quod satis indignum Caesar, penitùsque pudendum
Duxit, et ingenti turbatus inhorruit irâ.
Nam licèt à Siculo Romani nominis urbes
Hactenus invasas, mutilataque regna doleret:
Turpe tamen magis hoc, et foedius esse putabat,
Moenia capta dolo, seductaque turpiter astu,
Seque sui falsâ delusum nominis umbrâ.
Nam quòd tam longâ Siculum gaudere rapinâ
Tam patiens tulerat, justamque represserat iram,
Hactenus occultis, penitùsque latentibus actum
Quis dubitet caussis? ubi [3]) tandem tempore nostro
Aeternum veteri finem positura querelae,
Nobilis è Siculâ tibi Rex Henrice veniret
Nupta domo, gemini pax et concordia regni.

1) qua B. †. 2) W. - Edd. Foedere o. 3) uti Rs. †.

Forsitan hîc facinus, commentaque fraudis iniquae,
Graiugenumque dolos Graiorum morte piasset;
Aut inhonoratos, et probra gravissima passos
Turpiter Argolicam repedare dedisset ad urbem,
Ni bona pars Procerum, legatis parcere Regem
Censeret, famamque bonam praeferre dolori.
Sic demum Graiis adeundi copia Regis,
Temporis atque loci praescribitur ordine certo.
Non tamen invicti fera Principis ira resedit,
Donec in Apuliam Proceres ultricia regni
Juravêre sequi condicto tempore signa.
  Jamque graves ultrix Alemannia moverat iras,
Magnaque terrifico properabat coepta tumultu;
Cùm novus ex Latio rumor, meliorque priori,
Hostibus extinctis, Siculo victore receptas,
Quas sibi subdiderant fallaciter, attulit urbes.
Ergo aliò Princeps tantarum pondera rerum
Flectit, et in Ligures properat convertere bellum;
Innumerasque suo signatas nomine chartas
Destinat ad Proceres, ita regia jussa ferentes:
  Si non perspicuis patuisset cognita signis
Vestra fides, multoque priùs sudore labores
Pignora sincerae mentis manifesta dedissent,
Non ita securè vestrum peteremus, ad omnes
Auxilium, diversa ferunt quos tempora, casus:
Sed quia devotos, velut officiosa supremo
Membra decet capiti, nobis cognovimus esse,
Nunc hoc, nunc aliud mutato tempore vestris
Mandamus studiis: sic rerum postulat ordo:
Sic variat fortuna vices, nullosque timemus
Ob decus Imperii vobis sociare labores.
Apuliae bellum, quod paucis antè diebus
Sanximus Herbipoli, vobis impunè remitto.
Praevénit siquidem nostros fortuna labores,
Magnaque sublatis periére negotia caussis.

Altera jam nostros expectant bella lacertos,
Egregium virtutis opus, pulchrique laboris:
Imperii satiare minas, cunctisque per orbem
Gentibus et populis, Ligurinâ funditus urbe,
Ut decet, eversâ, nostrum sancire timorem:
Quae semper Latiis fallax, infida, rebellis
Regibus, et nulli docilis servire potenti,
Praecipuè nostris tumefacta repugnat habenis,
Et quasi degenerem, timidumque [1] et mente caren-
Contemnit, nec posse putat punire nocentes, [tem
Quem nimis expositum veniae, segnemque malorum
Aspicit in poenas; patientia nostra timori
Illa teste [2] datur: nescis, heu [3] perdita, nescis,
Quem stimulas peritura virum: sentire decebat [4]
Te quoque, quod sensit consors et conscia culpae
Infelix Terdona tuae: ceu corruit illa,
Tu quoque victa cades; tantò graviore ruinâ,
Quantò nunc [5] aliis tibi firmior ipsa videris.
Parva cadunt levius, non multâ mole premuntur:
Magna sub ingenti franguntur pondera lapsu [6].
Nunc age, magnifici Proceres, ingentibus actis [7]
Intrepidas adhibete manus, et justa ferentes
Arma, laboranti mecum succurrite regno.
Tutius est ferro jam putrida membra recidi,
Quàm partis vitio totum tabescere corpus.
Haec est illa nocens, quae cunctas fortior urbes
Persequitur, nostramque premit sine fine Papiam;
Quae Cumam Laudamque, nimis vicina, perenni
Insectans odio, crudelibus urget utramque
Terrificatque minis, aliasque ferociter armis
Evertit, pressasque tenens in pulvere, victum
Non patitur relevare caput: regnique superba

1) Rs. - A. et rr. tumidumque o. 2) stante W. †. 3) W. - Edd. ha. 4) decebit? 5) A. c. P. ss. Rs. et RJo. - rr. Ncc. o. 6) pondere lapsa W. †. 7) ausis Rs. *

Contemnit, ridetque minas: quas odimus urbes
Diligit, et contra quas nos diliximus, odit.
Terdonae veteres, nobis prohibentibus, arces
Erigit, et vetitas audet sarcire ruinas.
Nec timet iratum, quem scit procul abfore Regem,
Nec putat ulteriùs nostros sentire recursus.
Fallitur, et vano ducit solatia voto:
Sperato citiùs castris Ligurina prememus
Moenia; completo bellum condiximus anno.
Tunc nobis meritas cogetur pendere poenas:
Et quae nunc alias tutatur, et erigit urbes,
Non nisi post longum tempus renovanda jacebit.
Ergo viri fortes, vobis adsciscite, quantas
Quisque potestis opes, uti cùm se torserit annus,
Totus apud nostram coïens èxercitus Ulmam,
Me duce per rigidam securus et integer Alpem
Transeat, et fortem 1) satis impiger occupet urbem.
Néue sub hac specie vos ad majora vocari,
Aut Appenninum traduci fortè putetis,
Sit procul iste metus: Ligurum non longiùs urbe
Cogendum quenquam per regia nomina juro.
  Interea solito belli fremebunda tumultu
Urbs Ligurum, postquam natalia rura tenere
Comperit evictâ regales Alpe catervas:
Ticinum geminis incingere pontibus amnem
Adgreditur, pavidam solitâ feritate Papiam,
Ac circumpositos flammis simul atque rapinâ
Depopulatur agros; mortalia 2) corpora ferro
Confodit, aut duris adstringit capta catenis:
Lunellum renovat, Terdonae moenia raptim
Erigit, atque novas properat sarcire ruinas.
Haud procul à tutis Ticini moenibus alto
Fulgebant castella loco, de nomine certum

1) sontem Pfl. * 2) mortali Pfl. *

(Vigevanum[1]) scriptura vocat) nil tradidit usus.
Haec tunc Guilelmus Ferrati Marchio montis
Moenia servabat, simul et Ticina juventus,
Praesidio submissa loci: sed fortior hostis
Expugnata diu tandem munimina victor
Occupat, et captis multo vix obside vitam
Indulgens, proprio componit foedera nutu.
Quae tunc[2]) ob leges, et formam pacis iniquam
Sprevit, et abjecto Ticinum pondere rupit.
Ergo ubi festa suum cepérunt gaudia finem,
Protinus Herbipoli Procerum cum parte relictâ
Norica castra petens, ibi Rex ad tempus agebat.
Hìc, ut erant jussi, legati Regis Achivûm
Occurére viro: mandataque regia Regi
Notificant, quorum series (ni fallimur) haec est[3]):
Uxorem clarâ Regum de gente suorum
Spondebant, thalamosque novos et foedera pacis
Perpetuae, nexu solido firmare parabant.
Huic quoque praedictae restabat et altera caussae:
Nam duce Boricio tumidorum Rector Achivûm,
Nuper ad Hungariam magnum direxerat agmen:
Cujus ut interiit bello pars magna cruento,
Cum duce fusa suo Scythicâ perimente sagittâ[4]),
Viribus ipse suis vindictam sumere cladis
Invalidus, nostrum, quem noverat omnia posse,
Orabat Regem, saevis indicere bellum
Gentibus, ultoremque suis adsciscere factis
Tentabat: sed caussa virum spes utraque lusit.
Nam meliora sibi thalami jam foedera Rector
Junxerat: at[5]) bellum breve tempus, et altera belli
Fortiùs incumbens privati cura vetabat.
Inde Ratisponam Princeps, et publica regni

1) Ita ex Othone Fris. - A. Vigenum, A. c. Vigevum. Edd. Vingevum. 2) R. ss. Rs. et Jo. - rr. tum o. 3) Edd. v. 536 post 537. r. W. - adverterant sed non viderant vitium Rs. et B. 4) B. - Edd. pereunte o. 5) Rs. - rr. ad o.

Cura vocat Proceres, et rerum fama novarum.
Hîc inter Regis patruum, Regisque nepotem,
Hactenus occultam de pacis foedere formam
Nunc tandem vulgare parant, et ferre sub auras:
Quae qualis fuerit, rerum satis ordo docebit.
Nam patruus Regis per sèptem signa Ducatum
Ritè resignavít; quae tradidit ille nepoti.
E quibus ille duo patruo tradenda resignans,
Austrica jura viro pariter cessura reliquit.
Marchia tunc tellus erat haec, nunc verò Ducatus.
Namque volens prisci defendere nomen honoris
Rex patruo, cùm tres Comitatus ille teneret:
His quasi compactis, et in uno corpore junctis,
Consilio Procerum celebrem dedit esse Ducatum.
Néue secuturi factum subvertere Reges
Aut revocare queant, regali tuta sigillo
Argumenta Duci, monimentaque certa reliquit.
Utque bono pacis cunctas florente per urbes,
Haec quoque regali frueretur munere tellus,
Ultima juratam suscepit Norica pacem.
Sic velut antiqui revocato tempore secli,
Aurea pacifico sub Rege revixerat aetas.
Sed quantùm placidae, firmatâ pace, quietis
Praestiterat nostro Regis praesentia regno,
Italicis tantùm populis injecerat absens
Cladis: et astrictos laxaverat antè furores.
Sic dum dimidium tenebris sbsentia Solis
Infuscat mundum, reliquo praesentia lucem
Fundit, et alterno partitur lumine coelum.

LIGURINI.

LIBER SEXTUS.

Ergo reformatae post tempora plurima paci
Nobilis arridens laeto Germania vultu,
Dulcia sepositis tractabat gaudia curis.
Mutatos sese, mutataque secula laeti
Credebant homines: coeli quoque blandior aura
Spirabat, meliorque dabat sua munera tellus.
Non tamen in tantâ Princeps ignava quiete
Otia carpebat, credens hoc perdere tempus,
Quo nihil adjectum regni proventibus esset:
Quamque aliis dederat pacem, sibi sponte negabat.
Ergo novam nactus tentandi fortia caussam,
Constituit saevis indicere bella Polonis.
Hos, ut fama tenet, populos à cardine primo
Solis, et aestivo Phoebaeae lampadis ortu,
Vistula praecingens torrentibus alligat undis:
At quae fumantem mergi videt aequore Phoebum,
Hanc rapido cursu praelabitur Odera partem:
Quod latus imbriferos telluris respicit Austros,
Rura Boëmorum, sylvis horrenda vetustis
Tangit: ab arctoâ Scythici maris aestuat orâ
Fluctus, et indomiti sedem posuére Ruteni.
Haec regio Sclavos complectitur, atque Polonos,
Et gentes alias, quarum nec barbara nobis
Nomina, nec rigidi possunt notescere mores.
Terra suo munita situ, vix hostibus ullis
Armatâ tentanda manu: gens aspera cultu,
Terribilis facie, morum feritate timenda;

Horrendo violenta sono, truculenta, minaxque,
Promta manu, rationis inops, adsueta rapinae,
Vix hominum se more gerens, horrore ferino
Saevior, impatiens legum, cupidissima caedis,
Mobilis, inconstans, acerrima, lubrica, fallax,
Nec dominis servare fidem, nec amare propinquos
Sueta, nec affectu pietatis docta moveri.
Haec partim natura dedit: partimque nocentes
Tabida pestiferae faciunt contagia plebis.
Nam quaecunque jacet Scythico brevis insula Ponto,
Qui tenet hanc populus, nec terram vomore sulcat
Frigore perpetuo sterilem, nec squallida duro
Rura ligone movet, nec vitem copulat ulmo,
Nec legit arboreos, autumni munera, foetus:
Venatu tantùm, crebrisque alimenta rapinis
Quaerit, et assiduis pirata senescit in undis.
At si quando famem penuria longa ciborum
Asperat, (horrendum dictu, vix credere possum
Ipse quidem, sed rumor habet) sua membra vicissim
Pestifero miseri morsu lacerare feruntur:
Nec genitor nato, nec fratri parcere frater
Novit, et elixâ recreatur filia matre.
Non tamen invictam terrae populique ferocis
Asperitas potuit Regis compescere mentem,
Quo minùs ad certos securâ mente labores
Tenderet, et justam vindictâ pasceret iram.
Haec siquidem tellus communi jure tenenda
Funiculi sub sorte tribus devenerat olim
Fratribus, egregii generis: sed nomina nostris
Barbara legitimè nequeunt accedere libris.
Horum, qui reliquos ortu praecesserat, unus
Dux erat, et nuptam [1]) cognatam Regis habebat,
Nomine Gertrudem, Leopoldo patre creatam.
Cujus ob invidiam [2]) fratres cervice rebelli

1) nuptum B. 2) insidiam Sp. K. †.

Abjecére jugum, pulsumque è sede paternâ
Compulerant [1]) totâ profugum discedere terrâ.
Ille suâ pariter fugiens cum conjuge, Regem
Chunradum petiit: scelerataque facta suorum,
Aerumnasque suas, ereptaque jura Ducatus
Affini, Regique suo deflebat: at ille
Imperiosa satis Regni mandata, minasque
Misit, et ereptos reddi praecepit honores.
Intumuére truces, nec regia jussa, nec acres
Exaudire minas, nec jam parere jubenti
Curabant: missisque aliis, iterumque remissis,
Spernebant tumidi, fraternaque jura [2]) tenebant.
Sic Dux praedicto longùm sub Principe frustra
Flevit, et assiduâ mansit vetus exul in aulâ.
Ast ubi felici Fridericus regia gessit
Sceptra manu, patruique loco suscepit agendum
Quidquid inexpletum, dubiúmue reliquerat ille:
Saepius admoniti, nec tunc quoque rapta jubentem
Reddere germano, timuerunt spernere Regem;
Nec jurare fidem, nec prisco more tributa
Annua, quingentas curabant pendere marcas,
Omine non fausto: nam postquam saepe repulsa
Infremuit justâ patientia nobilis irâ,
Agmina confestim rapiens per iniqua viarum,
Difficilesque locos, et quos praestruxerat hostis
Objicibus [3]) vastis aditus, pervenit adusque
Odera Germanos quà separat, atque Polonos.
Hanc neque Chunradus, neque Regum tempore prisco
Distantem ripis, tumidamque rapacibus undis,
Armatâ transire manu tentaverat ullus.
At Rex invictum, quod suscepisset agendum,
Nil patiens, ipsam quae cunctis imperat, acri
Ingenio fervens, naturam vincere tentat.

1) compulerunt m. Rs.†. 2) rura m. Rs.†. 3) [illegible]ibus Rs.

Protinus innumeras sociis contexere puppes
Imperat, ut rapidum toto simul agmine flumen
Exuperet, pariterque viros transmittat, equosque.
Obstupuére rei, postquam sua rura tenere,
Et ripam cunctis intactam Regibus antè
Conspexére virum, vexillaque regia campis
Irradiare suis: pavidique fugacia turpi
Terga dedére fugâe [1]): quamvis ea castra Polonos,
Pomericos, Bruscos [2]), Parthos simul atque Rutenos,
Atque truces populos Scythiae totius haberent:
Néue secuturis optata cibaria tellus
Praesidiûmue ferat, villas, atque oppida tuta,
Castraque per longos vix expugnanda labores
Exurunt flammis, spoliataque rura relinquunt.
Nec minùs à tergo, quaecunque illaesa manebant,
Vastabat Princeps: his qui sibi mente feroci
Parcere noluerant, indignum parcere ducens.
Tum demum tumidis è fratribus alter, iniquâ
Qui profugi sedem fratris ditione tenebat,
Ut videt interitum tandem certumque gravemque
Advenisse suis irato Principe rebus,
Clamque palamque suos mittens, iterumque remit-
Saepius accitos affatu supplice coepit [tens,
Compellare patres, et deditionis apertae
Principis arbitrio legem, veniamque pacisci.
Quam miser hoc pacto tandem tulit, ut duo Regi
Millia marcarum, bis centum verò ministris
Penderet, argenti marcas bis mille probati [3]),
Mille alias Proceres studiorum praemia ferrent,
Bis centum sacrae daret officialibus aulae:
At tibi, quae [4]) rutilo fulgebas digna metallo,

1) fugâ? 2) Prussos B. †. - Radevici Codex: Pruschos. 3) Vel error Poëtae vel locus corruptus: Radevicus ita L. 1. c. 5: Duo millia marcarum Imperatori et Principibus mille; Imperatrici viginti marcas auri, Curiae CC. marcas argenti. 4) P. s. Rs. - rr. qui o.

Corporis ad cultum, generosi germinis aurum,
Viginti magnas daret, uxor regia, marcas:
Juraretque fidem Regi, dignumque favorem,
Nec se de solio fratrem pepulisse paterno
Dedecus ob Regni jurando jure probaret:
Denique virgineam se praesentaret in urbem,
Staturus fratri summo sub judice regni,
Signaque trans Alpes devotus regia miles
Praevaricatricem Ligurum sequeretur ad urbem.
Haec ubi jurando firmavit, et obside multo,
Rursus ad obscoenos mores, vitiumque recurrens,
Rupit, et Aeoliis dedit irrita ferre procellis.
Nam neque castra sequi voluit, neque venit ad illam,
Quam Rex fraternae liti condixerat, urbem.
Victor ad Herbipolis famosae moenia Princeps
Signa refert: ibi tunc alios Rectoris Achivi
Legatos, Graiae portantes munera pompae,
Verbaque mandatis satis ampullosa superbis,
Occurrisse ferunt: quos, ut ventosa loquentes,
Jactantesque sui nimium magnalia regis,
Urbano sermone diu gestire, benignus
Rector inoffensâ patienter pertulit aure:
Sprevit, et irrisos probris fortasse lacessi
Dissimulans sineret, ni se peccasse fatentes
Elati stultique viri, generosa potentis
Fletibus et gemitu movissent pectora Regis:
Jurassentque simul, nunquam se talia regnis
Ferre suis, Graiasque domi suspendere nugas,
Verbaque cum patriis phalerata relinquere tectis,
Si quando nostram casus revocasset ad urbem [1]).
Sic tandem tuti, vix totâ mente receptâ,
A summo petiére viro, (nec tarda voluntas
Affuit) ut Princeps puerum praesentibus illis
Accingi gladio Fridericum ritè juberet.

1) nostrum ad orbem. B.

Haec amitam pueri, consortem Regis Irenen [1]
Argolici, mandasse, ac saepe rogasse ferebant,
Astipulante viro, propter consortia magni,
Quo pueri patrem fuerat complexus, amoris:
Donaque larga quidem tam nunc, quàm saepiùs antè,
Miserat egregii puero Regina decoris,
Mandatumque viris dederat, non antè reverti,
Quam dominae possent ea gaudia visa referre.
Nec minùs Henrici, sub quo tunc dives agebat
Anglia, contigerat legatos Regis adesse.
Hi quoque compositis mandata loquacia verbis,
Et pretiosa suae portabant munera terrae.
Quorum praecipuum miro spectanda decore
Scena fuit, cui nec similem videre priores,
Nec, reor, ulteriùs series ventura videbit.
Materiam quaeris? peregrino stamine texta
Creditur: artis opus? miras habuisse figuras:
Pondus? humo tolli manibus, nisúue nequibat;
Arte levabatur, spatiosaque jugera campi,
Multorumque capax hominum, plus quinque tenebat.
Haec igitur tanto radiantia dona decore
Regia mellifluis ornavit epistola verbis.
Anglicus Augusto Rex grandia [2], vera monarchae
Optat, et aeternae felicia gaudia vitae:
Sit tibi vera salus, Rex optime, semper ab illo,
Qui bonitate suâ dat Regibus esse salutem,
Inspiretque tuo bona coelitùs omnia cordi,
Cujus clausa manu Regum pia corda feruntur.
Gratulor, et nostris meritò congaudeo regnis,
Cùm tu cunctorum, quos cernunt sidera, Regum
Maximus, et toto nulli cessurus in orbe,
Foedera nostra tamen, regnique minoris, amico
Affectu, non spernis opes: missisque frequenter

1) Herenam A. 2) Sic A. adnitente Rs. - rr. gaudia. - W. gaudens †.

Muneribus, scriptisque [1]) potens nos Rector honoras.
Munera grata quidem, sed longè gratior illa,
Quae facit ut nobis sint munera grata voluntas;
Quae sese nobis de tanto culmine rerum
Inclinat, nostraeque petit consortia pacis.
Atque ideo quidquid nostris promittere regnis,
Aut fecisse licet, devotâ mente volentes
Spondemus, cupideque tuo sacramus honori.
Sit precor in populis pax et concordia nostris,
Unus amor, sincera fides, commercia tuta:
Obsequiis nostris, studiisque fidelibus opto
Uti saepe juvet, raro contingat egere:
Auxilii quoties aut res, aut tempus egebit,
Viribus alternis suffragia grata feramus.
Sic tamen, hîc ut tu, qui me cunctosque per orbem
Praecellis Reges, jus arbitriumque jubendi,
Ut decet, obtineas; mihi sit parere necesse.
Tamque tibi placeat nobis facienda jubere,
Quàm nobis fecisse placet: nec foenora blandi
Quaerimus obsequii, nec parvis magna latenter
Praemia captamus: summo sit gratia Regi,
Incolumes servamus opes, nullius egemus:
Regna vigent, fortuna favet, multisque timemur
Gentibus et populis, Aquitanica me duce tellus
Utitur, Andegavis Comitem vocat, Anglia Regem.
Non contra Reges alios, inopinaque bella
Imploramus opem, tranquillâ pace fruentes:
Pace tamen mediâ fidos optamus amicos.
De quibus, ut nobis liceat sperare, quis autem
Utilior, majorve mihi contingat amicus,
Quàm tu, quem toti Romana potentia mundo
Imposuit dominum, quem totus suspicit orbis?
Munera parva tibi, sed quae placitura putavi,
Mittere cura fuit: tu suscipe mente benignâ,

1) W. - Edd. sceptrisque. o.

Quae ferimus, missamque tuis hanc, usibus, opto
Semper habe scenam, quae te, Dux optime velis
Protegat expansis, qui totum protegis orbem.
Nondum festinus mandata recentia lector
Prompserat, atque alii regalia tecta subibant,
Quos Rex Hispanus, quos Gallia miserat, aut quos
Dacus, et Hungaricis [1]) Pannon qui praesidet arvis [2]),
Quos alii Proceres, magnum qui sparsa per orbem
Regna tenent, aliisque procul dominantur in oris.
Istam quippe domum nunquam sine plebe frequenti
Omnibus è terris, et ab omni gente profectâ
Invenies: ut [3]) qui linguas, moresque locorum,
Et quidquid toto rarum [4]) contingit in orbe,
Agnovisse velit, nusquam perfectius illa
Edidicisse queat: sic plurima tunc quoque turba
Hîc aderat, diversa sonis, et moribus impar.
Munera certatim, mandataque laeta ferebant,
Et sua regna pio gaudebant subdere Regi.
Quos placidus Princeps blandis affatibus implens,
Responsis laetos, donis dimisit onustos.
Inde Viro placuit dotalia conjugis arva,
Allobrogumque domos motis invisere castris.
Cujus ut adventum praecurrens fama per urbes
Distulit, et rerum praeconia magna peregit:
Protinus Allobrogum Próceres, multique potentes
Italici, Veneti, Tusci simul atque Latini,
Guascones [5]), Hispani, seu quos Provincia dives
Misit, et Allobrogum contingens Gallia fines,
Chrysopolim celeres [6]) adeunt: ibi regia castra,
Teutonicasque Ducum placet expectare catervas.
Huc quoque Romano celebres à Praesule missi
Legati venére duo, Bernardus, et ille,

1) Hungaricus Sp. R. †. 2) armis A. o. 3) το ut deest in Sp. - qui r. R. †. 4) rerum Pfl. * 5) Sic A. Vascones Sp. Wascones rr. 6) celebres i. e. frequentes Pfl. †.

Qui post in cathedrâ Rollandus, nomine verso
Dictus Alexander, multos, magnosque tumultus
Pertulit Ecclesiae 1), cujus sub tempore longum
Schisma quater senos exarsit paenè per annos.
His praeter solitum census ingentis amorem,
Quo Romana suos inflammat curia cives,
Haec quoque caussa viae fuerat: quia nuper ab illâ
Sede gradum referens, famoso nomine quidam
Anglus, Apostolicâ multùm dilcetus in aulâ
Praesul, Teutonicis foedè tractatus in oris,
Et spoliatus erat: nec adhuc crudele, recensque
Flagitium, dignâ Princeps mulctaverat irâ.
Reddita magnifico super hac re pagina Regi,
Plurima vana quidem, sed et hoc 2) monuisse puta-
Ut memor impensi tanti sibi Caesar honoris [tur:
Esset, et acceptae Papâ donante coronae:
Nunquam Pontificem collati muneris alto
Poenituisse viro, nec si majora dedisset
Praemia, tristitiae posthac oneriûe futurum.
Haec ideo Princeps non contemnenda, nec absque
Pondere suspectis credebat tradita chartis,
Quòd priùs Ausoniis dum versaretur in oris,
Audierat Latiae diffusum plebis in ora,
Et vulgò dici solitum: contingere nulli
Regna Latina viro, nisi cui Romanus amicâ
Traderet illa manu, Petri sub nomine, praesul.
Hoc quoque Romanae prostans 3) in sedibus aulae
Vana loquebatur, qua voce licebat, imago.
Hîc à Romano mendax antistite pictor
Fecerat Imperii sumentem jura Lutherum,
Stare genu flexo, nec non epigrammata vanus
Desuper addiderat, simulatis consona rebus.
Hanc Adrianus ei, ne verae semina cladis

1) Pertulit, Ecclesiae ss. Sp. P. R. †. 2) P. ss. Rs. et RJo. - rr. hic o. - haec? 3) Rs. - rr. praestans o.

Res simulata daret, penitùs delere figuram
Pactus erat: sed adhuc minimi promissa laboris
Distulerat, fomesque mali vivebat imago.
Ergo ubi magnificis accessit epistola verbis,
Admonuitque virum: satis indignatus, ab illo
Imperium Princeps se suscepisse negavit.
Cùmque refragari legati, et dicere contrà
Tentarent, et falsâ suâ pro parte monerent [1]:
Infremuére Duces, quos omnes aulicus irâ
Ille Comes praecessit Otho, gladioque cruentas
Acriter educto properabat sumere poenas.
Sed Rex in mediâ, famae non immemor, irâ
Corripuit, tenuitque viros, iramque repressit:
Et satis implacidè dimissos, jussit eâdem
Qua venére viâ, vestigia tuta referre:
Nec tamen ad dextram sit copia, neque sinistram
Detorquere gradum, nec nocte diutiùs unâ
Uno stare loco, donec referantur in Urbem.
Utque haec caussa suae cunctis notesceret irae,
Protinus innumeris absentibus acta libellis
Innuit, et tales properat dictare querelas.
    Cum mihi consensu divina potentia vestro
Imperium fraenare manu, cunctisque per orbem
Gentibus Ausonium dederit sancire timorem,
Siquid opinato gravius, dignumue querelâ
Inciderit, vestras justis conquestibus aures
Pellere [2] non timeo: quorum me munere regna
Et primò cepisse, et nunc accepta tenere
Glorior, et nunquam memorem gratúmue pigebit.
Inde fit ut summi (modo dicere fas sit) iniquos
Pontificis vobis cogar depromere fastus:
Nam cum Chrysopoli, magno cum plebe potentum
Consilium nuper summis de rebus haberem:
Advenére duo falsi de sede prophetae

1) Ita A. - Edd. moverent. * 2) vellere V. †.

Romanâ, qui se mandata salubria nobis
Ferre paciscentes, et toti commoda regno,
Dulcia miscuerant [1]) secreto mella veneno.
Nam cùm coepta legi nobis à Praesule missa
Primâ parte sui sapuisset epistola pacem,
Protinus expressis ausa est subjungere verbis,
Illius nobis collatum munere regnum,
Imperii fasces, et sceptri jura dedisse,
Et gaudere datis, et si majora dedisset,
Numquam Pontificem facti, doniúe pigere.
Quem cùm legati vivâ quoque voce furorem
Adstruerent, tantis exarsit curia flammis,
Ut nisi sedato tumidis praesentia motu
Nostra tulisset opem, miserandâ clade perissent.
Ecce paterna fides, et magni Praesulis alma
Integritas, humilisque Petri vestigia sectans.
Jam non ferre crucem Domini, sed tradere regna
Gaudet, et Augustus mavult, quàm Praesul haberi:
Ecclesiae pacem, gladiis quae ritè duobus
Utitur [2]), alterutro numquam bene firma remoto,
Scindit, et in sese geminos exasperat enses:
Dumque sacerdoti conatur jungere regem,
Non uno tantùm contentus laedit utrumque.
Quid voluére duo gladii, quos Petrus in illo
Indicat esse globo? totidem nisi nomina summi
Juris in Ecclesia: quae cùm sibi mutua quondam
Foederis alterni nexu suffragia praestent,
Sunt divisa tamen: nec in unum posse videntur
Juncta coire caput: nec eodem saepe recurrunt
Instituenda modo, licet unus utrique sit auctor,
A quo nomen habet sub coelo quaeque potestas.
Alter honos cleri consensum postulat: alter
Arbitrio Procerum, regnique favore paratur.
Ergo quid ad summum de regni jure, quid, oro,

1) miscuerunt m. Rs. †. 2) nititur m. Rs. *.

Pontificem spectat? nullum caput ista super se
Aspicit, excepto coelorum Rege, potestas.
Ecclesiam regat ille suam, divinaque jura
Temperet; Imperium nobis, fascesque relinquat.
Adde, quod infandum tractantes pectore votum
Latores apicum, mandatorumque sequestri,
Divinas spoliare domos, sacra tollere vasa,
Excoriare cruces, abrumpere textibus aurum:
Omnia quae possent, avidè corradere saevis
Unguibus, et secum collecta referre parabant.
Utque minùs cautos mendacibus angere possent,
Ac terrere notis, impresso plurima signo
Deprensa est vacuis apud illos pagina chartis,
Susceptura novas quas vellent cunque figuras.
At nos Teutonico cupientes parcere regno,
Et simul injustas cleri prohibere rapinas,
Vertere pestiferos à primo limine gressus
Jussimus, et vacuâ lusos repedare [1]) crumenâ.
Vos (age) nunc Proceres, quibus hanc auctoribus [aulam,
Imperiumque rego, praesens injuria quaeso
Asperet, et justos mecum stimulate dolores.
Interea magnos Proceres, Burgundia dives
Pontificesque suis excitos sedibus ultrò
Regis in occursum commoverat, omnia latè
Oppida, seu validis munitae turribus urbes,
Excipiunt illum valvis reverenter apertis;
Quaeque relicta sibi jam libertate vetustâ
Gaudebat tellus, venientem milite pauco
Agnoscit dominum supplex, Regemque fatetur.
Ipseque Parisiae moderator et arbiter aulae
Milite cum multo (dubium, pacatus, an hostis)
Colloquii caussâ Regem Ludouicus [2]) adibat.
Ast ubi dispositis illum dotalibus arvis
Teutonicas revocasse gradum cognovit in urbes,

1) trepidare Pfl. ††. 2) P. ss. rr. - A. Luduicus o.

Regia magnifico pacis sub imagine fastu
Misit, et aequa suis ab eo mandata recepit.
Jamque tuos Caesar peragrans, Germania, campos,
Saxoniae fines, claramque intraverat urbem,
Quam priùs infidis condixerat ille Polonis.
Quos ubi velle dolum, jurataque pendere parvi,
Indefensa fidem cunctis absentia fecit:
Signa Ratisponam sua fert, ubi magna coibat
Concelebranda patrum solenni curia coetu.
Huc quoque Pannoniis legatio venit ab oris,
Verba, precesque ferens Gaisae [1] sub nomine Regis.
Huic satis in teneris adolescens strenuus annis
Frater erat Stephanus, quem Rex ad culmina Regni
Aspirare dolo Bela suasore, ferebat.
Hic placido cultu puerum nutriverat, ut qui
Vir bonus et prudens, et avunculus esset utrique.
Hunc quasi suspectum regnis, et facta parantem
Impia, Rex odiis vexabat frater iniquis:
Impositoque sibi funestae crimine fraudis,
Testibus, et falsis juvenem damnare parabat
Indiciis [2], odiumque furens ferale coquebat.
At puer in magno spem tantùm Caesare ponens
Rebus opemque suis, solum ratus esse sub astris,
Qui velit aut possit tumidos arcere tyrannos:
Hunc adiit, tumidique graves, quas senserat, iras
Fratris, et indigno foedatam crimine famam,
Exiliumque suum deflens; insignia magni
Corda viri, crebris tandem permota querelis
Impulit, ut saevo fratri mandata, minasque
Scriberet, et juvenem famae, domuique paternae
Restitui, falso laesum rumore, juberet.
Ille furens odiis, et gaudens fratre remoto,
Cujus erat probitas animi suspecta nocenti,

1) Garzae A. o. Geisae Edd. 2) Pfl. - Edd. Judiciis o.

Excusare suam fraternae [1] crimine culpam,
Invidiamque sui cupiens lenire furoris,
Haec Regi mandata viros perferre fideles
Jussit, et augustas his fallere vocibus aures:
Germanum, quoad usque nihil crudeliter egit,
Vel latuére doli, consorti foedere juris
Participem, nulloque modo, nisi nomine tantùm,
Partiri quod nemo potest, habuisse minorem:
At postquam dirum [2] patuit scelus, illud amicè
Non potuisse pati: nec tunc quoque saeviùs actum
Aut graviùs quicquam, quàm quòd jam fraude re-
Cautus ab infido se subtraxisset amico. [pertâ,
Illum (cum posset tutus mansisse) coactam
Sponte sua simulasse fugam, caussamque doloris
Esse, quod inceptos nequeat patrare furores.
At Rex huic finem nequiens imponere litî,
Cùm majora premant privatae pondera curae,
Distulit, et juvenem Veneti per stagna profundî
Providus Argolicam servandum misit ad urbem.
Hoc quoque conventu Procerum, Dux ille Boë-
Fama Labezlaum quem nominat, ob sua gesta [mus,
Fortiter, et bello nuper spectata Polono,
Ex Duce Rex fieri meruit, gessitque potenti
Sceptra manu, cinxitque novo diademate crines.
Protinus ad patrias vestigia Rex novus urbes
Retulit, Italico pactus sua robora bello.
Nec minus egregium dictu, pulchrumque putamus,
Quòd patrui Regis, Dux Austricus, atque Frisingae
Praesul sedis Otho, studio, curâque nepotis
In pacem rediére bonam, quos antè feroces
Irarum stimuli, fraternaque rixa cruentis
Vexabant odiis: cùm Dux abrumpere quaedam
Fratris ab Ecclesiâ per vim tentabat: at ille
Prisca suae sedis certabat jura tueri.

1) Fraterno P. Rs. RJo. †. 2) Rs. pp. – Edd. durum.

His bene compositis Ripuaria Caesar in arva
Tendit, et extremos Rheni percurrere fines
Accelerat, pacemque locis, et jura reformat
Gentibus: hanc cunctis gaudens praeponere curis,
Ne qua parte sui nutantia regna relinquat
Rector, ad Italicos moturus signa labores.
Rursus Vangionum campos, Luthramque revisit,
Regalesque sibi quos struxerat ipse penates,
Incoluit paucis sedatâ mente diebus.
Dum sibi consilio sanctorum ritè virorum
Cuncta gerenda putans, vicinis munera larga
Erogat Ecclesiis: turbaeque benignus egenti
Elargitur opes: auctorem nactus in hac re
Hermannum, meritisque gravem, formâque venustum,
Sanguine conspicuum: qui tempore praesul eodem
Brixinensis erat, cunctis quos Teutona tellus
Tunc habuit, clarae praelatus nomine famae:
Unde viri monitis ad magna negotia tendens,
Divinam studiis Princeps à seque, suisque
Tentabat castris avertere mitibus iram.
Jamque procellosis aquilonibus aëra molles
Abstulerant Zephyri, senii cum frigore pulso
Grata repubescit jocundi temporis aetas,
Dum viret omnis ager, tellusque decore resumpto,
Floribus, et viridi juvenescere gramine gaudet:
Cùm jam desuetos post otia longa juvencos [1])
Cura laboriferi cogit juga ferre coloni:
Quaeque diu tutae tenuit navalia sedis,
Nauta ratem dubias pelagi deducit in undas:
Magnaque pro regno gesturi praelia Reges,
Fortia belligeras revocant in castra catervas.
Caesar ad Italicum jam se procingere bellum
Apparat, et validas castris accire cohortes.

1) Rs. s. RJo. — Edd. desuetus . . juvencus o.

Ne qua tamen puram culpae contagio caussam
Infuscare queat, sanctos adsciscere patres,
Et justae caussas exponere maluit irae.
Qui postquam stimulos jam dudum bella volenti
Adjecére novos, justumque, piumque fatentes,
Nomine quod regni geritur sub Principe bellum:
Protinus accensâ stimulis gravioribus irâ
Fervet, et ultorem veniae spe tutus adepta,
In Ligurum poenas Princeps accingitur ensem [1]).
  Jamque gradu refugo Romam sine laude reversi
Terribiles nostri legati Principis iras,
Quaeque suae trepidi tulerint discrimina vitae,
Quantaque probrorum convicia, cuncta gementes
Ediderant [2]). Adriane' tibi, moestoque relatu
In Regem nimias acuebant Praesulis iras.
Jam tunc Romani partes dissensio cleri
Fecit, et in geminum secessit schisma furorem:
Hi legatorum partem, Papamque sequuntur,
Ast alii Regis pulchrum et laudabile factum
Excusant, fortemque vocant, dignumque corona:
Ac velut elatos culpant, nimiumque tumentes
Dissidii caussam, fomentaque prima dedisse.
Illa dies caussam, momentaque prima malorum
Praestitit, et longo [3]) victurae tempore pestis.
Principis, an Papae fuerit pars justior, alter,
Qui meliùs potuit cognoscere, judicet: at nos
Ignari rerum, partem veneremur utramque.
  At Praesul subitâ [4]) nimium quoque fervidus irâ,
Praesulibus nostri tam saeva piacula regni,
Contemptusque suos moestis deflere querelis
Accelerans, tales ferri jubet undique chartas.
  Si satis unanimes in Christi nomine fratres
Estis, et ejusdem proles certissima matris,

1) ense Sp. P. R. †. 2) Ediderant m. Rs. * 3) Rs. s. RJo. — rr. longae ϙ. 4) subitò Pfl. ††.

Contemptus nostros, et sacrae scandala vobis
Credimus Ecclesiae magno ventura dolori.
Quam male legatos majestas regia nostros
Audierit, quantâque furens exarserit irâ,
Unius falso decepta interprete verbi,
Vel qui praesentes aderant, videre: vel absens
Siquis erat, potuit certis audire relatis.
At nos, teste Deo, quòd sceptrum juraque regni
Diximus à nobis illi collata fuisse,
Non donata quidem, potiùs sed tradita nostro
Illa ministerio, vel ei commissa, per illud
Credidimus verbum sat rectè posse notari.
Nunquid ob ambigui suspecta vocabula dicti
Debuit in tantam succendi filius iram,
Verbaque mandatis opponere dura paternis?
Adde, quòd eximio famosos nomine nostri
Custodes lateris tantâ feritate lacessi
Pertulit, ut gladios, et saeva piacula mortis
Vix fugerent: vetitosque ultra procedere tristes
Turpiter, ac trepidos ad limina sacra remisit.
Néue quis ad nostram de toto corpore regni
Audeat ulla sui deferre negotia sedem,
Observare aditus, angustaque claustra viarum
Dicitur, et mediam positis custodibus Alpem.
At vos, Ecclesiae fortes validaeque columnae
Pontifices, (neque enim vestris hoc credere fas est
Actum consiliis) vos haec injuria tangat:
Proque Dei fortem stabiles opponere murum
Ne trepidate domo, solidâ quae, praeside Christo,
Aedificata petrâ, quamvis concussa procellas
Sentiat, everti tamen, et succumbere nescit.
Ac primò juvenem [1]) monitis inflectere Regem
Cura sit, ut tantum properet purgare reatum,
Auctoresque mali, rabidae feritatis Othonem,

1) tumidum Pfl. ††.

Rainaldumque simul: quorum Comes aulicus alter,
Alter in Ecclesiâ falso jam nomine culmen
Pontificale tenet: famosi criminis ultor
Corrigat, et dignâ manifestè puniat irâ:
Obsequiumque Deo, nobis impendat honorem,
Illis 1) spem veniae, cunctis exempla relinquat.
Talibus acceptis à summo Praesule chartis,
Pontifices uno sic rescripsére tenore:
Scimus, et à Domino stabili promissa tenemus
Indubitata fide, nunquam de sede movendam,
Quam Petrus in solidâ fidei consistere jussam
Protegit Ecclesiam justo sub praeside, petrâm.
Cùm tamen insolitis sedes Romana procellis
Concutitur, capiti totius corporis angor
Condolet, uniusque dolor transfertur ad omnes.
Hinc fuit, alme Pater, cùm regia pectora nuper
Illa recens dubiis movisset epistola verbis:
Cùm fremerent regni Proceres, strepituque feroci
Obstruerent stupidas insuetis vocibus aures,
Ut neque fulmineam, te contra, Principis iram,
Et saevas stimulare minas, nec rursus in illum
Munimenta tuae parti praestare liceret.
Ut si fortè novo lunam concurrere soli
Aetheris impulsu mirantia sidera cernant,
In neutram belli secedere territa partem
Forsitan audebunt, et compatientur utrique.
Hunc velut innato, proprioque calore timendum
Horrebunt: isti placidae magis, atque labore
Assuetae socio densas purgare tenebras,
Praestabunt tacitum, nil ampliùs ausa, favorem:
Sic nos Caesareas et formidavimus iras,
Et tibi, quà licuit, favit secreta voluntas.
Illa tamen dubii sensus defendere verba,
In tanto Procerum fremitu, medioque furore,

1) Nulli m. Rs. *.

Omnibus infestis, nullo praesumsimus ausu.
Quae super haec nobis mandata legenda dedisti,
Legimus, et monitis cupidi parere paternis,
Protinus ammonitu [1] regalia pectora blando,
Jamque soporatas precibus demulsimus iras:
Cujus ut expressas possis agnoscere voces,
Dulcibus alloquiis ita respondisse putato.
Imperium geminis disponitur, inquit, habenis,
Legibus, et veterum servato tramite morum:
His ego contentus, fines transire paternos
Nec volo, nec possum: neque enim prudentior illis
Laude supervacuâ cupio, vel major haberi.
Debita Pontifici faveat reverentia; regnum
Legibus antiquis et prisco more regatur:
Cujus ab aeterno tantùm collatio Rege
Provenit: ad Proceres electio pertinet, in qua
Praecipuam vocem Praesul de more vetusto
Moguntinus habet: pastori prima recentis
Agrippina tuo conceditur unctio Regis:
Imperii nitidam summo sacrare coronam
Pontifici jus est: ut vero nomine possit
Non dator Imperii, sed confirmator haberi.
Haec ego magnorum suscepi jura parentum,
Haec retinere libet: si quid superaddere quisquam [2]
Nititur, invalidum prorsus vacuumque relego.
Sint [3] sua jura patri: divinis legibus orbem
Temperet: Ecclesias, quo debet, jure gubernet.
Cogitet antiquos primaevi temporis annos,
Praeteritosque dies, et secula prisca revolvat:
Num Petrus? aut Clemens? num caetera turba priorum [4]
Sceptra Latina dabat? Romanus tempore prisco

1) Sic A. ss. Rs. et RJo. – rr. admonitu. 2) Rs. s. RJo. – rr. si quis . . quicquam †. – A. si quis . . quisquam o. 3) Rs. – Edd. Sunt o.* 4) giorum Pfl. ‡†.

Pauper erat Praesul; regali munere crevit:
Nec tamen ut fasces, et regni jura Latini,
Vel dare praesumat, vel cuiquam tollere possit.
Excessére modum magnorum munera Regum,
Si tantum cuiquam jus in sua regna dederunt.
Sed neque tanta fuit largitio, nec dare quisquam,
Quo caret ipse, potest: hujus collatio regni
Auctorem sortita Deum, contingere nulli
Jure potest hominum: collator muneris hujus
Est Deus, hoc summis regnum confertur ab astris.
Hoc tamen arbitrium Romanus tempore nostro
Vendicat Antistes, documentaque vana figuris
Exprimit, et chartis dat grandia verba superbis.
Jamjam picturae, moneo, tollantur inanes,
Cauta verecundis mitescat epistola verbis.
Jam veris tractare libet: jam muta loquaxúe
Cedat, et è medio mendax tollatur imago.
Quid sua verba ferant studeat pensare priùs, quàm
Regales incauta manus reprobandaúe tangant,
Si cupit Ecclesiae pacem cum Regibus esse.
Nec sumus ignari, patri quid filius, aut quem
Debeat ille mihi versâ vice juris honorem.
Legatos siquidem minimè procedere passi,
Non 1) in contemtum divini patris 2) ad Urbem
Jussimus, aut odio, vestigia versa referre:
Sed quia multa novae secum molimina fraudis,
Vel jam scripta notis, vel adhuc scribenda ferentes
Optabant miserum premere atque exsugere 3) cle-
Divinas spoliare domos, secumque referre, [rum,
Quo nunquam Romana sitis satiabitur, aurum.
An pulchrum satis est, et summo Praesule dignum,
Impressas signo vacuas emittere chartas,
Quas possit lator variis inscribere nugis,

1) Rs. s. RJo. – Edd. nec o. 2) Iidem cum B. – rr. patriae. 3) Ita A. ss. Rs. et RJo. – rr. exugere †.

Cùm volet, et miseris falsas affigere [1]) culpas,
Laturus veram ficto pro crimine praedam?
Nam quòd me queritur, positis custodibus omnes
Praeclusisse vias: nec me fecisse negabo,
Nec nisi propensâ [2]) factum ratione fatebor.
Siquis habens caussam, sacra limina, jure probatam
Vel peregrinus adit, via libera ritè patebit:
At siquis nugas, pacis turbator, inanes
Illuc ferre cupit, nusquam transire licebit.
  Haec de responsis divi, Pater optime, Regis,
Salvâ pace tuâ, tibi rescribenda putamus.
Nam quae praeterea superaddidit, utpote quosdam
Pactorum tacitas, ignaro Principe, leges,
Contractusque novos, et conspirata latenter
Foedera cum Siculis, meliùs reticenda videntur.
Ille Palatinus jam tunc à Principe nostro
Regius Italicas veluti praecursor ad urbes,
Non aderat praemissus Otho: Rainaldus, eodem
Accelerare parans, multis praesentibus antè
Immunem culpae, populique furentis ab irâ
Protexisse viros, multo se teste probavit.
Nunc, age, tranquillae sanctissime pacis amator,
Justitiae speculum, placidorum sanctio morum,
Nunc, age, depositâ, si quam dolor intulit, irâ,
In melius mentem revoca, nobisque, tibique
Consule: neu placidam mundi turbare quietem
Ecclesiae Regnique gravis dissensio possit:
Mitior Augustas mittenda videtur ad aures,
Quae tantos animi compescat epistola motus.

1) affingere m. Rs. * 2) perpensâ m. Rs. *

LIGURINI.

LIBER SEPTIMUS.

Jamque profecturis ad magna negotia signis
Rhaetica rura tenens multo cum milite Princeps,
Quà celer Augustam placido Licus irrigat amne,
Proxima Vindelicae tentoria fixerat urbi.
Hic ex diversis venientia partibus orbis
Agmina, septenis placet expectare diebus.
Cujus ut adventum tantâ Romanus in irâ
Comperit Antistes, verâ tunc denique famâ
Territus, Henricum praemittens, atque Jacinctum
Ire jubet, placidisque virum mulcere loquelis,
Scriptaque pacificis minùs aspera reddere chartis.
Nam jam cum valido prudens Rainaldus Othone
Italiam, finesque tuos Verona tenebant.
His sine Marte viris ingressu Rivola primo,
Invictum, nullâque manu superabile castrum,
Traditur; aëriae primis in faucibus Alpis
Extructum ditione suâ Verona tenebat.
Contulit his [1] multum, gratosque sequentibus usus
Praestitit, ut tuto transirent agmina gressu.
Tum quascunque viros urbes, aut magna subire
Oppida contigerat, populis gaudentibus ultrò
Exceptos laeti decorabat cultus honoris.
Tunc Proceres, clarique viri, turbaeque minoris
Ambitiosa manus, studio devota fideli
Sacramenta dabant, cunctas servanda per urbes:
Principis Ausonii jus, famam, corpus, honorem,

1) hoc B. ††.

Nec se laesuros, vel siquis laedere tentet,
Usque vel ad mortem totâ virtute reniti.
Inde tuos raptim transcurrunt Mantua fines,
Mantua famosi musâ vulgata Poëtae,
Vicinamque petunt, acturi magna, Cremonam,
Quam Padus effusis delambit molliter undis.
Huc ex Italicis confluxerat urbibus ingens
Pontificum, Procerumque manus: reverenter ab illis
Susceptura sui mandata recentia Regis.
Quae postquam quanto decuit splendore diserti
Exposuére viri, placidâque hîc 1) aure verendi
Suscepére patres, magno complenda favore;
Inde per Aemiliam vestigia versa ferentes,
Te Ravenna petunt, legatos Regis Achivûm,
Quos apud Anconam positos hostilia quaedam
Moliri audierant (horum Palologus ille,
Hic Logotheta fuit) coeptis arcere parantes.
Hi contra Siculum specie tenus arma moventes
Praetextu belli furialia vota tegebant.
Nam quae littoreis stabant in finibus urbes,
Conciliare suo, nostroque abrumpere regno,
Arte, dolo, belliué metu, pretioúe parabant:
Venalesque manus et municipalia castra
Conflabant multo, quod Graecia miserat, auro.
His bellatricem juvenum Ravenna cohortem
Improba conductis merituram miserat armis:
Ut plebs illa nihil cum spe mercedis iniquum
Judicat, oblato nihil est quod abhorreat auro.
Inde revertentes 2) cum jam sua moenia tuti,
Vicinasque urbis portas intrare pararent,
Occurére viri, dignâque ferociter irâ
Correptos saevo circumstrepuére tumultu.
Ductor erat juvenis Guilelmus nomine quidam
Transversorque malus, vero cognomine forsan

1) haec s. hinc m. Rs.* 2) revertente R. †. revertenti Rs. †.

Quòd quasi fraude malâ transverteret omnia, dictus.
Hunc licet ante fores urbis, medioque suorum
Agmine, regalis noxae non impiger ultor,
Nec numero comitum, sed Regni fervidus irâ
Irruit, et medium forsan mucrone cruento
Confodisset Otho: nisi multo denique fletu
Ignavae plebis pariter, precibusque suorum
Evictus, trepido, ac sese peccasse fatenti
Donasset miseram [1]) magno pro munere vitam.
His quoque dimissis Anconae proxima fortes
Castra viri ponunt, Graecosque potenter ab urbe
Accitos, Regnique minas, et jurgia passos,
Tanta quòd injussu Romani Principis ausi
Ambiguis suspecta dolis incepta moverent [2]):
Argolicae secum fraudis commenta referre
Ocyus, et toto jussére secedere regno.
Qui postquam Graiae pepulerunt scandala pestis,
Converso repetunt Mutinensia moenia cursu.
    Huc, Adriane, tuos regalia castra petentes
Legatos, perfusa [3]) Pado Ferraria misit:
Quos ubi tranquillos, mandataque pacis habentes,
Atque reformandae paci venisse sequestros
Agnovére Duces, ad coepta negotia tutos
Dimittunt, placidumque sinunt explere laborem.
Ergo Tridentinae tuti cum Praesule sedis
Praetereunt rigidas angustis faucibus Alpes.
Qui tamen illaesas ad regia Caesaris usque
Castra viris praestare vias, tutasque nequivit.
Nam duo belligeri Comites, crebrisque rapinis
Adsueti (quorum hic pugnax Henricus, at illum
Nomine vulgato Fridericum fama vocabat)
Nudatos spoliis, captosque in dura feroces
Vincula conjiciunt, tam qui ducebat euntes,
Quàm qui se tutos illo ductore putabant.

1) Rs. - rr. miserum o. 2) movere V. †. 3) praefusa B. ††.

Nec priùs emissi, proprio quam fratre Jacinctus
Obside deposito, sese, sociumque laboris,
Praesule detento, miserandâ sorte redemit.
Mox tamen et nutu divino Praesul, et obses,
Saxonis auxilio, Romanae ob sedis honorem,
Saxonis Henrici, sub quo duce Norica tellus
Tunc erat, horrisonis subduxit colla catenis;
Afflictis graviter raptoribus, atque coactis
Reddere, quae tulerant, et justas pendere poenas.
Ergo ubi Vindelicae non longè à moenibus urbis
Augusto faciente moras, regalia castra
Ausonii subiére viri, praemittere vivo
Pauca sono cautela fuit, quibus ira verendi,
Si qua superstes erat, posset mitescere Regis.
Haec tibi cunctorum Rex augustissime Regum
Summus in Ecclesiâ Petri successor, et idem
Devotus tibi mente pater, cultorque fidelis
Mittit Apostolicâ praemissâ verba salute:
Totaque Romani nunc maxima curia cleri,
Te velut eximium Regem, Dominumque salutant.
Caetera, quae ferimus, nudis quam tradimus, ecce,
(Tradiderantque [1]) simul) narrabit pagina verbis.
Protinus explicitâ papalis epistola fronte,
Talia continuo subnectit verba relatu.
Quantus in officio studiosi cultus amoris,
Quanta paterna fides in te, mitissime fili,
Extitit, ut primùm divino munere sedem,
Et pastoralis suscepi munia curae,
Indubitata tibi devotae pignora mentis
Esse reor: quòd prima tui gratanter honoris
Accepi mandata libens, quodque omnia laetis
Saepè ministeriis à te dictata peregi:
Quòd tibi collatos divino munere fasces
Imperii, sacram manu gaudente coronam

1) Tradideruntque m. Rs. †.

Imposui, vidique tuos gavisus honores;
Quòdque tui caussâ Romanae jurgia plebis
Sustinui, multosque tuli, scis ipse, labores.
Inter tot veri certissima signa favoris,
Siquid fortè tuas, ita re cogente, sub aures
Vel minus exactum, vel acerbum pagina nostra
Detulit, in subitam stimulari protinus iram
Non decet: in cunctis caussas et tempora rebus
Aspiciat, qui vera cupit decernere [1]) judex.
Filius ille quidem sapiens et gloria patris
Creditur, ejusdem qui blandimenta, minasque
Aequâ mente libens [2]) et amicâ suscipit aure.
Imò, tuâ quod pace loquar, qui parcere virgae
Sustinet, huic odio perhibetur filius esse.
Non decuit Regem, nec tanto Principe dignum,
Urbanumque [3]) fuit, mea dum tibi pagina nuper
Adderet ultrices violati Praesulis iras,
Obsequiique mei, non exprobrare profecto,
Sed monuisse volens, quaedam tibi signa referret;
In tantam paucis accendi vocibus iram,
Quas minùs exactâ scriptor ratione notarat,
Ut nostri socios lateris, sémperque fideles
Te quoque teste, tibi, tantâ feritate lacessi,
Tanta pati sineres irati fulmina Regni,
Explendique viros coepti praeclusa facultas
Cogeret irrisos ad limina sacra reverti.
Siquid in illorum factis enorme notasses,
Indignumque tuis, aut intolerabile regnis,
Significare tribus potuit tua pagina verbis,
Atque emendandum nobis servare reatum.
Nunc semel admonitus placidè, ne tale quid ultrà
Attentare velis: transacta sequentibus, orō,
Corrige, Romanae servato sedis honore.
Nos quoque, si qua fuit turbato in corde querela,

1) secernere? 2) librans B. †. 3) Urbanúmue m. Rs.

Ponimus, et dulcem tecum partimur amorem.
Latores apicum, mandatorumque ministros,
Quae legis, eximio, fili, pietatis honore
Suscipe: quodque tuas per eos dictamus ad aures,
Illud ab interno sinceri crede profectum
Pectoris affectu: tutosque, habitosque benigne
Hos saltem laetos ad limina sacra remitte.
Haec tunc exposuit mandata recentia pastor
Ille Frisingus Otho, quem tantò major habebat
Hac de lite dolor, quantò propioribus illum
(Regis erat patruus) tangebat curia vinclis.
Utque piè scriptis à summo Praesule verbis
Addidit ipse suas in pacis foedera partes:
Protinus ingenui consedit pectoris horror,
Et nitidus rediit, sedato Principe, vultus.
Ut si forte rosas et candida lilia nimbus
Contudit et nitidum virgis decussit honorem:
Horrent informes spinae, frustraque petiti
Quaerentem fallunt nudato stipite flores.
Mox ubi tranquilli clementior aura Favonî 1)
Coeperit excluso spirare benignius Austro,
Protinus ad placidos flatus sua germina rami
Producunt, solitoque nitent virgulta decore.
Praeter praedictam turbati Principis iram,
Restabant aliae litis fomenta querelae:
Quas ubi legatis distinctas ordine Caesar
Exposuit: contraque suo pro Praesule missi
Optima sollicitè cauti responsa dedére:
Protinus optatae praesentibus oscula pacis
Dulciter impendens, Papae, Cleroque salutem
Innuit, et laetos à se dimittit in Urbem.
Jamque precatores aderant à Rege Dacorum
Electo nuper, populique favore creato,
Principis arbitrio sceptrorum jura petentes:

1) Rs. - rr. Favoni. †. o.

Annuit hoc pacto Rex, ut post bella reversum
Ante quater denos properaret Regulus illum
Cautus adire dies, regnum sumturus ab illo,
Obsequiique fidem jurando jure daturus.
Jamque suas valido vires Alemannia motu
Excierat, populique truces fervente tumultu
Partibus è cunctis ad regia castra fluebant.
Saxones, et rigidi qui Norica rura coloni
Guestualiamque tenent, quos aut Ripuaria tellus,
Aut cum Germanis Rhenum partita colonis
Francia, seu magno nomen sortita Lothero
Terra tenet: tunc Allobroges dotalia laeti
Arma movent, Celtaeque leves, Cimbrique feroces,
Vindelici, Suevi, Sclavi, simul atque Boëmi,
Pannones, et laetis [1] quos educat Austria campis,
Quique Carenthinis populus versatur in oris.
Non ego vel populos, vel nomina clara potentum
Enumerare queam, quoscunque à cardine mundi
Horridus, et gelidâ Boreas emissus ab Arcto
Verberat aërias donec veniatur ad Alpes.
Arma ferunt populi: non [2] sunt, qui moenia servant [3],
Non [4] qui rura colant; [5] praemissis undique fervent
Castra viris, magno scrutatum à Principe, per quas
Hos jubeat transire vias: nam tantus in armis
Plebis erat numerus, ne junctis agmina castris
Nubiferae rupes Alpis transcendere possent.
Utque dedit ducibus cunctis loca congrua Rector,
Distribuitque vias, scisso mox agmine quidam
Cannales, Juliique [6] Forum, multique Clavennam,
Cumanumque lacum, multi petiére Tridentum.
Ipse Boëmorum Regem, multosque potentes
Allobrogum, Suevûmque Ducem, fidumque nepotem

1) latis B. †. 2) vix B. †. 3) servent Rs. †. 4) vix B. †.
5) colunt? 6) Juliique B.

Te, Friderice, suum, Chunrado Rege creatum,
Secum Rector habens, illas transcendere rupes,
Nomine quas veteri montem Jovis incola dixit,
Adproperat: jam jamque domos et rura jacentis
Italiae cernens, fidas quas noverat urbes,
Ticinum, Laudamque suam, Cumamque salutat
Laetus, et in Ligures violentam concipit iram.
Prima feros belli motus, regnique furores
Tuta loco, fidensque nimis Ligurumque suisque
Viribus, adversis excepit Brixia fatis:
Quae postquam Regi tentatis restitit armis,
Plus quoque quam potuit: tandem contrita, solutis
Moenibus accepit dominum, quem fecerat hostem,
Vixque redempta suos multo luit aere tumores.
Utque Ducis totae subiérunt castra cohortes,
Nequid inhumanum, linguis ac moribus illa
Dissona barbaries castris impunè moveret,
Consensu Procerum tales à Caesare leges
Compositae, stabili castrorum jure feruntur:
Nequis rixari ferro [1], pugnamque movere
Audeat in castris: neu motâ lite vocatus
Cum telo veniat, loricâ tutus [2], habensque
Quo tantùm rixae dirimat certamina, fustem.
Neu belli signum, nisi forte domestica quaerens
Agmina, vociferet: miles si fecerit ista,
Ejecto castris, et turpia plurima passo,
Eripietur ei castrorum tota supellex:
Armiger exustâ candenti fronte metallo,
Detonsâque comâ, post verbera pulsus abibit,
Vel domini spoliis redimetur et omnibus armis.
Vulneris, aut caedis convictus, voce duorum,
Qui modò non fuerint violato sanguine juncti,
Hic caput, ille manum perdet: si teste carebit
Altera pars, facinusque velit formidine poenae

1) Rs. cum Pfl. disting. post: rixari. 2) nudus V. †.

Abjurare reus, poterit jurare [1] volentem
Quilibet oblato licitè reprobare duello,
Passurus similem non victo crimine poenam.
Miles equo cursore carens, clypeoque, vel hastâ,
Sit licet oppositae partis, regalia castra
Tutus adire potest: si quis violaverit illum,
Sicut et in socio pacem violasse feretur.
Si fuerit bellator equus [2], clypeusque, vel hastâ,
Non erit ille nocens, poenamué merebitur ullam.
Institor à nostro spoliatus milite, cuncta
Conduplicata feret: maxillâ servus adustâ,
Vertice detonso, supponet terga flagellis:
Aut erit à domino praedicto more luendus.
Qui spoliare sacras aliquem conspexerit aedes,
Si prohibere potest facinus, prohibere laboret:
Si prohibere nequit, maneat securus; at ille
Judicis arbitrio poenam pro crimine pendet.
Urbem, vel castrum nostro sub nomine tutum
Impugnans, poterit pacis violator haberi.
Non erit in nostris nobiscum foemina castris;
Qui reus extiterit, spoliis nudatus abibit,
Turpiter et naso mutilabitur illa reciso.
Servus deprensi convictus crimine furti,
Si fur antè fuit, probrosâ morte peribit:
Sin minus, abraso signatus vertice frontem
Verbera dura feret, castrisque fugatus abibit,
Ni fuerit domini spoliis, armisque redemptus.
Si continget equum cuiquam reperire vacantem,
Nec dominum norit, non detondebit, ut illum
Ignotum faciat, nec clausum fraude tenebit:
Sed stabulatori nostro denunciet, ac sic
Invento ut proprio, nullo prohibente, fruatur.
Quem si fasce novo dominus deprendet onustum,
Non erit hoc licitum, dejecto pondere raptum

1) Edd. poterit jurare: †. 2) Rs. - rr. eques ρ.

Tollere: portantem patiens in castra sequatur,
Jamque ministerio liceat revocare peracto.
Siquis pacificae plebis villasué, domusué
Usserit: abrasis signabitur ora capillis,
Et pulsus castris post verbera multa recedet.
Lex eadem poenae praescripta minoris ementi
Teutonico, castris ut pluris vendere possit.
Hoc tamen adjecto, quicquid venale ferebat,
Eripiet camerae turpi pro foenore custos.
Miles Teutonicus socium de gente Latinâ
Non habeat, nisi notitiam sermonis habentem
Teutonici: quod si praesumpserit, omnia perdat.
Inventor foveae, nullo prohibente repertis
Gaudeat: at si quis vim fecerit improbus illi,
Id noster dignâ stabulator corrigat irâ.
Nemo parùm cautè, nimiumuè potenter agendo
Conterat educto vinaria vasa liquore,
Quae praestare suum possunt castrensibus usum.
Has, aliasque sacro dictatas Principis ore,
Consensére patres, servare per omnia, leges.
At Rex belligeras cupiens armare cohortes,
Ultricesque viris incudere fortibus iras;
Editiore loco, blando spectabilis ore,
Et tamen ingenuae reverendus pondere vocis
Constitit, attentas implens his vocibus aures.
Maxima sidereo laudum praeconia Regi,
Rex ego terrenus, modò si foret illa [1]) facultas
Vocis et officii, merito persolvere possum,
Cùm mihi devoto tantos assistere coetu
Aspicio Proceres, quorum me munere regna
Accepisse juvat, studiis retinere laboro.
Nam neque me tanti mea gloria muneris unquam
Immemorem faciet: vestrique [2]) favoris egentem,
Vivere dum potero, bello seu pace fatebor.

1) ulla B. * 2) Rs. - rr. nostrique o.

Sunt impressa meis suffragia vestra medullis,
Quòque magis recolo, magis haec recolenda videntur.
Immemor officii non sat memor extitit antè,
Nec benè gratus erat, qui gratus desiit esse.
Spem mihi de reliquo, quae praecessére dederunt;
Gratia praeteritis, spes est adhibenda futuris.
Sed jam tempus adest, quo certo pignore possit
Vestra nitere fides: ad magna negotia rerum
Venimus, ingentes belli concepimus iras.
Nec mihi res agitur, nec certos sponte labores
Aggredior, belli caussas, iramque coactus
Accipio, justosque movet vindicta dolores.
Cernitis in quantos sese efferat improba fastus
Urbs Ligurum, Regnique minas mandataque nostra
Ridet, et antiquis à Regibus edita jura,
Quae cum legifero statuit reverendus Othone
Carolus, (ah pudeat) nunc demum tempore nostro
Respuit, abjecitque ferox cervice superbâ
Imperiale jugum, manifestaque bella fatetur.
Hoc ego si patiar, sine caussâ censear ensem
Invalidâ portare manu, Regumque priorum
Degenerem, dignumque minùs perhibere 1) nepotem.
Ergoné saevitiae mea sunt electa nefandae
Tempora, quae tantos nequeant punire furores?
Fallitur ignavae (nisi fallor) opinio plebis.
Quidquid in Imperium nostro committitur aevo,
Invenit ultorem: dabit ah, dabit impia poenas,
Interituque gravi commissa nefanda piabit;
Si benè vos novi, si non mea pectora fallit
Spectatae toties vestrae virtutis imago.
Nam neque vos nostri socios non esse doloris
Communis jactura sinit: quae sponte dedistis,
Eripit invito, nisi vos succurritis, hostis:
Munera vestra mihi parat extorquere, simulque

1) praehibere s. praebere Rs. *

Vos, et me [1], socii facto contemnit in uno.
Dumque putat bello nec nostra requirere posse,
Arbitrium vobis, fructum mihi muneris aufert.
Nunc age, Teutonici fortissima robora regni
Imperii vires, totius gloria mundi,
Magnifici Proceres, magnis intendite coeptis
Pectora, sitque palàm, nullam sub limite magni
Esse poli, nostris quae tutò viribus obstet,
Legibus aut Latiis impunè recalcitret, urbem.
Si vos à patriis laribus, thalamisque pudicis
Noster amor, regnique labor, justique doloris
Adduxit [2] ratio, si dulcia pignora, natos,
Plorantesque domi liquistis sponte puellas:
Nunc iisdem caussis ultrices acriter iras
In tumidos Latii depromite nominis hostes.
Atque illud nostro detergite dedecus aevo,
Ne nostras impune minas sprevisse feratur
Urbs Ligurum, quas Roma timet: nec jura nec ullae
Hoc prohibent leges: quotiens injuria regnum
Vexat, et Imperii subito pax hoste laborat,
Principis edicto justissima bella gerantur [3].
Ille nocens populus; nos regni jura tuentes,
Ultrices aquilas, qui publica signa secuti
Eximios certè [4] referemus laude triumphos.
Vocibus Augusti virtus accensa suorum
Incaluit: fremuére minae, capuloque reductas
Admovit gravis ira manus: vox omnibus una:
Dicta probant, laudantque virum, stimulisque morantem
Impellunt, fidasque fovent in praelia dextras.
Sed ne praecipiti quidquam prudentia motu
Regia neglecto praesumeret ordine juris:
Primum propositis legalibus esse citandos

1) mei Sp. R. ††. 2) abduxit pp. Rs. †. 3) geruntur? 4) certâ m. Rs. *

Hostes edictis, juris suasére periti.
Utque sibi certam Ligures incumbere cladem,
Dilatamque vident offensi Principis iram;
Jam spe majores scelerum deposcere poenas:
Electos de gente suâ, legumque peritos
Miserunt in castra viros, blandisque potentes
Persuadere modis: quorum sermone diserto
Posse putabatur mitescere Principis ira.
Qui cùm se caussis graviter poenalibus angi
Legibus Italicis, et stricto jure viderent,
Inque coloratis suffragia nulla loquelis
Esse, vel in multâ, quam promisére, monetâ;
Rebus inexpletis, multum frustraque rogatis
Principibus, moesto repetentes moenia vultu
Implevére suam magnis terroribus urbem.
At Rex instructis properans ad moenia castris,
Jam loca contigerat, qua certior Addua limes
Finibus à Ligurum magnae secat arva Cremonae.
Qui quamvis medias populis injecerit undas,
Non tamen hostiles poterat 1) cohibere furores,
Quos minùs alterno spumaret saepe cruore.
Gurgite tunc pleno solito torrentior ibat,
Auxerat et tumidas resolutis Alpibus undas,
Nec se belligeris transmitti posse catervis
Ponte, vado, remoque carens sperare sinebat.
Nec minùs opposito Ligurinus in aggere miles,
Magnanimi juvenes, vel si vada tuta paterent,
Excipere hos armis, ac propulsare parati
Constiterant, densâque vadum statione tenebant.
Sic duplici caussâ, fluvio, belloque repulsus,
Iratus mediis exercitus haeserât undis,
Cornipedesque virosque simul gravis horror habebat.
Tantùm distantes alterno margine ripae
Certatim validis torquebant tela lacertis,

1) P. et Rs. - rr. poterant o.

Donec ab extrémâ riparum fronte Boëmus
Cum Duce Dalmatico sese rapientibus ultrò
Injecére vadis: hos agmina tota sequuntur.
Urget eques peditem; multis violentior amnis
Lubrica fallaci vestigia subruit [1] undâ,
Vorticibusque cavis involvens arma, virosque,
Et rapidae feritatis equos, correpta deorsum
Cuncta trahit: sic paenè viri periére ducenti.
Ast alii non tam vectu, quàm remige freti
Cornipedum, solidâ tandem vestigia ripâ
Fixerunt: turpique fugâ perterritus hostis,
Moenia nota petens, infaustum civibus omen
Retulit, et cladis praenuncia signa futurae.
Stabat in ejusdem devexo margine ripae
Turribus et valido castrum spectabile muro,
Nomen erat Tretium, Ligurum sub nomine tutum
Hactenus, et nullo tactum per secula bello.
Hoc latus excelsae circumstant undique turres;
Illud fluminea tutum defenditur undâ,
Ingentique rapax incingitur Addua ponte,
Quem servat positis custodibus ardua turris.
Visa fuit Regi nostris accomoda castris
Illa satis sedes, propter compendia pontis,
Et magno ventura bono: jussitque cohortes
Expugnare locum: paret festina juventus,
Tutaque belligero cingit castella tumultu.
At qui praesidium servabat et oppida, miles,
Frustra tentato conatus moenia bello
Defensare manu, postquam cognovit ab urbe
Nil opis esse sibi, miserae modò munera vitae
Depactus, totis patefecit moenia portis:
Armaque victori, castellaque plena relinquens,
Nudus ad hostilem miserè compellitur urbem.
Hos tamen eventus laetos, et gaudia rerum

1) surpuit Pfl. †.

Invida turbavit casu fortuna sinistro:
Namque novae quidam quaerentes semina laudis,
Praeclarumque sibi cupientes didere [1] nomen,
Moenia terrifico strepitu Ligurina petentes
Excivére suis tutis [2] de sedibus hostes,
Saevaque conflictu moverunt praelia duro.
Primus in his Ekbertus erat, Comes ipse, sed alto
Sanguine, regifico minimè cessurus honori,
Et magnos Reges animi virtutibus aequans.
Hic dum prolapsum quendam, rapidoque volutum
Turbine cornipedis cuperet relevare suorum,
Hasta Ligus juvenis vibrata per ilia magni
Transiit, et latebris animam deprendit in altis.
Sunt tamen, incolumi juvenem qui corpore captum,
Hostilemque manu tractum fateantur in urbem,
Saevaque discerptis perpessum funera membris.
Hunc et Teutonici Proceres, Italique potentes
Et Ligurum bona pars aegrè [3] gemisse feruntur.
Cujus et interitum lachrymoso tristia nectens
Carmine Teutonicas deflevit fama per urbes.
    Hic quoque Caesareae multi periére cohortis:
Quemque domi famosa Ducem Ravenna potentem
Miserat, occubuit miserandâ clade Joannes.
Nonnulli rigidas collo subiére catenas,
Ast alii fraenis redeunt ad castra retortis:
Quos graviter Princeps verbis invectus acerbis
Corripuit, poenasque rei fortassè luíssent,
Ni precibus blandis Proceres, multoque rogatu,
Fortunaeque vices, incertaque fata loquendo,
Vix tandem justam sedassent Principis iram.
Qui mox permixtâ tantis cum luctibus irâ
Ulcisci socios avidè festinat, et arctâ
Obsidione ream jam claudere cogitat urbem.

1) Rs. - Edd. dedere o. - addere W. 2) tutos m. Rs. †. 3) aequè B. *.

Totaque septenis distinguens agmina turmis,
Ductorem cuneo praefecit providus uni
Cuique suum: nunc cornicines sonitusque tubarum
Praelia terrifico committere prima tumultu,
Signiferosque loco vel laeta vel aspera primo
Laturos, acies aequè dispergit [1] in omnes;
At qua Caesareae, signum latiale, cohortis
Regia fulget avis, magnorum densa virorum
Agmina, ceu magni glomeravit viscera regni.
Hinc famulûm succincta manus, vulgusque pedestre,
Pondera jumentis ingentia portat onustis,
Quaeque expugnandis creduntur idonea muris.
Ultima ceu modico subitura negotia voto
Aere dato conducta cohors, et bellica miles
Dona sequens, pretioque suum mutare favorem
Suetus, et accepto pariter cum munere bello,
Hunc habuisse, dator pretii quem jusserit, hostem.
Sic pulchro felix acies instructa tenore,
Carmine belligero, longèque sonantibus hymnis,
Divinam sibi poscit opem, Ligurinaque sensim
Moenia securo petit imperterrita gressu.
At qui sollicitâ civis spectator ab urbe
Prodierat, primasque fores, vallumque tenebat,
Nullo lascivus strepitu, (seu Regis honori
Hoc dabat, ingentis seu jam praesagia cladis
Pectore [2] certa [3] trahens) nullo clamore superbus
Stabat, et insignem spectabat sedulus hostem.
At Rex dispositis pulchro satis ordine castris,
Obsidet ingentem plus centum milibus urbem.
Hanc per circuitum spatio spectanda capaci
Planities, centum stadiis diffusior ambit;
Extructus quadris vallabat moenia saxis
Murus: adhuc [4] vasto praecinxerat agger hiatu,

1) dispertit m. Colerus et Rs. * 2) Rs. - rr. Pectora o. 3) caeca m. Pfi. ††. 4) at hunc Rs. †. - et hunc B. †.

Ad subitos belli strepitus, captosque [1] fragores,
Grandibus impensis anno praeparatus eodem.
Turribus, et pinnis, tormentorumque flagellis
Hoc minus institerant, quòd nullâ posse putabant
Obsidione premi plenam tot civibus urbem.
Unde nec Imperio sese praestare fideles
Curabant, ac saepe jugum cervice rebelli
Respuerant, Regnique [2] diu, plebs illa superbis
Luxurians animis, tutò contempserat iras.
Ergo ubi divisis ingentia moenia portis
Teutonici totâ Proceres indagine belli
Undique cinxerunt, et regia signa superbi,
Ausoniasque suis volucres colludere campis
Viderunt Ligures, et opertos milite fines:
Prima viris altâ tentoria cingere fossâ
Cura fuit, densare sudes, et ducere vallum,
Castrorum munire sinus: ne clausa latenti
Turba dolo, vel Marte palàm fremebunda diurno
Erumpat, subitoque viros, et castra furore
Turbet, et incautos inopinâ clade lacessat.
Nam neque tormentis, neque rapto moenia bello
Posse capi populosa putant; meliusque videtur
Expectare famem, (vi namque haec cuncta potenti
Expugnare solet) vel si confisus ad arma
Prosiliens, pugnam ferus ultrò conserat hostis,
Fortunam tentare manu, facilesque triumphos.
Unam portarum sociâ virtute premebant
Cognati juvenes, quorum Comes aulicus alter
Nomine Chunradus, Regis quoque frater: at illum
Ductorem Suevis Chunrado [3] patre relictum
Aequivocum, junctumque sibi Fridericus amabat:
Promptus uterque manu, formâ verendus uterque,
Nobilitate pares, et eisdem in finibus aevi.

1) coeptosque s. creperosque pp. Rs. * - factusque V. †. 2) Regisque R. †. 3) interponi partic. à m. Rs.

Hos vel quòd teneris vigiles minus esse sub annis
Credebant Ligures, vel quod viciniùs urbem
Terrentes, sociis procul absedisse videbant;
Hos primùm tentare parant, tacitasque cohortes
Nocte pruinosas mundo referente tenebras,
Moenibus educunt, quo tempore membra diurnis
Extenuata malis primo sopor irrigat imbre;
Tunc etiam primo somni torpore gravatos
Invadunt, turbantque viros, et castra lacessunt.
Prosiliunt stratis stupidi: vix sumere tela
Noxué timorvé sinit: ferit horridus aëra clamor,
Multiplicatque metus, veris graviora timentur.
Non tamen in tanto discrimine mente carentes
Immemoresvé sui validis hortatibus iram
Extimulant juvenes: sumtisque viriliter armis,
Quae tempus, casusque dabant, certamina dura
Instituunt, ferroque simul, lapidumque rotatu,
Et quocunque licet telo, depellere castris
Nituntur tumidis sublatos viribus hostes.
Jamque Boëmorum tentoria proxima clamor,
Armorumque sonus per opaca silentia noctis
Impulerat: qui mox tremulo clangore tubarum,
Raucaque terribili quatientes tympana pulsu,
Vicinam testantur opem: jam castra tenebant,
Jam sua Teutonicis sociarant arma catervis:
Attoniti subita miseri formidine cives
Degenerem petiére fugam, turpique relapsu
Moenia nota petunt: sed nox, et porta, timorque
Impediunt aditus, compressaque turba laborat.
Sic bona pars ferro cecidit prostrata cruento,
Aut injecta tulit captivo vincula collo:
Semineces alii, numerosaque vulnera 1) passi
Illaeso penitùs rediérunt corpore pauci:
Exemplumque suis, documentaque certa dederunt,

1) Pfl. - Edd. vincula o.

Ne spem nocturnis auderent ponere furtis.
Sed quia festino bellum procedere motu
Obsessi fortuna loci prohibebat, et ingens
Tempora multa labor, momentaque tarda petebat:
Multorum virtus torpescere nescia, tardas
Non poterat tolerare moras, longamque quietem
Oderat, et steriles ignavi temporis horas.
  Ergo Palatinus geminis cum fratribus ille
Eximiae virtutis Otho, firmissima nostrae
Robora militiae, flagrantes laudis amore,
Grande aliquid patrare manu, dignumque referri
Inter magnorum celeberrima facta virorum,
Vespere jam paenè [1]) referente crepuscula noctis
Eduxére suas castris ad moenia vires,
Atque crematuras portam cum ponte latenter
Admovére faces: rapido tabulata vapori
Materiam [2]), fomenta dabat violentior aura.
Protinus è totâ raptim concurritur urbe:
Omnibus hostiles amor est extinguere flammas.
Nam praeter pontis discrimina, tota patebat
Urbs Ligurum flammis, si non consideret ignis.
Nec mora, conflictu magno certatur utrinque;
Hi prohibere parant incendia pontis; at illi
Oppositi [3]) prohibere volunt prohibere volentes.
Tela volant, stridunt lapides, densusque sagittis
Aër, nocturnas et vincit et adjuvat umbras.
Tandem restinctâ multo discrimine flammâ,
Paenè pari casu serâ vix nocte dirempti,
Alternas caedes et mutua vulnera passi,
Hi muros subeunt, illi sua castra revisunt.
Nec Ligures nostris tardi magis, aut minus esse
Audaces, tumidique volunt, factoque recenti
Sponte referre vicem, pulchrum et laudabile credunt.

1) plenae B. †. 2) Rs. - rr. non distinguunt inter materiam et fomenta. 3) Rs. - rr. oppositis o.

Saepiùs obsessis gaudent excurrere muris,
Et jaculo, fundâque levi, celeriúe [1]) sagittâ
Incautos turbare viros, crebrisque lacessunt
Castra latrociniis: portâque frequentiùs illâ,
Quam Ductor validis obsederat Austricus armis,
Erumpunt: tandem stimulis gravioribus ardens
Impulit ira Virum, totis educere castris
Agmina: collato muros accedere bello.
At Ligures jam non muros defendere, verùm
Obvia ferre viris ultrò venientibus arma
Accelerant, miscentque gravis certamina pugnae.
  Prima volatilibus mandantur bella sagittis:
Protinus excussis avidè concurritur hastis.
At simul ad gladios, et strictas cominus iras
Incaluit virtus: tunc verò horrendus ubique
Clamor, et ingenti penitùs collisa fragore
Arma sonant: tinnire cavas mucronis ab ictu
Audires galeas, incussa trementibus hastis
Scuta gravi mugire sono, gemituque cadentes
Oppetere, et rigido terram prosternere trunco.
Instant castrenses, adversaque pectora saevis
Vulneribus lacerant, indignanturque resisti.
Nec cedunt Ligures, nec de statione moventur
Obnixi, pariterque necant, pariterque necantur.
Donec vix tandem magnâ virtute repulsi,
Et nostris multa respersos caede triumphos
Linquentes, refugo tenuerunt moenia cursu.
  Hìc inter multos stolidissimus occidit ille
Statius, infausti sibi quem praeponere Regem
Optabant Ligures, et sceptra dicare parabant.
Cujus et à nostris multo simul aere redemtum,
Et captivorum numerosâ plebe cadaver
Mutatum solito Regum sepelivit honore.
Stulta superstitio, quodque huic sors justa negarat [2])

1) celerique m. Rs. 2) Rs. - rr. negaret o,

Viventi, stolidus morienti contulit error.
Non mihi cujusdam Liguris reticenda videtur
Improbitas, stultaeque ferox vesania mentis,
Qui rapido fremebundus equo, fulgentibus armis
Conspicuus longè, nostris illudere castris,
Militiaeque rudes, equitandi lege carentes
Dicere Teutonicos, probrosaque multa pudendis
Gaudebat jactare sonis, vanamque superbus
Ostentans artem, rapido modò turbine vectus
Quadrupedantis equi, nunc certâ lege reductis
In gyrum fraenis sinuosa volumina torquens,
Unum de multis, potiusué ex omnibus unum
Electum, dignumque sibi concurrere, crebro
Poscebat, captosque metu ridebat inani.
Ut quondam pueri periturus glande [1]) superbus
Ille Philistaeus, trepidanti probra minasque
Jactabat populo, donec pastoris Hebraei
Procubuit tumidam signatus vulnere frontem.
Non tulit elatae Comes ostentamina mentis,
(Albertus Tyrolensis erat) vanamque superbi
Stultitiam Liguris dignâ compescere poena,
Teutonicaeque parat gentis removere pudorem:
Non tamen aut galeâ muniri tempora curat,
Aut gladio lumbos, aut ferro pectora texit [2]),
Aut cursoris equi, quo praelia semper agebat,
Officio fungi; clypeo contentus et hastâ,
Terga minora premens, vibratâ cuspide, segnem
Impulit, armatumque solo dejecit inermis.
Sed neque degeneri dignatus tingere ferrum
Sanguine, non spoliis nullo discrimine partis
Victrices ornare [3]) manus, tellure jacentem
Liquit: et hoc [4]) aliis magni reputantibus, ipse
Negligit, et modico factum metitur honore.

1) B. - Edd. laude o. 2) texi? Rs.* 3) onerare B. †. 4) P. et Rs. - rr. hic o.

LIGURINI

LIBER OCTAVUS.

Has inter laudes et fortia facta virorum,
Illam praecipuè curam 1) Fridericus agebat,
Ut sine jacturâ grandi, sine clade suorum
Conficeret coeptos optato fine labores.
Et modò cum paucis, denso modò milite cinctus,
Ardua sollicito lustrabat moenia gressu:
Spectabat muros, spectabat robora valli,
Quaeque locum vasto cingebant aggere fossas:
Quaque viam coeptis facilem fortuna parare
Tuta videbatur, curâ studioque sagaci
Acriter intendens, oculis et mente notabat.
Haec ita concussit trepidos vigilantia cives,
Ut quotiens illum muros ambire videbant,
Non secùs, ac si jam validas effringere portas,
Turribus aut celsis infligere saxa pararet,
Moenia tota gravi tremerent concussa tumultu.
Tunc varius totam clamor strepitusque per urbem,
Signaque divinas trepidè pulsata per aedes,
Foeminei planctus, lamentaque moesta sonabant.
At tuba pinnigeri juvenes ad culmina muri
Terribili clangore vocat, densâque coronâ
Undique consistunt, et propugnacula servant.
Stabat ab obsessâ non multò longiùs urbe,
Quàm semel exiliens arcu jaciente sagitta
Ire potest, quadris moles incognita saxis
Romano constructa modo: quam fama superstes

1) puram P. o.

Dicere Romanum vulgò consueverat arcum.
Quattuor haec [1]) validis surgebat fulta columnis,
Tam sibi conveniens, ut visu nemo sagaci
Posset ab alterutris unum secernere saxis:
Formam turris habens, cameras, tabulataque mul-
Interiùs [2]) sortita locis, altasque fenestras, [tis
E quibus et totos [3]) ibat prospectus in agros,
Et facili poterant conamine tela rotari.
Hanc Romanorum quendam [4]) pro fornice Regum
Erexisse sui certissima signa triumphi,
Vel magis iratos alio quoque tempore Reges
Moenia victa per hanc sibi subjecisse ferebant.
Praesidium plebs illa loco, sumtusque ciborum
Ad spatium belli, longosque locaverat usus.
Id cautè fecisse putant: nam quicquid ab hoste
Exteriùs fieret, spectantibus inde videri,
Et facili sociis poterat notescere signo.
Haec [5]) transferre suis Fridericus commoda castris
Cogitat, et juvenes jaculo, celerique sagittâ
Corpora vel longè distantia figere doctos
Stare jubet contrà, certosque intendere jactus.
Ut siquis patulis, aut mittere tela fenestris,
Aut spectaturos etiam producere vultus
Audeat, adversis configant ora sagittis.
Ipse flagellatam tormento rumpere molem
Apparat, et duro penitùs confringere ferro.
Attoniti stupuére viri, dextrasque petentes
Vitam depacti tradunt munimina Regi:
Qui postquam sociam tutos dimisit in urbem,
Collocat ipse suos in tutâ sede fideles.
Hoc tamen in bello veteris non immemor irae,
Acriùs in Ligures Ticini saeva juventus,

1) Rs. - rr. hic o. 2) internis Rs. * 3) P. s. Rs. - rr totus o. 4) P. s. Rs. - rr. quondam o. 5) Rs. qui pp. et: huc †. - rr. hic o.

Atque Cremonenses odio grassante fremebant.
Nam si quis Ligurum fatis agitatus iniquis,
Illorum quandoque manus, infestaque tela
Inciderat: tunc dira sui monumenta furoris
Aspicienda dabant, juguloque videntibus illis
Condebant gladios: aut duro stipite vinctum
Certatim missis figebant undique telis.
Nec minùs ex illis, si quisquam sorte malignâ
Venerat ad Ligures, discerpti corporis artus
Truncaque de summo spargebant funera muro.
Tantus ab antiquis furor et discordia caussis
Inter vicinas semper spiraverat urbes.
Jamque fames Ligurum, nostris optata, super-
Coeperat insolito mentes contundere morbo, [bas
Aes, reor, à summi proficiscens judicis irâ
Squallida tabificum corruperat aëra pestis.
Castra tamen Procerum vindex secrevit ab urbe,
Persequiturque reos, parcens insontibus, aër:
Castra vigent: non peste famis, coelivé laborant:
Urbs eget, et dubio tabescit languida coelo:
Jamque fugam propriâ multi meditantur ab urbe
Exagitatque suos sedes natalis alumnos.
Sunt quibus extremâ pro libertate tuendâ
Dulce sit intrepido mortem promittere voto;
Esuriem, coelumque pati, bellique labores,
Dum modò pro patriae sint 1) haec toleranda sa-
At quibus in miseris turbato pectore rebus [lute.
Plus aliquid rationis adest, mentisque profundae,
Foedera projecto pacis deposcere ferro,
Quasque velit Princeps, suadent admittere leges.
Maximus inter eos suadendi foederis auctor 2)
Utile consilium Guido Blandratensis agebat:
Hic Comes eximius, Ligurum concivis, et idem
Charus erat Regi, nec ob hoc suspectus in urbe.

1) Rs. — rr. sunt o. 2) actor A. o.

Tales 1) fama viri vulgaverat inclyta mores.
Hunc igitur medio trepidantis in agmine vulgi,
Cùm jam de summis ageretur quaestio rebus,
Inter Caesareum pariter, patriaeque favorem,
Talia prudente cognovimus ore locutum.
Si mea pro vestris nunquam sollertia rebus
Pigra fuit, si vestra libens mandata peregi
Semper, et hoc ipso vobiscum tempore dura
Malo pati, et tristes partiri gaudeo casus:
Non modò quid moneam, sed quo pietatis amore,
Quâque fide, cives, animo tractate 2) sagaci.
Quae facies rerum, quae temporis hujus imago,
Qui status, aut quae sit nostrorum forma malorum,
Plus quoque, quàm satis est, ipsi cognoscitis, ipsi,
Certaque fortunae clarent exempla sinistrae.
Sensimus, ut multi, mortalia quaeque regentem
Nos quoque fortunam: non 3) culpâ fortè caremus.
Novimus hunc olim populum, Regesque creasse,
Et virtute suà quosdam pepulisse creatos.
Novimus Italicas leges, et jura per urbes
Ex isto fluxisse loco: sed durior aequo
(Pace bonâ dixisse velim) dominatio nostra
Extitit: immodicis vicinas legibus urbes
Terruimus: scit Cuma quid est 4), scit Regia Lauda.
Quasque 5) per Italicos, urbes et oppida, fines
Stravimus, aut validis servire coëgimus armis.
Mutavit fortuna fidem, dextramque retraxit,
Atque novâ longum compensat clade favorem.
Non ultrà stabilire suos, aut pellere Reges,
Sed Latio servire Duci Ligurina necesse
Urbs habet: et recto (liceat modò vera fateri)
Ordine rès agitur: Reges Alemannia nobis,
Urbibus Italicis leges et jura daturos

1) Rs. – rr. talis o. 2) Rs. – rr. tractare o. 3) nec Rs. * 4) quidem Rs. †. 5) Quosque A. Sp. P. o.

Mittere rite solet: postquam de partibus illis
Carolus, et Magni regnum surrexit Othonis,
Ausoniaque frui Reges coepére coronâ
Teutonici: quorum tutò contémsimus antè
Respuimusque jugum; nunc justis ultor in armis
Bellator Fridericus adest: quem nescia vinci
Mensque manusque suis facit hostibus esse tremen-
Exemplo testata suas Terdona ruinas [dum.
Esse potest, quam ne verito de pulvere frustra
Jusserit erectis urbs nostra resurgere muris,
Haud modicus timor est: exemplo debuit esse
Spoletum, justâ deletum vindicis irâ:
Quaeque per Italiam conata resistere frustra
Oppida, Teutonicis victor pessumdedit armis.
Nec timeo, socii, fateor, ne Regis amore
Falsa movere 1) putér: dudum benè cognita vobis
Nostra fides certis potuit notescere signis.
Nam quòd nil propriae praetextu suadeo caussae,
Nec favor, aut odium, quae publica commoda saepè
Impediunt, sed certa fides, et pura voluntas
Haec suadere jubent: scrutator pectoris alti
Scit Deus, et proprii mihi mens benè conscia voti;
Omnia discutiens animo, nihil esse salutis
Censeo placatâ nisi primùm Caesaris irâ.
Arma movere libet, nudamque 2) lacessere pugnam?
Sed vix obstructis prohibemus moenibus hostem.
Tuta loco clausis servabimus otia muris?
Sed prohibet violenta fames, miserosque fatigat
Pestis, et adversus pro Caesare dimicat aër.
Omnia securi pro libertate feremus?
Sed libertatem contemtâ nemo salute
Sanus amat: neque enim certae susceptio cladis,
Quam vitare queas nisi cum ratione salutis,

1) monere P. Rs. * 2) timidamque Pß. ††. – crudamque V. praeoccup. B. †.

Libertatis amor, sed gloria vana putatur.
Nunquid et in brutis, immansuetisque videmus
Hoc jus esse feris, uti vasta minoribus ultrò
Imperitare velint, majoribus infima cedant?
His ego de caussis (adsit modò vestra voluntas)
Caesareos ambire pedes, et foedera pacis
Poscere, praecipuam fateor certamque salutem.
Nec placido Regi victos parere pigebit;
Nullus honor siquidem populi, vel gloria major,
Quàm domino servire pio. Postrema loquentis
Verba viri mixto suscepit turba tumultu.
Consilium plerique probant, pacisque petendae
Foedera: nec desunt alii, qui dicere contra
Conventus, foedumque putant, dignumque pudore:
Cùm patriâ potiùs pro libertate cadendum.
Tandem compresso fremebundae murmure plebis,
Praevaluit ratio: missisque potentibus urbis,
Austricus ille potens Ductor cum Rege Boëmo
Accitur: per eos Ligures mandata, precesque
Insinuanda Viro cupiunt offerre potenti:
Qui neque difficilem sese, durumque rogatus
Exhibuit, gaudensque ream cum civibus urbem
Poenituisse sui, leges et foedera pacis
Providus in scriptum tali ratione redegit.
Prima quidem Ligures fidei pacisque tenendae
Juramenta dabunt: omnes quoscunque nec aetas
Pupillaris habet, nec septuagesimus annus
Contigit, in medio jurabit quilibet aevo.
Appendentque novem poenae sub nomine fisco
Millia marcarum puro conflata metallo.
Praeterea veterum neglecta palatia Regum,
Lapsaque correctis relevabunt tecta ruinis,
Ut quotiens magnam, vel Rex, vel Regius urbem
Fortè procurator, caussâ ducente subibit,
Digno magna loco tractare negotia possit.

Oppressasque diu Cumam, Laudamque solutis
Legibus, et longâ penitus ditione remotâ,
Respirare sinent: non prisca tributa requirent,
Praeterquàm veterem divini juris honorem,
Quo super has urbes Ligurum viget inclyta sedes.
Sincerâ quae cuncta fide complenda trecentis
Firmabunt vadibus de quolibet ordine sumtis;
Hosque per Italicos servandos cautiùs urbes
Principis arbitrio custodia mitis habebit,
Et quibus illa locis fuerit commissa juventus,
Protinus expleto servatos reddere pacto,
Chara suis patribus jurabunt pignora natos.
Consulibus positis, et factâ pace repertis
Stare licet, plenus dum se converterit annus.
Postea nullus erit, nisi quem Rex ipse probarit
Electum populo: quibus haec ad jura vocatis,
Si tunc Italicis Princeps habitabit in oris,
Hunc electorum bona pars reverenter adibunt:
At duo sufficiunt, si transalpina tenebit:
Jurabuntque fidem Regi, dignumque favorem,
Tam sibi, quàm sociis ea 1) regni dona petentes. 2)
Nec minùs absentes 3) accepto munere Regis,
Coram plebe suâ, coram primatibus urbis
Praestabunt eadem jurandi foedera juris.
Si tamen Italicis fuerit legatus in oris
Regius, hoc ipsum Regis vice juris habebit,
Et de consulibus disponere cuncta valebit.
Antè tamen clausâ quàm victor ab urbe recedat,
Captivos omnes, veteresque, novosque Boëmo
Committent Ligures: quos protinus ille paternis
Restituet laribus, si jussu Principis illas
Cum populo Ligurum concordia junxerit urbes:
Accipientque suos Ligures versâ vice captos,
Quaeque juvant illos sociis conatibus urbes:

1) et V. ††. 2) putantes B. ††. 3) absentis?

Sin minùs, in solito retinebunt carcere vinctos,
Nec tamen hinc aliquam patientur Caesaris iram.
Obsidibus positis, captivis ritè solutis,
Proxima lux Regis discedere castra videbit.
Argenti summam Ligures pro pace ferendam
A [1] sibi subjectis poterunt [2] conflare colonis,
Dum tamen immunes Laudam, Cumamque relin- [quant.
Navigium, portus, vectigal, sive monetam,
Vel quaecunque sibi defendit commoda fiscus,
Nec rapient Ligures: nec si quis fortè nefando
Invasu rapuisse volet, patientur inultum.
Has postquam leges, et spe leviora rebellis
Jam dudum populus, gratanter pacta recepit;
Continuò totis effusi moenibus omnes
Procedunt: primusque suo cum Praesule clerus
Veste sacrâ nitidus, nudo pede, supplice vultu,
Vertice demisso, nostrae monimenta salutis,
Signa crucis praefert: pòst hinc in vellere pullo
Infausti cives, vestigia nuda prementes,
Judiciumque [3] sui pariter, poenamque reatus,
Admotos nudis portantes faucibus [4] enses,
Tacta [5] pudore gravi perfundunt fletibus ora.
Protinus è totis fluit ad spectacula castris
Miles, et astantes densas hinc inde catervas
Angustus dirimit medio discrimine limes:
Quo vix turba gemens ad regia Caesaris ora
Pervenisse queat, placidâ qui fronte serenus,
Pectore contritos, et se peccasse fatentes
Suscipit, et tali summo pro munere Regi
Grates laetus agit, saevâ qui mente rebelles
Contudit, et tumidos [6] tandem resipiscere jussit.
At Ligurum primi prostrati corpore toto

1) At P. †.†. o? 2) P. s. Rs. - rr. poterunt o. 3) Indiciumque m. Rs. †. 4) portant cervicibus Pfl. ex Radevico. * 5) Tecta Pfl. * 6) Rs. - rr. timidos o.

Caesaris ante pedes trepidis confusa querelis,
Pauca gemunt, veniamque suis excessibus orant.
Hoc tantùm, veniamque sonant, veniamque loquun-
Non odio regni bellum movisse, sed illas, [tur:
Quas sibi vicinae fecissent saepiùs urbes,
Non potuisse pati tranquillo pectore noxas.
Nunc veniam nactos, operam, curamque daturos,
Ut redimant antiqua novis, praemissa futuris.
Mox ubi praescripti recitata est pagina pacti,
Atque probata viris, optatae pignora pacis
Accipiunt, junctas consorti foedere dextras.
Nec minus emissi Ligurum de carcere longo,
Duraque temporibus multis ergastula passi
Captivi dudum variis ex urbibus hostes 1),
Ordine diffuso circa vestigia magni
Consedére Ducis, squallentia tegmine foedo
Corpora velati: miserandos possidet artus
Foeda situ macies, deformia turpis et aeger
Inficit ora color, pressis cutis arida membris
Insidet, humanae tantùm vestigia formae
Servat, et antiquam retinet natura figuram:
Et, 2) si vera velis imponere nomina rebus,
Non homo, sed vivens 3) hominis videatur imago.
Et tamen exultant longos fugisse labores
Carceris, et duras semel abjecisse catenas:
Ignotumque diu post tristia nubila laeti
Aspiciunt Solem, Regemque libentius ipsum,
Cujus ab exilio sese virtute reductos,
Ac velut è stygiis tractos meminére tenebris.
Quis referat fletus, lachrymosaque gaudia tantae
Plebis, et internâ tactos 4) pietate dolores?
Cum captiva diu post durum corpora tetri
Carceris exilium, laetis sic reddita tandem

1) hostis Rs. †. 2) Ut? 3) livens B. †. 4) tractos pp. Rs. tacitos V. ††.

Civibus, et natos vix agnovère parentes
Jam niveos canis, primo quos flore nitentes
Ultima non faustis ad bellum miserat hora
Auspiciis, longas damnatos ferre catenas.
Nec solùm miseros spatiosi temporis aetas
Fecerat ignotos, sed squallor, et hispida vestis,
Et situs, et macies, et nullo pectine tacta
Utraque caesaries, agnosci paenè vetabant.
Tunc demum victâ Fridericus ab urbe recessit,
Modiciumque petens, prisco dignatus honore
Illustrare locum, sacro diademate crines
Induit, et dextrâ gestavit sceptra potenti.
Hanc fortuna diu, Ligurumque potentia dives
Eximiam regni proavorum tempore sedem
Presserat, et longâ victam ditione tenebat.
Sed placidus Princeps primaevo cuncta decori
Restituenda putans, injustis legibus illam
Exemit, priscumque loco reparavit honorem:
Sumtibus et propriis veteres sarcire ruinas
Jussit, et annosi senium deponere fati.
Tunc bene re gesta, cunctis in pace locatis,
Caesaris à facie cùm tellus tota sileret,
Militiae partem placuit dimittere castris.
Austricus Allobrogum Dux cum Duce, Rexque Boëmus,
Pannoniaeque simul sub eodem Rege cohortes,
Et Moguntino Proceres cum Praesule multi,
Rege salutato, meritis et laude venusti,
Discedunt castris, conversaque signa ferentes,
Teutonicas repetunt transcensis Alpibus urbes.
Ipse satis multos secum, ceu nullus abisset,
In castris retinens, ad certa negotia regni
Ducitur, et pulchros invictâ mente labores.
Non tamen in tanto clari victoris honore,
Italiaeque metu, stolidae vesania gentis,
Exemplo Ligurum penitùs compressa quievit.

Namque satellitio quidam stipatus iniquo,
Civis erat Verona tuus; Tusuidus, ut ajunt,
Nomen [1]), ab infidâ caussas tacitosque furoris
Urbe trahens stimulos, Castrum regale, (quod illi
Appellare solent vulgato [2]) nomine Gardam)
Invasit, cepitque dolo: jussusque [3]) relictâ
Saepiùs insanis illo desistere coeptis,
Spernebat Regem demens audire jubentem.
Infremuit tandem Princeps, Athesamque rapacem,
Nec ratis officio, solitis nec pontibus usus,
(Fervida quippe vadum fluvio jam fecerat aestas)
Contemtis transivit aquis, urbisque superbae
Depopulatos agros, quaedam castella nocentum
Diruit, et spretas impunè retransiit [4]) undas.
Nec minùs egregium quiddam Comes aulicus ille
Tunc quoque gessit Otho: qui te, Ferraria, jussu
Regis adire parans, intactas omnibus antè
Eridani fregisse vado nil territus undas
Dicitur, et tumidum primus transisse per amnem.
Haec quoque res multum curae, justique [5]) timoris
Urbibus Italicis, et magnae nomina famae
Adjecit nostris, claro sub Principe, castris:
Quem nihil aggressum frustra natura vereri
Ipsa putabatur: cui sic famulantibus ultrò
Subdita more novo studiis elementa favebant.
Ergò Palatinus stupidae formidine magnâ
Plebis, et ingenti pariter susceptus honore,
Regia sollerti studio mandata peregit.
Utque quater denos fidei pacisque tenendae
Accepit monimenta vades, ad regia castra
Vertit iter, cunctis dignâ cum laude peractis.
Hoc quoque conveniens, et tanto Principe dignum,
Atque inter castos memorabile Caesaris actus,

1) Nomine Pfl. 2) vulgari Pfl. †. 3) Rs. - rr. rursusque o.
4) P. - rr. transiit, refrag. metro. 5) moestique Pfl. ††.

Scribendumque puto, quod tempore Rector eodem
Illecebrosa suis purgavit scandala castris,
Eque suo coetu lixas, et scorta, nocivum
Ac petulans vulgus, satis indignanter abegit.
Nec docilis tolerare moras, pigrosque quieti
Indulgere dies, exclusis pectore sacro
Bellorum curis, pacis benè ponere tempus
Cogitat, et mundo prodesse laborat inermis.
Neve retractato Ligurum inconstantia pacto
Absiliat, solitâque fremens Laudensibus irâ
Immineat, totos urbis transferre penates
Et veterem mutare situm festinat, et urget:
Describitque locum, quem torrens Addua [1] totum
Gurgitibus flexis aditu breviore relicto
Circuit; ut modico munimina tuta labore
Artificis praestare queat sollertia curae.
Huc transferre lares, antiquaque moenia Rector
Imperat: atque novam regni sub nomine Laudam
Grandibus impensis sese Pater [2] auspice fundat.
Inde per Italicos famosa Potentibus urbes
Curia Roncaliis certo mandatur habenda
Tempore, quo pacis leges, et publica jura,
Aut ea, quae fisci rationibus applicat usus,
Omnibus in medium, strictè servanda, ferantur.
Commemorare juvat, populo quod fortè sequenti
Proderit exemplo: ne quis fore credat inultum,
Quicquid in Augustos ausus committere Reges,
Vel meditatus erat [3]: nam tempore servus eodem
Argolici Regis (Graeci cognominis usu
Hic Caniolinus erat [4], nobis Camerarius idem
Esse potest) domino secretâ fraude parabat
Sanguinis insidias, et tres sibi criminis hujus
Addiderat socios, quos ad mala grandia [5] promptos

1) Abdua P. †. 2) patre Sp. P. R. RJo. †. 3) erit P. s. Rs.* 4) Camiclinus Sp. R. Rs. †. Calinicus B. ††. 5) Rs. + rr. gaudia o.

Perdita sacrilegis audacia fecerat armis.
His malè praemonitis peragendae fraudis iniquae
Infandum mandarat opus: mox caede peracta
Usurpare sibi manibus diadema cruentis,
Et desolatum cupiens invadere regnum,
Nescius ipse sui tractabat inania fati.
Nam re compertâ, priùs illi lumina lictor
Fodit, et exertâ terebrato gutture linguâ,
Cum [1] sociis longâ cruciatum perdidit irâ. [2]

Jam loca jussa petens ex omnibus undique terris
Principis edicto clarus convenerat ordo,
Tantaque Roncalias magnorum turba virorum
Fluxerat, ut nec se similem vidisse priores
Crediderint, nec jam visuros esse sequentes
De reliquo sperare queant: tentoria ponunt
Undanti vicina Pado, quae more Latino
Ductus ab antiquo talis determinat ordo.
Semper in aequali Romanus tendere miles,
Si patitur natura loci, planoque laborat.
At si difficili fuerint loca pendula clivo,
Asperiusúe solum, primò correcta labore
Complanare solet, jacto mox aggere fossam
Ducit, et ingenti cingit munimina vallo.
Protinus in quadram vergentia, sive rotundam,
Pro ratione loci ponit tentoria formam.
Principis in medio digno spectanda decore
Castra nitent, celsi speciem referentia templi.
Quem circa Proceres, condigno juris honore
Cuilibet exhibito, propiùs, seu longiùs absunt.
Inque modum magnae spatiosis frontibus [3] urbis
Dirigit immensas ad portam porta plateas.
Ante fores ipsas regalia castra secuti
Artifices operum, seu qui venalia portant,

1) Quàm Pfl. ††. 2) longae . . irae B. †. 3) P. a, Rs. - rr. fontibus. - Pfl. pontibus. ††.

Castra minora locant, faciuntque sub urbia quaedam.
Sic tanquam subitis properata colonia tectis,
Atque repentinae nova cernitur urbis imago.
Tunc quoque praescripti servato foedere moris
Regia dispositis sederunt agmina cartris.
Nec minus oppositae Ligures in margine ripae
Atque alii cives tentoria juncta tenebant.
Brixia quos genuit, quos misit Pergamus, et quos
Italiae plures in iisdem partibus urbes.
Haec quoque castra suo porrecto ponte per amnem
Continuare parat Princeps, biduoque labori
Impenso, medias cinxit pons pervius undas.
Nomina magnorum, quos praesens curia vidit,
Commemorare patrum, numerum, gentemque referre,
Non satis est promptum, non 2) multum pertinet ad
Id potius certâ nobis ratione videndum, [rem.
Quid bene dispositum; quid ab his feliciter actum,
Quae nova prodierint tanto sub Principe jura,
Quasve recensuerit celeberrima curia leges.
Ergo sacros tantùm patres, jurisque peritos,
Et de Principibus paucos, quibus ipse timorem
Norat inesse Dei, tacitis Fridericus adaptans 3)
Colloquiis, triduo secreta negotia toto
Rimatur, jurisque vices, legumque tenorem
Consulit: hanc illis gaudens injungere curam,
Ut super Ecclesiae, seu regni jure, salubri
Consilio monituque virum formare 4) laborent.
Tandem prolato post longa silentia vultu,
In medio Procerum, spectabilis undique, coetu,
Talibus ora modis Princeps facunda resolvit:
Si modò non frustra, quotiens in nomine Christi
Trésue, duósue pari consensu juris amore
Congregat, in medio perhibet se Christus adesse;
Quis dubitet tantis ad commoda tanta vocati

2) Nec m. Rs. * 3) adoptans? 4) informare m. Rs.

More suo medium Primatibus affore Christum?
Absit, ut nos unquam Christi praesentia patres
Destituisse velit: quibus Ecclesiasticus ordo,
Imperii leges, et publica jura reguntur.
Nunc igitur Proceres, communi foedere juris,
Quidquid in Ecclesiae, vel regni commoda rité
Pertinet, in medium Christo praesente feramus.
Ipse quidem, quamvis divino munere Princeps
Summus in orbe ferar, legumque immunis, et expers,
Non servire quidem cogar, sed condere jura
Fas habeam, vestris cupio disponere cuncta
Consiliis: nostro [1] non aegrè spondeo jussu,
Vel sancire novas, vel priscis legibus uti.
Nam nihil, ut verum fatear, magis esse decorum,
Aut regale puto, quàm legis jure solutum
Sponte tamen legi sese supponere Regem.
Gratia sit magno, qui temperat omnia, Regi,
Undiquè bellorum tumidos suppressimus aestus,
Bellatrix positis Alemannia conticet armis,
Et vetus Italici deferbuit ira furoris.
Sed veterum leges, edictaque regia longo
Justitio suppressa silent, quae Carolus olim,
Quae noster vulgavit Otho: vestigia juris
Pauca sui Italicis agnoscit fiscus in oris.
Consulite in medium, quas me vel ferre recentes,
Vel senium passas leges renovare velitis.
Ac primùm moneo, quicquid statuisse libebit,
Utile sit, justum, naturae, moribus aptum,
Temporis atque loci patiens, et prorsus honestum.
Ast ego, quicquid erit, totâ virtute tueri,
Et sancire paro: nec me regnante licebit
Has cuiquam nostras impunè lacessere leges.
Ac si quis tumidus praesumserit obvius ire,
Supplicium praesens, manifertaque poena docebit,

1) vestro?

Non magis invictum bello, quàm legibus esse.
Talia facundo regaliter ore sonantem,
Spectabat stupido miratrix curia vultu.
Quòd neque doctrinae studiis imbutus, et aevo
Paenè puer, canos, scripturarumque peritos,
Sensibus, et blandâ praecederet arte loquendi.
Protinus ingenuo quidam sermone diserti
Ora fatigantes, pro consuetudine gentis,
Sive suum Regi studium jactare volentes,
Sive facultatem potiùs monstrare loquendi,
Officio linguae, studiisque loquacibus illum
Insumsére diem: quos inter clarior unus,
(Praesul erat Ligurum) vix exaequanda relatu
Gaudia cunctorum, facundo protulit ore.
Omnibus, à primo quos, inquit, vidimus, aevo
Laetior iste dies, et clarior esse meretur,
Cùm te pacificum populi mitissime Princeps,
In medio residere sui, [1]) legesque citantem
Hactenus extinctas, gaudens videt Itala tellus.
Haec est illa salus, quam tot jactata procellis
Expectare solet miserae sors naufraga terrae.
Scimus ab antiquo, quantos qualesúe tyrannos
Senserit Italicae fortuna miserrima plebis,
Cùm totiens proscripta bonis, addictaque ferro,
Aut spoliis nudas, [2]) aut sanguine pasceret iras.
Nec legem ratio, sed Regum sola libido
Poneret, et ferro gaudens, non jure potestas.
Nec minus infestis gens haec malefida tyrannis,
Atque his saepè suo conata resistere damno,
Pressa metu potiùs, quàm laeta favebat amore.
Hinc odium populis, et seditiosa simultas,
Et furor Italiae multos grassatus in annos
Prodiit, et geminas fecit dissensio partes:
Et partim patriae, partim regnantibus urbes

1) tui? 2) tumidas pp. Rs. †.

Adsistunt: saevoque diu collisa fragore
Bellorum, alternam senserunt moenia cladem.
Quis Ligurum caedem, quis vulnera saeva Papiae,
Quis referat Cremae, quis tristia damna Cremonae?
Haec inter varias oppressis legibus urbes,
Exarsit rabies, et longa licentia ferri.
Tu velut eximium post tristia nubila tandem
Sidus ades, tu bella fugas, pacemque reducis:
Tu leges et jura novas: te praeside rerum
Grata redit facies, certusque renascitur ordo.
Nunc age, divinae, quicquid [1] sententia mentis
Dictabit jus esse, jube: pro lege voluntas
Principis esse solet: quicquid decreverit ille
Esse ratum, mos [2] est et juris habere vigorem.
Utere jure tuo, quicquid rectumúe piumúe
Esse putas, servare jube: nos verò [3] volentes
Omnia suscipimus: libertas maxima nobis
Tam placido parere viro. Sic ore diserto
Praesul in assensum Regis propensiùs omnes
Impulit, et magno percussit corda favore.
Tunc quoque compositis quidam resonantia verbis
Regia Caesareae cecinerunt carmina laudis.

Postera lux aderat, solio reverendus in alto
Consedit judex: ex omnibus undique multi
Urbibus ac vicis aderant, querulique ferebant
Innumeras clamore cruces (hoc quippe querelas
More solent aperire suas.) Rex omnibus aures
Commodat, et querulis judex clamoribus idem
Aequus adest, certo dirimens examine lites.
Sed quia tam multis finem dare curia praesens
Non poterat caussis, placuit satis utile quiddam
Ingenuo pulchrumque Duci, cunctasque per urbes
Edoctos in jure viros, verique sequaces

1) P. s. Rs.-rr. quicquam o. 2) fas V. †. 3) P. s. Rs.-rr. vera. o.

Imposuit, medio qui cuncta negotia juris
Limite discuterent, nec eos ex urbibus iisdem
(Ne favor aut odium sensus corrumpat eorum,)
Sed magis ex aliis ad munera pulchra vocatos
Elegit, sacrâ vel delegavit ab aulâ.
Postea sollicitè regni de jure vetusto
Quaestio mota fuit, quod desuetudine longâ
Priscus inumbrabat neglecti temporis error.
Ac primùm Ligures super hoc à Rege rogati,
Vectigal, portus, cudendae jura monetae,
Cumque molendinis, telonea, flumina, pontes,
Id quoque quod fodrum vulgari nomine dicunt,
Et capitolitium certo sub tempore censum,
Haec Ligures sacro tribuerunt omnia fisco.
Haec, et si qua pari fuerant obnoxia juri,
Praelati, Proceres, missisque potentibus urbes
Libera Romano liquerunt omnia regno.
Tanta tamen clari fuit indulgentia Regis,
Ut quicunque bonâ priscorum munera[1]) Regum
Hactenus ista fide possederat,[2]) idque probare
Legitimis poterat, vel demonstrare tabellis,
Principis assensu, titulo gavisus eodem,
Nunc quoque possideat: reliquis in jura relatis
Regia, librarum triginta millia puri
Annuus argenti fisco solet addere census.
Tunc Proceres stabilem jurando nectere pacem
Rector, et adjectâ certo sub nomine poenâ,
Italicas latè jussit vulgare per urbes.
Mox de communi feudorum jure, quod illâ
Perspicuis nondum scriptis expresserat aetas,
Has dedit, et scriptis jussit notescere leges.
Si quis habens feudum, pretio seu vendere totum,
Seu pro parte velit, dominique licentia desit,

1) munere Sp. P. R. Rjo. †. 2) P. s. Rs.-rr. possideat o.

Seu dare, seu vadio supponere cogitet [1]), illud
Qui dedit, amittet, non qui suscepit habebit:
Nullaque vel longi praescriptio temporis obstet,
Quò minùs ad dominum redeant translata priorem.
Emptorique [2]) bonae fidei praestetur in illum
Actio, quae pretium cogat redhibere solutum.
Haec magnus fieri vetuit Lutherius; at nos
Facta retractari volumus, facienda caveri.
  Successor feudi, totum si fortè per annum
Atque diem, tacto primae jam tempore pubis
Sive dolo, seu desidiâ, seu mente superbâ,
Spreverit à domino feudalia poscere jura,
Perdat, et haec dominus proprios assumat in usus.
  Publica militiae vasallus munera justae
Non renuat, dominique libens in castra vocatus
Aut eat, aut alium pro se submittat iturum
Arbitrio domini: vel quam [3]) laudaverit ille,
Compenset, redimatque suum mercede laborem.
  Si patris dominum vasalli filius acri
Laeserit offensâ, festinet providus illum
Conciliare pater: quod si contemnit agendum,
Munere privetur: si verò audire monentem
Filius indomitâ neglexerit aure parentem,
Non erit in feudo successor idoneus illo, [4])
Ni priùs accensam domini placaverit iram.
  Si tuus ex feudo cuiquam vasallus idipsum
Contulit, atque tuo vasallum munere fecit
Ipse sibi, si fortè tuam jam tertius ille
Successor meruit factis atrocibus iram,
Nec tibi pro culpâ domino mediante secundo
Fecerit ipse satis, reprobato protinus illo
Ad dominum redeant feudalia jura secundum.
Si tuus ille suum tibi conciliare fidelem

1) Rs.- rr. cogitur o. 2) P. Rs. et Rjo.- rr. Praetorique o.
3) qua pp. Rs. 4) ille B. *.

Spernit, et aut torpens, aut perfidus esse probatur,
Ambobus spretis ad te tua jura recurrent.
Inter vasallos unius fortè patroni
Quaestio de feudo quotiens agitatur, eodem
Quo feudi domino gaudent, hoc judice certent.
Si tibi pro feudo, quod te tribuente fatetur
Acceptum, tu vero negas, vasallus agendam
Fortè movet litem, non tu, sed curia judex
Audiat, et certo determinet ordine caussam.
Marchia, seu Comitis possessio, sive Ducatus,
Integra permaneant: feudalia caetera multis
Participanda patent, domino dum quisque fidele
Spondeat obsequium, jurandaque foedera praestet.
Sic tamen, ut dominos ejusdem nomine plures
Vasallus feudi non compellatur habere.
Praeterea quotiens feudali jure recepto
Vasallus domino fidei juramina praestat,
Excipiendus erit Romanus nomine Princeps.
Omnibus his leges voluit subnectere pacis
Caesar, ut extremo positis in fine loquendi
Vocibus, admonitas penetrarent altiùs aures.
Omnibus in nostro, quod toti praeminet orbi,
Gentibus et populis edicta potentia [1]) regno
Tradimus: ut cuncti bellorum clade remotâ,
Tempore jam nostro pacis servare quietem
Incipiant homines: poenasque nocentibus ultrò
Addimus, et justam legum proponimus iram.
Hanc Proceres cuncti, Comes, an [2]) Dux, Marchio, [Consul,
Et cum judicibus, capitanea turba, verendis,
Miles, paganus, civis simul atque colonus,
Et cum plebejo pariter grege nobilis ordo,
Omnes hanc inquam penitùs, quoscunque non aetas
Pupillaris habet, non [3]) septuagesimus annus
Contigit, in medium concordi foedere jurent.

1) patentia B. * 2) ac Pfl. * 3) nec. . nec. m. R[illegible] *

Ac ne fortè sacrae veniant oblivia pacis,
Singula juratam renovent quinquenia formam.
Judicis officiò sua cuncti jura sequantur,
Contineàntque manum: vaginae redditus ensis
Torpeat, et scabie rubeat, non sanguine ferrum.
At siquid temerè contemptis legibus actum,
Et violata sacrae fuerit reverentia pacis:
Urbs centum libris puri mulctabitur auri,
Oppida vicenis: at Marchio, seu Comes, aut Dux
Quinquagena dabit laesâ pro pace talenta;
Magnates bis dena viri, bis terna [1]) minores.
Vulnera, vis, caedes, livor, mutilatio membri,
Insidiae, fraudes, injuria, furta, rapinae,
Damnaque legitimis mulctentur subdita poenis.
    Major, qui pacis noxas punire recusat
Convictus judex, fulvi bis quinque metalli
Appendet libras, damnumque resarciet omne
Legis ad arbitrium: minor atque pedaneus in tres
Condemnandus erit: cujus fortuna laborans
Non potis est auro poenales solvere noxas,
Arctatum vinclis, gravioraque verbera passum,
Sedibus à patriis hunc quinquagesimus annos
Amoveat per quinque lapis, tandemque reverti
Fas sit, et optatos patriae contingere fines.
    Ne conventiculum, vel conspiratio fiat,
Sivè sodalitii, seu juncti sanguinis astu
Urbibus in nostris, tali sub lege vetamus:
Qui convictus erit librâ mulctabitur auri.
Pontifices, sanctique patres anathemate sacro
Spretores pacis, damnataque legibus ausos
Intrepidè feriant, humanaque jura supernis
Legibus, et justum studeant sancire timorem.
    Hactenus Italicas fieri consueta per urbes,
Angariisque sacras etiam vexare frequenter

1) Hotmannus ex Radevico. - Edd. bissena.

Ausa domos, clerumque [1]) suis, exactio cesset:
Aut exacta duplo redhiberi plura jubemus.
Qui pacis jurare modum formamque tenere
Improbus abnuerit, quae possidet omnia vulgo
Diripienda patent, evertendique penates.
Qui violatorem pacis fovet, atque receptat,
Consensu culpae meruit consortia poenae.
Iuramenta metu, mortisùe dolore coacta,
Praecipue ne quis multis nocitura loquendo
Publicet, aut in se crudeliter acta queratur,
Nullius meriti vel ponderis esse jubemus.

LIGURINI.

LIBER NONUS.

Inter caussantis creberrima jurgia turbae,
Et querulas variis ex urbibus undique lites,
Magna Placentinos et pulchrae rixa Cremonae
Vexabat cives, et adhuc vetus illa simultas
Spirabat, stimulisque viros agitabat acerbis.
Nam licèt has junctis connexas finibus urbes
Gurgite vix medio dirimat Padus, illa Papiae,
Haec urbi Ligurum, concordi foedere juncta,
Hactenus alternas studiis hostilibus iras,
Atque graves odii stimulos agitare solebant.
Sed tunc antiquis accesserat haec quoque caussis:
Nam dum Roncalias peteret Fridericus, eumque

1) W. - Edd. plerumque, nullo sensu o.

Signa Cremonensis sequerentur bellica turmae,
Emisit tumidos inimica licentia cives,
Irritansque viros, quasi per colludia quaedam
Instituit verum collato milite bellum.
Nec sine caede quidem, nec prorsus sanguinis expers
Pugna fuit, sed utrâque viris ex parte peremtis
Praebuit alterno casus solatia damno.
Ergo Cremonenses caussâ meliore, simulque
Ingenuis freti facundi laudibus oris,
Acribus invidiam stimulis, et Principis iram,
(Quippe nec illicitos satis excusantibus ausus
Hostibus) accumulant: donec vix denique multo
Aere dato, talique reis est reddita pacto
Gratia: dejectis ut totâ turribus urbe
Moesta ruinosis lacerarent moenia muris.
Quasque metu Regis coepissent ducere, rursus
Ingesto patulas implerent aggère fossas.
Hactenus Italicis pulchro satis ordine rebus
Dispositis, ad quaeque volens extendere Caesar
Anteriora [1]) manum, Tyrrheno gurgite clausos
Sardiniae fines, et Corsica rura potenter
Conciliare suis parat atque adsciscere regnis:
Atque ideo geminos proceres praemittere, quorum
Hic Comes, hic Praesul; suspectaque pectora gentis
Pacem, an bella velint, cogendi, an sponte sequantur,
Attentare libet. Securos Ianua missis
Altaque Pisa viris aditus praestare jubentur.
Utraque Tyrrhenas longè metuenda per undas,
Utraque famosis latè vulgata triumphis
Quid tamen inciderit, cur haec legatio finem
Non fuerit sortita suum, perpendere nobis
Inde licet: quod ab his regionibus utraque sedes
Plurima ferre solet dominatu commoda longo.
Unde satis liquidè mandata negotia regni

1) Ita. A. - rr. ulteriora.

Praepediisse queunt occultâ fraude videri.
Sed neque tuta dolo versutae Ianua plebis,
Nec sale Tyrrheno, nec quos natura locorum
Vix aditu stricto, multoque labore petendos
Opposuit montes, irati Principis acres
Evaluit vitare minas: veniâque petitâ
Vix pretio fraudem marcarum mille redemit.
Hoc tamen adjecto, ne claudere pergeret urbem,
Iussus ab incepto populus desistere muro.
Coeperat aestivis succedere torpida castris
Converso jam bruma gradu, placuitque potenti
Multimodoque Duci, terrae melioris opima,
Intactosque priùs diducto milite passim
Et latè sparsis fines insidere castris.
Nec mora, frugiferis opulentam finibus Albam
Occupat, hibernis satis hospita moenia castris.
Hic quanto poterat Princeps terrenus honore
Proxima siderei coluit natalia regis.
Inde per Etruscas legatos destinat urbes,
Campanasque domos, et quas in littore curvo
Aequorei lavat unda salis: qui debita fisco
Iura vetusta petant, per quos statuantur in omni
Urbe magistratus, et civica quaeque potestas.
Praeterea reditus cunctis de finibus illis,
Quos formosa priùs possederat illa Mathildis,
Pluribus invasos Rex in sua jura retraxit.
Inde recollectos, et tanquam corpus in unum
Partibus ex multis quadam gravitate reductos,
Nescio quid prisci juris habere volenti,
Ac velut haeredi, cumulato munere Princeps
Concessit Catulo, qui Regis avunculus, illo
Tempore Dux validus felicia castra nepotis
Milite non pauco, mentisque vigore juvabat.
Hunc ex Romano Catulorum sanguine clarum,
Et genus, et nomen (nisi fallit fama) trahentem,

Teutonicus verso Guelphonem nomine sermo
Dixerat, ambiguae deceptus imagine vocis.
Inter successus laetos, et prospera rerum
Magna repentino Regem jactura dolore
Perculit, et placidae turbavit gaudia mentis.
Nam Procerum multi, seu qui sub Principe claro
Castra sequebantur, seu qui sub pace quietâ
Teutonicas urbes, nataliaque arva tenebant,
Extremum clausére diem. Quo tempore Praesul
Ille Frisingus Otho, majoris caussa doloris
Extitit ingenuo compertâ morte nepoti.
Hic patruus Regis, studiis in utrisque peritus,
Regia signa sequi semper consueverat; at nunc
Credo equidem revocante Deo, languore gravatus
Manserat, ut medius fratrum, clerique gementis
Inter luctificos psalmis modulantibus hymnos,
Non in castrorum srepitu, ferrique fragore
Expirare sacram divini muneris 1) auram
Posset, et aethereo tandem sua reddere regi.
Interea veterem pravis auctoribus iram
Summus, et extinctas animo refricare querelas
Coeperat antistes, magnumque Potentis honorem
Anxius invidiae stimulos Adrianus habebat:
Praecipuè postquam sua jura recognita fisco
Assensu Procerum per cunctas comperit urbes,
Indoluit facto, quantumque videbat honoris
Accessisse Viro, tantum Pater ipse putabat
Decessisse sibi: tunc quicquid atrocius actum
Antè videbatur, legatorumque, suosque
Contemtus, regnique minas, mandataque duris
Asperiora notis, ceu quaedam pabula flammae,
Invidiaeque faces, ardenti sponte camino
Adjicit, et rapidos fornaci suggerit aestus.
Haec quoque caussa recens aderat, quòd regia missi

1) luminis B. (?)

Quaerere jura, Viri, dum per castella, locosque
Pantificis summi mandata fidelius aequo
Publica conficiunt, nimiâ feritate timendi
Insolito miseros urgebant pondere cives.
Ergo novâ veterem caussâ stimulante dolorem,
Gaudebat crebris Regem culpare querelis,
Injustum, saevumque vocans, regnoque superbum,
Ingratumque sibi, qui tanti culminis ultrò
Nomen, et Imperii summum tribuisset honorem.
Ac primùm scriptis levioribus, atque 1) paterno
Affatu suadere Viro; mox acriùs illum
Corripere, et nimiùm verbis instare molestis.
Nec minùs ille vicem maledictis reddere gaudens
Verba remittebat chartis odiosa superbis.
Sic alterna ferens diversae jurgia partis,
Acriùs incensas stimulabat epistola mentes:
Conflictuque gravi totius maxima mundi
Nomina, magnarum quatiebant praelia rerum.
Nec fuit ambiguum, multis (si credere fas est)
Pontificis summi scriptis, crebroque rogatu
Pellectos Ligures, iterum cervice rebelli
Abrupisse sacras, contempto foedere, leges.
Ergo ubi cum claro praesul Rainaldus Othone,
Signifer hic prudens, et 1) Cancellarius ille,
Et Comes eximiae laudis Gozvvinus, ad urbem
Magna peracturi venére negotia regni;
Infremuit, coepitque furens concurrere vulgus.
Quaque receptus erat Praesul famosus in aede,
(Nam Comites ambo muros, suspectaque cauti
Moenia vitantes, extrà prudenter agebant)
Hanc lapidum saevo Ligures evertere jactu,
Atque ipsum magni legatum Caesaris, altâ
Pontificem famâ, mentisque vigore timendum,
Certatim saevo properabant tradere letho.

1) Signifer hic, prudens at etc. Rs. †.

Nec prohibere potest Regi devotior ipsa
Nobilitas, nec qui sociâ concivis in urbe
Egregium nomen guido Blandratensis habebat.
Vix tandem rabidas, ejusdem praesule sedis
Subveniente, minas effugit Praesul, et urbis
Pestiferae muros, infidaque tecta reliquit.
Protinus infectis legati regia rebus
Castra petunt, sociasque gradu properante catervas.
    Interea Regum legatio fida potentum,
Diversis studiis ad magni Caesaris aures
Attulit ex variis mandata recentia regnis.
Principis Argolici quidam mandata ferentes,
Securos in castra gradus, pacemque petebant.
Iam dudum siquidem Stabulensis 1) morte Guibaldi
Quem lux 2) Argolicis oppresserat ultima terris,
Suspectos Regi sese vehementer haberi
Audierant, gentemque suam purgare parabant.
Nec minus Hungariae Rector in fraude recenti
Compertâ Ligurum, mandata fidelia pacis
Scripserat Augusto, pluresque prioribus illi
In poenam sceleris spondebat mittere vires.
Anglus, et urbanis illo qui tempore Gallis
Rex erat, ambo viros ad regia castra fideles
Legarant: pacisque fidem, magnique favorem
Caesaris, oblatis certabant poscere donis.
Hos inter Reges vetus et gravis inde simultas
Orta ferebatur, quòd Galli Principis uxor
Conjuge dimisso Rectori nupserat Anglo.
Inde ferox odium, stimulisque ardentibus ira,
Saevaque limitibus dirimendis bella furentes
Vexabant: ideoque sibi properabat uterque
Alterius damno consciscere Caesaris arma.
Hos omnes hilari vir prudentissimus ore

1) Edd. post. A. Stapulensis †. 2) P. ss. Rs. et RJo. - rr. dux o. - Pfl. crux † †.

Laudavit, donisque suis dimisit onustos.
  Interea reduces legati castra subibant,
Foeda reportantes Ligurini criminis ausa.
Cognita res cunctos, Regemque ferocibus ipsum
Concussit stimulis, iterumque recanduit irâ.
Ne tamen Augusto quicquam sub Principe certo
Ordine non fieret, rursus tribus esse citandos
Edictis Ligures, juris suasére periti.
Quae postquam tumidâ spreverunt mente superbi,
Curia damnatos regni denunciat hostes.
Utque viros justae stimulis gravioribus irae
Rursus ad armiferos incenderet ipse labores,
In medio Procerum coetu, vulgique coronâ,
Talia mellifluo Fridericus protulit ore:
  Saepe quidem vestras ad praelia cogere vires,
Et fidas adhibere manus, iterata malorum
Improbitas, Ligurumque frequens injuria cogit.
Res onerosa quidem, nec si dubitabilis esset
Grata 1) fides, totiens ad magna negotia pigras
Atque recusantes auderem poscere dextras:
Sed quia communis labor est, vobisque minori,
Quàm mihi, quod geritur, curae non suspicor esse,
Auxilii quotiens vestri, certique favoris
Tempus eget, regnumque recens fortuna lacessit,
Tutus 2) ad invictum vestrae virtutis amorem
Confugio, certusque manus imploro fideles.
Scitis, et horrendum vobis, durumque 3) videri
Ceu mihi, non dubito, perjurae saepiùs urbis
Prodigiale nefas, quam vix modò munere nostro
Delicti veniam, fructumque salutis adeptam,
Excitat in solitos feritas recidiva furores.
Quae jam de reliquo fidei pacisque tenendae
Spes superesse potest, cùm sacramenta, fidesque,
Totque vades Italas nostro sub jure per urbes

1) certa, Pfl. †. 2) Ita A. s. Rs. - rr. totus †. 3) dirumque?

Infidae rabiem nequeant compescere plebis.
Det poenas perjura graves, crudelia tandem
Facta luat, meritòque cadat, quae [1]) stare recusat.
Audierant, aliusque alium certante favore
Praeveniunt, stimulisque virum majoribus urgent.
At Rex rem tantam, tantique laboris egentem,
Non nisi Teutonico peragendam robore credens,
Germanos Proceres, cognataque signa nepotis
Baugariae Ducis, atque alios plerosque potentes,
Teque thori sociam sacri generosa Beatrix,
Ex transalpinis ad sese convocat oris.
Ipse per Italicas, paucis comitantibus, oras
Undique discurrens, bello quaecumque sequenti
Vel prodesse sibi, vel obesse putaverat hosti,
Accelerat, castella viris, armisque, cibisque
Instruit, atque novam valido munimine Laudam
Cingit, vicini [2]) passuram pondera belli.
Cùmque sibi fidae tetigisset moenia Cumae,
Belligeras vires, atque auxiliaria poscens
Agmina, plura suis ultrò collata petitis
Accepit, fidae gavisus plebis amore.
Cumano praecincta lacu jacet insula quaedam,
Belligeris foecunda viris, quae foedere prisco
Infidae Ligurum sese sociaverat urbi:
Navigioque potens, piratica bella gerendo,
Gaudebat crebris stagnum infestare rapinis.
Hanc Rex ob varios bellorum providus usus,
Conciliare suis sapienter cogitat armis.
Nec fuit hoc frustra: structâ nam classe, paranti
Assultum, bellumque Viro, devecta carinis
In medium plebs illa lacum, victore recepto
Cessit, et ex illo generoso tempore Regi
Fida fuit, puroque fidem servavit amore.
Tunc quoque conceptum, tacitumque Placentia [virus

1) quia pp. Rs. †. 2) W. + Edd. Ticini, nullo sensu.

Quo minus evomeret, sese cohibere nequivit.
Nam dum Caesarei per fines urbis iniquae,
Nomine poenali quae Ianua solverat, aera
Legati ferrent, ipsâ mox urbe latrones
Egressi, spoliare viros, et regia foedâ
Non timuére manu contingere turpiter aera.
Ergo gravi Princeps ex hoc quoque concitus irâ,
Majestate sui securus nominis, ultrò
Ingreditur trepidam, paucis comitantibus, urbem,
Regalesque minas, metuendaque verba superbis [1]
Civibus incutiens, vix exoratus ab illis,
Quam tulerant summam, concessâ pace recepit.
    Instabat veneranda dies, qua Christus ab imo
Ora solo turbae referens optata fideli,
Victor ab infernâ captivos sede reduxit:
Hanc [2], quanto potuit, Mutinensi Caesar in urbe
Egit honore diem, finesque Bononia juris
Ingreditur studiosa tuos, ubi castra, suasque
Tempore jam longo non visas ille cohortes
Liquerat, eximio magnis in rebus Ebrardo.
    Ergo ubi legitimis Ligures jam saepè citatos
Edictis sprevisse videt, nimiùmque tenaci
Proposito fixisse pedem, ne vel modô quicquam
Praecipitanter agat, famosâ Rector ab urbe
Praecipuos in jure viros, legumque peritos
Evocat, et quae sit contemtus poena requirit.
Quae discussa diu, cunctorum denique talis
Iudicio descripta fuit: direptio rerum,
Servitium populi, subversio funditus urbis.
    Intererant [3] castris à summo Praesule missi
Prudentes, clarique viri, Guilelmus, et ille,
Qui pòst schismaticâ longum feritate rebellis
Perstitit ad tumulum, succesorique reliquit.
Hi post sermonum primordia blanda suorum,

1) superbus? 2) Rs.-rr. hunc o.: 3) Intereant Sp. P. o.

Et delinitas facundis vocibus aures,
Aspera, nec placidâ Friderico mente ferenda
Attulerant, certis ita definita figuris.
    Non licet Augusto, nisi tantùm Praesule summo
Connivente, sacram legatos mittere ad urbem,
In qua jura Petrus meritò tenet omnia solus.
Non licet 1) et fisco castella, vel oppida Papae,
Collectis urgere suis, nisi tempore tantùm,
Quo Princeps primam Romae gestare coronam,
Imperiique novos admittere gaudet honores.
Pontifices Italos homines 2) non expedit esse
Principis, ad fidei modò juramenta vocandos.
Non licet et 3) cuiquam Regis mandata ferenti
Pontificum vexare domos: hunc more vetusto
Solus ritè sibi Princeps defendit honorem.
Quicquid ad eximii rectè patrimonia Petri
Pertinuit dudum, possessio, sive tributum,
Restituatur ei; comitissae terra Mathildis,
Et Spoletanus sub eodem jure Ducatus.
Quicquid ab excelsis Romanae moenibus urbis
Pendentem sejungit Aquam, Ferraria, Massa,
Et cum Sardois uberrima Corsica campis,
Pontifici summo prisco de more tributum
Solvat, et antiquas justo sub canone leges.
    Haec satis argutis rationibus omnia Princeps
Extenuans, doctis dissolvit singula verbis,
Opposuitque suam ruptâ de pace querelam,
Quam secum tali firmatam lege ferebat:
Ne cum Romanis, Siculo, Graióue tyranno
Ipsius injussu sociaret foedera Praesul.
Denique vel stricto juri, legumque rigori
Stare, vel arbitrio sapientum velle virorum,
Facturumque satis, suscepturumque libenter

1) P. s. Rs. - rr. liceat. 2) W. Edd. omnes, nullo sensu.
3) P. s. Rs. - rr. itidem: liceat.

Conditione pari sese promisit: at illi
Accepisse quidem, sed non praestare paratos,
(Ridiculum quiddam) sese venisse, ferebant.
Nam se judicio Papam, qui judice nullo
Fungitur in terris, supponere posse negabant.
Pluribus exhibitis frustra, subjecit et illud
Caesar, ut electi bis tres a Praesule summo,
Totque suâ de parte viri, quibus omnia vero
Postponenda quidem certâ ratione putentur,
Omnia sollicitâ dirimenda negotia curâ
Susciperent, certoque Dei peragenda timore. [1]
Sed nec in hoc Praesul consensit, et omnia nutu
Ire suo cupiens, justae se subdere legi
Respuit, ut magnae caussas qui quaereret irae.
At Ligures tacitae molimina fraudis in actum
Saevitiae proferre parant, Trecinumque, quod illis
Ereptum valido jam dudum milite Rector
Munierat, terrore gravi, validâque minantur
Expugnare manu; tormentaque bellica raptim
Secreto fabricata dolo, subvectaque plaustris
Arte [2] gravi sejuncta ferunt, magnâque repentè
Mole levant, castrumque novis assultibus urgent.
Missilibus telis alii, celerique sagittâ
Moenia summa petunt, lapides agitata minores
Funda rotat: magnos [3] balearica machina muros
Incutit [4], et duro munimina verberat ictu.
Ast alii clypeis densâ testudine junctis
Fossarum supplere lacus, murosque latenti
Suffodisse dolo, seu duri roboris ictu
Frangere, seu gradibus scalarum scandere turres
Acriter, et celsas properant comprendere pinnas:
Hoc magis urgentes, quod [5] regia signa propinquis

1) A. tenore o. 2) B. - Edd. Marte. 3) magnis (scil. lapidibus Rs. †. - s. magnis ... muris *. 4) Percutit? 6) quo min. Rs. et B. *

Finibus, et magnas metuebant Caesaris iras.
Nec minus è summis animosi turribus hostes
Saxa rotant, franguntque suos in praelia muros.
Undique tela pluunt, balistae turbine ruptus
Sibilat, et longis resonat stridoribus aër.
Prima sequensque dies coeptae momenta labori
Magna dedit, victos patefecit tertia muros.
Namque [1] fatigatis toto jam corpore nostris,
Nec revocare manum [2], nec respirare licebat,
Aut mutare locum, primò quem quisque tuendum
Ceperat: at Ligurum sibi mutua signa frequenter
Succurrunt, mutantque vices, semperque videtur
Augeri numerus, semper succrescere vires.
Succubuit numero virtus, saevoque tumultu
Effractae patuére fores, pugnaxque juventus
Aut misero gladios hostiles sanguine tinxit,
Aut tulit injectas collo, manibusque catenas.
Hìc [3] tamen in duris habito discrimine rebus,
Nam quoscunque illic victor de gente Latinâ
Repperit, ense ferox, et inexorabilis omnes
Perculit, et ferrum gentili sanguine pavit:
At quos Teutonici manifestè sanguinis index
Lingua venustabat, tractandos mitiùs esse
Credidit, et captis sublatâ caede pepercit;
Bisque [4] quater denis, regni quos fama clientes
Vera fatebatur, in vincula dura coactis,
Infandis alii perierunt caedibus omnes;
Ipsaque castelli fractis munimina muris
Eversa, et rapidae ceciderunt [5] tradita flammae.
At Caesar tantae comperto vulnere cladis
Indoluit, luctuque gravi commotus, et irâ,
Continuit gemitum, pressitque in corde dolorem,
Fortia Principibus praebens exempla dolendi.

1) Rs. - rr. jamque. 2) animum Pfl. †. 3) Hoc m. Rs. *
4) W. - Edd. hisque o. 5) cesserunt Pfl. †

Non placuit meritas noxarum sumere poenas
Ulcisci suos, aut bella movere, priusquam
Curia Roncaliis jam dudum indicta coiret.
Hic Ligurum fraudes, et foedera rupta, suasque
Omnibus offensas mirantibus, atque superbae
Perfidiam plebis justo damnantibus ore,
Edidit, atque suae conscivit robora caussae.
Protinus hostiles infesto milite fines
Irruit, et latos ferro, simul igne, rapinâ,
Depopulatur agros, ficus, 1) vinetaque ferro
Caedit, et arboreos detracto cortice truncos
Excoriat, nullis ultrà jam foetibus aptos:
Utilius reputans damnis, quam sanguine fuso
Deterrere reos, tumidasque retundere mentes.
Aut si fortè truces vel sic resipiscere nolint,
Vel famis exitio, sumtu breviore ciborum 2),
Consumti pereant, vel deditione supremi 3)
Seque, suosque simul cogantur tradere muros.
Praeterea partes 4) posito custode per omnes,
Abstulit utilium clausis commercia rerum,
Neúe quis hostili venalia deferat urbi;
Audenti poenam, prodenti praemia fixit.
Saepè fores urbis stipatus milite forti
Accedit, tutos ut moenibus evocet hostes.
Saepiùs egressos impunè, iterumque reversos,
Egregiâ tandem Fridericus fraude fefellit.
Eductosque suâ Ligures paulisper ab urbe,
Conversosque fugâ, sociis praecurrere jussis,
Faucibus angustis intercipit, atque negato
Portarum ingressu, captis, ferróue perêmtis
Pluribus, incolumes vix paucos reddidit urbi.
Cùmque procul Ligurum fines penetrasset, agrosque

1) P. ss. Rs. et RJo. - rr. fines o. 2) W. - Edd. vers. 399 ante v. 398. 3) supremâ Adolph. Boethius monente Rs. * 4) Sic A. - rr. portas †.

Depopulans, magno momenta potentia bello
Adderet, hostili velox equitatus ab urbe
Quingenti juvenes, animis, armisque valentes
Regia translatae petierunt moenia Laudae:
Inventosque greges latis armentaque campis
Ad sua converso cogebant moenia cursu.
Hos Dux Anconae raptis Guarnerius armis,
Atque alius, sub quo tunc praesule dives agebat
Mantua, praecipuae meritus praeconia famae,
A tergo, juvenum validâ comitante catervâ,
Horribili clamore premunt, praedâque receptâ,
Sexque decemque viris Ligurum de gente peremtis,
Vix alios muris pavidos urbs moesta recepit.
Jamque quater denis ferro flammâque diebus
Inclytus hostiles Princeps vastaverat agros,
Oppidaque et validis munitas turribus arces
Ceperat, inter quas nulli superabilis antè
Cesserat invicto quaedam munitio Regi,
Quam Montem sancti plebes vocat illa Ioannis.
Jamque ferè cunctis mutilaverat undique membris
Infidum reprobumque caput, tantùmque relictis
Caetera subdiderat victor sibi castra duobus.
His aliud quiddam pulchrum fortuna recensque
Addidit, et largi cumulavit dona favoris.
Namque suos equites opulenta [1]) in rura Cremonae,
Et praedabundas emisit Brixia [2]) turmas.
Cùmque per invasos latè discurrere fines
Coepissent, nulloque metu ventura caverent:
Praemoniti dudum latebrosis sedibus hostes
Prosiliunt, terrentque viros, funduntque, fugantque,
Attonitosque necant, et ferrum sanguine pascunt.
Sic sexagenos equites, peditesque trecentos
Vel gladius fudit, vel constrinxére catenae.
At Caesar reprobae vastatis finibus urbis

1) opulentae Rs. †. 2) A. Brissia.

Fida suae repetit victor munimina Laudae.
Hîc jam dimissis Italis, uxoria signa,
Et transalpinas libet expectare cohortes.
Creverat interea Ligurum cum tempore pestis,
Appositisque malum capiens augmenta diebus
Ingruerat, totamque fames possederat urbem.
Non tamen infaustos homines mala tanta docebant
Poenituisse sui, quos desperatio tutos
Fecerat, exclusâ certae formidine cladis.
Unde nec insidias infandi, occultaque mortis
Expavere sacro molimina reddere 1) Regi.
Protinus immani metuendum corpore quendam,
Cuique erat ex facili verum simulare furorem, 2)
Allectum pretio stimulant, ut regia castra,
Vesanum simulans verbis ac gestibus, intret;
Exceptumque dolis, invento tempore, Regem
Interimat, quocunque modo: nec tardior ille
Consiliis parere malis, hostilia magni
Proxima conspicuae Regis tentoria Laudae
Subversâ facie, cunctis incognitus, intrat.
Exceptusque semel totis ludibria castris,
Et faciles praebere jocos, risumque movere
Gaudebat, stultae simulator callidus artis:
Squallidus, illotâ facie, barbâque, comâque
Horridus impexâ, scisso squammosus amictu,
Fulgur habens oculis, spumanti sordidus ore;
Nunc pavidus vultu, nunc efferus: et modò mitis
Et modò trux: modò blanda loquens, modò jurgia nectens:
Nunc humilis, nunc ore minax, ac fervidus irâ:
Nunc celer incessu, nunc tardior: et modo pallens,
Et modò terribilis succensus lampade vultum.
Nunc risu lachrymas, gemitu modò gaudia rumpens,
Saepè genas alapis, colaphis supponere colla

1) tendere Pfl. †. tradere B. ††. 2) Rs. – rr. favorem o.

Gaudebat, prudens hominis simulator inepti.
Sic olim Priamum, periturâque Pergama mendax
Ille Sinon, Graiâ munitus fraude subivit.
Illususque diu miseris illudere Teucris
Optabat, sensuque dolos tractabat iniquo.
Utque per expressi certissima signa furoris,
Omnibus in castris suspectus desinet [1] esse,
Ipsum etiam Regem coepit funestus ineptis
Delinire jocis, dum tandem tempore rapto
Prodiit in verum vesania ficta furorem.
Nam cùm more suo primo Rex lucis in ortu,
Ad matutinos divinae laudis honores
Strenua neglecto rapuisset membra cubili,
Omnibus in castris pingues [2] efflantibus auras,
Et matutinae pressis torpore quietis:
Daemonis impulsu saevissimus ille satelles
Opportuna ratus peragendae tempora fraudis,
Pronus in alterutrum, vel sese subdere morti,
Vel patrare nefas, incautum fortibus ulnis
Implicat, et graviter robusto corpore pressum
Extrudit castris, altaeque crepidine ripae
Praecipitare parat, fluvioque immergere Regem:
Fecissetque reor, ni Caesar fraude repertâ
Multa reluctatus, castrorum in fine supremo,
Implicitusque manu prensis haesisset utraque
Funibus, et magno socios clamore vocasset.
Qui mox excusso somni torpore ruentes,
Injectis manibus circumstant undique monstrum:
Ac primum rigidos ulnarum solvere nexus,
Illaesumque Ducem cautè subducere tentant.
Inde flagellatum, condignaque fraudis adeptum
Praemia, flumineis torrens absorbuit undis.
Non tamen hoc sceleris comperto fine quievit,
Abstinuitve dolis reprobae versutia plebis:

1) desiit m. Rs. * 2) pigras pp. Rs. †.

Eque suis octo magnâ mercede paratos,
Furtivis Laudam stimulant accendere flammis.
Horum qui primus scelus attentavit, in ipso,
Ignibus admotis, deprensus criminis actu,
Quas decuit poenas ligno persolvit adactus,
Certaque complicibus scelerum, ne tale quid ultrà
Ausuros impunè putent, exempla reliquit.
Alter, ut explorans hostilia castra subire
Posset, et innocuae speciem praetendere mentis,
Induerat monachum: sed et hic deprensus, eodem
Supplicio mortem, probrosaque fata subivit.
Nec reticere libet, quid 1) tempore Caesar eodem
Ambiguo quodam scriptos auctore salubres
Accepit monitus, venturum in regia quendam
Castra, veneficiis, magicoque furore potentem,
Deformem facie, longi dispendia passum
Temporis, alterius fraudatum luminis usu: 2)
Spretorem mortis, solitum quascunque potentum
Pro nihilo reputare minas, hujusque sequaces
Viginti, pluresque 3) viros erroris 4) habentem:
Qui gentilis Arabs, tanquam munuscula Regi
Adveheret fraenos, calcaria, cingula, bullas,
Quódque liget digitos, quod colla coërceat, aurum:
Omnia sulphureis ita delibata venenis,
Ut si fortè manu Princeps contingere nudâ
Coeperit, infecto permixtum sanguine virus
Aestuet, et toto dominetur corpore pestis.
At si sacra manus contactu fortè nocenti
Cautiùs abstineat, sicâ sub veste latenti
Regia vel fixo fodiat praecordia cultro.
Ergo ubi signa ferens praedicta veneficus ille
Castra Ducis magni facilè agnoscendus adivit:
Captus, et injectis adstrictus membra catenis,

1) quòd? 2) Rs. s. RJo. - rr. usum o. 3) pluresúe? 4) terroris B.*

Exhibitusque Viro, promissâ vera loquenti
Supplicii veniâ, multumque diuque rogatus,
Prodere quid peteret, quoúe haec autore moveret,
Sprevit, et invalidas sese fragilesque negavit
Formidare minas: si quid truculenter in ipsum
Actum fortè foret, damnatum carmine Regem,
Praestigiisque suis, poenas sibi morte daturum,
Protinus inque ipsâ socium sibi clade futurum.
Forsitan haec aliis poterant metuenda videri,
At Caesar fucata dolo figmenta, minasque
Risit, et appensum ligno, justissimus ultor,
Faucibus elisis condignâ morte peremit.

LIGURINI.

LIBER DECIMUS.

Interea magni conjunx Augusta Beatrix,
Principis accitu validas ex orbe cohortes
Teutonico rapiens, superatâ fortiter Alpe
(Nam fortem faciebat amor, nexusque mariti
Foederis) Italicos fines ingressa tenebat.
Huic praeter Proceres alios, famaeque minoris
Germanâ de gente viros, fidissima Saxon
Ille puer, Regumque nepos, Regisque propinquus,
Saxonas 1), et Noricae nuper sibi reddita terrae
Signa regens 2), geminae sociaverat agmina gentis.
Horum igitur totis adventus gaudia castris
Magna dedit, Liguresque metu concussit acerbo.
Tempore pòst modico famosus avunculus 3) ille

1) Saxonis vel Saxonicae pp. Rs. †. 2) Ita A. - rr. gerens. †.
3) P. ss. Rs. et RJo. - rr. famosus omnibus, reprob. metro.

Caesaris, Etruscae Princeps et Marchio terrae,
Teutonicâque potens, et Dux metuendus in orâ,
Advenit Catulus, cumulataque gaudia nostris
Attulit, et valido supplevit milite castra.
Vicinam magnae Cremam locus ipse Cremonae
Fecerat, et longo sub eâdem 1) tempore dudum
Legibus antiquis obnoxia manserat: at nunc
Excusso laxata jugo, Ligurumque superbam
Ausa sequi rabiem, Regis jam saepe citata
Spreverat edictum, nec juri stare volebat.
His Caesar stimulis et centum mille talentis,
(Quae dedit ipsa suâ praedives sponte Cremona)
Impulsus, tumidam bello subvertere Cremam
Cogitat, inque duas diviso milite partes,
Hanc secum Liguros vastandos ducit in agros,
Ast alii 2) magnae confoederat arma Cremonae,
Invisamque jubet bellis incessere sedem.
Paret, et assultu valido munimina tuta
Miles uterque petit, subitusque supervenit hosti.
Qui tamen intrepidus, duris adsuetus in armis
Occurrit, confertque manum: ferroque peremti
Hinc illinc cecidére viri, quos maximus inter
Praecipuo dignus Garnerus 3) Marchio luctu
Occubuit, bellumque simul vitamque reliquit.
Castra locant alii, clausos in moenibus hostes
Observant, et quae rapiendis congrua muris
Esse putant, magnâ properant effingere curâ.
Nec minùs obsessis inclusi moenibus hostes
Bellica sollicito raptim tormenta labore
Exfabricant, illud tantùm, quod respicit hostes
Contenti munire latus: nam cincta palustri
Magnâ parte sui clauduntur moenia coeno,

1) P. Rs. RJo. - eodem o. 2) alius A. Sp. R. o. aliis . . . consederat arva Cremonae P. †. 3) Sic A. - rr. Warnerus. — Radevicus: Guarnerus.

Nec latura pedum molli vestigia limo
Defendunt tutos lutulenta volutabra muros.
Tunc quoque Romuleâ legatio venit ab urbe,
Sanguine pollentes, et claro nomine cives;
Blandaque Caesareas Romanae plebis ad aures,
Atque Senatorum cauti mandata ferebant:
Scilicet ut positâ tandem clementior irâ,
Parceret ipse suae Rex augustissimus urbi:
Neve quod à stolido scelus et sine nomine vulgo
Prodierat, cives diffunderet ultor in omnes.
Auribus hoc [1]) placidis et miti pectore Caesar
Accepit, cladisque memor, qua tempore primo
Imperii propriâ miseros attrivit in urbe,
Afflixitque reos, animi pietate coactâ
Retulit in melius, responsaque blanda vicissim
Reddidit, et magnis cupidorum pectora donis
Implevit, geminosque viros redeuntibus illis
Regia magnificae laturos addidit urbi
Verba, Palatinum famosae laudis Othonem,
Quique diu regno studio curâque fideli,
Primus in Ecclesia prudens Haribertus Aquensi
Servierat, dignâque sui mercede laboris
Jam tunc Praepositus, mox Praesul in urbe futurus
Chrysopoli, grato praeclari munere Regis:
Usque adeo magnis Ducibus servire lucrosum est.
His mandata dedit, consensu Praesulis atque
Totius populi, veterem renovare Senatum,
Reddere primaevo Praefecti jura vigori:
Et si Pontifici placeant ea foedera summo,
Omnia in antiquam correcta reducere pacem.
Ipse per hostiles numeroso milite campos
Undique discurrens, hostilia quaeque gerendo,
Cuncta metu [2]), ferro, flammis, et sanguine miscens,
Moenia jam Ligures in tuta coëgerat omnes:

1) haec v. hcs pp. Ra* 2) manu Pfl. †. — metit W. †.

Ac ne clausa satis faciant munimina tutos,
Quos bello vinci murus, vallumque vetabat:
Molitur superare dolo, Ticinaque prudens
Agmina, praecipuos Ligurini nominis hostes,
Praecursare jubet, praedâque patenter abactâ,
Deceptos clausis educere moenibus hostes.
Ipse suos secum secretâ in sede latenter
Collocat insidiis, et eos hûc [1]) vertere cursum
Hoste premente jubet: nec lusit opinio Regem.
Nam postquam refugo simulatam pulvere cauti
Convertére fugam, tacitas improvidus hostis
Incidit insidias, circumfususque tumultu
Horruit, ac veluti celeres in retia cervi
Saepe cadunt, resonantque gravi collisa fragore
Cornua, clamososque canes venator in illos
Concitat, et caedit gaudens impunè rudentes:
Sic postquam telis hostilibus undique septi
In medium cecidere viri, nec tela movere,
Nec cessisse licet, gladiis impunè necantur
Cominus, arctatique loco breviore laborant.
Hîc quinquagenis ferro centumque peremptis
Sexcenti duras collo subiére catenas.
Quos autem rapidis involvit proximus amnis
Submersitque vadis [2]), seu quos lethalia passos
Vulnera vix tandem trepidos urbs moesta recepit,
Nec breve, nec promptum, numero comprendere certo.
Fida novae repetit victor munimina Laudae
Augustus, laetamque suis successibus urbem.
Temporis ejusdem tractu, nondumque reversis,
Quos ad Romuleam Fridericus miserat urbem,
Confinis magnae, multumque domestica Romae,
Funera Romani pastoris Anagnia vidit:
Quem tamen inde suam translatum clerus in urbem,

1) hunc Rs. c. 3) undis Pfl. *

Sede sacrâ Petri sepelivit honore fideli.
Antè tamen tumulo, quàm membra exanguia Praesul
Subderet, exorto geminas jam schismate partes,
Mansuramque diu litem de sede reliquit.
Nam cùm de tanti rationem clerus haberet
Successore viri, studiis melioribus ultrò
Rollandus petitur, qui Cancellarius antè,
Sanguine conspicuus, veteri mox nomine verso
Factus Alexander, per tempora multa superstes
Ecclesiae pacem sedato schismate tandem
Vidit, et optato tunc demum fine quievit.
Altera pars sacrâ, Octavi, te sede locatum
Auspiciis decepta suis, ignara superni
Judicii, falso Victorem nomine dixit.

Rursus ad hostiles vastandos impiger agros
Signa movet Caesar, latèque per omnia bellum
Rura trahens, quaecunque novis illaesa manebant
Cladibus evertit, graviora prioribus addens.
Ast ubi continuis crebrò spoliata rapinis,
Nec domino [1]) victum, nec equo dare pabula tellus
Jam poterat, convertit iter, rapidoque tumultu
Tendit ad obsessae trepidantia moenia Cremae.
Hanc equidem jam tunc à primâ ceperat ingens
Obsidione timor; sed nunc ubi regia signa
Caesaris, et Latias vento quatiente volucres
In campis volitare suis, ipsumque verendâ
Majestate suos hortantem ad bella maniplos
Aspiciunt, quatit ossa metus, cladisque futurae
Praevia turbatam confundunt nubila mentem.
Non tamen infaustae vel nunc resipiscere plebi,
Seque, suosque pio victori subdere muros,
Ultrices vitare minas, veniamque mereri
Subvenit: insistunt sceleri, maluntque perire,
Quàm dono vixisse Ducis: mors libera pluris;

1) non homini Pfl. ††;

Quàm donata salus, concessaque vita putatur.
Ergo pari studio cives, ac nostra juventus
Arma volunt, pacemque negant, tormenta gravesque
Attollunt fabricas: diversos machina in usus
Extruitur, quae saxa rotet, quae torqueat hastas,
Quaeque vel in muros, vel in altas aemula turres
Spargat in extinctas vivaci sulphure flammas.
Tela, faces et saxa volant, niger aëra nimbus
Inficit, et missis subtexitur aura sagittis.
Ardet utrinque furor, coelumque clamore feroci
Rumpitur, et stimulis gravioribus aestuat ira.
Hi clausos virtute pares se [1] velle videri,
Indignum, foedumque putant, gaudentque feroces
Inculcare minas: illi non esse minores
Nituntur, referuntque vicem, ac majora rependunt.
Audaces mors certa facit, pellitque timorem
Desperata salus: tunc si quoque sorte malignâ
Comprensos, captosque tenent, hostilis in illos
Grassatur rabies, sociisque videntibus ense
Colla secant, luduntque manu, cervice rotatâ
More pilae, aut miseros lacerant crudeliter artus.
Haud procul à saevo belli semota tumultu,
Vicinum conjunx servabat regia castrum,
Ne miseras caedes, infandaque multa videret,
Castaque crudeli sceleraret lumina visu.
Hanc visente viro, per eam quam regia signa
Servabant portam, tutis è sedibus hostes
Prorumpunt, strepituque gravi tentoria Regis
Assiliunt, multosque necant, maculantque cruore
Hostili proprioque solum, sternuntque caduntque
Caedibus alternis: totâ non viribus ullis
Depelli potuére die, dum Phoebus opaco
Infudit tenebras, demerso lampade, mundo.
Nuncius absenti certissimus [2] omnia Regi

1) sibi m. Rs. 2) moestissimus Pfl. †.

Pertulit: ille gravi concussus pectora motu,
Castra petit properans, et adhuc à caede recenti
Signa cruenta videt, captivaque corpora quaedam
Urbis in aspectu laqueo supponere fauces
Cogit, et ex alto suspendit in aëre ligno.
Tunc etiam quidam vinctos in castra trahebant
Sex Ligurum de gente viros, qui jussa ferentes
Verba Placentinis Ligurinae nomine plebis,
Hostibus inciderant: horum qui maximus unus
Esse videbatur, se praesulis esse nepotem
Gaudebat, generisque notis, opibusque nitebat.
Hos quoque, contemto non parvi ponderis aere,
Quod pro morte suâ redimendâ pendere fisco
Spondebant, poenâ Princeps affecit eâdem.
Nec minus obsessi captos quoscunque tenebant
Suspendunt, factique vicem mox reddere gaudent.
Tunc magna exarsit generosi Caesaris ira,
Quòd velut ex aequo secum contendere victi
Auderent, nec adhuc miseros agnoscere casus,
Fortunamque suam vellent in morte fateri.
Protinus obsessos praeconis voce moneri
Imperat, ut miserae solatia nulla salutis
In bonitate suâ ponant sibi, nequis ad ipsum
Spe veniae fugisse velit: pro sanguine certet
Quisque suo, propriamque manu se ferre salutem
Noverit, et validis tantùm spem ponat in armis.
Inde quater denos, quos plebes perfida dudum
Illa Viro dederat, fidei, pacisque tenendae
Pignora certa vades, fabricis et turribus altis
Imperat adnecti, qui tela, facesque [1]) suorum,
Saxaque tormentis violentèr ab urbe rotata
Excipiant, miseris tutantes robora membris.
Quantus erat luctus, miseri quae forma doloris
Quae super è totis populus suspiria muris,

1) Rs. - rr. quique haec fascesque, nullo sensu.

Cùm pendere suis expanso corpore natos
Oppositos telis miseri vidére parentes.
Pectora singultu saliunt, gemitusque dolore
Rumpitur, atque omni lachrymae sub casside manant.
Non tamen idcirco parcendum turribus illis
Esse putant, curántue suos avertere jactus.
Atque aliquis toto distentus corpore pendens,
Saxa videns in se miserum torquere parentem,
Luctifico clamore ciens, ita filius inquit:
Quid facis infelix? huc tandem respice saeve
Ac miserande pater, lapidum compesce rotatus,
Tela manu suppressa tene: non obruis hostem;
Filius est, quem morte petis: vel parcere nato
Si prohibet fortuna patrem, da tempora vitae
Non spatiosa meae, veniatque miserrima mater,
Pendentemque prius videat, mortique paratum,
Quem genuit, sic ille miser sua fata parenti
Deflevisse suo, sic et pater anxius illi
Respondisse potest: non me tua fallit imago
Nate, nec ignarâ te nescius obruo dextrâ.
Agnosco miserum miser, accipioque vocantem:
Heu pietas, non parco tamen; sed desine saevum
Incusare patrem, non te, miserande, sed hostem,
Inque meam structas cladem peto turbine turres.
Cogit amor patriae; mallem distractus in illo
Stare loco, corpusque tuis opponere saxis.
Sors tua dura minùs, saxi quem protinus ictu
Machina discutiet: nos turba miserrima fastus
Teutonicos, Regisque minas, longique dolorem
Funeris, amissâ jam libertate timemus.
Vix ea, cùm rapido moles excussa flagello,
Fortiter inflicto pendentem discutit ictu.
Sic aliquot pueri mortem subiére, sed omnes
Expositi fato graviorem morte timorem,
Longaque pendentes miserandaque fata tulerunt.

Interea Ligures tantis ad moenia Regem
Implicitum coeptis, aliis non posse putantes
Ferre salutis opem, sociosque levare labores, [1]
Agmine collecto, quanto non antè, Manerbum
Haud procul à Cumis, vix expugnabile castrum
Assultu, raptoque parant evertere bello.
Comperit hos motus, qui tunc in partibus illis
Virtutum merito generosum nomen adeptus,
Teutonicâ dudum miles de gente, vocatus
Caesaris imperio, Comitem Gozuinus agebat:
Propositum Ligurum Regi, magnosque paratus
Significat, cautusque suis à Principe castris
Supplementa petit: collectis omnibus ipse
Quos eadem tellus aptos his rebus habebat,
Arma rapit, jamque obsessos evertere muros,
Castrensique necem populo, seu vincla minantes
Aggreditur, turbatque viros, celerique relapsu
Convertit, flectitque fugam, fallitque sequentes.
Sic iterum, sic saepe suo Comes impiger astu
Ludificat Ligures, inceptaque magna retardat.
Id satis esse putans, sociae dum signa cohortis,
Auxiliumque ferens à Principe miles adesset.
Ergo ubi conspicuis velox equitatus in armis
Quingenti juvenes, fortissima robora belli,
Affuit, et valido supplevit robore partes:
Plura rati Ligures, et te quoque, Caesar, adesse,
Praecipitem petiére fugam, timidique solutâ
Obsidione, suos properant attingere muros.
Imminet attonitis victor, spoliisque retentis,
Pluribus occisis aut vincula ferre coactis,
Non priùs abstinuit ferro, quàm cardine verso
Hostibus exclusis fugientes porta recepit.
Jam crebris infida dolis, astuque maligno
Ausa pium fuerat stimulare Placentia Regem.

1) labore Rs. †.

Quippe nec occultis Ligurum malesana volebat
Parcere colloquiis, alimentaque grata ciborum,
Armaque damnatae mittebat perfida plebi.
Ergo Placentinos, totiens offensus ab illis
Imperii Caesar manifestos deputat hostes:
Hoc satius reputans, quàm si sub melle venena
Impia celantes, hostilia quaeqne moverent.
Nulla quidem pestis magis est operosa nocendi,
Quàm simulatus amor, nimiumque domesticus hostis.
   Jamque rebellatrix suppresso Crema timore,
Praeteritis afflicta malis, metuensque futura,
Coeperat in sese graviter mulctata reverti;
Jam se posse minus trepidi, tristesque fatentur,
Nec solitis turbare viros excursibus audent.
Ne tamen omnino nullâ sint fraude nocentes,
Muscipulis similes laqueos, nexusque tenaces,
Furtaque mirandae non apparentia fraudis
More novo, notâque minus, reor, hactenus arte,
Per quascunque vias et circa moenia tendunt:
Ut[1] si cauta parum laqueo vestigia quisquam
Inserat, antè quidem, quàm se dissolvere possit,
Adsit, et obtruncet, captumúe coërceat hostis.
Praeterea densis scrobibus tellure cavatâ
Praecipites fodére dolos, fossasque latentes
Injectu texére levi, quas incidat hostis
Inscius, et subito pateat discrimine morti.[2]
His aliisque dolis, quos tendere callida plebes
Sueverat, ultrices tandem Fridericus in iras
Excitus, extremamque manum praestare labori
Accelerans, (jam quippe Viro post oppida clausa
Sextus agebatur brumali frigore mensis,)
Omnibus affectis, finemque optantibus olim
Bellorum, quocunque modo munimina bello
Expugnare parat: tardum sibi quippe videtur

1) Rs. – rr. at o. 2) subitae pereat discr. mortis Pfl. †.

Expectare famem, cùm longos civis in usus
Plurima de totis cautus collegérit agris.
Protinus ad muros munitas undique turres,
Invectasque rotis, et magno pondere firmas
Ducit, et hostili celsas super aggere sistit.
Harum summa tenent, quos vel balista, vel arcus
Morte procul missâ facit hostibus esse timendos,
Qui jaculum valido longè torquere lacerto,
Longiùs excussâ didicére potenter habenâ.
Inferiora viri fortes, ex agmine toto
Electi, promptique manu tabulata tuentur:
Qui dum trans fossas porrecto ponte patentes
Moenibus assiliunt, et muros rumpere tentant;
Qui loca summa tenent, jaculis, levibusque sagittis
Infestant miseros per propugnacula cives,
Ne confringendis liceat succurrere muris.
Tunc et subjectas facilis despectus in arces,
Et levis ex alto trepidos conatus [1]) in hostes:
Qui si fortè suos sursum [2]) convertere vultus
Incauti tentant, vehementibus ora sagittis
Figuntur; nec scire licet, neque cernere fas est
Vulneris auctorem, latebris quem lignea tutum
Occultant tabulata: cavis [3]) pluit aura sagittis
Desuper, et toto funduntur ab aethere mortes.
At quae de muris nostras fluitantia turres
Tela petunt, infirma volant, spatioque tenoris [4])
Languida, vix summo delibant robora ferro.
Si rapidas tormenta faces ad lignea fortè
Robora torserunt, et turribus ignis adhaesit,
Desuper effusis incendia protinus illa
Restinguuntur aquis, aut vino [5]) sparsa quiescunt:
Aut si restingui nequeant, et fervida vivo
Sulphure flamma viget, fumantia membra securis

1) conjectus B. †. 2) Ita A. - rr. rursum †. 3) gravis V. *
4) spatiique tenore? 5) aceto B. ††.

Amputat, et toti succisâ parte medetur.
Turbine fulmineo magnos tormenta molares
Moenibus infligunt, murosque et tecta flagellant:
Fundaque contorto transverberat aëra plumbo
Et mediis liquidae glandes in nubibus ardent.
Ast alii fossas injectu cespitis implent,
Hostilesque petunt densâ testudine muros.
Suffodiunt alii turres, ac fortia subter
Fundamenta cavant, aut duri roboris ictu
Impellunt muros, labefactaque moenia quassant:
Aut emota loco, muri compage solutâ
Saxa remoliri cuneis arctata laborant;
Aut velut in plano vestigia certa ferentes,
Scalarum gradibus celsas apprendere [1]) pinnas
Contendunt, pugnantque simul: nec segnior hostis
Undique discurrens nunc hos, nunc obvius illos
Excipit: haerentes scalas detrudit ab alto
Margine murorum: vicinos cominus ense
Percutit, aut duro contundit tempora conto:
Longiùs amotos lapidum torrente ruinâ
Obruit, aut jaculis, et certo sauciat arcu.
Aestuat ira minis, saevus crudescit utrinque
Clamor, adhortantes incendunt pectora voces.
Utque procellosum ventis agitantibus aequor
Oppugnat miserâ perituram sorte carinam,
Rumpunt vela noti, commixtâ grandine nimbus
Ingruit, et miseros affligit ab aethere nautas:
Assiliunt fluctus, validis agitata procellis
Verberat unda latus, nexu tabulata soluto
Rupta gemunt, haustoque mari rimosa fatiscunt;
Stant miseri nautae, quaque impetus acrior urget
Hac studio majore rati succurrere tentant.
Hic latices trepidus salsos in stagna refundit,
Et properat rimae sarcire patentis hiatum:

1) Edd. omnes: apprehendere, recus. metro.

Ille vacillantem fluctu jactante carinam
Remigio, doctâque manu sustentat, et ipsi
Decertans pelago, perfringit remige fluctus:
Vela noto, clamore viri, stridore rudentes
Quassa fragore ratis, plangoribus insonat unda:
Dum tandem decimus violento gurgite fluctus
Insiliat, victamque premens obsorbeat [1] alnum.
Vix modicum tempus, disjectaque fragmina summis
Fluctibus, et tabulas videas per stagna natantes:
Naufragio pars hausta perit, pars reddita coelo
Enatat, et nudi veniunt ad littora nautae.
Sic plebs infelix, cladisque ignara propinquae
Fortis in adversis, et adhuc invicta resistit.
Jam quantum poterant muris accedere, turres
Admotae fuerant, longique ad moenia pontes
Prodierant, belloque furens animosa juventus
Fixerat in summi vestigia margine muri.
Occurrunt hostes et spicula, saxa, facesque
Conjiciunt, hastisque viros, sudibusque repellunt,
Deturbantque solo, quosdam viriliter ausos
Insiluisse levi trepidantia moenia saltu,
Obtruncant ferro: quos inter fata duorum
Sicut acerba nimis, sic et miseranda fuerunt.
   Horum unus trepidos dum per sua moenia cives
Territat insultans (Bercloldum [2] fama vocabat,)
Primus in attonitos saltu se miserat hostes. [3]
Dum fugiunt omnes unum, pavidisque fatiscunt
Mentibus, à tergo furtim librata securis
Tempora flaventi decussit tecta capillo, [4]
Totaque detracta est capitis membrana resecti,
Atque peremtoris nitido superaddita conto:
Hostilemque comis galeam pendentibus umbrans,
Praebuit infandi signum crudele triumphi.

1) absorbeat m. Rs. 2) Sic A. rr. Bertolfum †. (*). 3) P. ss. Rs. et RJo. - rr. hostis. 4) P. ss. Rs. et RJo. - rr. capillis o.

Alterius [1]) manibus ferro, pedibusque resectis,
(Nomine fama caret, cladis memorabilis extat,)
Truncus in hostili foedè tellure volutus
Palpitat, et miseri praebet ludibria fati.
  Non impunè quidem, nec gaudia longa malorum
Civis agens, magnae cladis suscepit eodem
Damna die, belloque diu conflixit: at inde
Pulsus in internam trepidus se contulit arcem.
Jamque suis rebus certâ diffidere tandem
Coeperat ille fide: placuit consulta salutis
Saepè priùs neglecta sequi, pacisque petendae
Utile consilium certae praeponere cladi.
Nec mora, colloquium cum Saxone poscit habendum,
Cumque Peregrino, quem tunc Aquileïa dives
Eximium clarae Patriarcham laudis habebat.
Horum facundis lenitas vocibus aures
Permulcet, veniamque sibi sermone diserto
Praeparat, et doctis excusat crimina verbis:
Non odio regni, nec seditione rebelli
Arma tulisse manu; sed ne sua fata superbis
Hostibus, et tumidae gemeret subjecta Cremonae.
Foedera cum populo Ligurum jurata, fideli
Dum licuit, coluisse manu; nunc illa soluto,
Quando ita Rex jubeat, tandem sejungere [2]) nexu:
Nec plures adhibere moras; id poscere tantùm,
Puniat ipse reos victor, quocunque libebit
Afficiatque modo, tantùm ne victa Cremonae
Ludibrio fiat corrupto Principe plebes.
Haec ubi sunt perlata [3]) Duci, lenita resedit
Ira ferox animi, multumque domestica magno
Ac bene nota viro tetigit clementia mentem.
Protinus assensu Procerum moderamine tali
Utitur, ut nec se veniâ vitâque repulsos

1) Sp. et R. alternis †. 2) Rs. - rr. se jungere o. 3) placita Sp. et R. ††.

Infausti doleant cives, nec lenior aequo
Incitet ad similem multos vindicta favorem. [1]
Moenibus incolumes tutò migrare relictis,
Quodque semel [2] valeant humeris deferre sinuntur:
Caetera victori rapienda relinquere jussi.
Quis rogo luctus erat? quis tota per oppida clamor?
Qui gemitus populi, dum paucis rebus onusti,
Multa relinquentes, miseri sua moenia cives,
Arsurasque domos, et limina chara supremo
Ore salutarent, dulcesque relinquere cunas,
Orsa sui generis, cultasque parentibus aedes
Prodirent, querulae viginti millia turbae.
At quos vel Ligurum populus, vel Brixia clausis
Miserat auxilio, nudati rebus et armis
Omnibus, acceptâ vix tantùm [3] à Principe vitâ,
Indecores, moestique suas referuntur ad urbes.
Protinus ad praedam, spoliandaque moenia raptim
Curritur, et praedâ miles ditescit opimâ.
Omnibus ereptis, [4] castrensibus oppida flammis
In cineres collapsa fluunt, eversaque fractis
Turribus, antiquos expendunt clade tumores.

Victor ad excelsae munimina fida Papiae
Vertit iter, solitamque suis gaudere triumphis
Ingreditur pulchram castris victricibus urbem.
Gaudia Ticinae plebis, celebresque triumphos
Caesaris, et magni speciem describere plausus
Dignum vate foret; sed et hoc et multa reliquo
Cautus, et invalidae parcendum credo Camoenae.
Jamque alibi similes in eâdem diximus urbe
Exhibitos Regi devotae laudis honores,
Post clades Terdona tuas: ideoque premenda,
Ne bis agatur idem, praesentia facta videntur.

Stabat adhuc studiis haerens et fixa nefandis

1) furorem pp. Rs. †. 2) simul m. Rs. †. 3) tandem m. Rs. †.
4) Rs. ⁓ rr. omnibus ereptis castrensibus, etc. †.

Urbs Ligurum, necdum coeptis desistere, vel tot
Cladibus ipsa suis, vel Cremae sorte recenti,
Vel fatis Terdona tuis edocta, volebat.
Sed quia jam bello tellus afflicta bienni,
Frugibus, et solitâ minus ubertate vigebat,
Hostilique solo crebris jam saepè rapinis
Exhausto, sociis etiamnum [1] parcere Regem
Sumtus, et immensae cogebat copia plebis:
Milite dimisso spoliatae parcere terrae
Constituit, verso dum rursus cespite solem
Aspiciat jejunus ager, dum semine jacto
Laeta tumescat humus, dum plenâ turgeat urnâ
Bacchus, et arboreis redeant [2] sua munera ramis.
Ergo ubi belligeris ex omni parte catervis
Stantibus, arrectâ capiendis vocibus aure',
In medio coetu pulchro stetit ore sereno,
Indixitque manu, placidoque silentia vultu:
Incipit ex alto doctis facundia verbis,
Atque lepos consuetus adest, magnique capacem
Ponderis ingenuam comitatur gratia vocem.
Non ego digna satis, Comites, praeconia vobis
Ore referre paro, nec si prudentia magni
Nestoris, aut Ithacae nobis facundia linguae
Afforet, aequandas meritis ingentibus unquam
Sperarem nostro conceptos pectore laudes.
Ne tamen immemorem fortè ingratumque putetis,
Quamlibet exiles vobis pro tempore grates
Laetus ago, majora quidem, modo vivere detur,
Expectare jubens: venient sua tempora rebus,
Et meritis referetur honor. Vos ardua regni
Pondera sollicitis humeris gestanda dedistis:
Vos gelidas mecum transcendere saepiùs Alpes,
Conjugibus, patriâque domo, natisque relictis

1) P. et RJo. - etiam nunc Rs. - rr. etiam non o. 2) P. ss. Rs. et RJo. - rr. redeunt o.

Exiguum quiddam, facto jam more, putatis.
Quid referam promtâ susceptos mente labores,
Quos Terdona dedit, quos Astum, quos prior illa
Obsidio Ligurum, tumidaeque rebellio plebis?
Imperii summum multo mihi sanguine nomen
Et diadema gravi perfusum caede parastis.
Aëra pestiferum, miserandaque funera passi,
Sensistis socios conjunctâ sorte labores.
Et nunc obsessâ brumali frigore Cremâ,
Quanta vel è coelo pro me, vel ab hoste tulistis?
Haec et plura quidem, quorum me nulla vetustas
Immemorem faciet, pro me suscepta recordor
Gratus, et immensae mercedis debitor esse
Gaudeo, quam pleno cumulatum foenore reddam.
Novimus, et memori scriptos in corde tenemus,
Qui toties nostris ad certa pericula jussis
Prostiterint: quos bella pati, durosque labores
Juverit, atque hilarem pariter cum pectore vultum
In summis praestare malis: qui praelia primi
Tentare, aut murum conscendere fortiter ausi:
Multaque, praesentes oculis quae vidimus istis,
Et vero pro teste sumus, sit gratia summo
Magna precor Regi, qui me fulcire meorum
Dignatus studiis. Alii venalia castra
Et mendicatas certâ mercede cohortes
Alliciunt [1]): ego gratuitis, ultròque paratis
Fidens auxiliis, ad magna negotia rerum
Tutus eo, fidas ducens in bella catervas.
Nunc quia vastatis hostilibus undique campis
Victum terra negat, castrisque alimenta ministrans
Plus socius studio, quàm bello laeditur hostis:
Respirare juvat, laxataque solvere castra,
Ruraque dimissis ad transalpina catervis
Sumtibus assiduis oppressae parcere plebi,

1) Alliciant m. Rs. *

Dum melius promittat ager, repetitaque cultu
Producant laetos Ligurina novalia fruges.
Protinus expleto (nobis revocantibus) anno,
Si bene nota fides, in castra redibitis omnes.
Nec priùs hostili bellum referemus ab urbe,
Quàm justas experta minas, superataque bello
In vestras dabitur, proscriptis moesta colonis,
Diripienda manus, penitusque excisa jacebit.
Haec ubi verba viris regali plena vigore
Aut meliora dedit, cunctos simul ore venusto
Laudat, et egregiis titulos exaggerat actus.
Tunc si quos praeclarum aliquid, laudisque superbae
Commeminit gessisse manu, regaliter illos
Appellans, memorem factorum quemque suorum
Efficit, et sese memorem simul indicat esse:
Munificâque manu meritis bene, munera magna
Erogat, argenti multum largitur, et auri,
Crateras, pelves, discos, paterasque capaces;
Addit equos celeres, galeas, thòracas et enses,
Textaque multimodis operosè picta figuris,
Atque figuratam latè se Rege monetam,
Distribuitque suis regale numisma maniplis.
Sic demum castris suspensâ parte laboris,
Pollicitos alacres ad quaeque sequentia vires,
Muneribus laetos, titulis dimisit onustos.
Me quoque, non armis, sed carmine castra secutum;
Hactenus egregii decursâ parte laboris,
Si bene promerui' castrorum praemia miles,
Non illaudatum, vel munera nulla ferentem,
Spero quidem, magni dimittet gratia Regis.
Non spernenda mea (liceat modò vera fateri)
Munera militiae, nec clarius arbitror esse
Pauca probè gessisse manu, quàm multa referre;
Nec minor hic illo labor est: quae singula multi
Fortiter egerunt, ego prosequor omnia solus.

Hoc quoque me Famae, si desint caetera, solùm
Conciliare potest, quòd jam per multa latentes
Secula, nec clausis prodire penatibus ausas
Pierides vulgare paro, priscumque nitorem
Reddere carminibus, tardosque citare Poëtas.
Immo etiam pulchro reverendi Caesaris ausu,
Caesareaeque domus videor meruisse favorem,
Cùm de tam lato magnarum gurgite rerum
Sunt electa mihi cupidè, quae scribere mallem,
Nominis acta sui: ne res notescere dignas
Fuscarent tenebrae, speciosaque facta laterent.
Atque ideo dum musa recens, nosterque legetur
Iste labor, (cupidum nisi fallit opinio vatem)
Virtutes, Friderice, tuas mirabitur orbis.
Forsitan hunc olim, faveat modò Fama, libellum
Et pater, et magni proles generosa parentis
Attrectare manu, placidamque legentibus aurem
Tradere curabit, propriasque admittere laudes.
Et nunc pauca quidem, sacrae quae sanximus aulae,
Carmina sufficiant, et respirare Poëtam
Ad tempus liceat, dum bellica signa quiescunt,
Grataque dimissus bello fovet otia miles.
Mox ubi sollicitè revocatus in castra redibit,
Nos quoque belligeras acies, et castra petentes
Interrupta novo repetemus coepta labore:
Cunctaque summatim, superet modò vita, sequentes
Continuo quodam suscepta negotia filo,
Propositi memores, ad tempora nostra trahemus.
Interea tacitus, de se quid judicet aula,
Audiat, et doctos, quorum tutandus amore
Atque fovendus erit, noster Ligurinus adoret.
Nec frontem duxisse velit, licet unus et alter
Arguat, et meritum naso subsannet adunco.
Quemque sui meminisse decet: nos nominis alti
Non sumus: egregios vix suscipit aula Poëtas.

Hoc tamen in coetu non deerit forsitan unus,
Vel duo, vel plures, qui te, Ligurine, legendum
Esse putent, lectoque semel, rursumque relecto
Plus faveant, tandemque seras ad Principis aures
Nomen et auctorem, quae rerum insignia portes,
Quidve petas, [1]) perferre velint, et amica loquantur.
Hunc ego, quisquis erit, qui tam placabilis in nos
Extiterit, gaudere bonis majoribus opto
Semper, et aeterno fulciri Regis amore.
Sic ubi conspicuâ tandem novus hospes in aulâ
Constiteris, claroque piam cum Principe prolem
Ceu totidem stellas nitido cum sole videbis,
Haec tibi non stultè proferri posse videntur:
  Gaudeat ista domus, qua gaudet praeside mundus,
Gaudeat Augusto felix cum patre propago,
Gaudeat, et nostrum jubeat gaudere parentem.
Neué suum vatem patiatur littus arasse,
Vanaque deceptis fregisse novalia sulcis,
Vel tot in officio vigilatis noctibus isto
Conseruisse leves, quas texit aranea, telas:
Sed quisquis rerum, quas scripserit ille, nitorem
Te perhibente leget, pulchri quoque praemia facti
Noverit, et gratum feliciter isse laborem.
Nam mihi per totum magnalia Caesaris orbem
Impetus est, prolisque sacrae diffundere laudes.
His ita praemissis, cunctis praebere legendum
Te poteris, totasque palàm distendere pennas.
Mox ubi sit noster Solymarius ille requires,
Quem priùs ingenuo dedimus leve munus alumno,
Qui sibi te quinto, post se vix mense creatum,
Ac veluti medio projectum ventris aborsu,
Accessisse novo mirabitur ordine fratrem.
Haec monuisse sat est: age nunc, proficiscere cautus,
Sit fortuna tuis et felix exitus ausis.

1) Rs. - idem divinab. putes scil. exputes. - A. et rr. quidve putas o.

FINIS.

CORRIGENDA.

Pag.	Lin.	pro	lege
XVII	8	peregrè	peraegrè
XVIII	14	Quid quòd	Quid ? quòd
XIX	13	Gunthero	Guntheri
XXI	14	post verò addatur	,
XXII	18	ut pote	utpote
XXIII	20	quòd	quem
XXXIX	30	servae	servare
XLXX	12	immeritam	indignam

Pag.	Vers.	Not.	pro	lege
11	75		orto	ortu
13		1)	tantum	tantam
16	254		Tyberim	Tiberim
16	255		à plebe potentem	è plebe potentum
21	422		serunt.	ferunt.
28	645		defiliter	fideliter
35	119		1)	2)
—		1)	uberrimam	uberrima
44	404		plena	plana
46	478		tam	jam
51	653		corpere	corpore
55	24		slere	flere
63	366		ferat	ferant
68	525		sacta	facta
72	23		saèraque	sacraque
77	193		surit	furit
87	500		aere	aere :
101	332		aronas	arenas
—	338		nansisceris	nancisceris
108	581		sbsentia	absentia
110	38		vomore	vomere
111	74		Princique	Principe
117	267		dilcetus	dilectus
124		2)	Rs. *	Rs. †.
129	685		grayis	gravis

Pag.	*Vers.*	*pro*	*lege*
142	47	Quos	Quo
147	591	milibus	millibus
154	109	queque	quoque
164	427	sub urbia	suburbia
—	431	cartris	castris
176	117	Pantificis	Pontificis
177	152	guido	Guido
187	490	jecis	jocis.

Levioris notae vitia, literas praesertim e et f in c et s transpositas, ut et interpunctionum nonnulla et accentuum omissa signa L. B. facile corriget.

